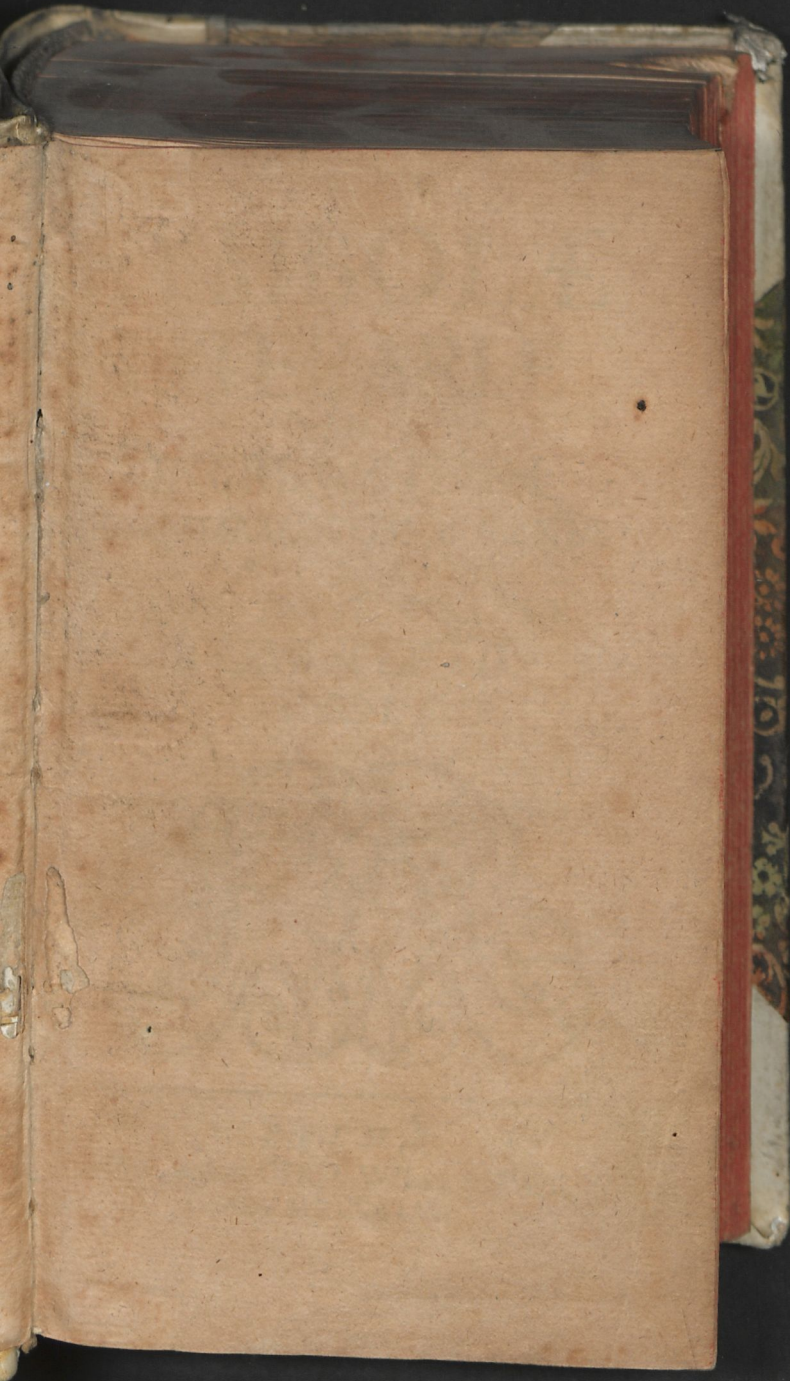

J. N. Funck, C.
A. M. 1751.

Abc. 12.

SYMBOLÆ LITERARIÆ

AD
INCREMENTUM
SCIENTIARUM OMNE GENUS

A
VARIIS AMICE COLLATÆ,
TOMI TERTII

PARS I.

B R E M Æ

Sumptibus GERH. WILH. RUMPHII.

Anno MDCCXLVII.

SYMBOLAE
LITTERARIAE
AD
INCREMENTUM
SCIENTIARUM OMNIBUS GENIUS

B. R. E. N. N.
Sempiternus CERK. W. H. RUMMEL
ANNO MDCCCLVII

SERIES CONTENTORUM
PARTE HAC PRIMA
TOMI TERTII:

- I. HENRICI HEISEN CONTINUATA
DISSERTATIO POSTERIOR DE IMPERA-
TORIA MAJESTATE A PRIMIS HISTO-
RIÆ AUGUSTÆ CONDITORIBUS INDI-
GNISSIME HABITA. p. I. - 167.

- II. JANI DIACONI DE VILLA NOVA
CHRONOLOGIÆ JUDICUM HEBRÆORUM
PARS PRIOR, ab exitu populi usque
ad Jephthæ victoriam de Ammonitis.
p. 168. - 187.

III.

III. JOH. ROD. STECK, *Pastoris in
agro Bernensi Germanico apud commu-
nitatem Teuffelen* OBSERVATIONES CRI-
TICÆ ET EXEGETICÆ IN QUÆDAM N.
T. LOCA. p. 188. - . 218.

* *

* *

* *

IV. CONRADI IKENII EPISTOLA AD
LECTOREM DE GEMINA LITE SIBI NON
ITA PRIDEM INTENTATA. p. 218 - 292.

* *

* *

* *

I.

HENR. HEISEN
CONTINVATA DISSERTATIO
POSTERIOR
DE
IMPERATORIA MAJESTATE
A PRIMIS
HISTORIÆ AVGVSTÆ CON-
DITORIBVS INDIGNISSIME
HABITA.

§. XVIII. Contractioribus abhinc ve-
lis navigandum mihi video, brevioresque
instituendos cursus. Quocirca ex multis
Suetonii, quæ laudatissimo Cæsaris suc-
cessori, Augusto affingit, criminibus duo
tantum dedita opera refellam. Alterum
invidiosissimæ est calumniæ, immanis sæ-
TIII. P.I. A vi-

vitæ alterum. De illo ita: (312) „Cau-
sam optimatum sine cunctatione Augu-
stus deseruit, ad *prætextum* mutata vo-
luntatis dicta factaque quorundam ca-
lumniatus; quasi alii se *puerum*, alii or-
nandum tollendumque jactassent.„ Calu-
mnia, definiente Nonio Marcello, (313)
est *malitiosa & mendax infamatio*; atque o-
ratione in Sallustium (314) Cicero, si
modo Cicero, dicit: „Est quædam ca-
lumniæ, quam unusquisque nostrum, te-
stante animo suo, fert de eo, qui *falsum*,
crimen bonis objectat.„ Quodsi igitur
probavero, neutrum malitiose Augustum
finxisse, nec calumniatum eum esse, con-
stabit, ipsum vero, qui affirmat, calu-
mniatorem habendum Suetonium. *Pueri*
appellationem tributam Augusto ab opti-
matibus, & inprimis Cicerone fuisse, plu-
rima Ciceronis hujus evincunt loca, quo-
rum duo ad Suetonii calumniam Casau-
bonus, (315) & Beroaldus (316) adduxe-
runt; quinque vero exscripsit, signavit-
que Manutius. (317) Licet autem hic,
Ciceronem, quo magis laudet, puerum
nuncupasse Augustum, opinetur; sapius
ta-

(312) August. cap. XII. init. (313) p. 263. edit.
Paris. M. DC. XIV. (314) sub init. (315) p. 53.
num. 10. edit. Paris. MDCX. (316) p. 160.
B. ibid. (317) ad Cic. Fam. lib. X. epist. XXVIII.
p. 439. init.

tamen per contemptum videtur ita eum vocitasse. „Romam, scribit, (318) veniet cum magna manu Octavianus. *Sed est plane puer.* Putat senatum statim. „Quis veniet? „ Iterum: (319) „Cum omne praesidium esset *in puero*, qui a cer- vicibus nostris avertisset Antonium. „ Denuo: (320) „Maximo, cum hæc scri- bebam, afficiebar dolore, quod, cum *me pro adolescentulo ac pæne puero* respu- blica accepisset vadem, vix videbar, quod promiseram, præstare posse. „ Utque omne eximatur dubium, meminerimus, quid, narrante Appiano, (321) petenti Augusto, ut consulatum ambienti sibi auxilio esset, Cicero responderit. „Hortatus scilicet eum est, ut e senioribus ali- quem prudentem sibi collegam adsciret, *ceu paedagogum ætatis immaturæ*; ad- ditque historicus: *Hanc Ciceronis ambitio- nem risit senatus.* „ Neque enim alium, quam se, per senioresem illum, futurum Augusti in consulatu collegam, & imma- turæ ejus ætatis paedagogum, intelligi vo- luerat. Accepit conditionem eo prom- ptius Augustus, quod eandem ipse Cice- roni paulo ante obtulerat; quod nec in proxime antecedentibus reticet Appianus.

A 2

Ve-

(318) lib. XVI. ad Attic. epist. X. (319)

lib. I. ad Brut. epist. XIX. p. 460. col. a. l. 20. fin.

(320) ibid. epist. XXII. p. 467. col. a. l. 7. fin.

(321) lib. III. bell. civ. p. 937. med.

4 Henr. Heisen contin. Diff. poster.

Verum simul atque evectus ad consulare fastigium opera potissimum Ciceronis est, cum destituit, immo cum Antonio Lepidoque, iis reconciliatus, non multo post proscripsit. Ita (qui fusc hæc persequitur, inquit Plutarchus) (322) *impulsus a juvene atque illusos senex Cicero, & semet se perdidisse, & prodidisse populi sensit salutem.* Ita, (subjungimus nos) bis puer senex puerum; ita *véov*, *etate recentem* eum, qui veterator ipsius imposuit simplicitati, ex vilipendio nominavit. Augustus ipse, dubium non est, quin frequentatam hanc pueri appellationem ægerrime tulerit, inque manifestam suam interpretatus sit ignominiam. Dio Cass. (323) „Existi-
mavit senatus, ad hunc se modum cum, Casare, qui vere adolescens, immo, puer adhucdum esset, (hæc enim verba, de ipso vulgo jactabant) sapienter plane, egisse. Verum ille, cum alia indigne fe-
rebat, tum id indignissime, quod puer, vocaretur., Nam vocatus ad nauseam usque hac potissimum de causa est, ut consulatum ei, supremum in libera re-
publica honorem, sub specioso immatura-
æ ætatis prætextu denegarent: quod in-
primis magnanimum juvenem ussisse, in
pro-

(322) Cicer. p. 884, B. I. 9. (323) lib. XLVI. p. 318. D. I. 4.

proclivi est conjicere. App. Alex. (324)
 „Misſi centuriones ſunt, qui conſulatum
 „Octaviano peterent. Cauſante autem
 „ſenatu ætatem, illi, ut erant præmoniti,
 „reſponderunt, & Corvinum quondam
 „recentiori ætate factum conſulem, &
 „Scipionem poſtea; nec poenitere patriam
 „geſtorum ab utroque in adoleſcentia.
 „Proferrebat etiam recens Pompeji Ma-
 „gni, ipſiusque Dolabellæ exemplum;
 „quin & Octaviano jam indultum de-
 „cennio ante legitimam ætatem im-
 „perium. &c.,, Sique fides adhiben-
 „da Servio eſt, interdictum deinde
 ſenatus eſt decreto, Auguſtum appel-
 lare puerum. Obſervans enim, lo-
 quentem de hoc principe Virgilium (325)
 non dicere: Heic illum vidi *puerum* (quod
 per metrum licuiſſet) ſed *juvenem*, ſe-
 quentia annotat: *Cæſarem dicit Octavia-
 num Auguſtum. Decreverat enim ſenatus,
 ne quis eum puerum diceret: ne majestas
 tanti imperii minueretur.* An vero decre-
 tum hoc facturi patres fuerant, niſi in
 uſu apud Romanos iſta Auguſtum appel-
 landi ratio fuiſſet, niſique cum ſuam ille
 præ ſe tuliſſet indignationem, tum indi-
 gnitatem ejus ipſi perſpexiſſent? Æque fal-
 ſum eſt, quod *calumniatus* ſit Auguſtus,
 dicti-

A 3

(324) lib. III. bell. civ. p. 941. fin. (325) eclog. I.
 v. 43.

6 Henr. Heisen contin. Diff. poster.

dictitando, *jactasse quosdam, ornandum se tollendumque.* Vere has jactavit voces, cujus lingua tam procax mordaxque, quam diferta fuit, Cicero; cumque *tollendum & extollendum honoribus, & tollendum e medio, sive perdendum* significet, vere non Augustus modo, sed & alii putarunt, in ambiguo vocabulo, quasi in herba, latere anguem, deque industria usum eo Cicronem, suam ornandi quidem, sed & dein obtruncandi ocys Augusti voluntatem atque spem indicare, at obscure & dubie, ut objurgatus eo nomine excusare se posset, voluisse. Ad ipsum scribit Cicero, „nem D. Brutus: (326) „Novissime Labeo Segulius, homo fui simillimus, narravit mihi, apud Cæsarem se fuisse, multumque sermonem de te habitum esse; „ipsum Cæsarem nihil sane de te questum, „nisi dictum, quod diceret, *te dixisse, laudandum adolescentem, ornandum, tollendum; se non esse commissurum, ut tolli posset.* „Hoc ego Labeonem credo illi retulisse, „aut finxisse dictum, non ab adolescente „prolatum, „Sed quid respondet Cicero? (327) „Dii isti Segulio male faciant, homini nequissimo omnium, qui sunt, „qui fuerunt, qui futuri sunt. Quid? Tu,

(326) lib. XI. ad Famil. epist. XX. sub init. (327)
ibid. epist. XXI. init.

Tu illum tecum solum, aut cum Casare,,
 qui neminem pratermiserit, quicum lo-,,
 qui potuerit, cui non eadem ista dixerit?,,
 Te tamen, mi Brute, sic amo, ut de-,,
 beo, quod istud, quicquid esset, nuga-,,
 rum me scire voluisti.,, Ita suum qui-
 dem execratur proditorem, nec aperte
 tamen & diserte negat, se dixisse, sed,
 vocando *nugas*, tantummodo extenuat.
 An vero nugarum loco habuit Brutus, qui
 signatam modo sic orditur epistolam:
 „Quod prome non facio, id pro te face-,,
 re meus in te amor, tuaque officia co-,,
 gunt, *ut timeam*. Sape enim cum mihi,,
 esset dictum, *neque a me contemptum*, no-,,
 visime Labeo Segulius, &c.,, Ipsum certe
 Augustum nec accensuisse nugis scomma
 illud, nec de autore ejus debuisse Cice-
 rone, liquere ex eo videtur, quod me-
 mori servans pectore *ἀντεμνησθήσῃς*, vicis-
 sim amaro joco usus in Ciceronem eo est
 tempore, quo ille ad gratiam ejus confu-
 gere necessum habuit, vixque judicare
 aliter potuit, quam *mortem* sibi per sar-
 casmum denuntiari. Cum enim admissus
 tandem per amicos ad ejus colloquium
 Cicero pro se causam diceret, & sua pro-
 lixe in illum vendicaret officia, hoc so-
 lum, referente Appiano, (328) *ἐπιστή-
 πτω*,

A 4

(328) lib. III. bell. civ. p. 946. med.

8 Henr. Heisen contin. Diff. poster.

πῶν, *illudens* respondit, ὅτι τῶν φίλων αὐτῶ
 τελευταῖος ἐντυχάνοι· *quod sibi amicorum* ul-
 timus *occurrat*. Et Vellejus, nihil hæsi-
 tans, scribit: (329) „Hoc est illud tem-
 „pus, quo *Cicero*, infito amore pompeja-
 „narum partium, Cæsarem laudandum &
 „tollendum censebat; *cum aliud diceret, ali-*
 „*ud intelligi vellet.*„ Stupidissimus omnium
 hominum, vitæque suæ negligentissimus
 fuisset Octavius, nisi ancipitem Tullii
 vocem in sequiorem interpretatus sensum
 esset, & a senatus sibi metuisset insidiis,
 quas apertissimis ipsi vocibus, ex vulnere
 jam jam moriturus, alter consul, Pansa
 detexerat, cujus ad eum habita oratio a-
 pud Appianum (330) extat. Reliqua in-
 „ter dicit: „Timentes te atque Antoni-
 „um senatores, vestra dissensione gavisi
 „sunt, putantes, utrumque mutua confi-
 „ctatione perituum. - Postmodum jusse-
 „runt, pari te jure mecum & Hirtio im-
 „perium habere, ut duas legiones rebus
 „gerendis aptissimas abs te distrahere-
 „mus; speraruntque, altero nostrum vi-
 „cto, alterum debiliorem & solum fore,
 „atque ita, sublati omnibus Cæsarianis,
 „redituros ad rempublicam Pompejanos.
 „*Hæc enim est eis consiliorum summa.* - No-
 strum,,

(329) lib. II. cap. LXII. fin. (330) lib. III. bell.
 civ. pp. 930 - 932.

strum vero consilium non antea tibi ex-,,
 pediebat indicari: nunc victo Antonio,,
 Hirtio mortuo, me in fata concedente,,
 opportune prolatum est, ut scias, quid,,
 tibi sit utile.,, Hæc Pansa verba fue-
 runt: rerum testimonia eo pse tempore de-
 dit senatus. Superato enim Antonio tan-
 tum absuit, ut Augusto, a quo potissi-
 mum victus erat, cum alios honores, tum,
 quem inprimis ambiebat, consulatum
 patres decernerent, ut abrogare ei impe-
 rium, cumque, quos habebat, milites
 propter benevolentiam, qua ipsum pro-
 sequebantur, adimere illi nequirent, o-
 mnibus tamen artibus conarentur effice-
 re, ut & inter se ipsos, & ab Octavio
 dissentirent. Ex adverso omnia victoriæ
 præmia iis, qui ad victoriam contulerant
 nihil, sed obsessi prælium de muro emi-
 nus spectaverant, Decimo Bruto ejusque
 militibus exhibuerunt; illi, *quod*, ut false
 Vellejus, *alieno beneficio adhuc viveret*, non
 sacrificia tantum pro re bene gesta, sed
 & triumphum decernentes, bellicque de-
 mandantes reliquias, his laudationes, ho-
 nores, majores ordines, prædam, & cun-
 cta reliqua fortissimorum bellatorum or-
 namenta tribuentes atque adjudicantes.
 Denique, ne ulla Octavius ratione ad ali-
 quam pervenire potentiam posset, omnes
 in eum armarunt inimicos, re navali

Sexto Pompejo commissa, Marco Bruto Macedonia, Cassio Syria, & bello contra Dolabellam, immo horum duorum arbitrio transmarinis omnibus imperiis. Tot igitur tamque atrocibus Cæsar junior provocatus injuriis graviter senatum apud exercitum suum accusavit, quod tanto majori se jure existimavit facere posse, quoniam a senatu venerant legati, qui eundem exercitum, *ipso absente*, adeoque omni procul dubio in fraudem ipsius atque perniciem, alloquerentur. Nemo omnium, res Augusti dedita opera persequentium historicorum, quod sciam, est, qui de indignissimis his & iniquissimis senatus moliminibus taceat, præterquam invidiosissimus unus Suetonius. Præ cæteris adeantur Vellejus, (331) Plutarchus, (332) Appianus, (333) Livii epitomator, (334) & qui copiosissime refert, Dio Cassius. (335) Quæ cum ita sint, qua fronte, quaque ulla veri specie affirmavit Tranquillus, *calumniatum*, id est *crimnatum falso* patres atque optimates apud milites suos Augustum esse?

(331) lib. II. cap. LXII. toto. (332) Cicer. p. 884 l. 5. (333) lib. III. bell. civ. p. 930. s. fin. & p. 934. s. fin. (334) lib. CXIX. (335) lib. XLVI. PP. 317 - 319.

§. XIX. Immanis scævitia, cujus Augustum mendacissimus idem & maledicentissimus scriptor insinuat, ejus præcipue concernit *triumviratum*, in quo collegis cum Lepido Antonioque multo fuisse truculentior, *πρωτος* perhibet. „In, triumviratu, ait, (336) restitit quidem, aliquamdiu collegis, ne qua fieret pro-, scriptio, sed inceptam *uiroque acerbius*, exercuit. Namque illis in multorum, sæpe personam per gratiam & preces ex-, orabilibus, solus magnopere contendit, ne cui parceretur, &c., Tria deinde, crudelitatis ejus subjungit exempla, quorum maxime horrendum hoc est tertium: „Q. Gallium prætorem, in officio salu-, tationis gladium suspicatus occulere, paulo post per centuriones & milites rap- tum e tribunali, servilem in modum, torfit, ac fatentem nihil, jussit occidi, prius *oculis ejus sua manu effossis*, Sed & multo jam ante, philippense describens bellum, quod gestum in triumviratu illo constat, similia efferæ diritatis exempla recensuit. „Victoriæ (337) haud moderatus, successum in splendidissimum quemque, captivum non sine verborum contumelia, scævit: ut quidem uni, suppliciter sepul-, „tu-

(336) August. cap. XXVII. init. (337) ibid. cap. XIII.

12 Henr. Heisen contin. Diff. poster.

„turam precanti, respondisse dicatur;
 „*jam istam in volucrum fore potestatem*; alios,
 „patrem & filium, pro vita roganteis,
 „fortiri vel dimicare jussisse, ut alterutri
 „concederetur; ac spectasse utrumque
 „morientem, cum patre, qui se obtule-
 „rat, occiso, filius quoque voluntaria oc-
 „cubuisset nece. Quare ceteri, cum ca-
 „tenati producerentur, imperatore Anto-
 „nio honorifice salutato, hunc fœdisfimo
 „convicio coram prosciderunt., Ac pau-
 „lo post: (338) „Perusia capta, in pluri-
 „mos animadvertit, orare veniam, vel
 „excusare se conantibus, una voce oc-
 „currens: *moriendum esse*. Scribunt qui-
 „dam, *trecentos* ex dedititiis electos, *utri-*
 „*usque ordinis*, ad aram, divo Julio ex-
 „tructam, idibus martiis hostiarum more
 „maclatos., Rursum, de quo gaude-
 „mus, omnes uno ore historici reli-
 „qui impudentissimo calumniatori con-
 „tradicunt. Plutarchus: (339) „Erat
 „populo romano triumviratus ille ma-
 „jorem in modum gravis: culpa tamen
 „in *Antonium* conferebatur potissimum,
 „qui natu major Cæsare & Lepido poten-
 „tior erat, &c., Dio Cass. (340) „Hæc
 „præcipue ab Antonio & Lepido ageban-
 „tur, qui diutissime a superiori Cæsare in
 ho-.,

(338) ibid. cap. XV. (339) Antonio p. 924.
 D. I. 7. (340) lib. XLVII. p. 330. D. I. 3.

honore habiti, ac in multis magistrati-
 bus provinciisque longo tempore versati,
 inimicos habebant multos. Videbantur,
 tamen propter dominatus societatem a,
 Casare quoque agi: cui cæteroquin non,
 erat opus, ut multos occideret, quod,
 esset *natura nequaquam crudeli*, ac patrios,
 mores a puero edoctus; quodque ju-
 venis adhuc & recens ad res gerendas,
 progressus multos, quos odisset, habe-
 re nequibat, contra vero *amari ipse cu-*
piebat. Id hinc quoque constat, quod,
 ex quo illos habere collegas desuit, nihil,
 porro hujusmodi egit. Tantum enim,
 abest, ut solus rerum potitus interfece-
 rit multos, ut plurimos conservarit;
 gravissime in eos animadvertens, qui in,
 proscriptione dominos aut amicos pro-
 didissent suos; summa autem benignitate,
 utens in illos, qui eosdem adjuvissent,
 Cujus evidentissimo allato exemplo, &
 excusato etiam Lepido pergit Dio: (341)
 At *Antonius* crudeliter ac citra omnem,
 misericordiam non proscriptos modo,
 sed eos quoque, qui opem ferre alicui,
 horum ausi fuissent, trucidavit; eorum,
 que inter cibum capiendum etiam capita,
 inspexit, ac se diutissime nefario isto,
 ac miserrimo spectaculo exsatiavit. Uxor,
 „ejus

(341) P. 331. C. 1.4.

„ejus Fulvia multos quoque ipsa morte
 „affecit, inque iis nonnullos viro suo nun-
 „quam cognitos: qui, quum unius eo-
 „rum aliquando caput vidisset: *Hunc qui-*
 „*dem*, inquit, *ego non noveram*. Etc. &c. „
 Addantur Vellejus (342) Appianus, (343)
 Aurelius Victor, (344) & Zonaras. (345)
 Sed quid Senecæ faciemus, multis testan-
 ti, favissimum juvenem & triumvirum
 fuisse Augustum, inque favitiæ ejus argu-
 mentum perusinas adducenti aras, quod
 idem facitantes audivimus modo Sueton-
 nium, ac denique clementiam, qua se-
 nex, aut jam in senectutem annis ver-
 gentibus inclaruerit, *lassam* appellanti *cru-*
delitatem? (346) Primum Seneca Augu-
 stum cum ipso confert Augusto, non, ut
 Suetonius, cum Antonio Lepidoque.
 Tum oratorum more loco comparato-
 rum, aut, si mavis, oppositorum utens,
 ut Neronis sui clementiam exaggeret, ex-
 aggerat nimis crudelitatem Augusti. De
 cætero nec insitiamur nos, diversis tem-
 poribus multum ab ipso se diversum Au-
 gustum, & principio severiorem, quin
 crudelem fuisse: quo faciunt Xiphilini illa

e

(342) lib. II. cap. LXVI. num. 1, 2. (343) lib.
 IV. bell. civ. p. 978. s. fin. &c. p. 987. init. & p. 993.
 l. 10. &c. (344) Epitom. cap. I. (345) Annal.
 lib. X. §. XVII. init. p. m. 501. (346) lib. I. de
 Clement. capp. IX-XI.

e Dione: (347) „Orationem recitans in,
senatu Severus imperator extollebat Syl-
læ, Marii & *Augusti* austeritatem ac cru-
delitatem, veluti rem tutissimam; cle-
mentiam autem & humanitatem Pom-
peji atque Jul. Cæsaris, ut rem illis ipsis
„perniciosa, reprehendebat., Neque
enim probare Sylburgium (348) possum,
pro *Αυγύστου* isto in loco *τοῦ τε* reponen-
dum suspicantis, quod, Antonio & Le-
pido longe humaniorem in triumviratu
fuisse Augustum, ipsa illa Xiphilini epi-
tome tradat. Quam incongrue enim Nu-
mida princeps principibus junctus roma-
nis fuisset? Et annon, qui comparatus
savioribus aliis humanus fuit, dici idem,
in se spectatus, savius potest? Prius illud,
de quo proprie heic quaeritur, secuti nos
omnes reliquos historicos contra unum
obtrectatorem, Suetonium mordicus tue-
mur. Criminationi hic suæ novum addi-
turus colorem, *Marc. Bruti caput missum*
Romam ab Augusto refert, (349) *ut statuæ*
Cæsaris subjiceretur. Verum nihil insoliti
apud Romanos, capita occisorum in bellis
civilibus ducum Romam, aut ad victorem
ho-

(347) lib. LXXV. p. 853. B. 1. 9. Conf. Schildius ad
Sueton. August. cap. LI. s. init. (348) in subjun-
cto Græcis suis historiæ rom. scriptoribus minoribus
indice ad vocem *Augustus*, (349) August. cap.
XIII.

hostem, quo de cæde eorum constaret certius, mitti; nullumque inde crudelitatis ductum argumentum fuit. Catilinæ caput in urbem misisse Antonium, ut, fidem ejus cædi habentes cives, nihil porro timerent, autor est Dio. (350) Pariter allatum ad Cæsarem majoris filiorum Pompeji fuit caput: (351) ne de aliis commorem. Narrans, fateor, Dio, quod Severus, ut æmuli sui, Albini viderit cadaver, multum oculis suis, multum linguæ gratificatus, reliquum quidem jussit abjici, caput autem miserit Romam, & summo palo præfixerit, subjungit, *nihil tale boni esse principis*. (352) At subjungitur procul dubio non fuerat, si, verborum rerumque misis contumeliis, misum simpliciter caput illud esset. Bruti caput missum eo fine Suetonius affirmat, *ut statuæ Cæsaris subjiceretur*. Factum id cum Trebonii capite, qui item ex percussorum Cæsaris fuit numero, testatur Dio; „Smyrnam, inquit, (353) repente noctu Dolabella occupavit, Trebonium interfecit, *ejusque caput ad Cæsaris statuam projecit*.” Sed unde constat, projiciendum quoque Bruti caput, de quo idem Dio: (354) „Mortui, ait, *caput Romam mis-*

(350) lib. XXXVII, p. 48. l. 5. (351) Plutarch. Cæsar. p. 734. B. l. 4. (352) lib. LXXV. p. 853. B. (353) lib. XLVII. p. 344. B. l. 2. (354) ibid. fin. p. 356. l. 9

de imperat. majest. a primis &c. 17

missum, in transmissione a Dyrrhachio, tempestate coorta, *in mare abjectum est?*, Non aliunde, quam ex suspectissimæ fidei Suetonio. Rem credere ab altera parte internecinum Augusti, quo superstitem Brutum persecutus est, juberet odium; non credere ab altera eximius, quo defuncti memoriam coluit, honos. Inter triumviros maxime inimicus Bruto fuit Augustus, ut minime Antonius, qui quoque extincti corpus, coccinea pulcherrima involutum veste, cremavit honorificentissime, & reliquias matri ejus misit Serviliæ. (355) Nam interimendum unum cum Cæsare Antonium ex sententia omnium reliquorum conjuratorum solus Brutus, diversum suadens ac persuadens, conservaverat. (356) Sed Augustus, qui adoptione tantum Cæsaris erat filius, Bruti verum ac naturalem patrem eundem esse Cæsarem, ut diximus, (357) existimasse videtur. Quare, suscepta cædis ejus vindicta, atrocissimas ab hoc, qui non interfector simpliciter, sed parricida fuisset Cæsaris, ipsum, verisimile est, repetendas pœnas duxisse. Accesserunt gratias.

T. III. P. I. B ves

(355) Plutarch. Brut. p. 1009. C. 1. 4. & p. 1011. C. 1. 7. & App. Alex. lib. IV. bell. civ. p. 1068. init.
(356) Plutarch. Brut. p. 992. l. 2. (357) §. XIV. p. 724.

ves alia gravissimi fui in Brutum odii Augusto causa: quarum vero, cum proferre ipsas per prolixitatem minus integrum sit, præcipuos solummodo, unde peti queant, fontes indicabimus. Sunt igitur ipse ad Ciceronem Brutus, (358) Plutarchus, (359) & App. Alexandrinus. (360) Verum contra ea tam non acerbus in extinctum Brutum fuit Augustus, tamque facilis ei conservavit honores, ut incertissimum evadat, ac pene incredibile, ipso iubente abjiciendum viri caput ad statuum Cæsaris fuisse. Plutarchus: (361)

„Bruti interfectorem, Stratonem amicus
 „Bruti, Messala, Augusto reconciliatus
 „commendavit ei aliquando per otium,
 „lacrymansque dixit: Hic ille est, Cæsar,
 „qui Bruto meo extremum præstitit officium. Eum Cæsar, benevolentia complexus, habuit in certaminibus actiacis
 „unum ex fortibus Græcis, qui eum sequebantur. Ipsum autem memorant
 „postea Messalam, quum celebraretur ab Augusto, quod, quamvis fuisset ad Philippum infestissimus ipsis Bruti causa hostis,

(358) lib. I. epist. XX. p. 462. & epist. XXI. p. 464. &c. &c. (359) Bruto p. 996 D. l. 3. & F. l. 2. p. 997. E. p. 1003 l. 4. & D. l. 3. & F. p. 1007. E. l. 7. & p. 1008. B. (360) lib. IV. bell. civ. p. 1062. s. fin. p. 1063. post. med. alibique, (361) Bruto p. 1009. B. l. 2,

flis, egregiam tamen operam ad Acti-
um sibi præbuisse, dixisse: Tu me,
Caesar, semper sectæ partiumque inve-
nies meliorum & justiorum., Idem: (362)
„Statua Bruti ærea, exacte eum rese-
rens, & facta fabre, Mediolani fuit.,
- Hanc, adspiciens aliquando Augustus,
Gallosque, quod amicis essent etiam in-
adversis rebus stabiles, laudans, vetuit,
loco moveri., Et Appian. Alex. (363)
„Bruti olim quæstor, Publius domi ali-
quando suæ Bruti effigies præbuit spe-
ctandas Augusto, qui hoc eum nomine,
laudavit.,

§. XX. Aliam non unam Augusti cru-
delitatem præter Suetonium Cicero, (364)
Seneca, (365) Plinius major, (366) &
præcipue, qui omnia principi huic ob-
jecta crimina compendio exhibet, Taci-
tus (367) commemorant. Eminent *incu-
sate filiorum mortes*, ut excitatus Plinius,
Augusti demonstrans exemplo, non so-
lum nihil ab omni parte beatum esse; sed
& neminem sine crimine vivere, scribit.
Fili primum sunt Augusti ex filia nepo-
tes,

(362) ibid. p. 1011. C, D. (363) lib. IV. bell.
civ. p. 995. s. inir. (364) lib. XII. ad Famil. epist.
XXIII. (365) lib. I. de Clement. cap. IX. inir. &
cap. XI. s. inir. (366) lib. VII. Hist. Nat. cap.
XLV. (367) lib. I. Annal. cap. X. toto.

tes, Cajus & Lucius Cæsares, quos ipse *filios* in testamento suo appellavit, cujus hoc fuisse initium Suetonius (368) perhibet: *Quoniam sinistra fortuna Cajum & Lucium filios mihi eripuit.* Sed horum filiorum mortis inculata quidem Livia est, ut sequenti paragrapho videbimus, neutiquam vero Augustus. Quare nec nobis licet, quod indefinite posuit Plinius, ad Augustum restringere, cujus non scelus aliquod, sed tantummodo infortunium, idque perquam magnum, *incusate filiorum mortes*, quatenus ad Cajum & Lucium Cæsares pertinent, indicant. Annon enim insigniter calamitosum erat, quod summus imperator gemino nepote intra perbreve tempus ita privaretur, ut suspicionem ei simul dissipatus injiceret rumor, utrumque conjugis suæ interemptum nefariis dolis fuisse? Hi luctus (quod addit Plinius) *non tantum* orbitate tristes sunt. Errat tamen Lipsius, qui ad Tacitum (369) hæc Plinii adducens verba subjungit: *Nec enim alio traxeris ea, quam ad Lucium Cæsarem & Cajum, novercæ Livie dolo ablatos; non me quidem interprete.* Trahi certe & alio possunt debentque, nimirum ad Marcellum, Augusti ex sorore nepo-

(368) Tiberio cap. XXIII. (369) lib. I. Annal. cap. III. p. 7. num. 3. ed. Gronov.

potem, ac destinatum ab ipso imperii
 successorem; itemque privignum Augusti,
 Drusum: qui præcipue sunt *fili* isti, quo-
 rum civilia ingenia *regnantibus* displicuisse,
 quosque non ob aliud interceptos, apud
 Tacitum (370) Romani queruntur, quam
 quia populum romanum æquo jure com-
 plecti, reddita libertate, agitaverint.
 Nam a *regnantibus* Taciti nec excluden-
 dum Augustum esse, sermonis cohæren-
 tia invictè probat, & statim liquido con-
 stabit. Ad hos quoque filios digitum in-
 tendit Plinius, & quatenus intendit, *in-*
cusate eorum mortes sunt ipsi tales, quarum
 incusatus ipse etiam Augustus fuerit. Mar-
 celli quidem mortis culpam vulgo in Li-
 viam contulerunt, de quo pariter sequen-
 ti paragrafo anquirendum erit; sed quia
 tamen ejus Drusique interitum duobus
 locis Tacitus conjungit, & postquam pri-
 ori (371) scripsit, Marcellum *flagrantibus*
plebis studiis intra juventam ereptum, sub-
 dit posteriori, (372) *displicere regnantibus*
civilia filiorum ingenia, ideoque interceptos;
 ac præter hunc Plinius indicato sapius lo-
 co *suspecta Marcelli vota* Augusti accenset
 calamitatibus, quasi cupiverit aliquid &
 molitus contra Augustum sit Marcellus,

B 3.

su-

(370) lib. II. Annal. cap. LXXXII. (371) ibid.
 cap. XLI. (372) ibid. cit. cap. LXXXII.

suspiceretur forte aliquis, ipsum quoque Augustum necis Marcelli adpersum infamia fuisse. Sed mittamus, quod obscurius est, atque incertum. De Druso apertius loquuntur, minusque dubie. Auctor enim Suetonius (373) est, quod ejus quandam epistolam, qua de cogendo ad restituendam libertatem Augusto cum Tiberio fratre egerit, hic prodiderit; & alio loco, (374) quod ne quidem dissimularit unquam, pristinum se reipublicæ statum quandoque restitutum, si posset; atque hinc suspectus Augusto, revocatusque ex Germania, &, quia cunctaretur, interceptus fuerit veneno. Quibus gemina sunt, quæ apud Tacitum (375) Romani cogitant dicuntque, scilicet *haud prosperum in Druso favorem vulgi, breves & infastos populi romani amores; vera prorsus de Druso seniores esse locutos, &c.* Verum tam æquus, quod miror & laudo, ipse est Suetonius, ut validissimis deinde rationibus atrocem criminationem refutet, (376) præfatus, *nec veram se, nec verisimilem eam putare: quique Drusi obitum fufissime persecuti sunt, ex veteribus Dio Cassius, (377) & inter recentiores Cellarius,* (378)

(373) Tiber. cap. L. init. (374) Claudio cap. I. s. fin. (375) lib. II. Annal. capp. XLI. & LXXXII. (376) cit. cap. I. Claudii. (377) ineunte lib. LV. pp. 548, 549.

que est, levissimis nititur conjecturis, rumoribusque vanissimis, ut liquido perspicere ex his est Taciti: 387) *Sive hostis illos; seu Pansam venenum vulnere adsumum, sui milites Hirtium, & machinator doli, Cæsar abstulerant.* Illud vero splendidum est mendacium, ne Tiberium quidem caritate, aut reipublicæ cura successorem adscitum; sed, quoniam arrogantiam severitatemque ejus intropexerit Augustus, comparatione deterrima sibi gloriam quæsisse. (388) Nam omnem ei, qua denuo æquitate est, Suetonius (389) abstergit colorem; additque Dio Cassius, (389) *serius* hunc rumorem, adeoque non ab illis Romanis, qui sub Augusto & Tiberio vixerunt, quibusque constare magis de rei veritate potuit, spargi in vulgus cœpisse.

§. XXI. Augusto conjunx conjungatur Livia, *gravis illa apud Tacitum (390) in rempublicam mater, gravior domui Cæsarum noverca, Caligulæ (391) Ulysses stolatus, & aulica Medea* Lipsii. (392) In crimen eam Caji Lucique Cæsarum necis vocatam, superiori paragrapho diximus. Ta-

(387) lib. I. Ann. cap. X. (388) Tacit. ibid. cap. fine. (389) Tiberio cap. XXI. (389. lib. LVI. p. 599. fin. (390) lib. I. Ann. cap. X. (391) Sueton. Calig. cap. XXIII. (392) ad Tacit. lib. I. Ann. cap. III. p. 6. edit. Gronov. num. 2.

Tacitus: (393) *Luc. Caesarem, euntem ad hispanienses exercitus, Cajum remeantem Armenia, & vulnere invalidum, mors fato prope, vel novercae Liviae dolus abstulit: ubi ad novercae Liviae* Lipsius: „Nata, inquit, exitio reipublicae haec mulier, & suae domus. Sed bene, quod Tacitus nusquam, dissimulat fraudem ejus & scelus, Vellem ego, tacitus fuisset Tacitus. Tacent reliqui, qui prolixius Tacito horum Caesarum mortes referunt, Florus, (394) Vellejus, (395) Dio, (396) & loquacissimus ipse in criminando Suetonius; (397) qui cum omnia Liviae conjugis filique, Augusti & Tiberii, non vera modo, sed & ficta studiosissime percenset flagitia, nec hoc ipsius Liviae silentio praeteriturus fuisset, nisi exploratum habuisset, falsissimum esse. Luxuriose ac delicate Lucius atque Cajus Caesares vixerunt, dediti multis insuper aliis vitiis, ut excitati, Dio prolixè, strictim Vellejus, commemorant. Sua igitur intemperantia, non dolo ac veneficio novercae in morbum illum incidisse Lucius videtur, quo Hispanias petens Masilia

B 5

de-

(393) lib. I. cap. III. p. 7. ed. Gronov. (394) lib. IV. cap. XII. p. 197. ed. Grav. (395) lib. II. cap. CI. & CII. (396) lib. LV. pp. 554-556. (397) August. cap. LXV. & Tiber. cap. XV.

decesfit; Cajumque eadem noverca, quæ
 Roma erat, insigare non potuit, ut in
 Armenia temere se crederet prodicionem
 simulanti, à quo vulneratus, nec sano
 amplius corpore, nec mente fuit; & ab
 adulatorum, quos assidue secum habe-
 bat, turba contumacior in dies ac disso-
 lutior redditus, fatum ipse suum acente-
 ravit. Evolvere inprimis dignus est Noris-
 us. (398) De Marcello, Augusti itidem
 nepote, sed ex Octavia sorore, Jos.
 Scaliger: (399) „Marcellum, ait, Pro-
 „pertius contra receptam opinionem, at-
 „que adeo contra verum scribit lib. III.
 „(400) in aquis bajanis submersum inte-
 „ruiſſe, quum constet, ab Antonio Mu-
 „sa, medico aquarum frigidarum lotioni-
 „bus enectum fuisse. - - Nempe gratifi-
 „cari poeta voluit ei, quæ de ejus morte
 „suspecta fuit, *Livie Augustæ*: quæ, quum
 „videret, Marcellum ita omnibus carum
 „esse, ut describitur a Virgilio VI. *Æn.*
 „muliebriter atque impotenter *ἡλοτυπή-
 „σασα*, curavit eum clandestino mortis
 „genere (per medicum illum) de medio
 „tollendum.,, Propertium jam a Scali-
 ge-

(398) diff. II. Cenotaph. Pis. cap. XVII. pp. 337 --
 341. Tom. III. Opp. (399) ad Sueron. August.
 cap. LXIII. p. 204. edit. Jo. Schildii, (400) eleg.
 XVIII.

gero vindicavit Lipsius. (401) Nostrum nos prementis institutum, observamus, quicquid de adducta in suspicionem Livia affertur, niti solummodo Taciti illo: *Livia gravis in rempublicam mater, gravior domui Caesarum noverca*; & Dionis Casii autoritate, qui vero excusat magis Liviam, quam accusat, immo tantum non absolvit. Ita enim (402) „Lavacris frigidis, frigidisque potionibus sanitati Augustum Antonius Musa restituit: quam, ob rem multa ei ab Augusto & senatu, pecunia, ususque annuli aurei (libertus, enim erat) datus est. -- Sed enim quia, futurum erat, ut Musa non multo post, deprehenderetur ea sibi vindicare, quæ, fortunæ ac fati essent, Augustus quidem, ad sanitatem hac ratione rediit; at Marcellus exiguo post tempore morbo correptus, quum eodem modo ab eodem Musa, curaretur, mortem obiit. An ergo, qui eodem modo, quo Augustum sanitati restituit, curavit Marcellum, Liviam eum instinctu occidit? Subjungit, fateor, ad finem libri (403) Dio: „Mortis Marcelli, causa imputata a quibusdam Liviam est, quæ filiis eum suis præferri, indigne tu-
le-

(401) ad Taciti Ann. lib. I. cap. III. p. 6. num. 2. edit. Gronov. (402) lib. LIII. p. 517. C. D. (403) p. 519. C. I. 8.

lerit., Sed quid continuo addit? „Eam
 „tamen suspensionem dubiam effecit ejus
 „ac sequentis anni intemperies, adeo vi-
 „tiosa, ut ingens hominum multitudo
 „morbis absumeretur., Equidem incu-
 nabula frivolæ suspensionis deprehendisse
 mihi videor in his Senecæ vocibus: (404)
 „Oderat post Marcelli obitum mater O-
 „ctavia omnes matres, & in *Liviam*, maxi-
 „me furebat, quia videbatur ad illius fili-
 „um transisse sibi promissa felicitas., Ni-
 mirum suspicati vulgo Romani sunt, fu-
 rere adeo in *Liviam* hac potissimum O-
 ctaviam de causa, quod ejus fraude in-
 teremptum filium suum, certo rescisset.
 Superest ipse Augustus, cujus pariter *Li-
 viam* abruptisse vitæ flamen, multorum
 vox & fabula fuit. Rursum autores sunt
 Tacitus, (405) & Dio, (406) itemque
 Aurelius Victor (407) a Paulo Diacono
 (408) exscriptus. Quos inter dignis-
 simus, qui afferatur, est Dio. „Ex morbo,
 „inquit, decessit Augustus, suspecta non-
 „nihil *Livia*, quasi ejus fraude obiisset.
 „Etenim ad Agrippam Augustus clam u-
 xore in insulam transmiserat, videbatur-
 que,

(404) Consol. ad Marciam cap. II. p. m. 151.
 (405) lib. I. Annal. cap. V. (406) lib. LVI. p.
 589. D, E. (407) epitom. Cæs. §. II. fin. (408)
 Hultor. Misc. lib. VII. cap. XXI. init.

que omnino cum eo in gratiam rediisse,,
 Veritam itaque Liviam, ne reducto ei,,
 de exilio imperium Augustus traderet, si,,
 cus quasdam in arboribus adhuc pen,,
 dentes, quas Augustus, sua manu de,,
 cerptas, comedere consuevisset, ve,,
 neno inunxisset, eique medicatas obtu,,
 lisse carpendas, ipsam non unctas man,,
 ducasse, perhibent., Qui apud Plutar-
 chum, (409) excitatumque Tacitum le-
 git, tam succensuisse Augustum Fabio
 Maximo, (quem vero perperam, ut o-
 stendunt Muretus & Lipsius, (410) Fulvi-
 um Plutarchus nominat) quod clandesti-
 nam ipsius in Planasiam insulam profecti-
 onem, visendi Agrippæ causa susceptam,
 cuius solus fuerat comes, uxori suæ, &
 hæc Livie prodidisset, ut mortem sibi is
 conscisceret; acerbissimeque Liviam eo
 nomine cum Augusto expostulasse, me-
 tuentem, ne imperator factus Agrippa
 gravissimas exilii sui ipsi irrogaret pœnas;
 atque insuper apud animum suum repu-
 tat, quam facile grandævo Augusto ficu-
 bus imponere Livia potuerit; ille mecum
 confitebitur, hanc demum suspicionem
 non prorsus inanem fuisse, & duabus pri-
 oribus ad verum accessisse propius. Ne-
 que tamen, quod verisimile, idem statim
 est

(409) de garrulitate Tom. II. Opp. p. 508. init.
 (410) alter Var. Lect. lib. XI. cap. II. alter ad Ta-
 citi Ann. lib. I. cap. V. p. 10. num. 3. edit. Gronov.

est verum. Secus, quot thyrsiferi olim, tot fuissent Bacchi. Sunt & in hac suspitione, quæ vero abludunt. Septuagesimo & sexto ætatis tantum non expleto anno mortalitatem explevit Augustus. (411) Juvenes *posse*, at *debere* senes mori, tritum sermone proverbium est. Capulari seni datum adhuc venenum, nec expectatam mortem ejus naturalem fuisse, quis temere credat? Senili morbo qui absumptum eum testatur, Suetonius (412) denuo fileat de suspecta necis ejus Livia: quod quam valide pugnet pro innocentia mulieris, nemo non videt. Crimini sibi futurum, criminosis finius alias scriptor, prævidit, si crimen, firmo nullo subnixum tibiæ, memoriæ proderet, aut certe illis, qui pudori sibi idem duxerunt, in referenda Augusti morte usus est autoribus. Qui vero invidiam illam apud posteros Liviæ faciunt, quam dubie loquuntur, inque incerto rem esse sitam, pronuntiant? Sux illi, quam exhibuimus, de venenatis fidei narrationi statim Dio subjungit: (413) *Sive igitur hæc causa morbi, sive alia fuit.* Et Tacitus, (414) *quos-*
dam

(411) Suet. Aug. cap. C. & Dio Cass. lib. LVI. p. 590. l. 8. (412) Aug. cap. XCVIII. (413) lib. LVI. p. 589. lin. penult. (414) lib. I. Ann. cap. V. init.

dam modo suspectasse uxoris scelus, dicit. Ad quæ præcipitis judicii vir, Lipsius: *Hec est tertia, exclamat, venenariæ hujus palma, & jure lemmiscata.* Quanto circum- spectior Muretus ad eadem: *Prudenter,* inquit, *Tacitus, qui neque id, quod satis exploratum non erat, apertius exponendum, & tamen propter suspicionem, quasi prætere- undo, attingendum putavit.* Vitam mores- que Livie ad mortem ejus breviter qui- dem, sed accurate & industrie percensens Tacitus (415) nihil profert, quod atro- cissimam hanc incrustare suspicionem ap- tum natum sit, & Augusti quidem ap- pellat *facilem*, minime vero *favam* ac sanguinariam uxorem.

§. XXII. Livie filius, & successor Augusti Tiberius insigni eruditione, mul- risque enituit virtutibus. Doctrinam e- jus & eximium romanæ græcæque linguæ studium præter ceteros veris laudibus pro- sequuntur Dio, (416) & Tacitus. (417) Quamque magnus belli dux fuerit, didu- cto sermone Tranquillus exponit. (418) Una die eos, qui inter *delatores* præcipui erant, occidi omnes jussit, (419) lauda- tis-

(415) lib. V. Ann. cap. I. (416) lib. LVII. p. 613. D, E. (417) lib. IV. Ann. cap. LVIII. init.
(418) Tiberio capp. XVI-XIX. & XXI. (419)
Dio Cass. lib. LVIII. p. 634. fin.

tissimo, saluberrimoque Romanis instituto, ut ex iis, quæ tam facunde, quam fuisse Plinius orator, eadem de causa Trajanum celebrans, dicit, (420) liquido est perspicere. *Antiquæ parsimonie princeps* audit Tacito; (421) cujus rari per Italiam agri, modesta servitia, intraque paucos libertos fuerit domus. (422) Ne vero sordidum putes, eidem (423) *satis firmus adversum pecuniam* dicitur, quin adjungitur, quod *sepe jam ante* in laudem ejus *hoc memoraverit*. Et nobis sane in proclivi esset, multa hujus virtutis documenta non ex Tacito solum, sed ex aliis quoque afferre. „Magnificam, ait ille, (424) „in publicum largitionem auxit Tiberius „Cæsar haud minus grata liberalitate, „quod bona Æmiliæ Musæ, locupletis „intestata, petita in fiscum, Æmilio Lepido, cujus e domo videbatur; & Patulei, divitis equitis romani hæreditatem „(quamquam ipse hæres in parte legere- „tur) tradidit M. Servilio, quem prioribus, „neque suspectis tabulis scriptum compere- „rerat; *nobilitatem utriusque pecunia juven- „dam*, præfatus. Neque hæreditatem cujus-

(420) Panegyri. capp. XXXIV - XXXVI. (421)
lib. III. Ann. cap. LII. (422) Id. ibid. lib. IV. cap.
VII. init. (423) ibid. lib. III. cap. XVIII. (424)
lib. II. Ann. cap. XLVIII. init.

„jusquam adiit, nisi cum amicitia meru-
 „isset. -- Honestam innocentium pauper-
 „tatem levavit., Vin postremi hujus
 exempla? Eundem adi loco non uno.
 (425) Indicta nemini celebratissima ejus
 vox est, praesidibus, qui onerandas tri-
 buto provincias suadebant, rescribentis:
*Boni pastoris esse, tondere pecus, non deglu-
 bere.* (426) Modestia fuit tanta, ut ex
 plurimis maximisque sibi a senatu decre-
 tis honoribus, praeter paucos & modicos,
 reciperet nullos; nec quicquam aequae a-
 verlaretur, atque adulationes: in quo u-
 troque, liberatus jam omni metu, & sta-
 bile nactus imperium, adhuc persevera-
 vit. (427) Et quid multa? Ad unguem
 factus princeps Tiberius fuit, in quo ni-
 hil omnino, nisi simulandi dissimulandi-
 que impensius studium, culpae, ante-
 quam depravaretur, Romani potuerunt.
 Depravatus vero non tam sua, quam ali-
 orum est culpa, scilicet Liviae matris,
 (428) Sejani, nurus Livillae, (429) ac de-
 T. III. P. I. C ni-

- (425) lib. I. Ann. cap. LXXV. ac in primis lib. IV.
 Ann. cap. VI. &c. (426) Sueton. Tiber. cap.
 XXXII. fin. (427) Id. ibid. capp. XXVI. & XXVII.
 (428) Tacit. lib. IV. Ann. cap. LVII. s. fin. Sueton.
 Tiber. capp. L. & LI. Dio Cass. lib. LVII. p. 610.
 A. & B. (429) Tacit. lib. IV. Ann. cap. I. & capp.
 VIII. XII. &c. Sueton. Tiber. cap. LXII. init. Dio
 Cass. lib. LVII. p. 617. fin. p. 618. A, B. lib. LVIII. p.
 621. init. p. 622. l. 9. p. 623. l. 6. & E. l. 5.

rique Romanorum in genere, palam eum humillime adulantium, (430) claque famosissimis exacerbantium libellis. (431)

§. XXIII. Quam vero huic blandiuntur principi, & palpum obtrudunt, qui eo imperante vixerunt, Valerius Max. (432) Strabo, (433) & inprimis primus commendatione ejus creatus prator, Vellejus Patere. (434) tam obtreclat ei Suetonius, non satyricum modo ingenium suum, sed & autores secutus, ut inferiores numero, ita fide minus dignos. Quod posterius, operæ pretium fuerit, uno demonstrare exemplo. Morienti Augusto adfuisse Tiberium his verbis diserte affirmat: (435) „Statim ex itinere revocatus „Tiberius, jam quidem affectum, sed tamen spirantem adhuc Augustum reperit; „*fuitque una secreto per totum diem.* „ Jam quid Dio Cassius? „Mors, inquit, (436) „Augusti non confestim innotuit. Nam „Livia metuens, ne, *Tiberio in Dalmatia* „*adhuc versante*, aliquid novi existeret, „*usque ad ejus adventum eam clam habuit,* ut,

(430) Tacit. lib. I. Ann. cap. VII. init. & s. fin. ac lib. III. cap. LXV. (431) Sueton. Tiber. cap. XLV. fin. & capp. LIX. & LXVI. init. (432) prologo operis, & lib. V. cap. V. num. 3. (433) lib. VI. fin. & c. (434) lib. II. cap. CXXIV. fin. (435) Tiber. cap. XXI. (436) lib. LVI. p. 592. B. 44

ut quidem *plerique & fide digniores autores*, tradunt. Nam sunt quidam, qui, adfuisse agrotanti Augusto Tiberium, ab eo, que mandata quadam accepisse, perhibeant. Tacitus vero: (437) „Neque, satis compertum, spirantem adhuc Augustum apud urbem Nolam, an exanimem revocatus ex itinere Tiberius reperit. Acribus namque custodiis domum & vias sepeferat Livia; latique inter dum nuntii vulgabantur, donec provisus, quæ tempus monebat, simul excessisse Augustum, & rerum potiri Tiberium Neronem, fama eadem tulit. Ex quibus inter se collatis patescit, id verum & certum esse venditarique Suetonio, quod *contra plerorumque & fide dignorum scriptorum auctoritatem* Dio, Tacitus vero *incertissimum atque obscurissimum* pronuntiat. Quin suspicor, ipsum a Dione Suetonium inter quosdam illos, quibus plerosque *& ἀξιωματικούς* opponit, tacite referri, adeoque nec deferre nos multum fidei in plerisque ei oportere. Nescio etiam, an mala mens impulerit Suetonium, ut, siue falsum vero, siue certo præferret incertissimum. Nisi enim affirmasset, adfuisse morienti Augusto Tiberium, non potuisset statim in hujus ignominiam

C 2

sub-

(437) lib. I, Ann. cap. V. fin.

subungere: „Scio, vulgo persuasum,,
 quasi, egresso post secretum sermonem,,
 Tiberio, vox Augusti per cubicularios,,
 excepta sit: *Miserum populum Romanum,,*
qui sub tam lentis maxillis erit!„ Cujus fi-
 dem etsi in sequentibus eleuet, videtur
 tamen *lentas maxillas* omittere noluisse,
 ut alii longe atrociori calumniæ, quam
 deinceps allaturus est, & nos quoque pro-
 ximo articulo tangemus, speciem quan-
 dam in antecessum conciliaret. Fallitur
 vero Muretus, ad Tacitum (438) scri-
 bens: „Alii tamen, ut Suetonius & Dio,
 „pro certo tradunt, vivo adhuc Augusto
 „venisse Tiberium, longoque sermone
 „commendatam ei esse rempublicam,
 „ipsum denique Augustum in Tiberii
 „complexibus expirasse.„ An enim &
 Dio hoc *pro certo tradit*, quem nos modo
 vidimus, illos & *numero potiores*, & *digni-
 ores fide* appellantem, qui, præsentē Ti-
 berio expirasse Augustum, diserte negant?
 Tiberii eruditionem juxta quidem cum
 aliis Suetonius laudat, verum &, quo il-
 li abstinent, ludibrio exponit.„ Maxi-
 „me, inquit, (439) curavit notitiam hi-
 „storix fabularis usque ad ineptias atque
 „derisum.„ Nam & grammaticos, quod
 ge-

(438) *ibid.* p. II. num. I. edit. Gronov.
 Tiber. cap. LXX, coll. cap. LVI.

(439)

genus hominum *præcipue* appetebat, ejus-
 modi fere quæstionibus experiebatur: „
Quæ mater Hecubæ? Quod Achilli nomen in-
ter virgines fuisset? Quid Sirenes cantare sint,
solitæ? Grammaticos Tiberium, conce-
 do, *appetuisse*, verum *præcipue*, nego, „
 motus præter cætera his Taciti vocibus: „
 (440) „*Profectio Tiberii (in Campaniam,*
& dein Capreas, ubi omne reliquum vi-
tæ tempus exigere in animo habebat) „
 arcto comitatu fuit; unus senator consu-
 latu functus, Coccejus Nerva, cui le-
 gum peritia; eques romanus, præter,
 Sejanum, ex illustribus Curtius Atticus; „
 cæteri liberalibus studiis præditi, ferme,
 Græci, quorum sermonibus levaretur. „
 Inter *cæteros* illos fuere grammatici, sed
 iidem non omnes grammatici, verum et-
 iam poëta, aliique, ut Muretus ad hunc
 locum observat. Quid autem immode-
 stus criminator maximo principi innocu-
 os vitio vertit lusus? Animi gratia & per
 jocum subinde videtur gordios ejusmodi
 nodos convivis suis proposuisse solvendos.
 An ergo nunquam jocari licet, & expor-
 rigere frontem? Ne quidem in privatis,
 nedum in summis principibus refecanda
 omnia ad vivum sunt. Tacito laudatum
 Tiberium ab insigni liberalitate superiori

C 3

pa-

(440) lib. IV. Ann. cap. LVIII, init.

paragrapho percepinus. Verum quam invidiose ejus & publice & privatim exhibitam munificentiam, variis adductis exemplis, deprimit atque sugillat Suetonius? (441) Qui eadem tantum non omnia, insuperque multa alia afferunt exempla, Tacitus, (442) & Dio (443) pudore impudentissimum suffundunt calumniatorem. De odio & sævitia Tiberii in proximos consanguineos integris quinque capitibus (444) agens Suetonius auream mediocritatem in neutram partem servat, verum Cæsari semper iniquus vitia ejus exaggerat, cognatorum autem vel elevat, vel silentio prorsus involvit: quod utrumque verissimum esse, deprehendet, cui non grave fuerit, narrationes illius cum Taciti iterum & Dionis contendere. Dicit inter cætera: (445)
 „Filiorum *neque naturalem Drusum*, ne-
 „que adoptivum Germanicum *patria chari-*
 „*tate dilexit*; alterius vitiis infensus: nam
 „*Drusus animi fluxioris, remissiorisque vitæ*
 „erat. Itaque ne mortuo quidem perinde
 „affectus est; sed tantum non statim a
 fu-„

(441) Tiber. capp. XLVII. & XLVIII. (442) Annal. lib. I. cap. LXXV. lib. II. capp. XLVII. - XLIX. lib. IV. capp. VI. & LXIV. lib. VI. cap. XVII. & XLV. init. (443) lib. LVII. p. 614. D. lib. LVIII. p. 634. fin. & p. 638. init. (444) Tiber. capp. L - LIV. (445) cap. LII. init.

funere ad negotiorum consuetudinem,,
 rediit, &c., Verum quid Dio Casius?,
 Tiberius, ait, (446) quum asperiores,,
 se iis, quibus crimen aliquod objicere,,
 tur, praberet, Drusum quoque filium,,
 suum, *hominem impurissimum & extreme,,*
sevitie, (nam gladiis quoque acutissimis,,
 ab eo nomen inditum, ut drusiani voca,,
 rentur) tum odio habuit, tum privatim,,
 publiceque saepenumero objurgavit. A,,
 liquando etiam, multis praesentibus, ei,,
 dixit; non illum, se vivo, quicquam per,,
 vim aut libidinem perperraturum; sin,,
 conatus fuisset, effecturum se, ut ne se,,
 defuncto quidem. Nimirum aliquam,,
 diu moderatissime Tiberius vixit, nec,,
 cuiquam etiam alii libidinibus obsequi,,
 passus est, multis ob id supplicio affe,,
 ctis; &c., Immane quantum haec discrepant.
 Suetonio Drusus dicitur *animi flu-*
xioris, remisiorisque vite; Dioni homo *im-*
purissimus & extreme sevitie. Uter verior?
 Decidat Tacitus, qui: „Promptum, ait,,
 (447) ad asperiora ingenium Druso erat,,
 Vocatos Vibulenum & Percennium in,,
 terfici jubet. Tradunt plerique, intra,,
 tabernaculum ducis obratos, &c., At-

C. 4.

,que

(446) lib. LVII. p. 610. B, C. collat. p. 611. fin. &
 p. 612. init. (447) lib. I. Ann. cap. XXIX. fin.

que deinceps: (448) „Edendis gladiatoribus, quos Germanici fratris ac suo nomine obtulerat, Drusus praesedit, quamquam *vili sanguine nimis gaudens*: quod vulgo formidolosum, & pater (Tiberius) *arguisse* dicebatur. - - Non crediderim, ad ostentandam *sevitiam*, movendasque populi offensiones, concessam filio (a parente Tiberio) materiem: quamquam id quoque dictum est. Quibus postremis refutatur Suetonius, quem negantem modo percepimus, *quod naturalem filium Tiberius patria charitate dilexerit*. Verum de eo mox pluribus. Nunc hæc adhuc Taciti (449) adjiciamus: „Drusus animo commotior, orto forte iurgio, intenderat Sejano (præcipuo patris sui amico) manus, & contra tendentis os verberaverat. At Dio: (450) „Sejanus, scribit, potentia atque auctoritate, *turgescens*, homo alioquin fastosus, & Drusum aggressus jam erat, *eique pugnum aliquando inieperat*; inde Drusum juxta ac Tiberium timens, &c. Sed utrumque verum esse potest, ut vel eodem tempore par pari retulerit Druso Sejanus, vel diversis alter alteri colaphum infregerit. Hanc igitur ferociam, *sevitiam*

(448) ibid. cap. LXXVI. (449) lib. IV. Ann. cap. III. s. init. (450) lib. LVII. p. 618. init.

tiemque Drusi omittit Suetonius, ejusdem vero impuritatem extenuat. Nam, quem insuper Dio *impurissimum* dicit hominem, eum ipse *animi tantum fluxioris, remissiorisque vite* perhibet fuisse. Causa non alia est, quam ut calumniatur Tiberium, qui ob leviam ejusmodi & juvenili ætati facile condonanda delicta filium patriam non dilexerit charitate. Calumniatorem vero his vocibus, hocque vocum ordine miror usum: *Non patria charitate dilexit, ejus infensus vitiis.* Quid enim? An filii infensus vitiis filium non diligit? Immo vero maxime. Aut nescivit, aut noluit Momus patriam inter charitatem, & indulgentiam conniventiamque distinguere. *Blanda patrum segnes, sique dominatores gentium sint, sævos facit indulgentia natos.* Sævus natura erat Drusus, sævus multis jam factis. Quid futurum fuisset, nisi sævitæ ejus validum imperator parens posuisset obicem? Quod si nostra ætate princeps aliquis christianus, filium crudelitate Druso parem nactus, ita erga illum affectus esset, itaque cum illo loqueretur, ut affectum locutumque cum Druso Tiberium exscriptus Dio memoria prodidit, ecquis historicorum tam lividus foret atque impudens, qui publice, si vel impune posset, hoc cum nomine infamaret, ac non potius summis afficeret

ret laudibus? Nihil ex prolixo illo Dionis loco, vel adhibitis ridiculis, extorseris aliud, quam quod paulo asperiores Druso se præbuerit Tiberius. Sed anne succurrit, malo arboris nodo malum clavum, cuneumve insigendum fuisse? Et licet idem Dio *ipsam* ajat *Drusum* odio a Tiberio habitum, aliter tamen id intelligi nequit, quam *propter ejus vitia*, ut coherentia sermonis luculenter probat: quale odium, simul atque illa defierint, definit, minimeque parentem facit *ἀσέβου*. Et qui naturalem naturalis filii amorem exuerit Tiberius, quem ad eminentissimos quosque honores ante justam ætatem evexit; bis fecit consulem, & semel secum; (451) maximis exercitibus præfecit imperatorem; (452) sodales inter Augustales, ut iterum se ipsum, cooptavit; (453) quodque præcipui amoris argumentum omni exceptione majus est, *successorem sibi*, collata in eum *potestate tribunicia*, summi fastigii vocabulo, destinavit; (454) extinctum vero magnificentissimo funere efferri jusfit, & ipse pater laudavit pro Rostis? (455) *Nec perinde tamen cum*

(451) Tacit. Ann. lib. I. cap. XIV. lib. III. capp. XXII. & XXXI. (452) ibid. lib. I. cap. XXIV. & lib. III. cap. VII. (453) ibid. lib. I. cap. LIV. (454) ibid. lib. III. cap. LVI. (455) ibid. lib. IV. capp. IX. & XII. init. & Seneca Consol. ad Marc. cap. XV.

um fuisse affectum, scribit Suetonius, sed tantum non statim a funere ad negotiorum consuetudinem rediisse. Mentitur improbus, aut certe vero falsum admiscet fraudator. Doluit omnino desideravitque amissum Tiberius filium, sed minus propter vitia ejus, suumque animi robur. Calumniatorem proprio jugulabimus gladio. Dicit enim: (456) „Auxit, intenditque fa-“, vitiam, exacerbatus indicio de morte filii sui, Drusi Tiberius: quem cum morbo & intemperantia periisse existimaret, ut tandem (octo post annos, Tacito (457), autore) veneno interemptum fraude Li- villæ uxoris atque Sejani cognovit, neque tormentis, neque supplicio cujusquam pepercit: soli huic cognitioni adeo per totos dies deditus & intentus, &c. Qui mortem alicujus severissime ulciscitur, an nullo ex ea affectus mœrore est? Siccinæ Patrocli Achilles, Augustus Julii Cæsaris vindicavit necem? Mitto sexcentos alios. „Sejanum, obtrektator noster tradit, (458) ad summam potentiam proVectum a Tiberio, ut esset, ejus ministerio nepotem suum ex Druso filium naturalem ad successionem imperii confirmaret. Amavit igitur post Dr-

(456) Tiber. cap. LXII. init. (457) lib. IV. Ann. cap. VIII. (458) Tiber. cap. LV. fin.

Drusi fata filium ejus, suumque nepotem;
 & quam vehementer amaverit, doceat
 nos Tacitus, qui: (459) „Inter nepotes,
 „ait, Druso genitus sanguine & *charitate*
 „*propior* Tiberio fuit, - - quem *crebris*
 „*cum lacrymis* complexus, truci alterius
 „(Caligula) vultu; Occides hunc tu, in-
 „quit, Cai, & te alius.„ Etsi vero hic
 nepos, cui ab avo nomen fuit *Tiberio*,
 nondum pubertatem ingressus erat, (460)
 & ne Drusi quidem sui filium, sed ex a-
 dulterio Livillae matris natum cum impe-
 rator Tiberius suspectabat, haud tamen,
 quae nova Suetonii (461) calumnia est,
 fuit aspernatus, verum testamento vel si-
 mul cum Caligula, ut postmodum con-
 viciator, dictorum suorum oblitus, me-
 morat, (462) vel potius soli, ut Dio Cassius,
 (463) suecessionem imperii reliquit: quem
 vero Dionem miror, pariter sibi contra-
 dicentem, allatum modo Suetonii oppro-
 bramentum in praecedentibus (464) reco-
 quere. Qui ergo ita affectus fuit erga fi-
 lii sui filium, an erga ipsum hunc filium
 suum male adhuc post ejus mortem fuit
 affectus, ac ne tunc quidem patriae illi,
 quae

(459) Ann. lib. VI. cap. XLVI. (460) ibid. Ta-
 citus. (461) cap. XLII. fin. (462) Tiber. cap.
 LXXVI. & Caligula cap. XIV. init. (463) lib. LIX.
 p. 640. B. I. 7. (464) lib. LVIII. p. 635. E. I. 2.

quæ naturalis est, charitati locum dedit?
 Possunt enim ita accipi Suetonii verba,
 quæ per ellipsin posita esse videntur, hunc
 aut similem in modum ex proxime ante-
 cedentibus supplendam: „Itaque ne,
 mortuo quidem perinde, atque illi, qui,
naturales filios patria charitate diligunt, af-
 fectus erat. Sed vellem, criminator,
 in mortuum Tiberium perinde tu affectus
 esses, atque probatissimi quique ma-
 xime sunt historici. Jam enim ex ipso
 Tacito planum faciam, vel te, vel certe
 eos, quos secutus es, autores, atque &
 sic te, qui, sola ductus calumniandi libi-
 dine, eos secutus es, *insensos* principi huic
 post sua fara, adeoque nulla ab ipso la-
 cesfitos injuria, fuisse. Ubi narravit ille,
 vulgo jactatum, ab ipso Tiberio sublatum
 veneno Drusum filium esse, inter cætera
 subjicit hæc: (465) „Neque quisquam,
 scriptor tam insensus extitit, ut Ti-
 berio objectaret, cum omnia alia,
 conquirerent intenderentque. Aud-
 in *insensos* Tiberio scriptores, eos-
 que *tam insensos*, ut *præter unicum illud*
omnia alia in ejus ignominiam *conquirerent*,
 nec conquirerent solum, sed etiam *inten-*
 derent? Jam vero an ovum ovo esse si-
 milius potest, quam illis scriptoribus est
 Suetonius? Neque enim veneno sublato
 filii

(465) lib. IV. Ann. cap. XI.

fili crimen Tiberio objectat, at cætera, quæ ad eum faciunt infamandum, illa conquirat intenditque omnia. Si igitur ante Tacitum prodiit Suetonius, ut hunc legere ille potuerit, satis credo, mordacem canem præcipue a Tacito notari castigarique, non vero, quo dignus est, suffigari, quoniam Tacitus, id est taciturnior: sin minus, liquet tamen ex hoc testimonio, infensissimos Tiberio & criminosisissimos ætate Taciti ac Suetonii, qui σὺν χρονοῖς fuerunt, extitisse scriptores; & nisi statuere velimus, ex suo Suetonium ingenio plurima illa, quæ, silente neganteque Tacito, recenset, Tiberii scelera finxisse, confiteri nos oportere, sola istorum, quæ vero nulla est, subnixum autoritate tradere. Verum enim vero, ne & me sibi infensum Suetonii manes conquerantur, in mitiorem verba ejus significatum induam. Designabit igitur *perinde ipsi valde, admodum*: in quam sententiam alibi dicere videtur: (466) *Adventus ejus non perinde (admodum) gratus fuit.* Sed neque sic effugere calumniam potest. Tiberium enim mortuo filio *non admodum* fuisse affectum ex eo probat, *quod tantum non statim a funere ad negotiorum consuetudinem redierit.* Longe ut ho-
ne-

nestiores, ita veriores procul dubio festi-
ni hujus ad consueta negotia reditus Ta-
citus affert causas, qui: (467) „Tibe-
rius, ait, per omnes valetudinis Drusi,
dies nullo metu (*an in firmitudinem animi,*
ostentaret?) etiam defuncto, necdum se-
pulto, curiam ingressus est: - & ef-
fusum in lacrymas senatum *victo gemitu,*
simul oratione continua erexit. Atque
iterum: (468) „Tiberius, nihil inter-
missa rerum cura, *negotia pro solatiis acci-*
piens, ius civium, preces sociorum tra-
ctabat. Quibuscum conveniunt, quæ
ipse paulo ante senatui se excusans dixe-
rat; (469) scilicet, „non quidem sibi,
ignarum, posse argui, quod tam re-
centi dolore subierit oculos senatus: vix,
propinquorum colloquia tolerari, vix,
diem adspici a plerisque lugentium; ne-
que illos imbecillitatis damnandos, se-
tamen *fortiora solatia e complexu reipublicæ,*
petivisse. Nec vero solus est Drusus,
in cujus funere sic egit Tiberius: ad eun-
dem modum jam ante, mortuo Drusi hu-
jus filio, suoque nepote instituerat, quod,
ut habet Dio, (470) dedecere principem
duceret, propter adversos casus privatos
publicorum negotiorum curam negligere;
ac

(467) Ann. lib. IV. cap. VIII. (468) ibid. cap.
XIII. init. (469) ibid. cap. VIII. (470) lib.
LVII. p. 611, D.

ac reliquos condocere vellet, ne propter defunctos de viventium rebus sollicitudinem abjicerent.

§. XXIV. Qui tam finistre de *singulis* Tiberii actionibus judicat Suetonius, nec *universe* de principis hujus ingenio, moribus & imperio, nisi præposterum & iniquissimum, ferre judicium potest. Quamquam ne ipse quidem censet, verum pedarius in aliorum it sententias. At quorum? Vilissimorum & impurissimorum scurrarum, v. gr. militum gregariorum, fillographorum, & Theodori Gadarei, rhetoricæ præceptoris, qui puerum adhuc subinde in objurgando appellaverit *πῆλδὸν αἵματι πεφυσσάμενον*, *lutum sanguine maceratum*. (471) In quo cum per lutum *lenta*, *seva* per sanguinem Tiberii natura, ipso interprete Suetonio, indigitata sit, vides rationem præmissarum *lentarum* ejus *maxillarum*, quam supra (472) tetigi. Ad dicacissimos refer milites hæc ejusdem: (473) „In castris, tiro „etiam tum, propter nimiam vini avidi- „tatem pro Tiberio *Biberius*, pro Claudio „*Caldius*, pro Nerone *Mero* vocabatur.” Sed

(471) Tiber. cap. LVII. init.

(472) §. XXIII.

p. 36.

(473) Tiber. cap. XLII.

de imperat. majest. a primis &c. 49

Sed vero Tacitus (474) egregium vita fa-
maque Tiberium, quoad privatus, vel in
imperiiis sub Augusto fuit, prædicat. De-
nique virulentissimum hoc fillographi a-
licujus carmen non dubitavit canini oris
scriptor ad perpetuam posteritatis omnis
transmittere memoriam: (475)

Asper & immitis; breviter, vis, omnia
dicam?

Dispeream, si te mater amare potest.
Non es eques. Quare? Non sunt tibi
millia centum,

Omnia si quæras; & Rhodos exilium
est.

Aurea mutasti Saturni secula, Cæsar:

Incolumi nam te ferrea semper erunt.
Fastidit vinum, quia jam sinit iste cru-
orem:

Tam bibit hunc avido, quam bibit an-
te merum.

Adspice felicem sibi, non tibi, Romule,
Syllam:

Et Marium, si vis, adspice, sed re-
ducem:

Nec non Antoni civilia bella moventis,

Nec semel infectas adspice cæde manus;

T. III. P. I.

D

Et

(474) Ann. lib. VI. cap. LI. s. fin. (475) Tiber.
cap. LIX.

*Et dic : Roma perit ; regnabit sanguine
multo,*

Ad regnum quisquis venit ab exilio.

Opponimus vipereis istis incontinentissimorum impudentissimorumque nebulonum moribus Dionis Casii, supra quam dici potest, sanius, cautius, æquius ac verius illud iudicium, quo & imperatoris hujus historiam, & librum suum quinquagesimum octavum claudit. „Tiberius, „ait, princeps *multis virtutibus, multisque* „præditus *vitiis* fuit, & utrisque sic usus, „quasi solæ vel illæ, vel hæc in eo fuissent.„ Opponimus item Pauli Orosii testimonium, qui, (476) *plurima sui parte imperii Tiberium cum magna & gravi modestia reipublice præfuisse*, affirmat. Licet enim hic recentioris sit ætatis, & christianus scriptor, non minoris tamen facienda ejus autoritas, quam Suetonii est, quem denuo ex calumniandi libidine sibi contraxisse, deprehendimus. „Augustum enim, circumspectissimum & prudentissimum principem, existimare se „antea professus est, (477) *vitiis virtutibusque Tiberii perpensis, potiores duxisse vir-*
tu-

(476) lib. VII. Histor. adversus paganos cap. IV. quem exscripsit Paul. Diaconus Hist. Miscell. lib. VII. cap. XXIII. init. (477) Tiber. cap. XXI.

tutes.,, Jam vero, cuncta in eo vitia, ea-
que male diu dissimulata, fuisse; sevam ac
lentam naturam ne in puero quidem latuisse;
& in castris tironem adhuc, propter nimiam
vini aviditatem, Biberium & ita porro appel-
latum, persuadere vult. (478) Nunquam
Tiberius, & ne illo quidem tempore,
quo pessime vixit atque imperavit, tam
malus fuit, quam quidam ejus successorum.
De Cajo Caligula, qui proxime eum exce-
pit, Dio: (479) „Tali tunc Romani tra-
diti sunt imperatori, ut Tiberii acta,
quamquam visa molestissima, tantum a,
vitiis Caji abessent, quantum ab Augu-
sti virtutibus Tiberius. Nam Tiberius,
ipse imperium gerebat, aliisque mini-
stris ad suam voluntatem exequendam,
utebatur: Cajus ab aurigis gladiatorii-
busque regebatur, servus histrionum,
& scenicorum hominum. Etc.,, Atque
hinc est, quod in eandem de successore
Tiberius, in quam ante eum Augustus,
inciderit suspicionem. Rursum Dio:
(480) „Sciens Tiberius, Cajum pes-
sime victurum, haud illibenter imperium,
ei fertur tradidisse; ut & sua facinora,
D 2 „Caji

(478) *ibid.* capp. XLII. & LVII. (479) *lib.* LIX.
P. 643. B, C. (480) *lib.* LVIII, p. 636. A.

„Caji gravioribus flagitiis occultarentur,
 „ac reliqua pars senatus, nobilissimus et-
 „iam quisque, post mortem ipsius inter-
 „ficeretur.“ Sed fertur dicit Caspius; &
 quam falso in suspicionem illam Augu-
 stum diximus (481) adductum fuisse, tam
 eadem absolvit Tiberium, quo accurati-
 us prolixiusque nemo hanc rem pertra-
 ctat, Tacitus; (482) quin & iis, quæ
 Suetonius tradit, (483) satis liberatur.
 Caligulæ vox fuit: *Oderint, dum metuant,*
 (484) at Tiberii: *Oderint, dum probent.*
 (485) Quæ sane immensis distant paraſan-
 gis.

§. XXV. Singulare est, & miraculo
 proximum, quod de Tiberio idem Dio
 refert. „Sigillatim, ait, (486) Tiberius
 „& accurate ea omnia inquirens, quo-
 „rum nonnulli, qui sinistre de ipso locuti
 „essent, accusabantur, ipse de se cuncta,
 „quæ cadere in hominem possunt, flagi-
 „tia proferebat. Etenim si quis, clam
 „cum uno aliquo collocutus, in Tiberi-
 „um quidquam dixisset, id in publicum
 „ab ipso rapiebatur, quin in publicos re-
 fe-„

(481) §. XX. p. 24. (482) Ann. lib. VI. cap. XLVI.
 (483) Calig. cap. XI. (484) Sueton. ibid. cap.
 XXX. (485) Id. Tiber. cap. LIX. fin. (486) lib.
 LVII. p. 618. C. 1. 8.

ferebatur commentarios. Multa quoque,
 ipse affingebat, nunquam a quoquam di-
 cta, sed quorum ipse sibi conscius erat,
 quo justius irasci putaretur. Hinc eve-
 niebat, ut, propter quæ alios, qua-
 si impios, puniebat, eorum omni-
 um in se conferret culpam, risuique,
 insuper se exponeret; dum quæ infitias,
 ibant alii se protulisse, ea adfirmando i-
 pse, adjurandoque, verius se ipsum læ-
 debat. Quapropter erant, qui, ipsum in-
 fanire, suspicarentur. Verum ejus reli-
 quarum omnium rerum recta administra-
 tio illam alienatæ mentis opinionem fa-
 cile diluebat. Atque iterum: (487)
 „Trionis testamentum quum non aude-
 rent publicare liberi ejus, quod multa,
 in Tiberium convicia contineret, ipse,
 Tiberius, ubi, quid scriptum in eo es-
 set, cognovit, in senatum afferri jussit,
 minime convicia ista curans, utpote,
 qui occultas etiam de se querelas sapi-
 us in vulgus edi, tanquam laudes suas,
 volebat. Etc., Varias absurdissimi, ut
 prima fronte videtur, instituti hujus affe-
 runt rationes. *Fluxam senio mentem* Trio
 ille, quem modo videbamus, Tiberio a-
 D 3 pud

pud Tacitum (488) in testamento suo objectat: quam vero conciliari posse cum re-
cta Tiberii reliquarum omnium rerum
administratione, Dio priore adducto loco
negat. Nos quodammodo posse affirma-
mus, si dilucida, quæ vocant, intervalla
subinde Tiberius habuerit; si reliquas o-
mnes res non tam ipse per se, quam per
sapientes, quos secum habebat, viros ad-
ministraverit, in divulganda vero infamia
sua suam unice, aut certe potissimum se-
cutus sit debilitatam senio mentem; vel
denique si crudelitati, quam insignem
tandem in eo fuisse constat, adeo non-
nunquam fræna laxarit, ut furere, nec
integer animi esse videretur. Suetonius
ad miram principis hujus refert inconstan-
tiam, scribens: (489) „Nullo non damna-
torum omne probri genus coram, vel
per libellos, in orchestra positos, in
Tiberium ingerente, *diversissime* quidem
ille afficiebatur; modo, ut præ pudore
ignota & celata cuncta cuperet; non-
nunquam eadem contemneret, & pro-
ferret ultro atque vulgaret.” Conjugi
hæc ratio cum antecedenti potest. Nam
qui inconstans admodum est, & contra-
ria agit, eaque ultro, & in suum detri-
men-

(488) Ann. lib. VI. cap. XXXVIII, (489) Tiber.
cap. LXVI.

mentum ac dedecus, quis hunc constare mente dixerit? Ita vero comparatum Tiberium fuisse, nemo ambigit, qui extrema ejus cum primis atque mediis contulerit, immo qui, quam diversus eodem tempore ipse a se aliquando fuerit, memori teneat mente. Neque enim assentiri iis possum, qui, *nunquam fuisse*, sed *simulasse semper*, defendunt. Pollicitus inter imperii initia Patribus fuerat, (490) *similem se semper sui futurum, nec unquam mutaturum mores suos, quamdiu mentis sane fuisset*. At vero tam *disfemilis sui*, ubi confenuit, factus est, ut, cum *senectus ipsa morbus*, non corporis tantum, sed & *animi* sit, ac dudum in proverbium abierit, *senes bis pueros esse*, suspicari haud abs re liceat, senio confecti mentem nonnunquam delirasse. Geminam aliam Tacitus de sua propria a Tiberio tolerata auctaque infamia conjecturam facit; alteram, quod ostentare voluerit, quam patiens aliorum linguæ stilique, vel cum sua infamia conjunctæ, libertatis esset; alteram, quod veritatis, cum alia nulla ratione propter adulationes mendacissimas posset, per sua saltem probra gnarus fieri cupierit. Ita enim de Trionis, quod plus semel

D 4

jam

jam attigimus, testamento: (491) „Su-
 „premis tabulis multa Trio & atrocía in
 „præcipuos libertorum Cæsaris compo-
 „suit; ipsi fluxam senio mentem, & con-
 „tinuo abscessu velut exilium objectando.
 „Quæ, ab hæredibus occultata, recitari
 „Tiberius iussit, patientiam libertatis a-
 „liena ostentans, & contemptor suæ in-
 „famiae; an scelerum Sejani diu nescius,
 „mox quoquo modo dicta vulgari male-
 „bat, veritatisque, cui adulatio officit,
 „per probra saltem gnarus fieri?, Nec
 has temere conjecturas rejecerit, cui &
 Tiberius, & Sejanus, & ætatis illorum
 Romani cogniti sint propius. At potis-
 sima tamen causa omissa mihi ab autori-
 bus videtur. Nimirum susque deque tan-
 dem bonam suam Tiberius habuit famam,
 quia nullam eam, sat scivit, jam esse, ut-
 pote non extenuatam, sed oblitteratam
 penitus atque sepultam, assiduis aliorum,
 iisdemque iniquissimis & invidiosissimis
 criminationibus. Ambitiosissimus, si
 quis alius, princeps fuit Tiberius, & fa-
 mæ non a viventibus modo secum, sed
 & ab omni posteritate studuit consequen-
 dæ. Egregia illa, quam apud Tacitum in
 senatu habet, oratione inter reliqua di-
 cit:

(491) cit. Ann. lib. VI. cap. XXXVIII.

cit: (492) „Satis superque memoria,,
 meæ tribuent posteri, ut majoribus meis,,
 dignum, rerum vestrarum providum,,
 constantem in periculis, offensionum,,
 pro utilitate publica non pavidum cre-,,
 dant. Hæc mihi in animis vestris templa,,
 hæ pulcherrimæ effigies & mansuræ. Nam,,
 quæ saxo struuntur, si judicium postero,,
 rum in odium vertit, pro sepulchris sper-,,
 nuntur. Proinde socios, cives precor,,
 ut, quandoque concessero, cum laude,,
 & bonis recordationibus facta atque *fa-*,
mam nominis mei prosequantur., Quo-
 circa, ut voti sui compos redderetur, o-
 mnes illas virtutes, quas paulo ante (493)
 in eo laudavimus, omni sectatus est itu-
 dio, & pulcherrime rempublicam guber-
 navit, de quo differentem fuisse adi, sis,
 Tacitum. (494) Sed res ei in contrari-
 um vertit. Tantum enim absuit, ut ita
 imperantem Romani probarent & prædi-
 dicarent, ut diu ante, quam mutaretur in
 deterius, famosissimis famam ejus libel-
 lis carminibusque fœdisime lacerarent
 atque depecularentur. *Quarto* demum
 libro Annalium (495) dicit Tacitus, quod
 D 5 cor-

(492) Annal. lib. IV. cap. XXXVIII. coll. ibid. lib.
 VI. cap. XLVI. p. 383. lin. 8. ed. Gronov. (493)
 §. XXII. (494) lib. IV. Ann. capp. VI. & VII.
 (495) capp. I. & VI. init.

corrupti Tiberius inceperit, & cum ipse favire, tum favientibus vires præbere. Sed primo jam libro (496) testatur, quod asperaverint eum carmina, incertis autoribus vulgata, in sevitiam superbiamque ejus, & discordem cum matre animum. Priore loco tempus idem cæptæ Tiberii depravationis indicat, scilicet cum nonus imperii ejus laberetur annus. Fuit ergo octo, & quod excedit, annos inculpatus princeps. Quæ vero ansa data autoribus famosorum libellorum fuerit sevitia eum superbiæque accusandi, rursus Cornelius aperit, qui, ubi virtutes ipsius, & rectissimam administrandi imperii rationem percensuit, subjicit: (497) „Quæ cuncta Tiberius, non quidem comi via, sed horridus plerumque ac formidatus, retinebat tamen, donec morte Drusi verterentur: nam, dum superfuit, mansere, quia Sejanus, incipiente adhuc potentia, bonis consiliis nescire volebat, &c., Enimvero, qui via non comi, sed horridus ac plerumque formidatus sua imperiique bona retinuit, eum sevitum appellarunt atque superbum. Æque injuriæ fuerunt exprobrando ipsi discordem cum matre animum; & recte monet Lipsius, (498)

(496) cap. LXXII. fin. (497) lib. IV. Ann. cap. VII. init.

(498) digitum videri a Tacito intendi ad famosissimum quoque illud carmen, quod superiori paragrapho ex Suetonio nos descripsimus. Nam in ejus statim versu secundo est: *Dispercam, si te mater amare potest.* Qui, quas causas discordiæ Tiberii cum matre Tacitus (499) & inprimis Dio, (500) quin ipse magna ex parte tradit Suetonius, (501) legit, videt apertissime, ejus culpam non in Tiberium, sed unice in Liviam, impotentissimam atque imperiosissimam fœminam, quæ non æquata modo potestate cum filio regere, sed & tenere priores voluerit, jactans objectansque perpetuo, suum munus ejus esse imperium, oportuisse conferri. Verum de eo mox pluribus. Nunc ὡς ἐν παραδείῳ notamus calumniantem denuo Suetonium, qui odium Tiberii adversus necessitudines demonstrare ingressus: „Tu,” lit etiam, ait, (502) perindigne, actum, a senatu, ut titulis suis, *quasi* Augusti, „ita & Livix filius adjiceretur.” Vocula *quasi* denotat *sicut*, *quemadmodum*; quo significatu apud Plautum, Terentium & Ciceronem venire, Lexica observant: ut
sen-

(498) ad Tacit. lib. I. Ann. cap. LXXII. fin. (499) Ann. lib. IV. cap. LVII. fin. (500) lib. LVII. p. 609. D, E. & p. 610. A, B. (501) Tiber. cap. L. fin. (502) Tiber. cap. L.

sensus sit, *quemadmodum* Augusti, ita & Liviæ filium appellandum in titulis suis ex senatus decreto Tiberium fuisse. Hoc si perindigne tulit Tiberius, non potest non ipsi vitio verti. Nam fuit Liviæ filius, & quidem naturalis & legitimus. Quare ergo permittere non potuit, ut & in titulis suis *vocaretur*? Annon perindigne id ferens perindigne cum Liviæ egit, & quod matris ipsum suæ puderet, declaravit? Verum longe secus comparata res fuit. Tacitus: (503) „Multa, inquit, Patrum & „in Augustam adulatio; - plerique; ut „nomini Cæsaris adscriberetur *Julie filius*, „censebant.,, Adverte, quod non, sicuti Suetonius, ita scribat Tacitus: Ut, *quemadmodum* Augusti, ita *Julie vel Liviæ filius* nomini Cæsaris; sed simpliciter: Ut *Julie filius* adscriberetur. Oportuisset vero eum scribere: Ut non *imposterum* Augusti, sed Augustæ vel Liviæ; aut: Ut *loco* Augusti adscriberetur Liviæ filius. Sed taciturnior iterum Tacitus & præcisus maluit esse. Dilucide vero apparet ex his Dionis: (504) ἄλλοι καὶ τὸν τιβερίον ἀπ' αὐτῆς ἐπικαλεῖσθαι ἐσηγῆσαντο, ὅπως, ὥσπερ οἱ Ἕλληνες πατρόςθεν, οὕτω καὶ ἐκεῖνος μητρόςθεν ὀνομάζηται Alii, (senatores) ut & Tiberius

(503) Ann. lib. I. cap. XIV. init. (504) lib. LVII. p. 610. lin. 2.

rius ab ipsa (Livia) vocaretur, consilium dederunt, ut, quemadmodum a patribus Græci, ita ipse a matre appellaretur. Pergit Dio: ἄγαντὸν ἐν ἐνὶ τῶν. Indigne (non perindigne, ut invidiose exaggerans calumniator dicit) itaque hæc ferens Tiberius, &c. Sed fac, indignissime eum tulisse. Annon justissimas habuit causas, & laudandus potius, quam vituperandus hoc nomine est? Imperatorem eum, constat, factum esse quinquagesimo quinto ætatis suæ anno, utque ex Tacito, qui ordinem temporis servat, liquet, imperii ejus initio de adjungendis nomini Tiberius vocibus Livie filius actum in senatu fuit. Quanto igitur major non dignitate solum, quippe terrarum orbis dominus, sed & ætate tunc jam erat, tanto magis verendum habebat, ne sua evilesceret autoritas, si auctoritati matris adhuc tam obnoxium se ostenderet, ut contra muliebre ejus impotentiam ne hiscere quidem auderet, sed inaudito exemplo ab illa potius, quam a patre denominari se pateretur. Accedebat insignis hoc pacto inferenda Augusto injuria; quin & discrimen, quod ipsum ejus, recens etiamnum ac instabile, subitum erat imperium. Neque vero ad odium statim adversus matrem, ut calumniatur Suetonius, referendum est, si sceptrum tenens filius non in omnibus ei moriger-

rigeretur: nisi & ex odio Solomonis in matrem, statuere velimus, profectum esse, quod petitionem ei suam denegaverit. (505) Ægerrime Tiberius atrocissimam illam multiplicemque, nullo suo, ut vidimus, merito sibi inustam tulit infamiam. Quocirca *legem majestatis*, qua, autore Augusto, in autores famosorum libellorum, & quicumque vel verbulo facerrimam Cæsaris personam læsissent, gravissime animadvertebatur, reduxit, consultantī prætōri, *an judicia majestatis redderentur? exercendas leges esse*, respondens; addente, qui hæc narrat, Tacito: (506) *Hunc quoque asperavere carmina, &c.* Notabilis cummaxime Suetonii est locus: (507) „Commota Livia (sed injuria vel le-
 „vi admodum, vel nulla potius, ut pro-
 „xime antecedit) veteres quosdam ad se
 „Augusti codicillos de acerbitate & intole-
 „rantia morum Tiberii e sacratio pro-
 „tulit, atque recitavit. Hos & custodi-
 „tos tam diu, & exprobratos tam infeste,
 „adeo graviter tulit, ut quidam putent,
 „inter causas secessus hanc ei vel præcipu-
 „am fuisse., Tacent quidem Tacitus,
 (508) & Dio (509) de codicillis istis, at generatim tamen in eo uterque cum Suetonio convenit, quod traditum perhi-
 beat,

(505) I. Reg. II. 26-25. (506) Ann. lib. I. cap. LXXII. (507) Tiber. cap. LI. (508) Ann. lib. IV. cap. LVII. fin. (509) lib. LVII. p. 610. B. 1. 7.

beat, extrusum Tiberium matris impotentia atque asidua exprobratione, nec minimam hanc ei Capreas secedendi fuisse causam. Tam igitur ussit eum famæ suæ jactura, ut, lucem ad spectumque perosus hominum, ire in exilium mallet, & Capreas se in insulam, velut solitudinem, abdere, quam Romæ pulcherrimis magnificentissimisque spectaculis oculos pacere, & summis imperator perfrui honoribus. Decuerat quidem Tiberium omnes tenebrionum calumnias generoso contemptu vindicare, & cum sui semper, tum Alexandri Macedonis similem esse. Hic, (510) a quodam maledici sibi, audiens: βασιλικόν, ἔφη, εἶναι, εὖ ποιεῖν κακῶς ἀκούειν Regium, inquit, est, male audire, cum bene facias: ipseque aliquamdiu, famosis infamatus libellis, dixit: (511) *Orderint, dum probent.* Sed defecit, nec tam magno, quam Magno Alexandro, ei datum fuit esse animo. Videntem, quod nec recte faciendo effugere infamiam posset, suæ poenituit virtutis, cujus arduam asperamque viam emetiri frustra & sine præmio noluit. Præmium vero non aliud ipsi, qui, orbis terrarum dominus, universa cetera habebat, propositum erat,

(510) Plutarch. Apophthegm. Tom. II. Opp. p. 181. fin. (511) vid. §. præc. XXIV. fin.

rat, quam perennatura fama, laus atque gloria: qua potissimum ambitione commotos optimos quosque gentiles, quos sempiterni præmii, in altera vita persolvendi, damnavit caligo, eximium nullius non virtutis præ se tulisse studium, ecclesiæ jam patres evicerunt.

*Ipsa quidem virtus (magnifica Claudiani
(512) vox est) pretium sibi, solaque
late*

*Fortune secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, plausuve petit clarescere vulgi.
Nil opis externæ cupiens, nil indiga
laudis,*

*Divitiis animosa suis, immotaque cun-
ctis*

Casibus, ex alta mortalia despicit arce.

At experientia tamen omnis ævi, ipsaque naturæ humanæ imbecillitas subscribere nos canenti Ovidio jubent:

*Haud facile invenies multis e millibus
unum,*

*Virtutem pretium, qui putet, esse sui.
Ipse decor recti, facti si præmia desint,
Non movet, & gratis pœnitet esse
probum.*

(512) init. de Mallii consulatu.

de imperat. majest. a primis &c. 65

Vide alia, huic gemina, autorum loca
apud Joann. Meursium *libello de Gloria*.
(513) Inter omnia autem virtutis præmia
primo eos loco posuisse honorem, fa-
mam atque immortalem nominis gloriam,
nihil necesse est, multis ut probem. Ipsam
virtutem ab honore dixerunt *honestum*. Vir-
gilius: (514) *Famam extendere factis, hoc*
virtutis opus. Cicero: (515) „Nullam,
virtus aliam mercedem laborum pericu-
lorumque desiderat, præter laudis & glo-
riæ: qua quidem detracta, quid est, quod,
in hoc tam exiguo vitæ curriculo, &
tam brevi, tantis nos in laboribus exer-
ceamus? Certe, si nihil animus præsen-
taret in posterum, & si, quibus regio-
nibus vitæ spatium circumscriptum est,
eisdem omnes cogitationes terminaret,
suas, nec tantis se laboribus frangeret,
neque tot curis, vigiliisque angeretur,
neque toties de vitâ ipsa dimicaret. Nunc,
insidet quædam in optimo quoque vir-
tus, quæ noctes & dies animum gloriæ,
stimulis concitat, atque admonet, non,
cum vitæ tempore esse dimittendam,
commemorationem nominis nostri, sed,
cum omni posteritate adæquandam. Etc.,
T. III. P. I. E At-

(513) cap. VI. speciatim pp. 16, & 17. (514)
Aeneid. lib. X. v. 468. (515) pro Archia cap. XI.
num. 28.

„Atque alibi, (516) „ex omnibus præ-
 „miis virtutis amplissimum esse præmi-
 „um, affirmat, gloriam, esseque hanc
 „unam, quæ brevitatem vitæ posteritatis
 „memoria consoletur, quæ efficiat, ut ab-
 „sentes adsimus, mortui vivamus; hanc
 „denique esse, cujus gradibus etiam ho-
 „mines in cælum videantur adscendere.,
 Hoc igitur maximo atque unico, quod
 desiderabat, & desiderare suo jure pote-
 rat, virtutis præmio, *fama* Tiberius frau-
 datus, ipsam virtutem contemptui pri-
 mum, & deinde odio habuit. Ex adver-
 so *infamia*, qua initio præter meritum ad-
 spersus est, vitiorum ei si minus ingene-
 ravit, at certe auxit amorem. Ab illa e-
 nim dum se vindicare per judicia majesta-
 ris contendit, & novi in dies accesserunt
 rei, diu multumque puniendo sensim si-
 ne sensu ad crudelitatem deflexit, & assue-
 tudine suppliciorum, quæ plurima de
 condemnatis sumebat, tam immanis de-
 nique atque communi omnium expositus
 odio, factus tyrannus est, ut vel carnem
 ejus vorare nemo non cuperet, si Dioni-
 fides, cujus græca sunt: (517) Μηδ' ἀπαρ-
 νήσασθαι τινὸς δυναμένον, τὸ μὴ ἔχειν καὶ τῶν σαρ-
 κῶν αὐτῆς ἡδέως ἐμφαγεῖν. Memoratu incre-
 di-

(516) pro Milone cap. XXXV. num. 97. (517)
 lib. LVIII. p. 631. E. 1.2.

dibile est, quantis *consuetudo*, quam dudum *alteram naturam* dixerunt, polleat viribus, cum omnis generis vitia, tum in primis *favitiā* producendi atque corroborandi; & sapientia plus quam senili adolescens Cicero suam pro Roscio Amerino finit orationem. „Vestrum, inquit, nemo, est, quin intelligat, populum romānum, qui quondam *in hostes lenissimus*, existimabatur, hoc tempore *domestica*, crudelitate laborare. Hanc tollite ex civitate, iudices; hanc, pati nolite, diutius in hac republica versari, quæ non modo id habet in se mali, quod tot civitates atrocissime sustulit, verum etiam *hominibus lenissimis ademit misericordiam consuetudine incommodorum*. Nam cum omnibus horis aliquid atrociter fieri videmus, aut audimus, asperitate molestiarum sensum omnem humanitatis ex animis amittimus. Cum vero nullum vitium *impudentia* nec perniciosius sit, nec *foedius*, ut merito Plautus: (518) Ego illum, ajat, *perisse duco, cui quidem periit pudor*; nullum etiam perinde, atque illa pestis, sua a *consuetudine* primordia capit & incrementa. Neque enim solum, cui ipsum peccatum, sed & cui *exprobratio peccati consuetudine* quasi familiaris facta est, pudorem exuit. Quæ quis

E 2

con-

(518) Bacchid. Act. III. Scen. III. v. 81.

convicia quotidie & omnibus pene horis
audire cogitur, eorum assidua consuetu-
dine ita obdurescit atque obtorpescit, ut
tandem nihil ea curet, nec quidquam ad
se pertinere arbitretur. Hinc prisca Ro-
mani civibus suis a corporeis eorum vitiis
nomina indiderunt, ut continua illorum
& singulis fere momentis repetita objecta-
tione desuescerent commoveri. Plutar-
chus: (519) „Ex corporis nota non Syl-
„las modo & Rufos, sed & Cacos atque
„Claudios cognomina imponunt Romani,
„probe assuefacientes cives, ne cæcitatem,
„vel aliud corporis vitium probrosum du-
„cant aut contumeliosum, sed aures his,
„ut propriis nominibus, accommodent.,
Idem: (520) „Horatius dictus Coeles co-
„gnomine fuit, quod alter oculus ei in
„bello esset excussus; (521) ut vero non
„nulli dictitant, quod simus esset, naso
„ita depresso, nullum ut esset inter ocu-
„los interstitium, & supercilia haberet
„commissa: unde, vocare eum multitu-
„do quum *Cyclopem* vellet, labente lingua
„obtinuerit, ut *Cocles* a vulgo diceretur.,
Denuo idem Plutarchus: (522) „Fabio
„Maximo nota corporis cognomen Ver-

TH-33

(519) Coriolano p. 218. fin. (520) Poplicola p.
105. E. l. 6. (521) Dion. Halic. Ant. Rom. lib. V.
p. 295. l. 16. (522) Fab. Max. p. 174. C. l. 2.

rucoſo dedit, quod verruca parva ei ex, ſummo exuberaviſſet labio. Quid ergo, Taceite, ſcribis: (523) *Potuiſſe avum Tiberium, de ſua ſevitia querentis, Druſi nepotis genitus, occultum etiam murmur, quæ excepta ab adſtantibus calamo fuerant, audire, legere, in publicum promere, vix fides? Omnino fides ex iis, quæ dixi. Quidque eadem audientes vos, romani Patres, pavor & admiratio penetrat? (524) Deſinite, o boni, ſi minus pavescere, at certe mirari. Depudit, dedoluit Tiberius. Vobis ſuam ipſe videtur infano conſilio vulgare augereque infamiam; verum ille aut non putat, aut non curat. De plauſtro ante jam loquentes in ſe multos audivit condemnatos; & plauſtris vecta crimina ſunt, quæ tantam ſibi conſaſſe infamiam videt, ut, quantum quantum ei addatur, addi nihil exiſtimet. Tam non ſævus, ſed impudenter ſævus, tamque, ut ſævire in alios queat, in ſuam ipſe famam ſaviens princeps ex colluvie ſœdiſſimarum criminationum veſtrarum, Romani, emerſit. Ergo quod ipſi vos intriviſtis, vobis id omne jam exedendum eſt. Denique quod *περοναταφείσας*, conſinxiffe etiam mendaci ore multa ſua crimina Dioni*
E 3 (525)

(523) lib. VI. Ann. cap. XXIV. (524. ibid.

(525) Tiberius perhibetur, illud & hac de causa vaserrimum simulandi artificem egisse, reor, ut Actorum vestrorum, Senatores, fidem infirmaret, quin penitus, si pote, tolleret. Quoniam enim & commentitia isthæc, sicque comparata, ut nemo temere iis fidem adhiberet, in commentarios referebantur, speravit, fore, si vera & verisimilia mixta falsis atque incredibilibus legerentur, ut crederentur neutra, aut certe in dubium ambo vocarentur.

§. XXVI. Qui Tiberium proxime secuti imperatores sunt, Caligulam & Claudium in brevitatis gratiam eliminamus. Neronis vero non possumus non agere causam. Illustre enim Josephi testimonium, quod anteriore dissertatione (526) fundamenti instar, cui secuturam omnem superstrueremus demonstrationem, jecinimus, ad hunc proxime & precipue pertinet imperatorem, a falsis multis ei intentatis criminibus vindicandum. Cave tamen, existimes, alterum fore me Hieronymum Cardanum, quem *Neronis* scripsisse *encomium* constat, eodem ex multorum sententia numero loquere habendum

(525) cit. p. 618. D. I. 4. (526) §§. III. - V. p. 251. 199.

dum, quo aliorum encomia *moria*, *cæci-*
tatis, & quæ hujus fursuris reliqua sunt.
 Quorum me recordatio admonet, ut,
 qui imperatores gentiles, christianum
 quoque theologum, & reformatæ eccle-
 siæ lumen ab immerita infamia defendam.
 Scribit Joh. Georg. Neumannus disqui-
 sitione historica de *Fausto præstigiatore* hoc
 ipso anno MDCCXLVI. Vitembergæ re-
 cusa: (527) „De paradoxis ejusmodi,
 apologiis non aliter judico, quam de,
 laudibus Neronis a Cardano decantatis,
 aut de doctorum virorum encomiis mo-
 riæ, calvitiei, febris quartanæ, cœcita-
 tis, pediculi, quin & ipsius *Diaboli* in,
 oratione Wittenbergæ a quodam Bruno-
 ne Italo habita, teste, sed in hoc, *dece-*
ptore Voëtio P. III. sel. Disp. p. 615., Ver-
 rum, in quem scribit Voëtium, illum ad
 verbum exscribit Neumannus iste, ut con-
 ferenti statim ad oculum patet; præter-
 quam quod cum pauca alia, nihil ad rem
 facientia, tum vero *Keckermannum*, ad
 quem provocat, cujusque unius fide stat
 Voëtius, omittat. Ejus enim extrema
 verba ita se habent: „Quin & ipsius *Di-*
aboli in oratione Witebergæ a quodam,
 Brunone Italo habita, referente *Barth.*,
Keckermanno in sua *Rhetorica*., Jam quæro
 E 4 ex

(527) cap. III. §. II.

ex te, candide Lector, uter appellari deceptor dignus sit, Voëtius, an Neumannus? *Deceptus* a Keckermanno potest esse Voëtius, minime autem *deceptor*, qui simpliciter id refert, quod apud illum legit, quin & librum, in quo legerit, indicat. Sed vero, quod ne *deceptus* quidem sit, confido, te pro æquitate tua judicaturum, simul atque Keckermanni verba tibi exhibuero. „Synesius, ait, (528) calvitium
 „laudavit; Favorinus quartanam febrim;
 „Lucianus muscam; Calcagninus pulicem;
 „Erasmus stultitiam; Diocles rapam;
 „Johannes Bruno Italus laudavit Diabolum
 „Wittembergæ publice. Hi autores, quos nominavi, a quibus nempe res parum
 „laudabiles laudatæ sunt, conjunctim, uno volumine editi sunt Parisiis. Quæ
 „nunc animo sententia surgit? Annon Diaboli laus extare tibi in parisino illo volumine videtur, cum absque omni cunctatione Keckermannus affirmet? Nisi vero pro *deceptore* & hunc censes habendum, cujus ita comparatus sermo est, ut vix dubitari queat, quin ipse parisinum illud volumen suis viderit oculis. Sed objicis; editam quidem Parisiis orationem in Diaboli laudem cum cæteris illis esse, verum ex eo non sequi, quod & *habita publice*
 Vi-

(528) System. Rhetor. special, lib. I. cap. XVIII. p. 1647, Tom. II. Opp. edit, Genève MDCXIV.

Vitembergæ sit; supposititium esse scriptum, immo libellum famosum, quo, ut convicium faceret vitembergensi academia, malevolus aliquis fraudator credulis imposuerit. At dicere non sufficit; demonstrandum liquido est: quo officio an defunctus jam aliquis sit, me quidem fugit; neque aut vacat nunc, aut operæ pretium est inquirere. Quamdiu enim non probatum insuper fuerit, Voëtio de fraude illa constituisse, crimine exolvi iniquissimæ criminationis Neumannus nequit. Redeamus in orbitam. Neronis, quem dixi, encomiastes, Cardanus ne ad manus quidem est, ut nemo vereri habeat, ne ejus sequar autoritatem, scriniave compilem. Veteres maximi ingenii, præclaræque indolis laudem cæsari huic impertunt. Pausanias: (529) „In hoc, Neronis factum quum intueor, rectissimè, me mihi videtur Plato, Aristonis filius, dixisse, gravissima quæque & maxime, insignia peccata non esse leviorum, aut me-
diocrium ingeniorum offensiones, sed ab animi præclara quadam indole, vitiosa educatione depravata, proficisci. Excultum quoque fertilissimum ingenium multifaria perhibent doctrina. Suetonius:

E 5

(530)

(529) lib. VII. cap. XVII. p. 564. l. 7.

„(530) „Liberales disciplinas omnes fere
 „puer Nero attigit. Sed a philosophia
 „eum mater avertit; monens, imperatu-
 „ro contrariam esse; a cognitione vete-
 „rum oratorum Seneca praeceptor, quo
 „diutius in admiratione sui detineret.,
 „At duce tamen viro hoc, cui, ut Taciti
 vocibus (531) utar, *ingenium amicum, &*
temporis sui auribus accommodatum fuit, e-
 gregios in eloquentia perbreui temporis
 spatio fecit progressus. Tacitus: (532)
 „sedecim annos natus Nero, ut studiis
 „honestis, & *eloquentiae gloria* nitesceret,
 „causa Iliensium suscepta, Romanum
 „Troja demissum, aliaque haud procul
 „fabulis vetera *facunde exsequutus*, impe-
 „trat, ut Ilienses omni publico munere
 „solverentur. Eodem *oratore* bononiensi
 „coloniae, igni haustae, subventum centi-
 „es festerii largitione., Quocirca du-
 bito, an vera certaue idem tradat Ta-
 citus, qui funebrem Claudii laudationem,
 quam multum cultus praferentem post-
 modo imperator factus Nero habuit, com-
 positam a Seneca fuisse, & adnotasse se-
 niores scribit, primum ex iis, qui rerum
 potiti essent, Neronem alienae facundiae
 egu-

(530) Nerone cap. LII. init. (531) lib. XIII.
 Ann. cap. III. (532) lib. XII. Ann. cap. LVIII.

eguisse (533) An enim *vividi animi* princeps, ut eum paulo post appellat, discretissimo dexterrimoque in disciplinam datus magistro, usque eo proficere non potuit, ut suo Marte elaboratam diceret orationem? Senecæ huic, secessum & aulicorum munerum petenti vacationem apud ipsum illum Tacitum (534) respondens Nero inquit: „Quod meditata orationi tuæ statim occurrā, *id primum tui muneris habeo*, qui me non tantum prævisa, sed subita expedire docuisti.” Et quam ornata gravisque sequens tota est oratio? Cujus si verba vel omnia, vel pleraque ex Taciti fluxerunt calamo, quod tamen incertum, res sane protulisse Neronem oportet, aut Tacitus non historicum, sed fabulatorem egit atque comicum, immo ne comicum quidem, quia non serviit personæ, sed quem destitutum ante facundia dixit, eum deinceps facundo ore induxit verba facientem. Sæpius imperii sui initiis Nero declamavit; (535) quod non credibile est eum facturum fuisse, si orationes semper, ab alio compositas, necesse habuisset aut ediscere, aut de scripto recitare: quorum alterum otio atque luxuria diffuente principi molestissimum

(533) lib. XIII. Ann. cap. III. (534) lib. XIV. Ann. cap. LV. (535) Sueton. Neron. cap. X.

simum, indignum est alterum, ac contemptum parit, si juvenis idem sit, & memoria polleat. Multo adhuc magis Neronis obtretrat laudibus Tacitus, faciles ejus in carmina Musas livido dente admordens. Concedit quidem, (536) *quando eum carminibus pangendis, melle sibi elementa doctrinae, ostendisse*; sed, quam frigida & tenuis hæc Neronis laus est, tam ad ejus facit ignominiam, quod versuum, sub illius nomine editorum, non ipsum, sed alios fuisse autores atque correctores, persuadere nititur. Ita enim ex emendatione Jac. Gronovii: (537) „Carminum quoque studium affectavit Nero, contractis, quibus aliqua pangendi facultas, necdum insignis erat laus. Ii confidere simul, & allatos, vel ibidem repertos, versus connectere, atque ipsius verba, quoquo modo prolata, supplere: quod species ipsa carminum docet, non impetu & instinctu, nec ore uno fluens.” Quibus apertissime contradicit Suetonius: (538) „Ad poeticam, ajens, Nero pronus carmina libenter ac sine labore composuit; *nec, ut quidam putant, aliena pro suis edidit.* Venere in manus meas pugillares libellique cum quibusdam
no,”

(536) lib. XIII. Ann. cap. III. fin. (537) lib. XIV. Ann. cap. XVI. (538) Nerone cap. LII.

notissimis versibus, ipsius chirographo,,
scriptis; ut facile appareret, non transla-,,
tos, aut dictante aliquo exceptos, sed plane,,
quasi a cogitante atque generante exaratos.,,
Ita multa & deleta, & inducta, & super-,,
scripta inerant.,, Salinerio (539) Corne-
lius suæ opinioni prætendit potiora; quod
autor e stilo præcipue deprehendatur, lituræ
vero & supplementa parum valeant ad scri-
ptorem conjiciendum. Parum ad rhombum.
Sanior Jo. Fr. Gronovius, qui media in ce-
dens via: „Et Tacitum, inquit, (540) &,,
Suetonium, existimo, verum, sed in di-,,
versis opusculis, tradidisse. Neque enim,,
dubito, quin & potuerit scribere versi-,,
bus Nero, & quædam scripserit sine cu-,,
jusquam auxilio. Et in hujusmodi tabu-,,
las incidit Suetonius. Sed &, quum re-,,
pentinus hic impetus ei venisset, dum,,
festinat omnis moræ impatiens, & ge-,,
ffit eloquentiæ autoribus accenseri, at-,,
que illam laudem rapere potius, quam,,
mereri; non tantum sumfisse temporis,,
& otii, & secessus, quantum justa cura,,
requirit; ideoque hos adjuutores adhibu-,,
isse, facile credo Tacito, & id tyranni,,
juvenis, lascivientis & luxuriantis, in-,,
doli valde conveniens mihi videtur.,,
Qui huic acquiescere voluerit, fateri ne-
cesse

(539) ad Tacit. dict. loc. (540) ibid.

cesse habebit, id quod nos volumus, nimirum *poëtam per se* fuisse Neronem. Sed & fuisse *eximium*, multi ætate superiores paresque Suetonio ac Tacito auctores, adeoque tantæ, quantæ duo illi, fidei testantur. Seneca: (541) „Alioquin, ut ait Nero *cæsar disertissime*:

Colla cytheriacæ splendent agitata columbæ;

„& variis coloribus pavonum cervix, quoties aliquo deflectitur, nitet.,, Martialis: (542)

Carmina qui docti nota Neronis habet.

Idem: (543)

Ipse tuas etiam veritus Nero dicitur aures,

Lascivum juvenis cum tibi luserit opus.

Mitto adductum Lipsio (544) Plinii majoris locum: mitto item recentiores Dionem, Philostratum, Servium, & Cornutum, memoratos Gyrardo, (545) qui cum primis de benigna poetica Neronis vena adiri dignus est. Non possum itaque

(541) Natural. Quæst. lib. I. cap. V. p. m. 496. s. fin. (542) lib. VIII. epigr. LXX. (543) lib. IX. epigr. XXVII. (544) ad Tac. Ann. lib. XIV. cap. XVI. num. 5. ed. Gronov. (545) dialog. V. de poet. histor. p. 196. Tom. II. Opp.

que non scribenti subscribere Olao Borrichio (546) „Sed quid Neronem ipsum hic praterimus, virum pessimum, sed, optimum poetam, etiam Senecæ & Martialis judicio? Scripsit autem *Troica* lecta, phrasi & numero rotundo. Etc.,, Quid quod nec ex mera adulatione profectum arbitror hoc, quod Suetonius (547) tradit: „Recitavit Nero & carmina, non, modo domi, sed in theatro, tanta universorum laetitia, ut ob recitationem supplicatio decreta sit, eaque pars, carminum aureis literis Jovi Capitolino, dicata.,, Nam factum est primis imperii ejus annis, quibus, ut idem ille Suetonius eodem scribit capite, *neque liberalitatis, neque clementiae, nec comitatus quidem exhibendæ ullam occasionem omisit*; quibus supplicio cujusdam capite damnati ex more subscripturus laudatissimam illam emisit vocem: *Quam vellem nescire literas!* qua ansa data Senecæ est, ut egregios de *Clementia* libros conscriberet, inscriberetque huic imperatori, sicut ex secundi libri initio, quo vocem illam summis in coelum effert laudibus, colligere est; quibus denique, ut verbo me expediam, *omnium imperatorum longe fuit optimus*, ut, cui

(546) diss. I. de poetis latin. p. 60. §. 35. (547) Nerone cap. X.

cui *Optimi* postea cognomentum privum
hæsit ac proprium, Trajanus, Aurelio
Victore teste, (548) dicere solitus sit;
procul differre cunctos principes Neronis quin-
quennio. Singula ejus rectissima facta,
institutaque præclarissima, longum foret,
persequi. Unicum modo observamus,
quod recenset quidem Suetonius, sed,
an iterum obtrectandi studio? non laudat.
„Quoties, inquit, (549) ad consultan-
dum secederet Nero, neque in com-
mune quidquam, neque propalam deli-
berabat; sed & conscriptas ab unoquo-
que sententias tacitus ac secreto legens,
quod ipsi libuisset, perinde, atque plu-
ribus idem videretur, pronunciabat.,
Haud scio, an sic egerit ad exemplum *Au-*
gusti, ex cujus se præscripto impera-
turum imperii sui exordio professus erat. (550)
Augusto enim Mæcenæ in pulcherrima il-
la oratione, qua, ne rempublicam reddat,
suadet, quo autem pacto tutissime eam
retineat, & gubernet sapientissime, si-
mul indicat, inter cetera: „Præstantissi-
mos quosque, dicit, (551) senatorii e-
questrisque ordinis viros, & quosdam
item,,

(548) de Cæsaribus cap. V. init. & Epitom. Cæsar.
cap. it. V. init. (549) Nerone cap. XV. init.
(550) Sueton. ibid. cap. X. (551) apud Dion.
Cass. lib. LII. p. 487. D. l. 9.

item ex consularibus ac pratoriis in cau-
 sis gravioribus sententias non aperte ro-
 gabis, ne vestigia necessariorum suorum,
 sequentes non libere, quid sentiant,
 pronuncient; sed in tabellis scriptas ad-
 te solum, ne cui alii innotescant, per-
 ferri, ac deleri lectas statim jube. Sic,
 enim uniuscujusque sententiam certissi-
 me cognosces, si eam idem a nemine al-
 io cognitum iri persuasum habeat. V-
 rum sive Augustum in eo, sive suum ipse
 ingenium secutus Nero est, optime pro-
 fecto & sibi & romano imperio consuluit;
 vellemque, omnes, qui nunc sunt, sum-
 mi reges atque principes ad eundem mo-
 dum juberent, scripto consignatas exhi-
 beri sibi consiliariorum suorum senten-
 tias; singulas ipsi deinde seorsum ac ta-
 citi perlegerent, trutinarent, & tandem,
 non alieno, sed suo interposito judicio,
 optimam visam amplecterentur. Dici ne-
 quit, quantæ hoc ipsis gloriæ, & regnis
 ipsorum saluti futurum esset. Atque hinc,
 quem ita instiuere audio, illum equidem
 silens stupensque incredibili veneratione
 non possum non prosequi.

§. XXVII. At vero, qui novus impe-
 rator laudatissimos inter principes excel-
 luit, deterrimos tetrerrimosque postea im-
 manitate scedisimisque exsuperavit libi-
 T. III. P. I.

dinibus; ut Neronis hodieque nomen
 non esse hominis, sed monstri videatur.
 Nimirum indomitus hic evasit Domitius,
 factusque parricida matris & uxoris est;
 patriæ suæ, Romæ (at cujus urbis?) in-
 cendiarius, dedicator damnationis Chri-
 stianorum, (552) & eorundem ex eo An-
 tichristus; (553) porro auriga, histrio,
 citharædus, cinædus, pædico, lurco,
 latro, congerro; & quid denique non?
 (554) Ergo illud ego monstrum atque pro-
 digium vitæ integrum, purumque scele-
 ris pronunciabo? Absit, longissime ab-
 sit! Neque enim is sum, qui veritati vir-
 tutique omni bellum indixerim. Verum
 eadem me contraria ex parte veritas vir-
 tusque obligant, ut, cum *multa aperte*
falsa, multa item, quæ dubia saltem atque
incerta sint, de tyranno hoc consignata
 litteris offenderim, nec illa credi amplius
 patiar. Suetonium inprimis, falsâ multa
 de Nerone prodentem, notavit jam ali-
 quoties Casaubonus, sed in levioribus
 tantum; quæ tamen, operæ pretium fu-
 erit, potiolem partem excerpere. Dicit
 Tranquillus: (555) „Mox & ipse auriga-
 re,„

(552) Tertullian. Apologet. cap. V. (553) Ca-
 faub. ad Sueton. Neron. p. m. 196. fin. (554)
 Tacit. lib. XV. Ann. cap. LXVII. Etc. &c., (555)
 Neron, cap. XXII.

re Nero", atque etiam spectari sapius,,
voluit; positoque in hortis inter servi,,
tia & sordidam plebem rudimento, uni,,
versorum se oculis in Circo maximo præ,,
buit,, Ad hæc igitur Casaubonus: (556)
„Plinius longe modestiorem facit, cum,,
ipse, ait, *aurigaturus esset introducta opificum,*
turba, libro XXXIII. (557) Rursum ad,,
illa Suetonii: (558) *Victorem Nero se ipse,*
pronunciabat; contradicit, ait, (559),,
expresse Dio, qui usum narrat præconio,,
Cluvii Rufi, viri consularis. Præconii,,
formulam apponit idem, &c.,, Quis
vero Dionem sibi persuadeat & præconis
nomen, & præconii formulam confin-
xisse, adeoque non, illi potius, quam Sue-
tonio, adjungendam esse fidem? Sed
pergamus. Suetonius: „Accesit, in,,
quit, (560) ignominia ad orientem, le,,
gionibus in Armenia sub jugum missis,,
Denuo Casaubonus: (561) „Hoc falsum,,
Tacitus: (562) *Addidit rumor, sub jugum,*
missas legiones, & alia ex rebus infausis.,
Sed hunc rumorem pro re certa etiam a,,
lii quidam historici habent,, Paulo post,
nihil, affirmat Suetonius, *Neronem patien-*
tius,

F 2

- (556) p. 187. num. 27. edit. Paris. MDCX. Fol.
(557) cap. V. (558) ibid. cap. XXIV. (559)
p. 188. num. 56. (560) ibid. cap. XXXIX. (561)
p. 193. num. 6. (562) lib. XV. Ann. cap. XV.

tius, quam maledicta & convicia hominum,
tulisse; sed statim apud Casaubonum sequi-
tur: (563) „Contrarium tamen suadeant Ta-
„citi verba Ann. lib. XV. (564) Nihil in illa
„conjuratone gravius auribus Neronis accidisse
„constitit, qui, ut faciendis sceleribus prom-
„ptus, ita audiendi, quæ faceret, insolens e-
„rat.” Tandem Suetonius: (565) „Le-
„git Nero, se hostem a senatu judicatum, &
„queri, ut puniatur more majorum: inter-
„rogavitque, quale id genus esset pœnæ?
„Et, cum comperisset, nudi hominis cer-
„vicem inferi furcæ, &c.” Casaubonus:
(566) „Mirum sane, tantum in litteris la-
„tinis virum, (Neronem) adeo fuisse im-
„peditum in explicando, quid esset furca
„romane loquentibus.” Nos, non mi-
rum, sed falsum esse asseveramus. Faci-
lius demonstratu est, multa, quæ dubia
saltem fuerint & incerta, cum alios, tum
maxime Suetonium de Nerone affirmasse.
Dio Cassius: (567) „Ex eo, quod jam
„matri palam & aperte inimicus erat Ne-
„ro, fiebat, ut multa, quæ quotidie fe-
„re contra se dicerent facerentque, pro-
„ferrentur extra palatium; licet omnia
„non divulgarentur, sed alii de iis aliter
con-”

(563) pag. ead. num. 8.

(564) cap. LXVII.

(565) ibid. cap. XLIX.

(566) p. 195. num. 50.

(567) lib. LXI. p. 693. B.

conjicerent, ac rumores spargerent.,
 Nam pro ipsorum improbitate ac libidi-
 ne tum ea, quae poterant contigisse, tan-
 quam facta, passim didebantur; tum, quae,
 prodita veri speciem quandam habebant, ceu,
 vera, credebantur., Unicum modo spe-
 ciminis loco subjungimus exemplum.
 Suetonius: (568) „Burrho praefecto re-
 medium ad fauces pollicitus Nero, to-
 xicum misit., Pariter Dio: (569) τὸν
 τὸν βέρρον Φαρμάκῳ ὁ Νέρων διώλεσε Burr-
 rhum hunc veneno sustulit Nero. Sed Tacit-
 us: (570) „Concessit vita Burrhus, in-
 certum, valetudine, an veneno. Vale-
 tudo ex eo conjectabatur, quod in se,
 tumescentibus paulatim faucibus, &
 impedito meatu, spiritum finiebat. Plu-
 res jussu Neronis, quasi remedium ad-
 hiberetur, illitum palatum ejus noxio,
 medicamine asseverabant.,

§. XXVIII. In gravioribus, quorum
 ex invidia apud posteros Nero laborat,
 criminibus eminet ejus cum matre Agrip-
 pina incestus. Sed vel unus, velim, mihi
 ostendatur idoneus autor, qui hujus eum
 nefandae turpitudinis disertis verbis re-
 um peregerit. Dicit quidem apud Dio-
 nem

F 3

(568) Neron, cap. XXXV. s. fin. (569) lib. LXII
 p. 706. fin. (570) lib. XIV. Ann. cap. LI.

nem (571) Vindex: τὴν μητέρα τὴν αὐτοῦ καὶ ἔχευε, καὶ ἀπέκτεινε. *Suam matrem & incesto stupro polluit, & interfecit.* Sed Vindex ille dux seditionis in Gallia fuit, qui primus a Nerone ad Galbam defecit; ipsaque hæc verba in ea extant oratione, qua ad rebellionem Gallos incendit. Quid non ejusmodi profert, ut colorem tantis suis addat ausis, quemque vita & imperio exutum cupit, infamet, atque quam invisissimum & maxime detestabilem reddat? Facta, infecta miscet; incertis certa; quin sequioris commatis auditiones omnes, licet incredibiles & prodigiosas, cupide arripit atque divulgat. Æque explodendus Aurelius est Victor, qui: „Matrem, ait, (572) etiam contra, minavisse Neronem, plures habent; dum „ea quoque, dominandi ardore, scelere „quolibet subjici filium cupit. Id ego, „quanquam scriptoribus diversa firmantibus, verum puto. Etc., Vixit demum vir ille sub Juliano Apostata, adeoque trecentis minimum post Neronem annis. Et ubi sunt *plures illi, quos habere dicit?* Nostra certe ætas nullibi eos invenire potest. Quos vero habet, illi non habent. Videamus præcipuos. „Neronem, Sue-„

(571) lib. LXIII, p. 724. E. l. 2. (572) de Cæsariis, cap. V.

Suetonius inquit, (573) matris concubi-
 rum appetisse, & ab obrectatoribus ejus-
 ne ferox & impotens mulier & hoc genere,
 gratiæ prævaleret, deterritum nemo dubi-
 tavit., Ergo hic, *appetuisse quidem, minime
 vero persecisse*, testatur. Sed, quod *ne ap-
 petierit quidem*, & impudentissime Suetoni-
 us, qui *neminem de eo dubitasse*, affirmat,
 mentiatur, superiori jam dissertatione
 (574) ex Tacito luculenter probatum de-
 dimus. Scilicet accurate prolixèque re-
 fert Tacitus, non cupitum id Neroni fu-
 isse, quod unus tradat Fabius Rusticus,
 sed Agrippinæ ex ardore retinendæ apud
 filium potentiæ; quoniam sic & Cluvius,
 & ceteri autores, & ipsa denique fama
 prodiderit. Pugnat tamen gemino etiam
 Suetonius argumento, priusque his ex-
 promit vocibus: (575) „Utique nemo,
 de Nerone dubitavit, postquam mere-
 tricem, quam fama erat, Agrippinæ simil-
 limam, inter concubinas recepit., Verum
 narrat idem Dio, nec tamen Neroni, sed,
 ut Tacitus, Agrippinæ incesti concubitus
 tribuit desiderium. „Facinus, inquit, „
 (576) nefarium ausa Agrippina est.,
 Nam, quasi non satis grave dictu esset, „
 „quod

F 4

(573) Neron. cap. XXVIII. s. fin. (574) §. IX.
 p. 282. (575) ibid. (576) lib. LXI. p. 694.
 fin.

„quod Claudium patrum præstigiis qui-
 „busdam, & libidinosis adspectibus at-
 „que osculis in amorem sui illexisset,
 „tentavit eodem modo Neronem sub su-
 „am redigere potestatem: quod an vere
 „factum sit, an propter mores ejus con-
 „fictum, pro certo non habeo; quæ au-
 „tem versantur in omnium ore, ea refe-
 „ro. Nimirum dicunt, meretricem
 „quandam Agrippinæ similem ob hanc
 „ipsam causam maxime a Nerone amatam
 „fuisse, dumque vel ipse cum ea lude-
 „ret, vel aliis eam ostenderet, solitum
 „ipsum dicere, cum matre se consuetu-
 „dinem habere., Sed vero: *Si incesto*
nullo matris flagravat Nero amore, cur matri
similem, quaris, amavit meretricem? Di-
 „stincte, sentio, respondendum mihi esse.
 Si falsum est, sicut esse potest, quoniam
 exscriptus Dio non habet pro certo, con-
 fingi autem potuisse propter impudicissi-
 mos Agrippinæ mores, largitur, ab hac
 proritatum ad impurissimum sui amorem
 fuisse Neronem; procacis tantummodo
 joci, & ferocis jactantiæ causa petulan-
 tem hoc imperatorem juvenem fecisse
 reor. Ad illiberalia joca, sarcasmos at-
 que dicteria proclivis inprimis fuit Nero,
 (577) idemque tam arrogans, ut videri
 vel

(577) Sueton. Neron. cap. XXXIII, init.

vellet, non modo posse facere, sed & ipso facere opere, quæ nemo alius faceret homo, immo quæ nemo alius ante ipsum imperator fecisset; ad quem modum negare consuevit, *quemquam* ante se principem scisse, *quid sibi liceret*. (578) Et anon ipse Dio firmare conjecturam nostram videtur, scribens, *Neronem ostendisse aliis hominibus illam suam meretricem, & quod matri suæ simillima esset, gloriatum fuisse, cum sua se matre consuetudinem habere?* At quia tamen tam valide, tamque multis asseverat Tacitus, (579) *temulento Neroni comptam se sepius & incesto paratam obtulisse Agrippinam, jamque lasciva oscula, & prænuntias flagitii blanditias amotasse proximos*; demus utrumque, neque Neronem a materni concubitus desiderio prorsus immunem declaremus. An vero recepta tum ab eo inter concubinas matri simillima meretrix fidem non fecerit, noluisse eum, a foedisimo dirisimoque abhorrentem facinore, cum matre ipsa commisceri, at quoniam tamen ejus torquebatur desiderio, ut illud quodammodo leniret & utcunque expleret, dictam meretricem, quod matrem facie ceteroque corpore proxime referret, ejus loco

F 5

con-

(578) id. ibid. cap. XXXVII. (579) lib. XIV.
Ann. cap. II.

constuprasse, ratum, sibi visum iri, concumbentem se cum hac, cum ipsa quasi concumbere matre? Fortassis etiam ipse Nero Agrippinæ, matri filius, quam simillimus extitit. Quod si fuit, matri simillimam meretricem non propter matrem, licet vanus hoc iactaverit, sed potius propter semet ipsum amavit. Nam simile simili gaudet; & matrimonia, quæ coacta non sunt, quæque non tam virtus, divitiæ, honor, aut alius aliquis respectus, quam ipse conciliat amor, plerumque a personis, quæ similes sibi sunt, ineuntur: unde Germanorum fluxit proverbium: Braütigam und Braut müssen sich einander gleich sehen. Qui conjecturam nostram admiserit, in assyriaca historia offendet principum par, Agrippinæ & Neroni plane geminum, Semiramidem, ejusque filium Ninyan; de quibus Justinus: (580) „Statura, dicit, erat utrique mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio similibus.“ Sed quid tanta illa tandem effecit similitudo? Concubitum filii, perinde ut Agrippina, Semiramis appetiit. Hic vero an consensit? Tantum abest, ut idcirco eam occiderit. Ita enim denuo Justinus: (581) „Ad postremum Semiramis cum
con.,

(580) lib. I, cap. II, num. 2. (581) ibid. num. 10.

concubitus filii petiisset, ab eodem inter-
fecta est., Quæ ergo iniquitas est, quod vul-
go ætate nostra credatur, consensisse Nero-
nem; præsertim cum non modo, ut dicere
jam occupavi, nullus antiquus scriptor, qui
quidem fide dignus sit, memoriæ id pro-
diderit, sed & plures uno testentur, hac
præcipue de causa æque ipsius jussu Agrip-
pinam, ac Semiramidem Ninæ, letho da-
tam esse? Tacitus ubi, frustra fuisse om-
nes incestuosæ blanditias, commemora-
vit, e vestigio sic pergit: (582) „Igitur,
Nero vitare secretos ejus congressus,
abscedentem in hortos laudare; - - po-
stremit, ubiunque haberetur, prægra-
vem ratus, interficere statuit., Pariter
Dio: (583) „Hac re cognita (quod nem-
pe Agrippina ad incestum stuprum Ne-
ronem pellexisset) Sabina persuasit Ne-
roni, ut eam de medio tolleretur., Quæ
allata hucusque sunt, contra priorem Sue-
tonii rationem militant. Profligare &
posteriorem hanc: (584) *Olim etiam, quo-
ties lætica cum matre veheretur, &c. nisi
tam obscœna esset, ut salvo nequeampu-
dore. Generatim meminerimus, desi-
derium concubitus materni vix cadere
in hominem, si vel improbisimæ cupidi-
tatis*

(582) lib. XIV. Ann. cap. III. init. (583) lib.
LXI, p. 695. l. 6. (584) Neron. cap. XXVIII, fin.

tatis sit, posse. Ipsa, quam corrupta etiam per primum peccatum est, ab incestissimo coitu abhorret humana natura; abhorrebant inprimis Græcorum & Romanorum mores atque instituta. Cui non dictus Oedipus, qui *in scius* Jocastam matrem duxit uxorem? Ad quantam ille adactus desperationem est, simul atque cognovit? Quæ lamenta, quos ejulatus non effudit? Sophocles legatur & Euripides. Oculos ipse suos, sui tortor & carnifex, effodit, ut, quibus incesti amoris illicitus primum peccasset, iisdem primum se puniret: ac deinde, ut, qui jam neminem amplius videre poterat, a nemine quoque illorum, qui viderant ipsum hactenus, videretur in posterum, ex beatissimo rege factus ultro miserrimus est exul. In romana historia portenti instar habetur, quod incestasse novercam suam, Juliam Antoninus Caracalla apud recentiores, Spartianum, Aurelium Victorem, Eutropium & Orosium legitur. Sed fabulam post alios refutans Petr. Badius (585) hoc potissimum argumento utitur, quod non *noverca*, sed *mater* Caracallæ fuerit Julia. Et rectissime. Prorsus enim incredibile videtur, imperatorem romanum, utut cetera flagitiosissimum, ruere in

(585) lex. hist. crit. in Julia.

in genitricis suæ venereos amplexus potuisse. Inter ipsos barbaros quotusquisque est, qui propriæ matris nefando exarserit amore? Quam detestabile, & quavis morte piandum scelus duxerint Assyrii, Ninyæ modo exemplum, si verus, tacente Diodoro Siculo, (585) est Justinus, cui tamen Augustinus, Orosius, alii fidem habent, nos docuit. Inter Ægypti reges unum, eumque Ptolemæum offendimus, cui cognomentum datum est *Philometori*: verum per antiphrasin ita nuncupatum fuisse, non quod matrem in matrimonio habuerit, sed quod habuerit odio, quæ minorem natu fratrem ipsi præferre contendisset, historicorum pars melior tradit. Idem, fateor, ægyptii reges, ut & quidam Orientis suas secum frequenter sorores matrimonio junxerunt. Verum an sororis concubitus tam horret natura, quam quidem matris? Multo calidior meridianus & eous, quam occidus septentrionalisque est orbis; hinc & illius incolarum multo calidior sanguis, inque venerem, non licitam modo, sed quoque inconcessam, pronior: id quod polygamia, quæ apud eos potissimum omni ævo in usu fuit, estque hodie, invictè probat. Distant plurimum educatione, moribus & toto vitæ genere ab Europæis,

ropæis, & miris jam olim artibus insitum illud a natura cum proximis consanguineis sanguinem miscendi fastidium abstergere, atque extundere allaborarunt. De quibus omnibus quam multa haberem dicenda, nisi ab instituto me dimoverent longius? Tandem cum matris amore filii insanientis eadem, quæ matris concubitus appetentis filii ratio sit, prope absum, ne, palinodiam canens, & Agrippinam negem incestum Neroni obtulisse stuprum. Quam in dubium revocet Dio, jam percepimus. Sed quid, qui firmissime affirmat, Tacitus? Hæc subjicit: (586) „Seu
 „conceperit animo tantum immanitatis
 „Agrippina; seu credibilior novæ libidinis meditatio in ea visa est, quæ puellaribus annis stuprum cum Lepido spe dominationis admiserat, pari cupidine usque ad libita Pallantis provoluta, & exercita ad omne flagitium patrui nuptiis. Viden, quam animo fluctuet, quamque gemino seu crimen in suspenso relinquat?

§. XXIX. „In parricidio, scribit Justinus, (587) nulla satis justa causa ad scelus patrocina prætexi potest. „ Quocir-

(586) lib. XIV. Ann. cap. II.
 cap. I. num. 4.

(587) lib. XVI

circa nec anteriori ego disquisitione (588) Neronis parricidium matris omnino defendi, (absit, deprecor) sed tantum excusavi quodammodo. At vellem tamen, omnes, qui omnibus diris parricidam Neronem devovent, legerent, quæ in eum dicit facitque apud Tacitum (589) Agrippina; neque dubitarem ullus, quin sensuri paulo mitius essent, & quasi cum poetâ exclamaturi:

Talis erat mater, si modo mater erat!

Proxime ad parentes accedunt præceptores; quin Alexandrum Macedonem dixisse perhibent, *se quod quidem viveret, Philippo patri, sed, quod bene viveret, præceptori acceptum referre Aristoteli.* (590) Certe Nero longe majori apud posteritatem flagrat invidia infamiaque, quod magistrum suum Senecam, quam quod ipsam occidit matrem. Tantam vir ille consecutus est nominis celebritatem, & tam ad *superstitionem* usque multi eum venerantur, cujus unum dabo specimen. In Tacito legendum omnino est: (591) *Seque Senecæ, aut Senecæque permitteret; ut non modo Colerus, Pichena & Jac. Gronovius, verum etiam*

(588) §. XI. pp. 302. & 303. (589) lib. XIII. Ann. capp. XIII. & XIV. (590) Plutarch. Alexan. p. 668. E. (591) lib. XIII. Ann. cap. XIII. s. init.

etiam ipsa luculentissime probat sermo-
nis coherencia. Sed quid Pontanus. „Ab-
„sit! exclamat, ut Seneca sanctum mihi
„nomen istis immisceam. - Nisi valde hal-
„lucinor, debuit scribi *Acte*; ut esset:
Seque Acte permitteret. An vero multa
illa magnaque vitia, quorum Senecam
accusat Dio, (592) firmo omnia nitantur
tubicine, dixi, (593) forsan me peculiari
aliquando diatribe inquisitum. Nunc
institutum premens ea tantum philosophi
crimina sub examen vocabo, propter
quæ occiderit eum Nero, aut videri sal-
tem queat occidisse. In posterioribus e-
minet, quod suasu ejus atque autoritate ma-
trem Agrippinam Nero interfecerit. Dio
Cass. (594) „Ad eadem Agrippinæ Seneca
„quoque, ut a multis fide dignis viris tradi-
„tum est, Neronem incitavit: sive crimen,
„quod ei impingebatur, (commisisti cum
„Agrippina adulterii) caligine quadam in-
„volvere cupiens; sive Neronem ad nefa-
„riam eadem perducere, ut eum quam
„celerrime dii hominesque perderent. „
Contra quem Cellarius: (595. a.) „Per
„ἀδελφὸν τῆς μητρός, fide dignos Tacitum annali XIV.
cap.”

(592) lib. LXI. p. 694. A-C. lib. LXII. p. 701. A.
& p. 713. C-E. (593) hujus diff. §. VIII. p. 674.
(594) lib. LXI. p. 695. l. 7. (595. a.) diff. de Ne-
ronis favitia p. m. 604. §. V.

„cap. VII. designasse, sed male intellexis-
 „se, bene interpretes Julianus Pichon ju-
 „dicavit.„ Sed annon Dio scripsit: πολ-
 „λοις καὶ ἀξιόπιστοις ἀνδράσιν ἐρηται; Quomo-
 „do per multos, eosque fide dignos viros u-
 „num intelligere Tacitum potuit? Nonne
 „apertissime hoc pacto vis ejus affertur
 „vocibus? Pariter falsum est, *male intel-
 „ctum* a Dione fuisse Tacitum, cujus ver-
 „ba, ut a Freinshemio recte emendantur,
 „sunt: „Post Seneca, hactenus prompti-
 „or, respicere Burrhum, ac sciscitari: *An,*
 „*militi imperanda cedes* (Agrippinæ) *esset?* „
 „Ille, prætorianos toti Cæsarum domui obstri-
 „ctos, memoresque Germanici, nihil adversus,
 „progeniem ejus atrox ausuros, respondit: „
 „perpetraret Anicetus promissa. Qui, nihil,
 „cunctatus, poscit summam sceleris. Etc.,
 „Acta hæc dictaque sunt a Burrho & Sene-
 „ca coram Nerone, qui certior factus, A-
 „grippinam vitæ periculum, quod ipsi
 „struxerat in mari, salvam evasisse, pavo-
 „re exanimis, duos illos, ut novum inter-
 „ficiendæ ejus consilium expedirent, acci-
 „verat. Seneca dicitur *hactenus promptior*
 „Burrho. Ad quam rem? Utique ad eam,
 „de qua sermo est, ad eadem Agrippinæ,
 „ejusque ocyus ac tuto perpetrandæ inve-
 „niendam rationem commodam. Hinc i-
 „gitur quærit prior: *An militi imperanda*
 „*cedes esset?* Negat Burrhus, dicitque Ani-
 „T. III. P. I. G ce-

ceto. Jam vero qui in gratiam cordis maternæ avidissimi Neronis de optima conficiendæ ejus ratione quærit, & ita quærit, ut respondere Burrhus cogatur, & quæ sibi videatur optima, eam expromere, nonne ad eandem eadem Neronem instigat? Quis fortior stimulus, quod incitamentum esse validius potest, quam si causa sis, ut faciendi cupidus doceatur, qua ratione & possit facere, & facere quam facillime, ocýsime, ac tutissime? *Maxima peccandi illecebra, inquit Cicero, proposita impunitatis spes est. Adde: Est etiam monstrata facillima ac brevissima ad cupidum peccatum perveniendi via.* Monstravit eam instigante Seneca Burrhus. Ergo, cui monstrata est, peccandi cupido Neroni, eundem Seneca instigavit. Nihil duumviros illos excusare potest, præterquam quod non tam sua sponte, quam necessario anhelantem matris interitum Neronem & instruxerunt, & incitarunt. „Longum utriusque (in proxime antecedentibus ait Tacitus) silentium, ne irriti dissuaderent, & jam eo descensum, credebant, ut, nisi præveniretur Agrippina, pereundum Neroni esset. Quid quod nec tum demum prima vice ad matricidium a Seneca Neronem arbitret sollicitatum. Rursus eodem Tacitus capite: „Burrhum, statim & Senecam Nero post,

post acceptum nuntium de navis ab A-
grippina vitato discrimine acciverat, in-
certum, an & ante ignaros. Sic ille non
audet pro certo tradere, infidiarum na-
vis viros hos ante fuisse ignaros. Pallan-
te, qui velut arbitrum imperii agebat,
cuique potissimum Agrippina inniteba-
tur, cura rerum demoto, ruere illa ad
terrorem & minas, neque filii sui princi-
pis auribus abstinere, quo minus inter
cetera testaretur; *ituram se cum adulto jam
Britannico, vera dignaque stirpe suscipiendo
patris (Claudii) imperio, in castra. Audiretur
hinc Germanici filia; (quæ erat ipsa) inde de-
bilis rursus Burrhus, & exul Seneca; trunca
scilicet manu, & professoria lingua generis
humani regimen expostulantes.* (595. b. Quo
animo putas Senecam hæc atque Burrhum
tulisse? Annon clarissime prævidere po-
tuerunt, pereundum sibi esse, si unquam
accideret, ut cum filio mater rediret in
gratiam, & ejus denuo animum in sua
potestate teneret? Annon credibile est,
eos, qui in primis fuerunt proximi illi a-
micorum, quos, autor est Tacitus, (596)
orasse jam ante Neronem; caveret insidias
mulieris semper atrocis, nunc & falsæ; post-
quam talia jactantem, nilque, nisi minas,
G 2 fedi-

(595. b.) Tacit. Ann. lib. XIII. cap. XIV. (596)
ibid. cap. XIII.

seditionem & cædes spirantem audiverunt, monuisse principem suum, *perderet, antequam periret?* Offerente se postmodum Agrippina ad incestum Neroni, Acten libertam in eam immittit Seneca, quæ cæsari denuntiet, *pervulgatum jam esse incestum gloriantem matre, nec toleraturos milites profani principis imperium.* (597) Quid autem, quæso te, a ferocissimis militibus metuendum sibi illi habebant imperatores, quorum tolerare amplius imperium nolebant? An id solum, ne hoc sibi imperium eriperent? Minime; sed ne simul adimerent vitam: neque enim aliter poterant. Exemplum Caligulæ jam ante docuerat; docuerunt postea omnes ceteri, qui privati imperio sunt. Quare quid Seneca aliud Neronem his per Acten verbis monet, quam: *Tolle matrem, ne milites tollant te?* Multa id genus sciremus alia, nisi depravata & mutilata Senecæ esset historia per Fabium Rusticum, de quo Tacitus: (598) *Sane, dicit, Fabius ille inclinatur ad laudes Senecæ, cujus amicitia floruit.* Sed quorsum hæc omnia? Ut credas, alienissimum post cædem matris a Seneca, qui eam præcipue suasset, factum Neronem esse, ejusque vicissim quæsisse interitum. Omnes

(597) Tacit. Ann. lib. XIV. cap. II. (598) lib. XIII. Ann. cap. XX.

Omnes enim uno ore confitentur auctores, Tacitus, (599) Suetonius, (600) Dio, (601) reliqui, prima statim a matricidio nocte acerbissimos Neronem conscientia morsus perferensisse, quos nunquam postea licet omne genus excogitatis adhibitisque remediis, sanare potuerit; matris manes placare tentasse, in ejus honorem ludos maximos & sumptuosissimos fecisse, multaue alia dedisse documenta, immanissimi se facinoris duci poenitentia. Quocirca nec dubium est, quin ex eo tempore moderatorem imperatoriae suae juventutis, Senecam, quem decuerat non suadere, sed dissuadere praeter universis ceteris inexpressibile scelus, nec alere discordiam inter matrem & filium, (602) sed omnino tollere, internecino prosequi odio incepit; praesertim quod non ignoraret, maximis virum beneficiis ab Agrippina fuisse affectum. Enimvero haec reduxerat Senecam ab exilio, sperans credensque, ut expresse addit Tacitus, (603) *fidum eum in se memoria beneficii futurum*: reduxerat autem, ut adoptatum jam a Claudio filium suum, futurumque adeo

G 3

impe-

G 3

impe-

(599) lib. XIV. Ann. cap. X. (600) Neron.
cap. XXXIV. & XLVI. (601) lib. LXI. p. 696.
C. D. & p. 697. D. 1. 3. (602) Dio Caff. lib. LXI.
p. 690. fin. &c. (603) lib. XII. Ann. cap. VIII.

imperatorem, ei in disciplinam traderet; (604) quod sane unicum Senecæ fundamentum atque scaturigo fuit, & summos postmodum honores, & potestatem imperatoris æmulam, & immensas invidendasque divitias consequendi: quin, quod vulgo ferebatur, sui corporis eidem fecerat copiam. (605) Sed en! quam ei retulit, gratiam. Non satis habuit, imperatoris adulterasse & conjugem & matrem: vita etiam, qua nihil charius, eaque per filium, quo nihil horribilius, optime de se meritam privavit. Sed an vel tum quievit? Tantum abest, ut, quas criminofissimas in occisam, & maximam partem falsissimas literas matricida suo statim nomine ad senatum misit, eas ipse composuerit. Quarum summam recensens refutansque Tacitus tandem ita concludit: (606) „Ergo non jam Nero, cujus immanitas omnium questus anteibat, sed „adverso rumore *Seneca erat, quod oratione „tali confessionem scripsisset.*„ Quanto sanctior Papinianus, qui, si fide digni sunt multi illi, qui dixerunt, iussus a fratricida Bassiano facinus in senatu & apud popu-

(604) Tacit. ibid. & Sueton. Neron. cap. VII.
 (605) Tacit. lib. XIII. Ann. cap. XLII. Dio Cass. lib. LXI. p. 694. B. & p. 695. l. 9. (606) lib. XIV. Ann. cap. XI.

pulum diluere, respondit; *non tam facile parricidium excusari posse, quam fieri*: nihil veritus tyranni iram, qui idcirco eum interfecit. (607) Ut igitur proverbio fertur: *Proditionem amo, odi proditorem*; ita multo magis, necesse est, maternæ impulsorem cædis atque administrum, Senecam odio habuerit Nero, postquam ipsa hæc cædes, occultum quatiente animo tortore flagellum, ipsi displicere, esseque horrore cœpit. Ad rem Tacitus & argute: (608) „Visus, inquit, Neroni i- doneus maternæ necis patrator, Anice- tus, classi apud Misenum, ut memora- vi, præfectus, *levi post admissum scelus, gratia, dein graviore odio: quia malorum, facinorum ministri, quasi exprobrantes, ad- spiciuntur.* Proxima interficiendi Senecæ causa Neroni magna in ipsum conflata pi- soniana conjuratio extitit. Certum est, nominatum inter conjuratos Senecam fu- isse, an autem vere, nec ne, Tacitus de- finire non audet, qui: „Pisoni, ait, „ (609) Natalis adjicit Annæum Senecam, „ five interuntius inter eum Pisonemque, fuit, five ut Neronis gratiam pararet, „ qui infensus Senecæ omnes ad eum op- „pri-

G 4

(607) Spartian. Sever. cap. XXI. & Caracall. cap. VIII. (608) lib. XIV. Ann. cap. LXII. (609) id. ibid. lib. XV. cap. LVI. coll. cap. LX.

„primendum artes conquirebat., Sed extra dubium ponunt alii. Polyænus: (610) „Piso & Seneca infidias in Neronem „compararunt. Senecæ frater erat Scelæus, &c., Confimiliter Dio Cass. (611) „At Seneca & Rufus, præfectus prætorii „cum aliis viris illustribus contra Neronem conjuraverunt., Neque sane etiam nobis magnopere de eo ambigendum videtur, quod conjurati præcipui Senecæ partim proximi cognati, ut appellatus modo frater, & ex fratre nepos, poëta Lucanus, partim intimi amici, ut Piso ipse, Flavius tribunus, (612) Nonius Priscus, (613) utque videtur, dictus jam præfectus prætorio, Fenius Rufus, (614) ne ceteros operose conquiram, fuerunt. Inprimis vero notatu digna hæc sunt Taciti: (615) „Fama fuit, Subrium Flavium cum centurionibus occulto consilio, „neque tamen ignorante Seneca, destinasse, ut post occisum opera Pisonis Neronem Piso quoque interficeretur, tradereturque imperium Senecæ, quasi infanti „claritudine virtutum ad summum fastigium delecto. Quin & verba Flavii vul-„

(610) Strateg. lib. VIII. cap. LXII. init. (611) lib. LXII. p. 713. init. (612) Tacit. lib. XV. Ann. cap. LXVII. (613) ibid. cap. LXXI. (614) Tacit. ibid. cap. LXI. (615) rursus lib. XV. Ann. cap. LXV.

de imperat. majest. a primis &c. 105

vulgabantur; non referre dedecori, si cithara, rædus demoveretur, & tragædus succederet; quia, ut Nero cithara, ita Piso tragico, ornatu canebat. Sic ergo Neronis præceptor Neronis destinatus successor est, & philosophiæ magister imperator romanus. Adludens canit Juvenalis: (616)

*Libera si dentur populo suffragia, quis
tam*

*Perditus, ut dubitet Senecam præferre
Neroni?*

Omnino credere par est, consilium hoc, si initum fuit, rescisse Neronem, qui, ut fusissime per partes exequitur Tacitus, in totam conjurationem quam accuratissime & rigidissime inquisivit. Jam vero quis unquam vitio vertit summo principi, quod seditiosum, conjuratumque in vitam imperiumque suum civem morte multarit? Quis potius non, summo suo eundem jure illi præcipue ex conjuratis, qui a sociis contra ipsum imperii destinatus successor fuerit, vitam eripuisse, pronuntiat? Præ ceteris omnibus injurius in Neronem Suetonius est, Senecæ necem pisonianæ præmittens conjurationi; quod de industria fecisse criminatorem existimo, ut Neronis augeret invidiam, quasi
G 5 nul-

(616) Satyr. VIII. vv. 211. & 212.

nulla ille, ne specie tenus quidem, iusta ac honesta de causa philosophum morte affecerit. Trigesimo quinto scribit capite: (617) *Senecam præceptorem ad necem compulit, Sc. verum sexto*, variis demum interpositis, duarum meminit conjurationum, quarum prior majorque *pisoniana* Romæ detecta sit. Contra Tacitus conjurationem illam capite *supra quadragesimum octavo*, (618) narrare incipit; at *sexagesimo* inquit: *Sequitur cædes Annæi Senecæ*. Æque temporis ordinem turbat Suetonius in morte Burrhi referenda, quam Senecæ postponit, (618. b.) cum tamen, multo priorem accidisse, ex Tacito conflet, qui eam capite jam quinquagesimo primo libri quarti decimi Annalium recenset, subjungitque sequenti quinquagesimo secundo capite: *Mors Burrhi infregit Senecæ potentiam*.

Condonandum hoc Suetonio dictitant, qui biographus magis, quam historicus seriem non temporum, sed rerum observet. At vero non faciendum ei fuit in fraudem, quoram vitas descripsit, imperatorum. Quam vere Pisonis facta conjuratio fuerit, nec obtentui eam sumserit Nero ad suam exercendam crudelitatem,

(617) Neronis. (618) lib. XV. Annal. (618. b.)
cit. cap. XXXV. Neron.

tem, Tacitus his prodidit vocibus: (619)
 „Ceterum cœptam, adultamque, & re-
 victam conjurationem, neque tunc du-
 bitavere, quibus verum noscendi cura,
 erat; & fatentur, qui post interitum,
 Neronis in urbem regressi sunt., Sed
 tam verum quoque est, *delatum* saltem in-
 ter conjuratos Senecæ nomen fuisse. At-
 que hæc potissimæ sunt, quæ imperatam
 a Nerone Senecæ mortem levent, excu-
 sentque, rationes. Non negaverim, &
 dari, quæ aggravent. Verum has conqui-
 rere & commendare, meum jam non est,
 qui non accuso primos imperatores, sed,
 quantum ejus per veritatem & versumilitu-
 dinem licet, defendo.

§. XXX. Inter primos illos impera-
 tores omni genere laudis cum præstantis-
 simis quibusque de principatu conten-
 dunt Vespasianus, ejusque Titus filius.
 Verum nec laudatissimi hi theoninos ef-
 fugere dentes quiverunt. Vespasiano,
 jam diximus, (620) a Tacito obtrectari.
 Suetonius: (621) „Sola, inquit, est, in,
 qua merito Vespasianus culpetur, pecu-
 niæ cupiditas., At postquam, multis in-
 vi-

(619) lib. XV. Ann. cap. LXXIII. (620) huj. diff.
 §. X. pp. 688, 689. (621) Vespas. cap. XVI.
 anit.

vidiosissimis allatis exemplis, probare statim connisus est, quid, quæso, subte-
xit? (622) „Sunt contra; ait, qui opi-
„nentur, ad manubias & rapinas neces-
„tate compulsum, summa ærarii fiscique
„inopia, de qua testificatus sit initio sta-
„tim principatus; professus, quadringen-
„ties millies opus esse, ut respublica stare
„posset. Quod & *verisimilius* videtur,
„quando & *male partis optime usus est*. In
„omne hominum genus *liberalissimus* explevit
„censum senatorium, &c., Equidem vix
video, quomodo unus idemque & *sordi-
disime avarus*, & *liberalissimus in omne ho-
minum genus* esse potuerit, nec religioni
sibi ducere, per nova, graviaque & inau-
dita tributa ac vectigalia, perque procura-
tores rapacissimos aliis eripere, quæ aliis
deinde, nulla compulsus necessitate, do-
naret. Parsimonia, privatum adhuc, in-
signem Vespasianum fuisse, observat Ta-
citus, (623) quæ vero non vitium est, sed
virtus. Neque tamen unus Suetonius in
ejus invehitur avaritiam: eandem plus se-
mel tibiam inflat Dio Cassius, qui evol-
vatur. (624) Sed bene est, quod hic ad-
dat: (625) „Erat Cænis, Vespasiani con-
cu-

(622) eod. cap. (623) lib. III. Ann. cap. LV.

(624) lib. LXVI. p. 748. D. p. 749. A, B. & p. 751.
D, E. (625) cit. loc. ult.

cubina, cujus valde delectabatur con-
 fuetudine, & per quam opes innumera-
 biles, ut credebatur, comparabat. Hac,
 enim multa accipiebat a multis, quum,
 magistratus, procuraciones provincia-
 rum, expeditiones militares, sacerdotia,
 & ipsa quoque responsa principis nonnul-
 lis venderet. Vespasianus quidem occi-
 di neminem passus est pecuniæ causa,
 sed plerosque, quod pecuniam darent,
 incolumes servavit. Quam omnem quum,
 Canis caperet, id fieri de voluntate Ve-
 spasiani suspicio erat., Nos pollicem Au-
 relio Victori premimus, scribenti: (626)
 „Infirmum, quidam *prave* putant, ad-
 versum pecuniam fuisse Vespasianum;
 cum satis constet, ærarii inopia ac labe,
 urbium novas eum, neque aliquamdiu,
 postea habitas, vectigalium pensiones,
 exquisivisse. Namque Romæ Capitoli-
 um, quod conflagrasse supra memoravi-
 mus, ædes Pacis, Claudii monumenta,
 Amphitheatri tanta vis, multæque aliæ,
 ac forum cœpta ac patrata. Adhuc per,
 omnes terras, qua jus romanum est, re-
 novatæ urbes cultu egregio, viæque o-
 peribus maximis munitæ, & cavati mon-
 tes per Flaminiam, prono transgressu,
 Quæ tot tantaque brevi confecta, inta-
 „ctis

(626) de Cæsarib. cap. IX.

„ctis cultoribus, *prudentiam* magis, quam
 „*avaritiam* probavere., De Tito mox i-
 dem Victor: (627) „Postquam imperium
 „adeptus est, incredibile est, quantum,
 „quem imitabatur, anteierit., Verum,
 quantum anteivit, tantum crimina, quo-
 rum postulatur, atrocitate sua antecunt.
 Dio Cass. (628) „Nonnulli de *Tito* menti-
 „entes, cum alii, tum etiam imperator
 „Hadrianus, rumorem sparserunt, hausto
 „in convivio quodam Vespasianum vene-
 „no interiisse., Sic ex delicio generis
 humani, mundique amore, Tito (629)
 parricidam calumniatores faciunt! Sic, qui
 ne inimicissimos quidem suos, quamvis
 posset, & interdum ulciscendi iusta non
 deesset causa, occidere voluit, *perituru-*
rum se potius, quam *perditurum* adjurans,
 (630) vitam vitæ suæ auctori eripuisse,
 perhibent? Indignissimum est mendacium,
 cui retundendo vel unam adjiciamus vo-
 culam, memores, verissimum Taciti
 esse enuntiatum: *Quamvis fabulosa & im-*
mania, creduntur tamen; & atrocior semper
fama erga dominantium est exitus. (631)
 Novam calumniam, contumeliam novam,
 quæ

(627) ibid. cap. X. init. (628) lib. LXVI. p. 753.
 l. 8. (629) Sueton. Tit. init. Aurel. Vict. de Cæ-
 sar. cap. X. fin. & epitom. Cæsar. cap. X. Suidas, alii.
 (630) Sueton. Tito cap. IX. (631) lib. IV. Ann.
 cap. XI.

quæ ad universum Titi imperium spectat,
Dio Cassius his expromit vocibus: (632)
Titum, qui brevissime imperavit, sunt,
qui Augusto, etsi longævo, parem exi-
stimant; quum ajunt, nec Augustum fu-
turum fuisse charum, si minori tempo-
ris spatio vixisset; nec Titum, si majo-
ri: Augustum quidem, quod quum pro-
pter inimicos & seditiones asperior initio,
fuiſſet, postea beneficiis tam diuturno,
tempore collatis clarus esse potuerit: Ti-
tum vero, quod, gesto clementer impe-
rio, in ipso laudis & gloriæ flore mortu-
us sit; quem, si vixisset diutius, fortasse,
majori præditum felicitate, quam virtu-
te, patuisset., Scilicet Neronis eum cre-
diderunt futurum similem, cujus pri-
mum imperii quinquennium laudatissi-
mum, (633) tempora reliqua foedisſima,
favisſimaque fuerant: atque pertinet huc
Suetonius, dicens: (634) „Denique pro-
palam *alium Neronem* & opinabantur Ti-
tum, & prædicabant., Sed quam insta-
bili, ac nullo potius nituntur fundamento,
quæcunque de *futuris contingentibus* homi-
nes prædicunt? Non genus humanum
damnat caligo futuri? Non dementissi-
mos ita pudet argumentari: *Primum Au-*
gu-

(632) lib. LXVI. p. 754. l. 6. (633) Redi ad §.
XXVI. p. 79. fin. (634) Tito cap. VII.

gustus asper & immitis; verum denique clemens fuit & benignus: ergo versa vice, qui brevi functus imperio Titus lenissimum se laudatissimumque prestitit, immanis tandem tyrannus, vituperabilisque omni ex parte princeps, si vixisset, imperassetque diutius, fuisset evasurus? Ferox juvenis erat Augustus, cum ad sævitiam propenderet; & tempora eum reipublicæ ad sæviendum invitabant atque allecebant, imo pene cogebant. Quorum neutrum erat locum in Tito habiturum, qui & illo extinctus tempore est, quo ad mitem placidamque senectam homines adscendunt, & tam acceptus fuit omnibus, ut, si suo duntaxat jure ac potestate in Domitianum fratrem uti sustinuisset, nullæ res novæ ei fuissent extimescendæ. Illud autem quantæ iniquitatis, temeritatis quantæ est, alterum ex optimo Tito effingere *Neronem*? Septemdecim annorum adolescens Nero, (635) sed quadragesimum jam ætatis ingressus annum Titus (636) imperium accepit. Illius aliquamdiu cupiditatibus frænâ iniecerunt pædagogi Burrhus & Seneca. Simul atque igitur in hos obsequium exiit, quid mirum est, lascivum protervumque adolescentem, cui, quicquid li-

be-

(635) Sueton. Neron. cap. VIII. init. (636) Dio Cass. lib. LXVI. p. 754 l. 4.

bebat, licebat, in omnem turpitudinem atque scævitiā effusis quasi habenis se dedisse præcipitem? At vero succedens patri Titus id jam dudum ætatis erat, ut regere se ipse posset. An de eo dubitas, qui alios ante rexerat, quam succederet, dexterrime felicissimeque? Maximum innuo, qui Judæos excidit, caputque gentis, Hierosolymam cruore & flamma delevit, exercitum; quin totum, qua patet, romanum orbem, quem simul cum patre multum & diu rexit. Enimvero Suetonius: (637) „Patri, inquit, collega &, in tribunitia potestate, & in septem, consulatibus fuit Titus: receptaque, ad se *prope omnium officiorum cura*, cum patris nomine & epistolas ipse, dictaret, & edicta conscriberet, orationesque in senatu recitaret etiam quæ, storis vice, præfecturam quoque prætorii, suscepit, nunquam ad id tempus, nisi, ab equite romano, administratam., Quanta igitur vesania est, parem Neroni tam disparem dicere Titum? Ne dicere tamen sine causa videatur, in proxime antecedentibus (638) Titi, simul cum patre rempublicam gubernantis, violentiam, scævitiā, luxuriam, libidinem & rapacitatem Suetonius commemorat. Sed falsa criminatorem rebus nomina imponit.

H ne-

(637) Tito cap. VI. (638) capp. cit. & VII.

nere, Cacinæ, quod violentiam sæviti-
amque Titi demonstraturus affert, exem-
plum luculente probat. *A. Cecinam*, in-
quit, *consularem virum vocavit ad cenam, ac*
vixdum triclinio egressum confodi iussit. Jam
quid addit? Sane, dicit, *urgente discrimi-*
ne; cum etiam chirographum ejus præparate
apud milites conjurationis deprehendisset. U-
trum ergo, proditionis seditionisque con-
victum occidere, censeres esse *sævitiæ*, an
justitiæ? Quodque eundem, conjurationis
caput, Titus incautum opprescit, annon
tribuendum ejus sagacitati atque sapien-
tiæ est, & summæ populo romano fuit
saluti? Tacitus solummodo: *Letam*, scri-
bit, (639) *voluptatibus adolescentiam egit Ti-*
tus, suo, quam patris, imperio modestior.
Tanto ipse hic *modestior* Suetonio est.
Neque vero nos juvenem Titum plane
absolvimus: negamus tantum, quod tan-
tis se flagitiis obstrinxerit, ut Nero alter
dignus esset appellari. Quam multos cer-
nere, quotquot eunt, dies est, qui in lu-
brica juvenia otiantur, nugantur, luxu-
riant, lasciviunt, nec alieno, si impune
possunt, abstinent: quos vero ad sanam
mentem, honestique studium ætas matura-
rior, collata iis dignitas, amplitudo, ipsa-
que adultior facta provehit ratio? Quam
nu-

numerofam ejuscemodi procerum principumque virorum progeniem & omnis avi historia, & hodieque offert experientia: unde in proverbium abiit; *Heroum filii noxae*? An univerfos eos fas fuerit *Nerones* vocitare? An metuendum statim est, ne senes facti ad juveniles fuas, non dicam ineptias, sed sordes & proterviam, ut ad vomitum suum canis, & sus lota ad volutabrum coeni, redeant? Eat igitur Aufonius, de Tito canens: (640)

Felix imperio, felix *brevitate* regendi!

Mihi nec libet, nec licet parti huic tertiæ immorari longius. Enimvero omnia, quibus de fama primorum imperatorum cum relinqui, tum inprimis Suetonius detraxit, falsa crimina si animus esset exscribere, proscribereque, conscribere nullo negotio justum volumen possem, idque multo majus, quam hujus Suetonii *duodecim* sunt *caesares*.

§. XXXI. Postrema *quarta*, dixi, (641) me *parte* demonstraturum, præter omne fas decusque dedecora caesarum, eaque magnam partem clam admissa, collocata in aprico a primis historiae augustæ conditoribus esse, ut ad posteritatis omnis

H 2

me.

(640) Caesares v. 86. (641) diff. prior. §. II. p. 251.

memoriam propagarentur. Familiam de-
nuo heic ducit Suetonius: quem spurcum
scriptorem notarunt jam alii. Muretus:
(642) „Quid laudis, inquit, habet, cum
„cæsares in summa licentia atque impu-
„dentia vixerint, orationis turpitudine
„ipsorum flagitia æquasse Suetonium,
„quæque illi, perpetuis tenebris operien-
„da, patrarunt, ea nudis & prætextatis
„verbis in lucem & in adspectum homi-
„num protulisse? Itaque nihil apud Sue-
„tonium frequentius legas, quam exole-
„tos, & spintrias, & cellarios, & nuben-
„tem Neroni Sporum, Doryphoro Ne-
„ronem; voces etiam, quas in illis flagi-
„tiis miserint; quasi hæc scire postero-
„rum interesset: quorum commemora-
„tione non scriptorem modo, sed ipsas
„chartas erubescere oportebat; cum hæc
„interim ita subtiliter ac particulatim per-
„sequitur, ut docere voluisse videatur.
„Talia aut præterit, aut ita significat Ta-
„citus, ut odisse & abhorrere videas, non,
„ut illum alterum, cupide in eis immo-
„rari. - - Equidem, quod ad me attinet,
„Suetonii lectionem non minus, quam
„Catulli, aut Martialis, adolescentibus
„perniciosa, etiam confirmatæ ætatis
vi-

(642) orat. XVII. volum. II. pp. 347. fin. & 348. c.
dit. Lipf. MDCLXXII.

viris periculosam puto., Ad Suetonium, obscœnisimum quoddam Neronis referentem facinus, ita Casaubonus: (643) „Clarius Dio. (644) Atque utinam, neuter tam aperte: mallem enim, con-, fuluissent ambo pudori magis, quam πρὸς, *εὐεργεσία* legentium., Addantur in eandem sententiam Bodinus, Tillemontiusque apud Balium. (644. b.) Sed Bodinum tamen apud eundem (645) miror scribentem: „Longe Suetonius a Lampridio, superatur: is enim tot portenta novarum, voluptatum, ab Heliogabalo inuenta, „describit, ut non magis ea narrare, „quam unicuique ad imitandum propo-, nere videatur., Qui enim superaretur? Lampridius in uno facit Heliogabalo; Suetonius in suis fere omnibus cæsaribus: jussus invitusque fecit Lampridius; Suetonius lubens ac ultro; denique multa texit siluitque Lampridius; at Suetonium ego nihil eorum, quæ quidem sciverit, tacuisse arbitror. Sed ipsum audi Lampridium, qui finem impositurus Heliogabalo suo ita ad Constantinum imperatorem: (646) „Primum omnium ipse ve-, „mi-

H 3

- (643) p. 191. num. 2. a. edit. paris. MDCX. Fol.
 (644) lib. LXIII. p. 721. B. coll. Aurel. Viêt. de
 Cæsar. cap. V. (644 b.) Lex. histor. & crit. T. m.
 IV. p. 309. edit. Gottsched. (645) ibid. (646)
 cap. XXXIV.

„niam peto, quod hæc, quæ apud diver-
 „fos reperi, literis tradidi, quum multa
 „improba reticuerim, & quæ ne dici qui-
 „dem sine maximo pudore possunt. Ea
 „vero, quæ dixi, prætextu verborum ad-
 „hibito, quantum potui, tæxi., Et rur-
 „sum: (647) „Hæc sunt de Heliogabalo:
 „cujus vitam me *invitum & reluctantem*,
 „ex Græcis Latinisque collectam, scribe-
 „re ac tibi afferre voluisti, quum jam a-
 „liorum ante tulerimus., Num simile
 „quid in Suetonio legisti? Pariter Aurelius
 „Victor (648) „Eo dedecore reliquum vitæ
 „egit Nero, *uti pigeat, pudeatque memo-*
 „rare, hujuscemodi quempiam, nedum
 „rectorem gentium, fuisse., At nec pi-
 „guit, nec puduit Suetonium.

§. XXXII. Quam turpiter se vir ille,
 turpitudinem omnem primorum enudan-
 do casarum, dedit; & quam male, infamando alios, famæ consuluit suæ! Lecti-
 tanti ipsum optimo cuique maxime vide-
 tur gaudens cœno immundaque palude
 porcus esse, aut scarabæus quidam, qui
 similiter volutari in fimo amat; nec po-
 rest non suspicio moveri, tam inquinatos
 impudicosque ejus mores, quam stilum,
 fuisse. Propugnat quidem Suetonii inno-
 cen-

(647) cap. XXXV. init. (648) de Cæsar. cap. V.

centiam & castimoniam Bælius (649) junioris Plinii testimonio qui epistola quadam ad Trajanum data (650) *probissimum eum, honestissimumque virum* appellet, quem, mores ejus sequutus, jam pridem in contubernium assumpserit. Verum amici hoc, & intimi quidem, ac contubernalis testimonium est, quod amoris majorem ac gratiam, quam rigida accurataque veritatis rationem habens, perraro sincerum & immune a partium studio esse consuevit. Cumque ab imperatore suo beneficium, jus videlicet trium liberorum, Suetonio petat Plinius, ejus non laudandi modo, sed & laudandi magnopere, necessitatem sibi, ne petat frustra, impositam videtur an autem ex vero utrumque faciat, aliunde, Bæli, tu necesse habes demonstrare. Rectissime cel. Gottschedius: (651) „Ein, solcher Scribent, als oben Suetonius, war, der die schandbaren Laster der römischen Kaiser so sorgfältig aufgezeichnet, hat; - - ein solcher, der sich in alle Ausschweifungen einläßt, alle Schlupfwinkel der Wollust durchkriechet, und, allen ihren Unflat aufdeckt, der giebt, nur gar zu deutlich zu verstehen, daß,

H 4

„CE

(649) Lex. Tom. IV. p. 309. col. b. ed. Gottsch.
(650) lib. X. epist. XCV. init. (651) ad Lexic.
Bælii Tom. IV. p. 418. fin.

„er einen geheimen Kützel empfindet,
 „von dergleichen Schandthaten zu reden,
 „und Lesern zu gefallen, die ihm an
 „Neigung zur Ueppigkeit gleich sind.
 „Hier fällt es denn schwer, von einem
 „Catull, -- und von einem Paare neuerer
 „Verfasser deutscher Fabeln zu glauben,
 „dafs sie *bey Josephs Keuschheit* die Sprache
 „der Wollust geredet: vielmehr urthei-
 „let ein jeder mit dem Rachel von etli-
 „chen deutschen Poëtinnen:

„Die so, wie Thais, spricht, die
 „wird auch Thais seyn.,

Relegantur, quæ in antecedentibus (652)
 de Suetonio scripsi. Bælium vero ipsum
 quid morer? Qui in eodem, in quo Sue-
 tonius, hæret luto, nec unum hunc, sed
 multos impuros scriptores, suam semper
 causam agens, passim tuetur; & neque
 sic acquiescens omnes Lexici sui spurci-
 tias peculiari, eaque satis prolixa, differ-
 tatione, quæ inter explicationes, lexico
 illi subjunctas, quartum tenet locum,
 (653) defendere audet. Denuo Gottsche-
 dius: (654) „Es ist nun wohl das *zehnte-*
mal, dafs Bayle seine schmutzige und
 un-,

(652) diff. huj. §. IX. pp. 677-685. (653) pp.
 644-661. ed. Gottsch. (654) loc. cit. Tom. IV.
 p. 418. med.

unfläthige Schreibart mit den Beyspielen,,
 andrer Scribenten entschuldigen will,,
 die auch Unflätherceyen geschrieben ha-,,
 ben; aber, seinem Vorgeben nach, den,,
 noch keusch und züchtig gelebt haben.,,
 Allein die Gründe sind sehr unzurei-,,
 chend, womit er solches beweisen will;,,
 u. f. w.,, Mihi omnibus Bälü, ratiociniis
 dicam, an argutiis & ineptiis? longe po-
 tius unum hoc Christi est enunciatum:
 (655) *Ex redundantia cordis os loquitur; ac*
propter parem similemque rationem cala-
mus etiam scribit. Famosisimum apud
 Romanos hominum genus sub cäsaribus
 erant *delatores*. Sed quid Suetonius, nisi
 ipsorum est *delator* cäsarum? Occultissi-
 ma cäsarum facinora, quæ modo cunque,
 sagacis instar canis, investigare potuit;
 eaque, quia tam occulta, magnam par-
 tem incerta, quin falsa, & incredibilia,
 ad posteritatem omnis ævi *detulit*. Lice-
 re, contendit Bälus, historico, quic-
 quid de principibus sciat, liberrime pro-
 ferre. Ad quod respondens præstantissi-
 mus Gottschedius secundo ait loco: (656)
 „Es darf ein solcher Scribent, als Suetonius
 ist, nicht eben alle Geheimnisse,,
 der Bosheit aufdecken, und dasjenige,,

H 5 „ans

(655) Matth. XII. 34. (656) ad Bälü lex. Torr
 IV. p. 418. col. b. fin.

„aus helle Licht bringen, was die Ueppigen selbst sorgfältig zu verbergen pflegen. Er darf ja nur überhaupt sagen, daß dieser oder jener sich in allen Lüften herumgewälzet, alle Ehrbarkeit und Schamhaftigkeit aus den Augen gesetzt, Blutschande getrieben, Sünden wieder die Natur begangen, u. s. w. Dieses ist der Nachwelt genug, u. s. w. Rectissime iterum. Nos vero, quod principes attinet, *negamus simpliciter*, occulta omnia eorum crimina historico, etsi illorum explorare veritatem, quod tamen difficillimum, potuerit, integrum esse, literis consignare atque divulgare. Si mediocria ea fuerint, nec detrimenti aliquid ex iis magnopere ceperit respublica; atque princeps, non aliis nocendi, sed carnem tantummodo suam oblectandi gratia deliquerit; si vitia magnis compensarit virtutibus, inque subiectos sibi cives meritis; si denique ex istorum cognitione nullum aut perexiguum in lectores redundaturum sit emolumentum; taceat, oportet, de iis rerum gestarum conditor, tanque sanctum & venerabilem Dei quondam in terris habeat vicarium, ut nullo, si pote, verbo maiestatem ejus atque famam temeret. Sermone jam tritum est proverbium: *De oculis non judicat ecclesia*. Quo igitur suo jure historia? *Pater publicus* audit

dit princeps, & saepe numero est. Fuerit vero historiographus *alter Chamus*, qui patris verenda non tegat, sed adspicienda praebeat fratribus suis? Quid enim universi ejus cives, ad communem relati parentem, principem, aliud, quam totidem ipsius sunt fratres? Est, ubi ne privati quidem hominis vel veris criminibus impune laceraveris famam, sed, ne tecum agat injuriarum, metuendum habeas. Sunt multi, qui minus honeste vivunt, at honeste tandem utcunque vita decedunt. Si quis vere ab hujusmodi aliquo perpetrata facinora, exscripto typis libello, in vulgus sparserit, annon conflata defuncto infamiam ultum ituri proximi ejus sunt cognati atque amici? Et primos post fata sua caesares, omnia ipsorum crimina invideose prodens, Suetonius nulla affecerit injuria? Distinguunt nonnulli inter germanica vocabula *verleumden* & *affierreden*; quorum alterum fit *falso*, *vere* alterum *criminari*; & quemadmodum priore *semper*, ita *frequentissime* posteriori peccatum committi, scite probeque monent. Neque enim solummodo mendacium, sed obtestatio quoque & maledicentia vitiis accensenda veniunt, tam auctori suo turpes, quam noxia & molestae omnibus, in quos virus illud effunditur. Si quis cum Suetonio ita egisset, uti cum suis ipse caesari-

ribus; credere omnino par est, quod la-
 turus ægerrime fuisset. Jam vero æquis-
 simum & ratio judicat & revelatio; quod
 tibi fieri nolis, id nec aliis facere. Ini-
 quisissimum contra illud est, quod commu-
 nia omnium fere Romanorum sub impe-
 ratoribus vitia in eorundem imperatorum
 rationes, tanquam priva ipsis ac propria,
 transcribuntur. Dio Cassius: (657) „In-
 „crepuit senatum imperator Severus, quod
 „Commodum imperatorem injuste nota-
 „ret ignominia: Præsertim, dixit, quum
 „plerique ex vobis multo turpius vivant.
 „Nam si grave fuit, quod ille sua manu fe-
 „ras occideret: nonne unus ex vobis, vir
 „consularis, & jam grandis natu, heri &
 „nudius tertius ante Hostiæ cum mere-
 „trice, pardalin imitante, publice collu-
 „debat? At gladiator erat Commodus.
 „Quasi vero vestrum gladiator sit nemo.
 „Cur igitur nonnulli ex vobis scuta ejus,
 „galeasque illas aureas comparaverunt? „
 Ad eundem modum cum Julii Cæsaris a-
 moribus instituit Suetonius, ut verbo jam
 monitum est. (658) Etsi propensissimus
 ille in Venerem, non tamen salacissimus
 omnium ævi sui fuit mortalium. Stupra,
 adulteria, quin pæderastia & παρνησιασμός
 fre-

(657) lib. LXXV. p. 583. C. 1.3. (658) diff.
 kuj. §. XIII. p. 714.

frequentata adeo tandem Romanis vitia fuerunt, ut oppido pauci ab iis se prorsus abstinere. Testantur abunde lascivi ipsorum poëta, Catullus, Ovidius, Martialis, & ceteri; probant satyrici, qui fere tam turpiter in id genus crimina inveniuntur, quam turpiter commissa sunt; tradunt passim historici, quin oratores & philosophi, ut Cicero atque Seneca; tandemque omne eximit dubium omni exceptione major Paulus, qui ad Romanos christianos de gentilibus, per quos ipsos illorum cives præcipue intelligit, scribit: (659) „Tradidit eos Deus fœdis affectibus. Nam & fœminæ illorum transmutarunt naturalem usum in eum, qui est, præter naturam; similiterque masculi, relicto naturali usu fœminæ, exarserunt, sua libidine alius in alium, masculi in masculis fœda perpetrantes; &c., Quod si igitur vera prædicando injurius Suetonius in suos fuit cæsares, quanto magis censendus est mentiendo fuisse? Nullus primorum imperatorum tam fuit malus, qui non pejor fingendo calumniandoque factus sit. De Heliogabalo, qui turpitudine ipsum pene Neronem vicit, Lampri- dius: (660) „Sed & hæc, & nonnulla, alia

(659) cap. I. 24-29. (660) cap. XXX. fin.

„alia, fidem transeuntia, credo esse ficta
 „ab iis, qui in gratiam Alexandri Helio-
 „gabalum deformare voluerunt.,

§. XXXIII. Magna a Suetonio affe-
 ctos injuria primos cæsares, demonstra-
 vimus. Demonstramus nunc, majori
 eum lectores suos, omnemque posterita-
 tem afficere damno. Enimvero, ut cum
 Flacco loquar, (661) *peccare docenteis fal-
 lax historias monet.* Quo atrociora, mi-
 nusque cognita, quæ, nullo adhibito ver-
 borum involucro, sæpe exponit, sunt sce-
 lera, eo majus imminet discentibus ab i-
 pso periculum. Infanda fari crimina, ne
 quidem, ut propositis ea gravissimis pœ-
 nis arcerent, sapientissimi legum latores
 tutum arbitrati sunt. Cicero: (662) „A-
 „theniensium civitatis sapientissimum So-
 „lonem dicunt fuisse, eum, qui leges,
 „quibus hodie quoque utuntur, scripse-
 „rit. Is cum interrogaretur, cur nullum
 „supplicium constituisset in eum, qui pa-
 „rentem necasset; respondit, se, id ne-
 „minem facturum, putasse. Sapienter fe-
 „cisse dicitur, cum de eo nihil sanxerit,
 „quod antea commissum non erat, *ne non
 „tam prohibere, quam admonere videretur.*
 Re-

(661) lib. III. Od. VII. v. 19, 20. (662) pro Roscia
 Amer. cap. XXV.

Rectissime postrema Tullius adjecit, & prorsus ex mente divini Pauli, qui: (663) „Peccatum, inquit, occasione per illud, præceptum: *Non concupisces*, sumpta, effecit in me omnem cupiditatem. Nam, absque lege peccatum erat mortuum; præcepti autem illius adventu, peccatum, quidem revixit, ego vero mortuus sum; & inventum est illud præceptum, quod, erat ad vitam, mihi cedere ad mortem. Nam peccatum, occasione per illud præceptum sumpta, decepit me, & per illud, occidit. - Immo peccatum mihi factum est mors, ut manifestum fiat, quod, peccatum mihi per id, quod bonum est, efficiat mortem, id est, ut peccatum, fieret admodum peccans per illud præceptum. Tanta pro dolor! humanæ naturæ per lapsum primum est corruptio. *Nititur in vetitum semper, cupimusque negata.* Qui apostoli illud: *Puris omnia pura sunt*; huc trahunt, ut, impuros scriptores manibus puris castaque mente evolvant, ab omnibus indiscriminatim posse, evincant, obtorto collo trahunt eo, quo minime pertinet; vim iidem suæ faciunt conscientiæ, quin certissimam oblatrant experientiam; nec serio unquam altera illa ejusdem Apostoli verba, quæ proxime

(663) Rom. VII. 8-13.

ante dedimus, itemque, quam pariter tetigimus, humanæ corruptionis magnitudinem cum animis suis reputarunt. Longe plurima semper lectorum pars mala est, & ea ætate, ingenioque ac moribus, ut obscœnis delectetur atque irritetur. Scitisime, & apprime ad rem laudatus jam plus vice simplice clar. Gottschedius: (664) „Der verderbten Gemüther giebt es ohne Zweifel unzähligemal mehr, als der tugendhaften. Diejenige Schrift wird also ungleich mehr Käufer finden, die voller Zoten ist, als die sich der Ehrbarkeit befließt. Warum sind z. E. bey uns Günthers Gedichte viel stärker abgegangen, als Canitzens und Bessers seine? Wenigstens sind jene seit zwanzig Jahren fünf bis sechsmal gedruckt worden, da Canitz nur zweymal, Besser aber nur einmal aufgelegt ist. Ohne Zweifel weil jener voller üppigen Ausdrückungen ist; diese aber nicht. Man reinige nur Günther davon, und lasse einen *Güntherum Christianum* drucken; so wird man sehen, daß er einem Verleger lange so viel Vortheile nicht bringen wird. Da nun Hr. Bayle vom Solde der Buchhändler leben mußte, diese aber desto besser bezahlten, wenn,

(664) ad Bælii Lexicon Tom. IV. p. 661.

wenn seine Bücher gut abgiengen; so,,
 musste er sich auf schlüpfrige Sachen be-
 fleisigen, die den Abgang vermehren,
 konnten., Obscœnitati suæ, ut conje-
 cerimego, acceptum referre oportet Sue-
 tonium, quod ipsius duodecim cæsares
 integri ad nostram ætatem incolumesque
 pervenerunt. Neque enim primus impera-
 tor, Julius, initio ἀνέφαλος est, ut qui-
 dam sibi persuadent, quos satis redarguit
 Casaubonus. Magnam, qui major longe
 Suetonio est cum ingenio, tum prudentia
 civili, multisque aliis virtutibus, & in e-
 odem versatur argumento, jacturam fecit
 Tacitus. Quid causâ? An, quod & mole
 est major, ut totius ejus describendi li-
 brariis obrepserit tædium, sicque tandem
 omissa iis interciderint? Haud equidem,
 rationem hanc fuisse solam, augurer.
 Magnitudine Suetonium Vellejus non ex-
 cedit Paterculus, ejusque eadem & faci-
 litate, & temporis brevitæ, confici
 exemplaria potuerunt: at quantum ni-
 hilo fecius primi ejus historiæ romanæ li-
 bri periit? Scilicet non ea lascivis menti-
 bus sufficit pabula Vellejus, quæ Sueto-
 nius; non eas, quas hic, degustandas
 præbet cupedias. Jam vero ingenium
 plerorumque, ne dicam omnium homi-
 num, proclive ad libidinem est, potio-
 remque manuscriptorum codicum, qui
 T. III. P. I. I æta-

ætatem tulerunt, partem effœtis non doctrinæ modo, sed & virtutum seculis ventri Venerique mancipata claustra exararunt. Quorum igitur paterculorum romanus Paterculus carnem minus, quam sordidarum deliciarum condus promus, Suetonius titillavit, ii nec adduci facile potuerunt, ut sæpe illum & plene semper describerent; præsertim, quod probe gnari, plurimos emptores sui similes esse, parum lucri ex ejus venditione sperarent: de quo cum dubitari vix queat, patet ratio, cur mancus Vellejus mutilusque evaserit, Suetonio autem nihil desit. Nisi vetus scriptor & historicus gentilis foret Suetonius, nisi que inter autores clasficos, si minus primi, at certe secundi ordinis, locum suum tueretur; dudum, credo, in indicem relatus *librorum prohibitorum* fuisset, qui vero carissime emuntur, & leguntur cupidissime. Rara cara sunt: sed an omnia etiam præclara? Sic vulgo dicunt; ast tantum abest, ut veritati litent, ut rarissimi libri plerumque pessimi sint, & vel Deum, vel homines blasphement; uno hoc eximii, quod nova & inaudita, sed infanda eadem atque incredibilia, aut tradant, aut tradere videri velint. Ita Suetonius vitiorum profecto non vulgari-um doctor est; atque digladiantes inter se critici de vero significato *fellariorum*,
spin-

spintriarum, & hujus fursuris aliorum, ad ipsius Cæsares, tanquam ad oraculum confugiunt; neque vero ὁ Δοξίας Apollo ille est, sed tam perspicue, quam inverecunde, exponit. (665) *Neronis decoctam*, quam, salvo pudore, describere potuisset, simpliciter tantum & brevissime nominat, (666) ut, quid proprie fuerit, ex Plinio necesse duxerint interpretes subjungere; sed vero *pisciculos Tiberii* quam dilucida & significante periphrasi ob oculos ponit? (667) Hic vero, si usquam, notes, precor, humanæ naturæ perversitatem. Vitia multo magis, quam virtutem, cognoscere homines amant; neque vero tam leviora illa, simpliciora, atque usitatiora, (hæc enim jam sciunt, discendique amplius quotidiana suppetit occasio) quam immanissima, atque artificiosissima vitia, quæ tam rara sunt, ut vix semel centesimo quoque anno perpetrentur, quoniam paucissimi noverunt, pauciores audent perpetrare; quæque adeo & paucissimis datum est in comperto habere. Hæc potissimum rimandi, intinque pernoscenti ardentissimo flagrant desiderio; abditissimorum horum impietatis mysteriorum fieri epoptæ quam ma-

I 2 xi-

(665) Tiber. cap. XLIII. init. (666) Neron. cap. XLVIII. s. fin. (667) Tiber. cap. XLIV. init.

xime gestiunt. Cum igitur faculentus, qui ea tam copiose & perspicue, quam non temere ullus alius, tradat doceatque, historicus sit Suetonius; an aut dubitas, aut miraris, cupidissimos eum plurimos sibi conciliare lectores; quotquot autem conciliavit, suis inquinare sordibus? Malorum omnium, quantacunque ea demum sint, in uniuscujusque nostrum animo reconditus hæret fomes: & legens ille blandientes blandissimis dominabus suis, voluptrati atque libidini, idque inexperta ante ratione, historias, nullos omnino vel tenuissimæ cupiditatis conciperet, persensisceretque igniculos? Classicus denique, a studiosa juventute evolendus, autor est, ut dixi, Suetonius. Quam cereus autem in vitium flecti juvenis! Quam tener æstuat animus calore venereo! Quam proclivem se ad corporeas reliquas sentit voluptates! Quocirca, nisi probe munitus Dei timore, amoreque virtutis ad Suetonii lectionem accesserit, dulce venenum, quod propinat ille, sitienter imbibet; memorisque, juvenem se esse, ut imperatores fuerint juvenes, quos juventutis pestis turpissimo flagitiorum omne genus cœno ingurgitasse se potissimum prædicat, tacitam minimum, necesse erit, ut pertentent gaudia mentem.

§. XXXIV. Sed habet tamen ipsa im-
matura hæc, multoque magis adultior æ-
tas generoso incocta pectora honesto, &
meliore luto ficta præcordia, quibus non
oblectamento atque irritamento, sed fa-
stidio potius & offendiculo Suetonius est.
Inter Criticos, quorum paulo ante men-
tionem faciebam, sunt, qui *sellarios* &
spintrias, Suetonio inprimis, ut pariter in-
nui, expositos, exponere post ipsum
horrent. Lipsius: (668) „Non satis ex-“,
plicant Suetonius & Turnebus, cur sel-
larii dicti a fœditate loci. *Sed ego non,*
violo te, Pudor. Muretus: (669) „Le-“,
go & hic sphintriarum. *Sed hæc nescire,*
præstat, ut mirer, quosdam tam diligentes,
in fœdisimo vocabulo. investigando fuisse. Mi-
hi aliquando ipsi necesse fuit, Suetonium
ingenuis adolescentibus rogatu ipsorum
explanare: verum ubi perventum ad Ti-
berii, Caligulæ, & Neronis impudicitiam
erat, animi proditor vultus, corrugata
fronte, luminibusque dejectis, modo pal-
lidus, modo suffusus rubore, tam mani-
festa indignationis ac tristitiæ in quibus-
dam præ se ferebat indicia, ut nullo ne-
gotio providerem, & ipsorum pudori, &
meæ me dignitati consulturum esse, si
obscœnissima quæque maxime transilirem.

I 3

Ne-

(668) ad Tacit. Ann. lib. VI. cap. I. (669) ibid.

Neque sane vel mediocriter pudens, pudicusque lector, si paulo idem sit attentior, inoffensum pedem his Suetonii extulerit: (670) „Majore adhuc & turpio-
 „re infamia flagravat Tiberius, *vix ut re-
 „ferri audirive, nedum credi fas sit*: quasi
 „pueros primæ teneritudinis, quos pisci-
 „culos vocabat, institueret, ut natanti
 „sibi inter femina versarentur ac luderent,
 „lingua morsuque sensim appetentes; at-
 „que etiam, quasi infantes firmiores,
 „necdum tamen lacte depulso, inguini,
 „ceu papillæ, admovent: pronior sane
 „ad id genus libidinis, & natura, & æ-
 „tate.„ *Hæc si*, ipso confitente, *vix re-
 „ferri, audirive, nedum credi fas est*, cur re-
 fert, cur audiri, curque credi, quantum
 in se est, facit? Utrum *nefas* committit,
 nec ne? Ipsa arbitretur viri scriptura. Mi-
 tius longe ac honestius cum Catilina agit
 Cicero, qui ad illum: „Nonne etiam,
 „ait, (671) alio incredibili scelere hoc
 „scelus cumulaſti? Quod ego prætermi-
 „to, & facile patior fileri, ne in hac ci-
 „vitate tanti facinoris immanitas aut exti-
 „tisse, aut non vindicata esse videatur.„
 Prorsus non illud scelus nominatim expri-
 mit orator; unde nec interpretibus de eo
 con-

(670) Tiberio cap. XLIV. init. (671) Catili-
 nar. I. cap. VI. num. 14.

constat, hariolantibus aliis, Catilinæ ob-
 jici, quod filium suum necaverit, aliis,
 quod suam ex stupro filiam duxerit uxore-
 rem; quemadmodum in subjuncta Cella-
 rii nota videre est. Ergo Catilinæ facinus,
 quod vere perpetratum esse credit, pro-
 pter ejus immanitatem proferre Cicero il-
 la non audet oratione, qua hunc inimi-
 cissimum suum, hostemque ac parrici-
 dam patriæ vehementissime accusat: Sue-
 tonium a recensendis Tiberii, nulla sibi
 injuria cogniti, criminibus nec inaudita
 eorum turpitudine, nec manifesta deterret
 falsitas. An enim negaveris *inaudite tur-*
pitutinis esse, quæ, ut ipsius resumam
 verba, *vix referri, audirive, nedam credi*
fas sit? Et quam posterior eorum pars si-
 mul probat, *manifesto eadem falsa esse?*
Nedum quid denotat aliud, quam *multo*
minus? Tam igitur nulla veri se commen-
 dant specie, ut vix referri ea, audirive,
multo autem minus credi, fas sit. Ciceroni
 pene injuriam feci, qui ipsius probavi
 (672) exemplo pravam oratorum consue-
 tudinem, qui præterire se multa simu-
 lent, quæ tamen omnia eloquantur. Præ-
 termittere enim maximum se Catilinæ sce-
 lerum dicit, & vere prætermittit. Sed
 non omni tamen vacat culpa Tullius: ni-
 hil

hil est, quod dicta retractem, revocemve. Quod filet accusator, vocat tamen *incredibile scelus*; vocat *tanti facinoris immunitatem*, cui par similisve ulla vix inter Romanos ab Urbe condita extiterit: & ita fatis superque magnam adversario suo conflat invidiam. Illud tantum hoc loco in me demonstrandum suscepi, & demonstravi, nisi fallor, luculente, multo excusatius accusare Ciceronem, licet dicacissimum & mordacissimum oratorem, quam, qui sordidissima quaque profert, & illoto semper profert sermone, historicum Suetonium.

§. XXXV. Et multos tamen inquinatissimus scriptor invenit patronos; quorum a Bælio (673) studiose collecta argumenta stabulum Augiæ sunt, verum cui repurgando non opus est Hercule. Primam historiæ legem ex Cicerone (674) dictitant esse, *ne quid falsi dicere audeat*; sed & deinde, *ne quid veri non audeat*. Respondit jam ad posteriorem legem Cellarius: (675) „*Audenda illa*, de quibus Cicerone hæud dubie locutus est, non turpitu-

(673) Tom. IV. Lex. Hist. Crit. p. 309. (E) p. 656. (G) ed. Gortsch, &c. &c. (674) lib. II. de Orator. cap. XV. p. 67. col. a. ed. Manut. (675) diff. de Neronis sævitia p. 609. §. XI.

tudini & obscœnitati, unde juventutis est, corruptio; sed potentia & gratia illorum, de quibus scribitur, interpretemur, æquum est., Recte atque ex mente Ciceronis, qui continuo addit: *Ne qua suspicio gratia sit in scribendo.* Sed an, quod primo loco ponit orator: *Ne quid falsi dicere audeat*; ejus etiam ratio ubique habita a Suetonio fuit? Sic falsa pene omnia sunt, quæ hæcenus gemina hac proluxa dissertatione scripsi: quod qui probare audeat, illum ego expecto, quin, ut prodeat ocyus, etiam atque etiam hortari audeo. *Potuisse* tamen & *debuisse* vera omnia scribere, contendunt, Suetonium. Qui potuit? *Magister*, inquiunt, *epistolarum* Hadriani imperatoris fuit, (676) adeoque imperatorium ei patuit tabularium, quo arcana omnis defunctorum cæsarum historia, eaque vel occultissima eorum facinora cum minutissimis suis circumstantiis adjunctisque universis optima fide & veritate nuda enarrans, asservabatur. Sed unde, repositam ejusmodi historiam in imperatorio tabulario fuisse, probabunt? Si fuit, fui denuo frustra ego, qui dissertationis prioris posteriore parte (677) tam multus fui in demonstrando,

(676) Spartian. Hadrian. cap. XI. (677) §§. X. & seqq. a pag. 289.

NE POTUISSE QUIDEM primos rerum
 caesarearum autores in iis, quæ referunt,
 veritati semper litare; & inprimis ultima
 paragrapho (678) *actorum omnium romane*
gentis, inque iis *ipsorum imperatorum* fidem
 elevavi. Verum & heic opperior, qui ar-
 gumentis argumenta mea, & non Vopisci
 alicujus, quæ nulla est, autoritate infrin-
 gat. Nam hunc & dudum ego scivi inter
 historicos Suetonium referre, (679) qui
 vitas caesarum non tam diserte, *quam vere*
memoriæ tradiderint. Porro quid com-
 mune habuerunt *epistole vivi imperatoris*
cum demortuorum historia, ut tanto ab illis
 ad hanc argumentari liceat atque conclu-
 dere? Qui *Magistri epistolarum* partes fuisse
 persequitur, Jac. Guthenius (680) quid
 tradit, ex quo constat, huic præ ceteris
 Magistro perscrutandi tabularium impera-
 toris factam copiam esse? Mitto, quos
 præter Guthenium Pitiscus (681) excitat,
 Salmasium, Sponium, Ursatum, cete-
 ros. Mitto item imperatorum *a secretis*,
a libellis, *a memoria*, *a sacris scriniis*, &
præcipue magistros dispositionum in palatio,
quibus asservatorum in palatio librorum
 &

(678) §. XIII. a pag. 311. (679) in Probo cap. II.
 fin. (680) lib. III. de offic. dom. august. cap. IV.
 (681) lex. ant. rom. in AB epistolis, & Magister
 epistolarum.

& dispositionum imperii, ut Gutherius inquit, (682) cura commissa fuit: quorum omnium vel nomina arguerint, concessum iis potius, aut saltem æque, ac magistris epistolarum fuisse, arcana imperatorii tabularii perlustrare scripta. Illud solummodo querere juvat: quod si dixerō ego, Suetonium non prius duodecim suos exarasse cæsares, quam a magisterio epistolarum, conjunctaque ei, ut volunt, arcana imperatoris volumina evolvendi copia remotus fuerit; ecquis diversum liquido demonstraverit? Sed videamus, quo pacto probent, *debuisse* Suetonium vera, si vel maxime obscœna essent, facerentque ad ignominiam cæsarum, memoriæ prodere. Iustitiam, dicunt, exposcere, ut nec summi principes sua impune ferant scelera; pœnam repeti a vis propter ipsorum potentiam non posse; irrogari ergo mortuis per historiam oportere, quæ omnia ista scelera accurate commemoret, neque ullius patiatur memoriam intercideri: sic demum futurum esse, ut sempiterna adpersi infamia, & invidia flagrantēs universa posteritatis, digna satis diuturnaque facinorum suorum expendant supplicia. Respondemus præcise

(682) cap. VI, lib. III, de offic. dom. aug. p. m. 463 s. fin.

cise, eandem flagitare iustitiam, ne quid historia de lectorum suorum pudore delibet, adeoque a cunctis, quæ illum lædunt, obscœnis solícite sibi caveat recensendis. In maleficis fœminis ultimo supplicio afficiendis spectatorum pudori, honestatique ac decoro, quantum pote, consulitur. Raro literam ex iis longam faciunt, aut si faciunt, feminalibus ante, quæ virorum gestamen sunt, plerumque eas induunt. Ergo summi magistratus in pœnis capitalibus pudoris pudicitiaque rationem habent: nec habeat, qui in summos magistratus animadvertendi sibi potestatem arrogat, historicus? Iustitiæ adjungunt *insignem utilitatem*, quæ calcar addiderit Suetonio, immo necessitatem imposuerit enumerandi fœdisima omnia cæsarium suorum crimina. Deterreri enim lectione illorum, dictitant, ab iisdem similibusve perpetrandis sequentium atatatum principes, dum nullo negotio providere possunt, æque libero aliorum historicorum calamo suam quoque vitam omnem, & quicquid nunc vel in abdito delinquant, vel ascito fūco colorant, vel metu dissimulari cogunt verius, quam ignorari, mox clarissimam in lucem productum, traductumque sub omnium oculis iri. Quod argumentum Bælius inprimis

mis facundo Erasmi ore urget; (683) quem vero miror Tacitum omittere, qui gravissimus autor multis ante Erasmus seculis scripsit: (684) „Præcipuum munus annalium reor, ne virtutes fileantur, *utque pravis dictis factisque ex posteritate & infamia metus sit.*„ Sed vero, ut præcipuo hoc munere suo annalium conditor perfungatur, & utilis legentibus se principibus sit; sufficit, si generatim, & tribus, quod ajunt, verbis malorum, quos describit, principum lasciviam atque obscœnitatem tangat, ad eum fere modum, quem cel. Gottschedii vocibus jam indicavimus. (685) In cæteris eorum vitiis, quæ salvo pudore commemorari queunt, immoretur pro arbitrato suo longius, ita tamen, ut nec horum tam illecebras, ipsamque perceptionem, exercitium ipsum, quæ lectu semper jucunda corruptæ sunt carni; quam tristissima effecta, & consequutiones horrendas, nimirum conscientia morsus atque terrores, jacturam famæ & sanitatis, communia omnium civium odia, profectasque hinc frequentes insidias atque seditiones exponat, cum primis autem ne obliviscatur tragici eorum-

(683) Lex. hist. crit. Tom. IV. p. 309. col. a. fin. edir. Gottsch. (684) lib. III. Ann. cap. LXV. (685) §. XXXII. num. 656.

142 Henr. Heisen contin. Diff. poster.

eorundem exitus, tam inopinati plerumque & repentini, quam funesti & calamitosi; verissime canente Juvenale: (686)

*Ad generum Cereris sine cæde & vulnere pauci
Descendunt reges, & sicca morte tyranni.*

Sic nullum est dubium, quin lectoribus suis, principibus, plurimo esse emolumento queat. Quod si vero naturam minus in vulgus cognitorum flagitiorum rimeatur curiosius, quin nec recensere superfeedat, qua via, quibusque artibus ad ea pervenire, & quibus, quotque modis frui illis quam suavisime detur, non prodest, sed nocet, quia docet. Erasmus, quem pro se modo adducebat Bælius, quam variis locis adducere integrum esset pro nobis pronuntiantem! In Ecclesiaste suo præter cætera: „Prodigiosas, ait, (687) libidinum formas, artes magicas, & alia nimis accurate reprehendisse, est docuisse. Est enim curiosum ingenium hominum. Quorundam flagitiorum etiam ipsa commemoratio contagium habet.“ Sed vide, sis, ipse tu multa reliqua, quæ statim sequuntur.

§. XXXVI.

(686) Satyr. X. vv. 112, 113. (687) lib. II. p. 349. fin. edit. Froben. MDXXXV.

§. XXXVI. Suetonii reprehensoribus, Bodino atque Mureto exprobrat Bælius, (688) „quod ignoraverint, quantum interfit inter autorem historiæ *imperiæ*, & *imperatoris*; (entre l'Auteur d'une, Histoire de l'Empire, & l'Auteur d'une, Histoire de l'Empereur.) atque illius esse, dicit, ut obiter modo & strictim, at hujus, ut de industria ac prolixè, quæ cæsaris *personam*, resque ejus *privatas ac domesticas*, concernunt, persequatur; nec alii tribuendum causæ esse, quod multo copiosior in iis, qui *imperatores* describat, sit, Suetonius, quam, qui *imperium*, Tacitus, existimat. Procul dubio vir autorem historiæ imperii dicit, quem angustius *historicum*; & autorem historiæ *imperatoris*, quem *biographum*, seu *vite imperatoris scriptorem* appellare nos consuevimus. Jam autem quæro ex Bælio; an Plutarchum legerit? *Omnino*, respondet, & *quam diligentissime*: nec est in eruditorum ordine, qui asseveranti fidem deroget. Quæro igitur denuo; an, quanta diligentia & attentione posteriorem Plutarchi Operum tomum, qui philosophica complectitur, & præludere Manichæismo plus semel videtur, is qui philosophus insignis fuit

(688) dictionnaire historique & critique edit. Rotterdam. MDCCXX. p. 2674. col. a.

fuit, favitque Manichæis, perlustravit, tanta etiam continentem *vitas parallelas* priorem totum evolverit? Quid *vitarum parallelarum* scriptor aliud, quam *biographus*, est? Et quam diserte hoc ipsum ipse tradit Plutarchus? Principio vitæ Alexandri Magni: „Postulabimus, inquit, (689) „a lectoribus, si non omnia, nec secundum omnes partes factum aliquod celeberrime persequamur, sed perstringamus pleraque, ne nobis obstrepant. οὐτε γὰρ „ιστορίας γεγράφειν, ἀλλὰ βίαις, κ. λ. Neque „enim historias scribimus, sed vitas, &c., In Jul. Cæsaris vita, quam parallelam vitæ Alexandri Magni statim subjungit, veritum nullum primo huic imperatori obicit amorem, præterquam quo deperiit Cleopatram. (690) Percurre vitam hanc a capite ad calcem usque; & certus sum, nihil te inventurum. Vix exorsus eam, Cæsaris profectionem ad Bithyniæ regem, Nicomedem narrat; (691) at vero prostratæ regi huic Cæsaris pudicitæ nullo verbo meminit. Qui itaque cum his, quæ de Cæsaris amores fœdisime exagitante exaggeranteque Suetonio diximus, (692) contulerit, fateri necesse habet, aut non le-

(689) Tom. I. Opp. p. 664. F. (690) ibid. p. 730. E. & p. 731. B. & E. (691) ibid. p. 707. fin.
(692) diss. huj. §. XIII. a pag. 710.

legisse Bælium ea, qua convenit, animadversione vitas Plutarchi parallelas, aut, si legerit, perperam ad biographi officium referre id, quo, quem dudum eruditus orbis optimum biographum judicavit, solícite abstinendum duxit. Vitæ excellentium imperatorum Cornelius Nepos consignavit. Ergo vitarum scriptor, sive, ut phrasi bæliana utar, autor historiæ non imperiorum, sed imperatorum est. Quid autem offendis in eo, quod suetonianis comparari sordibus possit? Unum, quod videtur posse, sed immane quantum distat, cauteque & caste prolatum est, profero., Erat, inquit, (693) cum Hamilcare adolescens, illustris, formosus, Hasdrubal, quem, nonnulli, diligenter turpius, quam par erat, ab Hamilcare, loquebantur. Non enim, maledici tanto viro deesse poterant. Quo, factum est, ut a præfecto morum Hasdrubal cum eo vetaretur esse. Huic ille, filiam suam in matrimonium dedit, quod, moribus Carthaginiensium non poterat, interdici socero gener. De hoc ideo, mentionem fecimus, quod, Hamilcare, occiso, ille exercitui præfuit, resque magnas gessit., Prope a dolo in controversiâ constituendo statum abest Bælius.

T. III. P. I.

K

Ne-

(693) Hamilcare cap. III.

Neque enim quaritur, an biographo magis, quam historiographo liceat confectari minutula, & quæ imperantis propius personam, animique ejus & corporis habitum spectant, uberius exponere. Indulgeri hoc potest. At disceptatur de eo, annon utrique ex æquo competat, cum falsa omnia & improbabilia, tum maxime spurca atque lasciva omittere: quod nemo, qui quidem sanus sit & frugi, temere negaverit. Turpius se dat lexicographus, in auxilium vocando Politianum, (692) qui præfatione in Suetonium: „Sed „neque, ajat, aut obscenitatis apud hunc „quisquam, aut crudelitatis exempla reformidet. Siquidem & Lacedæmonii „(ut est apud Plutarchum) soliti etiam sunt „per festos dies *bene potos* servos, atque ex „eo parum sui compotes, quos illi ^{ἑλωτας} „vocabant, ostendere inter convivia, atque illo pacto docere adolescenteis, „quantum in se mali ebrietas contineret., Dubito enim ego, an de ebriis sobrius ipse hæc Politianus scripserit. Saliunt, saltantque ebrii. Ad eundem modum Politianus *salutem facit* a vitio ipso, jucundoque ejus usu ad tetrum vitii effectum, & tristem atque reformidandam consequentiam. Adverte enim! Non scrip-

scripsit bene *potantes*, sed bene *potos* servos. Potantibus hilare strenueque luxuriantem admove tu adolescentem; & vide, annon similiter potandi desiderium potius, quam fastidium & horrorem in eo excitaturus sis. Eadem ratione comparatum cum omnibus fere est vitiis, atque in primis scortatione, adulteriis, & turpioribus id genus reliquis. Delectat allectatque conspectus eorum usus atque exercitium; sed cujus animo oculisque obversantur contemptus & infamia, lues venerea, poena legibus danda, pauperies, ceterique amarissimi, quos impurus ac vagus amor fert, fructus, is, nisi stupidissimus sit atque perditissimus, non potest non ab eo avocari atque deterri. Gratiſſimum carni spectaculum praebeant Israëlita, sedentes cum filiabus Moabitaram, lufitantes, flagrantia reciproca formosissimis foemellis ingentes oscula, tandemque cum ipsis scortantes. At scortatorum horum intueri velocissimam poenam; prostrata eorum longe lateque in deserto adspice corpora; primores ipsos lascivæ multitudinis suspendio vitam contemplare finientes; Zimrique principem cum principe item muliere, Midianitide, in ipso venereo actu a Pineha cerne confossum. (695) Hic demum horribilis

K 2

mi-

(695) Numer. XXV. 1 - 15

miserabilisque adspectus te permoverit, ut & tu, si vel lascivus sis, morem Apostoli geras monito: (695) „Ne scortemur, sicut scortati in deserto sunt; & ceciderunt uno die viginti tria millia.“ Nudam pulchram videns Bathsabam, & simul ac vidit, ardens adulteransque David accendit; verum hoc nomine idem David gravissime a Deo objurgatus, agensque poenitentiam in cinere & cilicio, nec largissimis tamen fletibus maculosum nefas ita eluens, quin tristissima plurima mortalis ævi ipsum maneant supplicia, extinguit libidinem. De nudis pariter ante se stantibus tribus deabus qui judicasse fingitur Paris, ei finge te adstitisse, & comitem deinceps ivisse ad rapiendam Helenam: & quæram, an nullum putes neque illarum, neque hujus eximiam pulchritudinem inspiraturum amorem fuisse? Contra autem si funestissimum decenne bellum, & trojanæ excidia gentis, quibus expiandum Paridis facinus fuit, tam clare animo intuearis, quam ea cernimus, quæ oculis videmus, fieri nequit, quin abominearis inconcessos Hymenæos, formæque omnem odio habeas elegantiam, quacumque probi pudicique non conjuncti sint mores. Quam limatulo igitur & politulo Politianus

nus judicio est, obscœna obscœne a Suetonio narrata exempla, quantum in se mali obscœnitas contineat, ita censens docere, quemadmodum *bene poti, atque ex eo parum sui compotes*, proindeque pedibus & lingua titubantes lapsantesque, vomentes, & nihil fere, quod decorum esset, nec loquentes, nec facientes helotes lacedæmoniam docuerint adolescentiam, quantum in se mali ebrietas contineret. Hæc ebrietatis incommoda tristesque effectus; non ipsa dulcia sunt pocula, non ipse potus inebriantis usus, vel potius ab usus. Eodem nobis jure *arborem scientiæ* in paradiso nuncupare *carduos & spinas* maledicti postmodum agri liceret, & venerum æthereumque Sodomitarum ignem confundere. Cardui & spinæ secuta primum peccatum pœna sunt, & malum, quod inest in peccato, quantum possunt, docent; sed in cognitionis arbore commissum ipsum fuit peccatum, & quæ gratissima adspectu erat, cujusque fructus desiderabilis videbatur, ea boni specie ad peccandum protoplastos induxit. Ad eundem modum Sodomitæ venero suo igne peccarunt, at puniti æthereo sunt. *Thebani Ismenia*, quod Politianus adjungit, *exemplum, qui, bonos juxta malosque tibicines discipulis ostendens: Hoc modo, dixerit, canere oportet, illo non;*

futile cumprimis est, & vix, quod referatur, refellaturque, dignum. Quem enim fugit, tibicinium bonum ad nullam virtutem moralem pertinere, sique malum sit, nec animos polluere audientium, nec vitam: atque hinc, si omne simile, certe hoc claudicare? Exulceratissimum est, quod nec tremendo Dei verbo Suetonii suamque inerustare ac palliare spurcitiam religioni sibi Bælius ducat. „Nonne ipsa, inquit, (697) sacra historia optimis suis exemplis, sanctissimisque doctrinis parricidia, incesta, idololatrias, & sexcenta profana alia immiscet? - - Tillemontio si adsurgendum est, nec vetustissimum omnium illuminatissimumque, utpote divino afflatum Numine, historicum ullam decuit filiarum Loti mentionem facere. Enimvero comparata ita narratio mosaica est, ut dicere liceat: *Hoc est oblique fœdisssimam ac prorsus abominabilem committendi incesti rationem docere.* (c'est enseigner indirectement l'inceste dans des circonstances tout-à-fait affreuses; quæ, vocem indirectement, dissimulante & quasi aliud agendo, omittens reddit cel. Gottschedius; (697) *„dieses heisst die Blutschande in den aller-*

(697) lex. hist. crit. Tom. IV. p. 310. col. 2. edit. Gottsch. coll. ibid. p. 209. col. 2. (E)

„Ierabscheulichsten Umständen lehren.,,) Sed longe potiori ego jure, Bali, de tuo hoc irreligioso affirmaverim enunciato: *Hoc demum est miscere sacra profanis, quadrata rotundis; & candida de nigris, & de candentibus atra facere.* Abunde vindicata jam ab aliis stili sancti Spiritus castitas atque verecundia est; demonstratumque, sicubi res amatorias magis proprie, & involute minus describat, quam elegantiora, sed & lasciviora postera tulerint secula,tribuendum illud simplicitati atque continentiae antiquissimorum esse temporum, quibus Moses ceterique veteris Testamenti conditores floruerint, & invecus nondum usu alius scribendi fuerit modus; hic autem, qui solus obtinuerit, nec offenderit legentes, nec irritaverit. An vero necessitas, eaque satis magna, non imposita primo, primordia gentium tradenti, scriptori fuit, ut filiarum Loti referret incestum? Qui aliter Israëlita Moabitarum & Ammonitarum scissent conditores, qui finitimi ipsis populi fuerunt, & quibuscum multa iis magnaue intercesserunt negotia? Quos autem liberos aut ex puero Sporo sustulit Nero, aut ex Nerone Doryphorus, ut Suetonio necesse esset commemorare, alterum duxisse Neronem, nupsisse alteri? Cum priore illo matrimonium ineunte Nerone non insci-

tus cujusdam, ut ipse autor est Suetonius, (698) in vulgus emanavit jocus: *Bene agi potuisse cum rebus humanis, si Domitius, pater Neronis, talem habuisset uxorem.* Et quomodo, quæso te, Bæli, uterque commemoravit? Confer, sodes, mosaicam narrationem (699) cum *vocibus & ejulatibus vim patientium virginum, quæ Doryphoro nubens Nero apud Suetonium imitatur*, cumque cæteris dictu turpissimis ac plane horrendis, quibus duo capita (700) idem complet Suetonius. Adhuc tam perfrixtæ frontis, positique omnis es pudoris, ut in Suetonii gratiam sanctissimum Mo- sen audeas *abominandi prorsus incesti doctorem* appellare? Non soli te *famæ*, sed & *fami* scripsisse, observavit supra cl. Gottschedius. (701) Adderem tertiam ego, utraque hac minus honestam, causam, nisi vererer, ne, qui primorum cæsarum vitupero criminatores, criminofus in te videri ipse possem. Id unum dico: vellem, ut, qui te subinde (nam homo fuisti) ussit amor, eum legitimo conjugio restinguendum duxisses. Sic nullus dubito, quin casta semper mente, calamoque puro ad scribendum te fuisses collaturus, nec in

(698) Neron. cap. XXVIII. (699) Genes. XIX. 30-38. (700) Neron. capp. XXVIII. & XXIX. (701) p. 128. fin.

in cupiditatis, primum tibi amicissimi, at
 deinde inimicissimi theologi cubile re-
 merandi, venisses suspicionem; quam ta-
 men equidem fuisse falsam reor. Qui pri-
 mi ordinis est habeturve eruditus, acri
 suo fretus ingenio, fastuque turgidus, sæ-
 pe per *metastasin*, ut rhetorum filii voci-
 tant, sive *translationem causæ suæ in locum
 digniorem* decipere adgreditur; sique ipsi
 succedat, in sinu gaudet, quod unus im-
 ponere multis, immo toti literato orbi
 quiverit. Talis fuit Bælius. Suus illum
 questus, suum ad libidinem proclive in-
 genium, suæ metus infamiæ; non lecto-
 ris commodum, non historici officium &
 integritas, non historiæ perfectio, non
 ipsarum divinarum literarum consuetudo
 & exemplum, nec, quas honestiores ali-
 as prætexit causas, moverunt, ut & minus
 pudice scriberet, & cum se, tum, qui-
 cunque ante se eodem scripserant modo,
 tam solícite atque accurate defenderet.
 Quocirca minime ferendum est, ut unus
 ille homo omnes, qui eruditorum consti-
 tuunt rempublicam, torque numero sunt,
 ludificetur; sed potius, factó agmine, re-
 primenda lenonis voluptatum audacia est,
 & castiganda levitas. Secus enim ad sin-
 gulorum res pertinebit ignominiam, quo-
 rum abuti simplicitate & credulitate va-
 fricies ejus videbitur. Inter omnes omni

xvo moratiores constitit gentes, esse quādam adeo obscena ac nefaria, ut publice nec dicere ea, nec scribere fas sit; esse monstruosam non unam venerem, quā prodita nullam utilitatem, plurimum vero & fastidii importet, & damni; esse denique *mula peccata*, quā non solum, qui faciat, sed & qui eloquatur, peccet. Quam non institutione & studio acquisitam, sed insitam penitus atque innatam hominibus veritatem nullā Balii argutiæ, offuciā nullā ex intimis mentibus evulserint.

§. XXXVII. Restare videtur, ut, quo pacto secundum omnia illa, quā dicta cum in hac, tum in superiore dissertatione sunt, versari in lectione primorum historiarū augustæ conditorum oporteat, brevibus subjungam. *Primum itaque a Suetonio lectionis hujus minime faciendum duco initium.* Quo semel est imbuta recens, servabit odorem testa diu; verissime canit vates. Qui igitur adolescens Suetonium, ante alios ejusdem argumenti, sed melioris notæ autores, evolvit, vacuo adhuc & siticuloso animo falsissimas fœdisimasque de primis cæsaribus ita imbibit opiniones, ut in succum quasi & sanguinem convertantur, vixque iterum, nec nisi longo temporis intervallo, eximi queant. Nova pariter, & inaudita, quā legit, facinora
vel

vel inviti acuunt attentionem; quin rerum turpitudini verborum adhibitam ab immodesto scriptore obscœnitatem tenaci complectitur memoria, ut nunquam deinceps per totam vitam penitus spurcissimarum phrasium obliviscatur. Ex adverso laudes suorum cæsarum, quæque ad eosdem faciunt crimine purgandos, tam breviter, obscure ac frigide exhibet passim Suetonius, ut non in apicum ea proferre, sed dissimulare & occultare videatur; ac novitii lectoris, nisi attentissimus sit, cognitionem frequenter prætereant. Ita de Sulpicio consule, qui partium Julii Cæsaris erat, obiter & strictim: „Summa ope, dicit, (702) Cæsar restitit, partim, per intercessores tribunos, *partim per Sulpicium, alterum consulem.*” Sed quam plene & perspicue de eodem Dio Cassius, laudes simul ejus adjungeus, & causam, qua satis probatur, iure eum a partibus stetisse Cæsaris! „M. Marcellus, ait, (703) & Sulpicius Rufus consules creati sunt, alter ob legum peritiam, alter ob eloquentiam; idque eo magis, quod non largitionibus, aut vi eam dignitatem petierunt. - - Marcellus, confestim omnia ad deprimendum Cæsarem

(702) Jul. Cæs. cap. XXIX.
148. A. & B.

(703) lib. XLI. p.

„rem agitabat; ac cum de aliis contra eum
 „multis ad senatum referebat, tum ut *an-*
 „*te legitimum tempus* ei successor mitteretur.
 „Marcello & Sulpicius, & tribuni nonnul-
 „li resistebant; hi quia Cæsari cupiebant;
 „ille tum hac ipsa de causa, *tum quia ple-*
 „*risque non probabatur*, imperium cuiquam
 „*abrogari, antequam ejus tempus exisset*, nul-
 „*lo ejus extante delicto.*„ Ipse ego duode-
 cimam hujus dissertationis paragraphum
 scribens non observavi, Suetonium insi-
 diofa quadam brevilloquentia inter eos re-
 ferre Sulpicium, qui Marcello, imperium
 Cæsari ante legitimum tempus abrogatu-
 ro, se opposuissent. Ostendunt hæc mea
 verba: (704) „Quod addit Dio Caspius,
 „Suetonius omittit, scilicet ipsum alte-
 „rum consulem, Sulpicium - - Marcello se
 „opposuisse.,, Festinabam tum. Sed ve-
 ro nec festino pede Suetonium decuit rem
 momenti longe maximi, quæ civile illud
 bellum accendit, quo mutatum orbis im-
 perium est, tangere. Quocirca ab Aure-
 lio potius Victore, aut quocunque alio,
 qui ætatem tulit, (atque utinam tulissent
 plures!) autore vetustiore, quam a Sue-
 tonio, lectionem suam historiæ augustæ
 cupidus cognoscendæ ordiatur. Maturior
 & annis factus & judicio, munitusque
 non-

nonnihil contra Suetonii fraudes, haud intercedo, quo minus & hunc adeat; ne quis criminetur, illum me studiosa juventutis extorquere manibus velle. *Quod secundo loco monendum habeo, ut qui haud iralitia & superficialia, sed solida, certa, atque accurata historiae augustae notitia imbui desiderat, non latinos tantum, sed & historiae hujus conditores graecos sibi familiares reddat, nec illorum tam versiones, quae sensum frequenter aut obscurum, aut alienum fundunt, quam ipsum consulat textum; supersedeo, ne actum (705) agere videar, demonstrare. Sequatur ergo tertium hoc: Criminanti uni, sive Latinus ille sit, sive etiam Graecus, nunquam aut rarissime meminerimus adhibendam fidem esse. Certe Suetonii, quoties solus vel de pessimi caesaris detrahit fama, autoritas ne quidem est assis. Verum &, qui caesarum maxime parcit honori, Dio Cassius saepe cum Cretensisibus cretizat. „Exprobratam sibi, inquit, „ (706) a triumphantibus militibus cum, Nicomede consuetudinem agerrime Caesar tulit, palamque, se molestia hinc affici, ostendit. Sed excusare ausus, atque jurejurando addito se purgare, risu, exceptus est., Equidem impetrare a me ne-*

(705) diff. huj. §§. II--VIII, pp. 650--677. (706) lib. XLIII, p. 224. B. I. 1.

nequeo, ut Romanorum proceres tam fuisse amentes credam, ut ultro risum riderent sardonium. Summus jam romanarum rerum dominus, & omnium vitæ arbitrer Cæsar erat; idemque princeps ambitiosissimus, ac læsæ dignitatis suæ acerrimus vindex; ut, qui publice illum irrideret, is sane lupum teneret auribus. Habitam quoque ab imperatore Nerone primam in senatu orationem, a Seneca compositam Dio perhibet, ut & illa, quæ, castra ingressus, dixerit ad milites; (707) quin occisæ matris denudatum conspexisse Neronem corpus, vulnera ejus contemplatum esse, interque contemplandum nefariam emisisse vocem: *Nesciebam, tam pulchram me matrem habere*: (708) quod utrumque, ut improbable, parumque certum, explosimus. (709) *Quarta nostra formula est: Multa etiam, quæ consentientes conspirantesque multi tradunt, relinquenda in dubiis sunt.* Enimvero anterior disputatio nostra in eo tota versatur, ut demonstret, & aut fallor admodum, aut demonstrat invictè, NEC VOLUISSE frequenter, NEC POTUISSE primos historiæ augustæ conditores vera certaquæ de imperatoribus suis

(707) lib. LXI. p. 696. D. (708) ibid. p. 696. B.
 (709) diff. prior. §. IX, p. 283. & hujus posteræ
 §. XXVI. pp. 74. & 75. coll. §. XXIX. p. 101. init.

fuis referre. Ut vero, an suspendendum
 judicium sit, nec ne, liqueat, commen-
 damus *quinto loco, ut attendatur imprimis,*
ex quibus fontibus haustæ narrationes singulæ
sint; utrum ex certis & testatæ veritatis mo-
numentis atque autoribus, an solummodo ex
mancis adulteratisque Actis, libellis famosis,
aut vulgi rumoribus, perque fallacissimas au-
ditiones. De Actis & famosis libellis jam
 satis superque diximus. (710) Et licet de
 incertis mendacibusque *vulgi rumoribus*
 nonnulla quoque jam monuerimus, (711)
 insigne tamen unum nunc adjiciemus e-
 xemplum. Falsissimus ille rumor, *inter-*
emptum in convivio ab imperatore Tiberio
Drusum filium venenato potu esse, Taciti
 necdum ætate, postquam *centum prope an-*
nos jam duraverat, exolefcebat. Sed di-
 gna ipsius Taciti sunt verba, quæ, ali-
 quam saltem partem, exscribamus. „Non-
 omiserim, ait, (712) eorundem tempo-
 rum rumorem validum adeo, ut non-
 dum exolefcat., Deinde, ubi facinus i-
 psum narravit, pergit: „Hæc vulgo ja-
 ctata super id, *quod nullo autore certo fir-*
manitur, prompte refutaveris. Quis e-
 nim mediocri prudentia, nedum Tibe-
 rius, tantis rebus exercitus, inaudito fi-
 „lio

(710) diff. prior. §§. VIII. IX. & XIII. (711) *ibid.*
 §. IX. p. 285. (712) *Ann. lib. IV. capp. X. & XI.*

„lio exitium offerret, idque sua manu, & „nullo ad pœnitendum regressu?„ Tandem illis concludit vocibus, quarum omnes, vellem essent memores, quoties non modo Tacitum, sed quemlibet alium historiæ augustæ scriptorem in manus fumerent. „Mibi, inquit, tradendi arguendique rumoris causa fuit, ut claro sub exemplo falsas auditiones depellerem, peteremque ab is, quorum in manus cura nostra venerit, ne divulgata, atque incredibilia, avide accepta, veris, neque in miraculum corruptis, antehabeant.„ Sexta, quam damus, regula christianos, qui historiam primorum cæsarum consignarunt, spectat scriptores; quos tantum non omnes si minore fide dignos pronuntiavero, quam, quorum *sublestam fidem* utraque hac demonstravi dissertatione, antiquos, video, quanta invidiæ tempestas mihi impendat. Neque tamen aliter possum, nisi secus, atque sentio, loqui velim. Edidit Jo. Cuspinianus prolixum de cæsaribus atque imperatoribus romanis in Folio opus, & annotationibus bene multis Wolphg. Hungerus locupletavit. (713) Ut igitur & de Cuspiniani, & de Hungeri fide, tanquam ex fimbria de texto, judicare queas, pauca hæc prioris de Nerone, (714) ad quæ po-

posterior nihil annotat, (715) expromo:
 „Agrippinam matrem incestavit, ac con-
 tinuavit. Et, cum a Seneca (teste Ta-
 cito) admoneretur, ut matris infidias,
 mulieris atrocis ac imperiosæ, caveret,
 meretricem Agrippinæ simillimam inter,
 concubinas recepit. Quorum alterum
 esse falsissimum multis ante, (716) alte-
 rum nunc brevibus ostendemus præposte-
 re & summa oscitatione scribi. *Agrippinæ
 simillima meretrix, quam receptam a Nerone
 inter concubinas* autor est Cuspinianus, alia
 esse nequit, quam notissima *Acte*. Sed ve-
 ro hanc non demum, postquam incesta-
 vit matrem, aut verius, postquam mater
 ad incestum se ei obtulit, verum multo
 prius inter concubinas Nero recepit. Li-
 bri jam XIII. cap. XII. Tacitus: „Infra-
 cta, ait, paulatim potentia matris, de-
 lapso Nerone in amorem libertæ, cui,
 vocabulum *Acte* fuit, - ne severioribus,
 quidem principis amicis (Burrho, Sene-
 ca, reliquis) adversantibus, muliercula,
 nulla cujusquam injuria, cupidines prin-
 cipis explente. - Sed Agrippina libertam,
 æmulam, nurum ancillam, aliaque eun-
 dem in modum muliebriter fremere;
 neque pœnitentiam filii, aut satietatem,
 T. III. P. I. L op-

(715) P. 524.
 85-94.

(716) diss. huj. §. XXVIII. pp.

opperiri, &c., Itemque cap. ejusdem libri XLVI. Neroni exprobrat Poppæa, quod pellice ancilla, & assuetudine Actes devinctus sit. At XIV. demum libri cap. II. orditur narrare, quomodo contam se & incesto paratam Neroni Agrippina obtulerit. Quis præterea satis miretur, uno Cuspinianum habitu & nominatim excitare Tacitum, & contra Taciti disertissima verba affirmare, ipso Neronem opere suam incestasse contaminasseque matrem? Sed pergamus. Et cum a Seneca, inquit vir, teste Tacito, admoneretur Nero, ut matris insidias, mulieris atrocis ac imperiose, caveret. Verum non tum, cum ad incestum sollicitaretur, sed diu ante, teste Tacito, (717) horum admonitus Nero est, neque ab uno Seneca, sed generatim a proximis amicorum; tum autem, rursus teste Tacito, (718) quam plus semel diximus, Acten Seneca immisit, quæ deferret, pervulgatum esse incestum, gloriante matre, nec toleraturos milites profani principis imperium: & notabiliter addit Tacitus, suo anxiam periculo, Acten detulisse; quorum si memor fuisset Cuspinianus, in memoriam quoque ipsi rediisset, dudum ante, Tacitum scripsisse, receptam a Nerone eandem Acten,

(717) lib. XIII. Ann. cap. XIII. (718) lib. XIV. Ann. cap. II.

sten, fremente Agrippina, inter concubinas fuisse. Eo tandem consilio receptam Cuspinianus autumat, ut, cum frui amplius *matre ipsa* Neroni non liceret, saltem *matri simillima* concubina se oblectaret. Scripsimus quoque nos: (719) „An re-„
cepta tum a Nerone inter concubinas ma-„
 tri simillima meretrix fidem non fecerit, „
 noluisse eum, a scdisimo dirisismoque, „
 abhorrentem facinore, cum matre ipsa, „
 commisceri? Etc., „ Sed scripsimus ita
 per *concessionem*, & *argumento ad hominem*,
 ut ajunt, utentes; idquod cohærentia ser-
 monis apertissime monstrat. Ostendimus
 insuper, Dionis Casii verba, quæ eum
 prima fronte præ se ferunt sensum, aliam,
 non unam, eamque magis verisimilem,
 admittere interpretationem. Quid? Si
 vel maxime verum esset, Neronem, ut
 desiderium sibi matris leniret, matri simi-
 limam meretricem amasse, non tamen
 exinde sequeretur, quod *amare* demum
 eam *occepisset*, postquam incestum ei ma-
 ter obtulerat. Potest oblatum illud impu-
 dicissimo principi incestum effecisse, ut
 ardentius ex eo tempore apertiusque di-
 ctam meretricem amaret; sicque publice
 innotesceret, factam eam imperatoris
 concubinam esse. Tacito certe abrogari
 L 2 fi-

(719) diff. huj. p. 89, s. fin.

fides nequit, quem, tam perspicue binis vicibus concubinatum meditato, sed non perfecto incestui præmittentem, si denuo evolvere Cuspinianus operæ pretium duxisset, nec maluisset ex memoria, quæ labilis & fallax est, scribere, nunquam, credo, tot eum errores, absurdaque tot tam paucis inclusurum vocibus fuisse. Audiamus alterum quendam eadem de re christianum historicum, eumque Cuspiniano longe recentiorum. Gerl. Suikerus: (720) „Zyne onkuischheit was ongemeen „groot, en zeer beestachtig; zyne *eigene* „moeder is niet vry van hem gelaten.„ Sed postea (721) horum, quæ scripsit, oblitus, & Tacitum fere ad verbum reddens, ita: „Agrippina liet niets onverzocht, „om de genegenheit van haren zone weder te winnen, tot zo ver, dat zy zich „niet ontzag van op een dag, dat Nero „door den wyn verhit was, zeer aardig „en dertel opgeschikt voor den dag te komen, en hem door hare strelingen tot „eene vervloekte wellust te nodigen. Als „Seneca zag, dat'er al onkuische kusjes gegeven wierden, en meer diergelyke „voorlopers van die misdaadt vor den dag kwa-„

(720) Algemene Geschiedenissen II. Deel I. Tyd-
Bestek cap. XVI. p. 148. col. b. fin. (721) *ibid.*
p. 155. col. b. fin.

kwamen, zondth y de vrygelatene Acte,,
 de byslaapster van Nero, naar binnen,,
 dewelke dien keizer zachtjes in het oor,,
 luisterde, dat Agrippina haren roem al,,
 oopentlyk op deze bloed-schande hadt,,
 gedragen, en dat de krygsknechten ge,,
 zegd hadden, dat zy een vorst, die,,
 zich met zulke euvel daden besoodelde,,
 niet zouden verdragen. *Dit hield Nero,,
 te rug, en hy ontweek zederdt niet alleen het,,
 byzyn van zyne moeder, &c.,* Sic, qui al-
 tera manu fert lapidem, panem altera o-
 stentat. Aut hoc est, aut quid tandem al-
 liud, sibi non constare, quin manifesto
 contradicere? Plures nihil attinet in me-
 dium producere. Cum enim fides Sue-
 tonii hactenus in dubium vocata a viris
 doctis non sit, ut superioris dissertationis
 exorsu (722) indicavimus, per se patet,
 nec quenquam hactenus eorum in enarran-
 da primorum caesarum historia satis sibi a
 Suetonii mendaciis atque erroribus cavis-
 se. Cautius tamen, spes nunc adfulget,
 mercaturos in posterum esse, quicunque,
 lectis his qualibuscunque nostris, edituri
 aliquid de antiquissimis imperatoribus
 sunt. Atque quam vellem, ut praestans
 ingenio & doctrina vir, cui otium suppe-
 tit, universam imperatorum horum hi-

L 3

sto-

storiā ab omnibus, quibus scater forder-
 que, commentis & calumniis repurgandi
 operam in se suspiceret! Neque enim du-
 bitari potest, quin plurimum exinde & in
 ipsum laudis, & emolumentum in rempu-
 blicam literariam reduntaturum esset. Cum
 ecclesiastica vetustiorum seculorum, quin
 & civili, ut mediū ævi cætera, sic ipsa hac
 augustali, jam actum ita, instituto nun-
 quam satis prædicando, est. Helmeſta-
 dii *Jo. Andreas Schmidt* maculatam fabulis
 multis multorum seculorum historiā sa-
 cram expurgavit; & *Jo. Hermannus Schmin-
 ckius* Marburgi edita inter cæteras de Wen-
 ceslao, rege romanorum, dissertatione
 ex intemeratæ fidei monumentis demon-
 stravit, quam infirmo nitantur tibi-
 cine plurima opinionum non commenta, sed
 portenta, quæ credi vulgo de illo rege,
 aut, si mavis, imperatore, constat. An
 ergo indigna imperatorum primorum hi-
 storia est, cui idem impendatur labos?
 Qui sane in hac multo futurus est facili-
 or. Nam, ut cætera mittam compendia, viam
 ego jam stravi, monstravi fontes, quin ip-
 sa jeci fundamenta, quibus tuto, celeri-
 ter, & levibus, ut sic dixerim, impensis
 tota ædificii moles superstrui queat. Quæ
 vero, uti procul omni arrogantia profero,
 ita nolim in fraudem meam accipi. Ne-
 que tamen, ut opera succedat feliciter,
 vi-

virum desiderari negaverim solerti suba-
ctoque ingenio, & judicio acri ac limato,
qui a veris falsa, incerta a certis, calum-
niasque & reprehensiones non necessarias
a justis & necessariis accurate discernat;
porro romanae & graecae linguarum appri-
me, & utriusque propemodum ex aequo
gnarum, qui ipsos ubique fontes adeat;
tum nec chronologiae penitus rudem, in
historia autem illorum temporum, &
optimis quibusque ejus autoribus diligen-
tissime versatum, ac denique probum,
candidum & firmi pectoris, qui & ad mu-
ta obmutescat ipse peccata, nec partium
abripatur studio, nec etiam imperito-
rum, qui inveterata sua praesudicia erro-
resque a teneris haustos ægerrime dimit-
tunt, aruginem pertimescat atque cavil-
lationes. Equidem quam tenuiter ab o-
mnibus his instructum me dotibus sentio,
profiteorque ingenue; tam nihilo secius
ad subeundum, quidquid hujus est labo-
ris, excitor. Sed absolvere ante cogor
commentarii mei in Jacobi epistolam to-
mum alterum, cujus dudum ex promisso
sum debitor. Et qui scio, an suppedita-
verit vita; an triplex, quod obeo, publi-
cum munus tantum vacui temporis indul-
gere mihi in posterum queat; & annon in-
terea vir quidam doctus isthanc occupatu-
rus provinciam sit? Quare τὸτο θεὸς, καὶ
πάντε κριτῶν ἐν γένεσι κέτομα

168 Jani Diaconi de Villa Nova

I I.

JANI DIACONI DE VIL-
LA NOVA

CHRONOLOGIÆ
JUDICUM HEBRÆORUM

PARS PRIOR,

AB

EXITU POPULI USQUE AD JEPHTÆ
VICTORIAM DE AMMONITIS.

§. I.

Ut Chronologia Libri Judicum, ejus-
demque veritas feliciter vindice-
tur, & tanta tandem sententiarum(*)
diversitas aliquando componatur, ante o-
mnia cogitandum putamus de communi-
bus quibusdam principiis & axiomatibus
quasi, quibus hæc Chronologia innitatur
&

(*) Varias V. D. sententias recensuit G. J. Vosius in
Isag. Chron. Diss. VIII. Adde C. Vitring. Hypotyp.
Hist. S. periodo IV. §. 10. & seqq. & Wolfii curas
Phill. ad Actor. XIII. vs. 20. cum quibus conf. Epi-
stolas mutuas Vener. Fabricii & Doct. Perizonii,
Christologiæ Noachiæ adjectas.

& superstruatur, ne in singulis dein partibus hæreamus, aut in vagum disputemus.

§. 2.

Primo itaque ab omnibus conjecturis abstinendum censeo, nec ingenio nostro quicquam tribuendum, nisi summa & extrema necessitas nos urgeat, vel ipse textus sacer viam nobis aperiat. Non ergo anni pro lubitu cöordinandi, refecandi, intercalandi &c. alias quidlibet ex quolibet efficere licebit: Immo quo artificiosior est hypothesis, eo magis suspecta redditur, quia Spiritus S. uti simplicitatem cordis, sic verborum & orationis quoque cum maxime amat.

§. 3.

Esse tamen quosdam annos majoribus numeris includendos ipsa Scriptura s. factis clare & aperte ostendit, ex. gr. Jud. XV. vs. 20. coll. cum cap. XIII. vs. 1 & 2. Quoties ergo aliquid includere & refecare necesse putamus, toties hujus instituti rationem è sacris Litteris reddere tenemur, ni velimus nostram, non sacram, aliis obtrudere Chronologiam.

§. 4.

Judices, qui his temporibus Isräelitis præfuere, non fuere magistratus ordinarius,

rius, sed extraordinarius in summis Reipublicæ angustiis & miseriis extra ordinem ad populum liberandum a Deo creatus & excitatus. Id enim Θεοκρατίας natura & indoles suadere videtur, & in eo discrimen reges inter & iudices haud leve consistere, qui in cæteris, plane uti Reges & Dictatores Romani, (*) fere æqualia jura & officia habuere. Non ergo se invicem, cum primis initio excepisse, neque sibi continua serie successisse, multo minus per LXXX annos Ehudum Israël præfuisse, putamus.

§. 5.

Cum vero anarchiis multorum plerumque malorum & calamitatum causam tribuerent, Regnum seu dictaturam hæreditariam ob meritum victoriæ Gideoni obtulere: Eoque hanc dignitatem, utpote Θεοκρατία adversam, recusante, post mortem tamen ipsius perpetuam & continuam instituere maluerunt, quam anarchiæ aleam subire, inimicis, ut rebantur, plerumque commodam, sibi suisque calamito-

(*) Hinc etiam in Sacris Litteris Reges vocantur Judices 2 Sam. XV. 4. Ps. II, 10. & vicissim Judices Regum nomine veniunt. Judic. XVII, 6. XVIII. 1. Ipse Deus vocatur iudex populi sui Jes. XXXIII, 2. Psalm. LXXV. 8. Conf. Perizon. Diff. VI. §. 7. & seqq.

rosam. Sic enim curvæ in terras animæ, cœlestium inanes in causis secundis subsistere, nec ad primam assurgere & mox medicinam ipso malo pejorem parare assolent.

§. 6.

Cum enim nihilominus hostes ab utraque parte ingruerent, populus tandem in partes discescit, vel potius distractus est & singulæ sibi judices creantur. Sic demum factum est, ut plures simul judices Israël præsent, sed non æquali fortuna atque virtute. Ille bella gerebat & populum in libertatem vindicabat; hic hostibus obnoxius tantum justitiæ operam dabat, & lites domesticas componebat. Plerique tamen utrumque & bella & jura curabant atque administrabant. (*)

§. 7.

(*) Sic Samgar & Simson tantum bella gessere & præclaris facinoribus æternam famam meruere: Eli è contrario utpote Sacerdos a ferro abstinuit & jus dixit: Othniel, Ehud, Gideon ex utroque præclari & memorabiles fuere. In libro vero Judicum tantum illos commemorari mihi videtur, qui magis fortitudine quam justitia incluti fuere: Liber enim est Heroum, qui populum ab injuria vicinarum gentium vindicavere. Talis non fuit Eli, ideoque etiam in isto libro, quod vulgo *Judicum* audit, plane est omisus. Nam uti Hebræi vindicare & judicare eodem verbo significant, sic apud Latinos vindex pro judice haud raro usurpatum legimus.

§. 7.

Inde vero colligi vel potius conjici posse puto, quare auctor Libri Iudicum (sive unus, sive plures fuerint, nunc non definitio) initio Libri tempora secundum annos quietis, neglectis annis iudicum, metiatur: in posteriore vero Libri parte accurate annos iudicum adnotet, ast quietis tempora haud definiat. Cum ante Gideonis tempora secundum iudicum annos Chronologiam non potuerit instituere, siquidem non continua serie se invicem iudices exciperent: (§. 4.) & vicissim dein quies non fuerit plane æqualis & universalis totius populi, sed hujus tantum vel illius sæpe partis (§. 6.) His vero sequioribus temporibus iudicum quædam successio obtinuisse videtur, ut sensim in Magistratum ordinarium hæc dignitas abierit. (§. 5.) & sic tempora jam secundum eam successione mensurari & numerari ab auctore sacro & potuerint & debuerint.

§. 8.

Verba: וַתִּשְׁקֵט הָאָרֶץ אַרְבַּע־עָשָׂר שָׁנָה
verti posse: & quievit terra anno XLmo,
nec eam versionem genio linguæ S.
nec numerandorum annorum rationi in
sacris adversari, facile nobis tribui concedique putamus. (*) Ast num ita verti
hæc

(*) Conf. Usserii Chron. S. cap. XII. P. I. p. m. 69.
Coccejum ad h. I. Camillum de S. Rhodigino in Chronol.

hæc verba omnino debeant, id non nisi ex toto narrationis filo & temporum systemate colligere licet. Ex eodem temporum systemate integritas locorum vexatissimorum Judicum X. vs. 7. 1 Reg. VI. vs. 1. & Actor. XIII. 20. 21. ita eruenda, ut non illud in gratiam illorum confictum esse, aut contortum videatur, verum ut appareat, illud ipsum hos numeros omnino postulare, majores vero repudiare.

§. 9.

His denique temporibus ætatem vitamque homines non multum supra C. annos produxisse, exemplis piorum Deoque probatissimorum Virorum, Josephi, Moïsis, Aaronis, Josuæ, &c. evincitur. Nihil itaque attinet, Methusalemos postdiluvianos fingere & præter scripturam, vel ex rarioribus exemplis ætatem hominum hujus intervalli definire.

§. 10.

Generatio ergo, quæ plerumque pro tertia & media ætatis parte & quidem robustissima sumitur, hac tempestate non ultra XXXV annos extendenda, ita ut ple-

nol. Tripart. P. I. cap. 3. Vener. H. van Alphen in Diss. præl. Perizonii Orig. adjecta.

plerique mortalium tunc temporis per XXXV adoleverint, per XXXV floruerint, totidemque consenuerint ac mortui sint. Quem terminum uti rarissime migrarunt aut superarunt, sic haud pauci infra illum decessere. Dum vero prior generatio consenuit defecitque, interim sequens adolevit, floruitve, quamvis e priori nonnulli superessent, & unus aut alter etiam adhuc liberis operam daret.

§. II.

Ex his serioribus, non è primogenitis nasci voluit Mesias, uti evincunt exempla Sethi, Semi, Arphaxadi, Abrahami, Isaaci, Jacobi, Judæ, Davidis &c. Adeoque generationes vulgares non secundum tabulas genealogicas sacras definire licet, dum eodem anno natu minimus (è quo Mesias genus duxit) filius & ex primogenito nepos nasci potuerint. Nihil vero impedit quo minus genealogicam, ut ita loquar, generationem duplo majorem & LXX, vel LXXX & amplius annorum statuamus, quia in hac solummodo attendimus ad annos, qui effluxere a nato patre ad natum filium, fero ocyusve nihil refert: in illa vulgari ad florem ætatis ad res gerendas idoneum respicimus & ex plurimorum vitæ spatio definimus

A. Exitus	CHRONOTAXIS succincta.	Poff.	Loca S. S.
40	Anni elapsi sunt ab exitu ad mortem Mo- fis & possessionis I. - - -	1	Deutr. 2 & 3.
7	A morte Moſis ad diſiſionem terræ -	7	
40	A diſiſione terræ ad pacem Othnielis -	40	Jud. 3. vs. 11.
80	Ab Othniele ad Ehudi victoriam - -	80	- - 30.
40	Ab Ehudo ad victoriam Deborah - -	40	Jud. 5. 31.
40	A Debora ad pacem Gideonis. - -	40	Jud. 8. 28. & 29.
247	Haſtenus numerat Scriptor S. ſecun- dum annos & Epochas pacis per Dicta- tores ſ. Magiſtratum extraordinarium partæ: Sequuntur jam PRÆTORES ord. poſt annos - - - vel XL. ex conjectura.	208	Jud. 6. 15. coll. 8. 32. 1 Reg. 6. 1.
32	ABIMELECH juſ dixit per A. -	32	Jud. 9. 22.
3	THOLA - - - -	3	Jud. 10. 2.
23	JAIR - - - -	23	- - 3.
22		22	
327	Abhinc ſciſſus eſt populus Judaicus du- plici ſervitute: altera, AMMONITICA, duravit per A. -	288	Jud. 10. 8.
40	PHILISTÆA per A. XL, quando	18 306	Jud. 11. 26.
	Simſon & Eli inclaruere. Hunc excep- pit Samuel, præſuitque Judæis per A. XXX.		
30	Jephtha, Ebzan, Elon, Abdon per A. Samuel univerſo populo. - - -	31 21	Jud. 12. 1 Sam. VII. 2. & VIII.
397		358	

mus. Generatio enim, si non omnes, plurimos tamen complectitur, genealogia tantum singulos; a singulis vero ad universos non valet consequentia.

§. 12.

Denique & hanc regulam in interpretandis S. litteris firmiter tenendam putamus: De quibus idem plane affirmatur vel negatur, de his eorumque rebus idem plane sentiendum. Similis enim similitum est ratio. Ubi vero aliquid adjicitur, vel detrahitur, diversa ratio est, vel è textu, vel è circumstantiis Historiæ eruenda. Sit itaque hæc temporis Judicium Hebræorum secundum canones nostros brevis & Scripturaria digestio: (†)

His fundamenti loco jactis, jam ipsam annorum compositionem & computationem liberiolem instituamus & quidem à morte Moſis, quem anno XL.

A. Exit.

40

Exitus ex Ægypto, mortuum esse, communi quasi consensu tenemus. Huic successit JOSUA, qui ter-

A. Poſt. A.M.C.

2548

176 Jani Diaconi de Villa Nova

A. Exit.		A. Poss.	A.M.C.
40	terram anno abhinc		2548
7	VII. populo distribuit & quiescere cœpit à bellis ob ingrave- scentem ætatem. (*)	7	2555
18	Ast ut liberales simus, demus eum cum se- nioribus & æqualibus adhuc XVIII. annis, sive XXV. a morte Mosis Isræli præfuis- se, negari tamen ne- quit, interim novam etiam adolescere cœ- pisse progeniem im- piam, quæ beneficia divina nec vera fide agnovit, nec grata memoria coluit. (Jof. XXIV.	18	2573

65

25

(*) Viginti annis minorem fuisse Moyse, & toti-
dem fere majorem Calebo, conjicio, nec populum
amplius imperio, sed auctoritate rexisse. Jof. XIII.
vs. I. Josephus vero L. V. c. 1. in Chronol. Josue
sibi parum constat, nam statim post divisionem ter-
ræ, uti virum ætate confecta & qui non valeret con-
silia sua per se exequi, descripsit: deinde vero XX
demum anno post divisionem concionem emortua-
lem habuisse, refert, unde colligitur XXVII. annis
post Mosen vixisse, cum tamen in fine adjiciat,
XXV tantum annis post obitum Moysis Reipubl.
præfuisse.

Chronol. Jud. Hebr. Pars Prior. 177

A.Exit.		A.Poff.	A.M.C.
65	XXIV. 13. & Jud. II. 20.) Hæc cum tene- ra ætate, vix decen- nis, (§. 10.) in terram Canaan venerit, fla- tim defecit, & quæ mala videbantur in o- culis Jehovæ perpe- travit. Tulit ta- men hæc Deus (†) pro ſueta ſua <i>μαρποδω- μα</i> per XIV annos, in quibus etiam ea, quæ de Adoni Bezeko, Micha & Benjamini- tis leguntur, ſi ita ve- lis, commode fieri potuerunt; quamvis etiam nihil obſtet, quo minus res cum A- doni Bezeko geſtæ jam	25	2573
14		14	2587

79

T.III.P.I. M

39

(†) Nondum ſcilicet per prædones caſtigavit, quo-
rum fit mentio Jud. II. vs. 14. Nam ſi quis hoſtes
heic ſpeciales Hebræis tunc immiſſos intelligere
vellet, utique etiam per iudices & vindices vs. 16.
& ſeqq. populi Liberatores in Sacris non commemo-
ratos admittere tenetur. Et ſic turbata erunt o-
mnia.

178 Jani Diaconi de Villa Nova

A.Exit.		A.Poff.	A.M.C.
79	jam antea, & Michæ atque Benaminita- rum, fata poſtea ac- cidiffe putemus. (*) His XIV vero annis elapſis nec ad meli- orem frugem rede- untibus Iſræliiſis, eos	39	2587
8	Deus in VIII uſque annum Regi Meſo- potamiæ Cuſchan Riſchataim caſtigan- dos tradidit. Sic tan- dem ad Deum pœni- tentia converſi as- fertorem obtinuere OTHNIELEM, fili- um Kenazi, Calebi generum anno a pri- ma	8	2595

87

47

(*) Nihil tamen affirmamus, niſi hos XL. annos ad hæc omnia abunde ſufficere, id quod vel principi-
bus in Chronologia viris etiam viſum eſt, quique ca-
terum majorem in digerendis annis iudicium liber-
tatem ſibi ſumſerunt, & diverſam plane viam ſe-
quuntur. Vid. G. J. Voſſius in Iſag. Diſſ. VIII.
cap. 2. Adde Camillum de ſylv. Rhodigino in Chron.
trip. p. 20. Petavium, Langium, Strauchium, Vi-
tringam ſeniores, Lampium alioſque.

Chronol. Jud. Hebr. Pars Prior. 179

A. Exit.		A. Poff.	A.M.C.
87	ma quiete per Josu- am parta XLmo. Sub dictatura OTH- NIELIS satis modeste & pacate vitam trans- egere, usque dum mortuo Othniele & nova succedente generatione post	47	2595
40	XXXV. vel XL an- nos, denuo ignavia & idololatria invale- scere cœpit. Ad hæc tempora si quis Hi- storiam Michæ & Benjaminitarum re- ferre velit, me faci- lem habebit. Vitia enim Israël per duo & XX amplius annos	40	2635
22	pro sua <i>μαρτοδωμια</i> Deum tulisse videtur, tandem vero pertina- ces Moabitica servi- tute per X & VIII. an- nos contudit, usque dum ad meliorem frugem redeuntibus vindicem dedit E-	22	2657
18	M ₂ HU-	18	2675

180 Jani Diaconi de Villa Nova

A.Exit.		A.Poff.	A.M.C.
167	HUDUM (*) anno a secunda quiete LXXX. Jud. III. vs. 12 - 30. Mortuo vero <i>Ebudo</i> nova statim genera- tio haud melior pa- rentibus, denuo ad vitia prolapsa iram Dei provocavit, me- ruitque ut anno XX, a pace per <i>Ehudum</i> par- ta, Deus <i>Jabin</i> Ca- naanarum Regem excitaret, qui seve- ram in eos dominati- onem per totidem annos, quot pecca- verant, exercuit. Do- nec resipiscentes De-	127	2675
20		20	2695
20		20	2715

207

167

(*) Circa hæc quoque tempora *Samgar* Philistæos compescuit, & DC vomere percussit, sed res levioris momenti visa, nec ad certum tempus vel annum relata est, nec *Samgarum* quoque jus dixisse legimus, quamvis *Ehud* haud multo post victoriam obisse videatur, ideoque nec terram quievissse in diebus *Ebudi* dicitur, uti nec *Othnielis* temporibus, quia jam senior vicit.

Chronol. Jud. Hebr. Pars Prior. 181

A. Exit.		A. Poss.	A. M. C.
207	Debora (*) ab iniquo Cananæorum iugo, non sine Numine, auxilio Baraci liberavit, anno a tertia quiete XL. Ast nec quinta generatio tot exemplis sapere didicit, sed post mortem Deborahæ denovo defecit patravitque quæ mala visa sunt Deo. Post	16	2715
33	XXXIII itaque annos M 3 a	33	2748
240		200	

(*) Hæc virilis animi virago jam ante victoriam, durante Cananæorum oppresione, judiciis præfuit, quia Cananæi facilius fœmineum imperium, a quo nihil mali metuebant, inter Israëlitas patiebantur. Eo felicius vero incauti a fœmina oppressi & imperio in omnes Israëlitas exuti sunt. Post victoriam, eam adhuc XL annis iudicis officio fundam esse, æque durum mihi videtur, ac tempora Deborahæ generali calculo refecare, eamque victoriam sequenti Gideonis tempore æqualem facere aut LXXX Ehudi annis, dudum elapsis, unice in gratiam hypotheseos, sine ullo fundamento è sacris Litteris petito & præter necessitatem, auctoritate Marshami & Lampii inferere. Ex eo id elicere vellet, quod terra haud dicatur quievisse in diebus E-

A.Fxit.		A.Poff.	A.M.C.
240	a victoria Deboræ, Deus eos Midianitis castigandos tradidit,	200	2748
7	à quibus VII. annis duro imperio habiti, ad Deum lacrymis precibusque conver- si, defenforem nacti sunt Gideonem, an- no XL a quarta quie- te & huc usque in Li- bro	7	2755
247		207	

hudi, uti mox tempore Gideonis, lubricum plane nobis videtur. Nam id omnino singulare est & inusitatum, quod de Gidone dicitur, quodque de nullo plane alio iudice usurpatum legimus, quamvis nemo dubitet sub hoc vel illo iudice aliquando pacem altissimam fuisse. Talis ergo pax & quies fuit tempore Ehudi, qualis antea sub Othniële, & si Othniëlis temporibus nihil inferendum & coordinandum putamus, abstineamus quoque ab annis LXXX Ehudi, ejusdem plane commatis, coarctandis aut turbandis. Quis enim hæc dabit, ut nonnulli possulant: *oppressionem aut quietem in genere memorari, licet tantum de parte agatur?* Illa ipsa exempla Jud. X. 7 & 8. & Cap. XII. 1. plane contrarium suadent. Ibi enim tam diligens, tamque accuratus est auctor libri Judicum, ut lectorem sedulo moneat, ne subordinet, quæ coordinanda sunt, heic ergo tam negligentem & supinum fuisse, nunquam mihi persuaderi patiar.

Chronol. Jud. Hebr. Pars Prior. 183

A. Exir.		A. Poff.	A. M.C.
247	bro Judicum secundum æras pacis tempora numerantur. Post Gideonis victoriam, alta pace usi sunt Hebræi, ast quamdiu ea duraverit plane non legitur. (*) Hic itaque ingenio opus locusque est, & hoc unicum est intervallum è conjectura, filo & circumstantiis Historiæ sarcindum. E locis ergo Jud. VI. vs. 15. & Jud. VIII. vs. 27-32. & circumstantiis totius Historiæ	207	2755
	M4		

(*) Altissimam sane & diuturnam sub Gideone fuisse pacem, inde colligitur, quia de ea præter consuetudinem *ἐν φαινοτάτοις* loquitur scriptor sacer, nec de ullo alio intervallo geminam adhibuit *ᾠραν*. Non solum enim ait, terram quievissē XL anno, sed etiam diebus Gideonis: Id est toto illo tempore, quo Gideon floruit & rebus Israëlitarum præfuit. Juvenis enim Rempublicam capessivit, & senex & multa prole auctus obiit.

A. Exit.		A. Poff.	A. M. C.
247	ria colligimus, an-	207	2755
32	nos XXXII ad mini-	32	2787
	um effluxisse à vi-		
	ctoria Gideonis ad an-		
	num primum Abime-		
3	lechi quem per trien-	3	2790
	nium tyrannidem ex-		
	ercuisse scimus. (Jud.		
	IX) Abhinc vero ac-		
	curate anni singulo-		
	rum judicam sibi in-		
	vicem succedentium		
	adnotantur, quod in		
	antecedentibus fieri		
	non potuit, quia		
	non continua serie se		
	invicem excepere		
	(§. 4.)		
	Hæc successio, quam		
	jam temporibus Gi-		
	deonis moliebantur,		
	quamque Abimelech		
	vi & nece fratrum si-		
	bi primus paravit,		
	primus quasi gradus		
	fuit ad Regium Impe-		
	rium post CXV ab-		
	hinc annos tandem		
	con-		

Chronol. Jud. Hebr. Pars Prior. 185

A. Exit.		A. Poff.	A.M.C.
282	constitutum, & secundaria causa tam diuturnæ pacis cum primis in orientali parte Palestinæ. Nam sub THOLA, qui Abimelecho succedit &	242	2790
23	per XXIII annos rerum est potitus, ejusque successore JA- IRO, qui per annos	23	2813
22	XXII principatum gesfit, pacem obtinuisse (*) altissimum S. scripturæ silentium	22	2835
	M 5 sua-		
327		287	

(*) Quod in scriptura S. non expressis verbis legatur, *terram quiescisse*, inde nihil inferre licet, quam quod sacer scriptor non per annos quietis tempora amplius numeret, nequaquam vero ac si de pace dubius hæreat, & conjecturis locum faciat. Id eum de Tholæ annis fere omnes Chronologi fateantur, de posterioribus negare, nihil attinet. Similis enim similitudo est ratio. (§. 12) Ast qui aliam hanc pacem cum sua hypothese & interpretatione Cap. VIII. vs. 28. conciliant alii, non invenio. Nam siue annos Tholæ coordines, siue tempore Jari oppressionem Ammoniticam jam cœpisse singas, quietem nihilominus per plures, quam XL annos durasse, necesse est.

A. Exit.		A. Poff.	A.M.C.
327	suadet. Duravit itaque hæc quies per Gideonem parva non XL annis, sed LXXX. & forte amplius. (*) Ast ea pessime usi sunt, quare longæ pacis malo corrupti, duplici calamitate, mortuo Jairo & re ad interregnum redeunte affliguntur, quarum altera Ammonitica, statim eo ipso anno, quo mortuus est Jair, cœpisse videtur, quia primo loco narratur Judic. X. vs. 8. duravitque per XVIII annos, quibus elapsis Jephtha jure	287	2835
18		18	2853

345

305

(*) Si quis velit integris XL annis Gideonem Israëlitis præfuisse, per me licet, nec valde rationes nostræ his VIII annis turbantur, nec de diggerendis numeris minoribus in sacris haud definitis admodum anxii sumus; dummodo S. Scripturæ sua constet veritas in majoribus, nec in his a simplicitate verborum in gratiam hypotheseos recedamus.

Chronol. Jud. Hebr. Pars Prior. 187

A.Exit.	re merito possessio-	A.Poff.	A.M.C.
	nem trium sæculo-		
	rum apud Regem Am-		
	monitarum urfit, &		
	ipsum regem antesta-		
	tus est. (*)		
345.		305.	2853.

De voto vero Jephthæ & facto quoque uti nonnulli volunt, haud absurde dixeris, quæ cecinit Horatius Serm. II. Sat. 3. vs. 219.

Quid si qui gnatam pro muta devo-
vet agna,
Integer est animi? Ne dixeris! Ergo
ibi prava
Stultitia, hic summa est infania!

III.

(*) Qui plures annos supra CCC fuisse contendunt me facilem habebunt, qui vero pauciores non item. Nam uti recte Clar. Offerhausius in Spicil. Hist. Chronol. c. 2. §. 3. p. 21. monuit, erat ipsi cum hoste sermo, quando certum pro incerto ponere non licet. &c. Si ergo annos VIII amplius Gideoni tribuamus, trecenti fere anni, siue accuratius CCXCVI elapsi erant, ante Ammonitarum invasionem, eoque meliori jure ad possessionem trium sæculorum provocare, eamque tueri Jephthæ licuit. Non enim possedisse videbantur quamdiu sub jugo Ammonitarum erant.

III

כנה

JOH. ROD. STECK
OBSERVATIONES
CRITICÆ & EXEGETICÆ
IN
QUÆDAM N.T. LOCA.

Matheus.

Cap. VI. 23. ὁ ὀφθαλμὸς σε πονηρὸς ἦ. Si
autem oculus tuus fuerit nequam. Lu-
therus & Piscator: Wann aber dein Aug
neidisch ist, (ein Schalck ist) nullo fere
sensu: πονηρὸς est ἀπονῶ vel πονῆμαι egrotō,
doleo; ita σῶμα πονηρὸν pro corpore morbofo,
manco: ergo hic ὀφθαλμὸς πονηρὸς eadem
significatione ein bösz, kranck aug: cu-
jus oppositum est ὀφθαλμὸς ἀπλῆς oculus
simplex i. e. oculus integer, sanus. He-
sych: ἀπλῆν, ἀσύνθετον non compositum: er-
go oculus cui nihil mali superaccessit ἀ-
πλῆς idem quod ἀφελῆς. Hesych: ἀφελῆς,
καθαρὸς, ὁλοκληρὸς, ὁ μῆτε πλεονάζων μῆτε δε-
ῶν τι τῷ σώματι, purum & integrum, ubi in
corpore (membro) nihil redundat nec deficit.

Eu.

Ἐἴ ἐν τῷ Φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστὶ. κ. τ. λ. Si
 ergo lumen quod in te est, tenebrae sunt: &c.
 Hæc ad ἀνταπόδοσιν referri puto. Quod
 enim corpori præstant oculi, ut nimi-
 rum lucerna ejus sint, id moraliter nobis
 præstat animus: qui ob id oculus interior,
 & hominis lucerna spiritualis dici potest.
 Proverb. XX. 27. Lucerna Dei, spiritus ho-
 minis pervestigans omnia penetralia ventris:
 quia in eo est Conscientia. Si autem ho-
 mines sunt ἑσκατισμένοι τῇ διαvoίᾳ tenebris
 obscuratum habentes intellectum, alienati
 à vita Dei, per ignorantiam quæ est in
 illis, propter pervicaciam cordis ipsorum
 Eph. IV. 18. tunc oculus eorum spi-
 ritualis πονηρός; e contra oculo simplici i. e.
 sano, integro gaudent ii, in quorum spiri-
 tu non est dolus Ps. XXXII. 2.

Cap. VII. 6. ῥήξουσιν ὑμᾶς. Dirumpant vos.
 Piscat. euch zerreissen, quod sanè apro-
 rum, non porcorum cicurum & domesti-
 corum est, quicquid contra allegent viri
 doctissimi. Ad aliam igitur verbi hujus
 significationem confugiendum. Hesych:
 ῥῆξαι - καταβαλεῖν & ῥῆξε. κατέβαλεν. Hanc
 significationem elegit vetustissima versio
 Italica, ut ex Cypriano lib. Testim. III.
 patet. reddit enim elidant vos, vel ut alii
 Codices legunt allidant. Cum hæc notas-
 sem, ex Annotatt. cl. de Dieu didici, Sca-
 ligerum id jam olim ex Tertulliano in li-
 bro

bro ad uxorem observasse. Vertit autem Tertullianus *Ne vos evertant.*

Cap. XV. 5, 6. καὶ ἔμὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐ-
τῆς. *Et non honorificabit patrem suum.* Pi-
fector: Und also seinen Vatter mit nichten
ehret, der soll ungestraft bleiben; quæ
postrema ex suo addit, & infelicitèr. Con-
tinent enim hæc verba posteriorem par-
tem dogmatis τῶν δευτέρων. Prior est, *Qui-*
cunque dixerit patri vel matri, Donum vel
Corban, omne ex quo, vel unde, (ita τὸ ὅ ἂν
pro ὅ ἐάν vel pro ὅθεν, unde sæpe in nostris)
à me utilitatem capere posses: subintellige
κόριον ἔσω raturum esse. Jam in hoc loco ve-
nit Dominus ad alteram dogmatis partem
καὶ ἔμὴ τιμήσῃ. κ. τ. λ. Illud καὶ, quod Inter-
pret. negotium facescit, & quod multi, ut
supervacaneum, saltem in versione tol-
lendum putant, ostendit τὸ ὑμεῖς λέγετε hic
ἐν κοινῷ esse repetendum (vide par exem-
plum Luc. XXI. 8.) quasi integra oratio
esset καὶ (ὑμεῖς λέγετε) ἔμὴ τιμήσῃ τὸν πατέρα αὐ-
τῆς. *Et (i. e. iterum) vos dicitis, nequaquam*
honorificet Patrem suum. Hoc suo perverso
dogmate, patrem suum non honoranti
minime impunitatem tantum dabant, sed
eum ut ἄσorgος sit, præcepto teneri statue-
bant, prout rectè D. Marcus cap. VII. 12.
explicat, καὶ ἐκέτι ἀφίστε αὐτὸν ἔδεν ποιῆσαι τῷ
κιάτρῳ αὐτοῦ. *Et ultra non dimittitis eum quic-*
quam

quam facere patri suo. Et hæc est ratio quare opt. Servater adjungat, *Et irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.*

Cap. XVI. 18. πύλαι αὐτῆς ἔκ κατιχύουσιν.
Portæ inferi non prævalebunt. Cum αὐτῆς in scriptura & apud profanos Authores pro morte, sepulcro & interitu veniat haud arduum erit explicare, quid phrasis, *portæ inferi non prævalebunt*, significet; nimirum Nunquam abolebitur, nulli Parcæ suberit. (Hippocrates & cum eo alii existentiam alicujus rei describebant, per ἐξ αὐτῆς εἰς Φῶς: Privationem vero existentiae ἐκ Φάσεως εἰς ἀδην.)
 Tribuuntur τῷ αὐτῇ portæ, consentientibus sacris & profanis Authoribus. Nec id mirabitur quisquam, qui perpendit Orcum esse locum vel statum, unde redire nemini concessum, quem ideo Theocritus ἀνέξοδον ἀχέραντα appellat, & qui ibi degentes ab omni accessu & injuria vivorum tutos reddat: Jobus privilegia defunctorum, vel ἐν αὐτῇ degentium enumerans, addit eos ibi in quiete agere, συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς κατ' αὐτῶν, (ita saltem interpretes Græci) id est occlusit enim Deus post eos. Est porro idem status, Custodiæ vel Carceris loco, quò defuncti in judicium post futurum asservantur: inde D. Petro φυλακῆς nomine insignitur, loquenti de ἐν φυλα-

Φυλακῇ πνεύματι. 1 Petr. III. 19. vide etiam loca 2 Petr. II. 4. & Judæ vs. 6. Erant ex primævis Christianis qui de ἀδύσ portis metaphorice dicta, sensu litterali intellexerint, ut patet ex fragmento περὶ τῆ παντός, Fl. Josephi editionibus nuperis adjuncto: cujus Author, S. Hippolytus, Clementis Alexandrini discipulus putatur, nec sane ab ejus ingenio & stilo abludit: verba hujus fragmenti sunt εἰς τὸ τοῦ χαρίον κἀθόδος, ἢ τῇ πύλῃ ἐφεσώτα ἀρχάγγελον ἀμασεραϊᾷ πεπιστεύκαμεν i. e. descensus est ad istum locum, ad cujus portam Archangelum cum exercitu collocatum credimus. Nugæ! Metaphora desumpta est à cavernis sepulcralibus Judæorum & Orientalium; quarum descensus portis arcebatur: Cum igitur mortuus sepeliendus, cryptarum valvæ & repagula aperiebantur, postea cadavere illato, iterum claudebantur, qua ratione tunc prevaluisse rectè dicebantur. Dominus igitur Ecclesiæ perennitatem promissurus, egregie id enuntiat dicendo: πύλαι κ. τ. λ. Portæ inferi non prevalebunt. Videatur Doctiss. Windet de vita sanctorum statu.

Lucas.

Cap. VIII. vs. 14. Πορευόμενοι συμπνίγονται.
Euntes suffocantur. Torfit interpretes τὸ πο-
ρευό

ξευόμενοι, verum si ad sequens συμπνίγονται attendissent, mox edocti fuissent, ambo hæc verba, etsi in ανταποδώσει posita, ad parabolam propriè pertinere: Quod familiare est Auctoribus nostris. De sementis prædicatur, τὸ πορευόμενοι συμπνίγονται, non de hominibus. Πορευόμενοι itaque est hebræum לִלְכֹת & D. Marci cap. IV. τὸ ἀναβαίνοντες, μηκύνοντες, *proficientes, crescentes*. Constructio hoc modo ordinanda καὶ πορευόμενοι, ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλῆτῃ καὶ ἡδονῶν τῇ βίῃ συμπνίγονται. i. e. *ἐς proficientes* (id est in ipso profectu) *solicitudinibus, ἔθ' divitiis ἔθ' voluptatibus vitæ suffocantur*. Tales enim in christianismo profectum aliquem faciunt, verum curæ terrestrium & divitiarum voluptatumque amor tanquam συμφύεισαι ἄκωνται impediunt quo minus τελεσφορήσῃ fructus perferant perfectos ἔσμεν, quod egregie D. Jacobus exprimit ἐν ταῖς πορείαις μαρανθήσεται, *in ipso profectu marcescet* Jac. I. II.

Cap. XI. 3. τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπὶ ἡμέραν δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν. *Panem nostrum cotidianum da nobis hodie*. Cum ἔπειμι significet *sum super, sum insuper*, τὰ ἐπὶ ὄψα essent bona acquisita, quæ aliàs Platoni (cit. Grotio in de jure B. et P. lib. II. c. VII.) τὰ πρὸς ὄψα τῇ κλήρῳ i. e. *Dona quæ extra hereditatem noviter acquisita sunt*. Περὶ enim T. III. P. I.

N

ejus-

eiusdem significationis est cum ἐπέι, *μῖ*, ut Lexica docent, at ab ἐπών recte deducitur ἐπίσσιος, ut ab ἐκόν, ἐκίσσιος. Est ergò ἄριστος ἐπίσσιος panis quem labore nostro acquirimus. Paulus optimus Domini sui interpres, panem nostrum vocat, quem ἐργαζόμενοι operantes manducamus 2 Thess. V. 12. Quæ jam olim notavi, nec me adhuc hujus etymologiæ prænitet: Profectò Evangelii ingenio maximè conveniens petitio!

τὸ κατ' ἡμέραν. i. e. *Quantum ad unum quemque diem pertinet.* Latine *diarium* dici posset: ut apud Peronium unius diei alimenta tenuia servorum, *diaria* dicuntur. Qui sunt in hoc statu, Herodoto (lib. I.) οἱ ἐφ' ἡμέραν ἔχοντες vocantur.

vs. 24 - 25. Ὅταν τὸ ἀνάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ κ. τ. λ. *Cum immundus spiritus exierit de homine &c.* Mira sunt quæ interpretes hic in medium proferunt, allegorica sane & Cabbalistica; cum tamen hic locus nil minus quam talia doceat: ut quivis noscere poterit orationis seriem sine præiudicio perpendens. Videamus occasionem & scopum. Occasio hæc fuit: Dominus noster, expulso spiritu impuro, dæmoniacum sanaverat: Cumque id miraculum, ut par erat, vulgi admirationem excitasset: erant ex circumstantibus, qui nobile hoc factum omnibus modis exagitarent, dicen-

do

do per Beelzebul ejicit demonia. Ad insignem hanc calumniam retundendam, varia Opt. Servator præfatus, tandem parabolam adjiciebat de ἰχυρῶ καθωπλισμένῳ *forti armato custodiente atrium suum*; quâ totam rem & modum expulsi dæmonis illustrabat, ac ab eorum calumniis vindicabat. Scopus autem Domini fuit omnes admonere, ut sibi à socordia caveant; nec qui à dæmone liberati, omnem rem confectam, ac se iam ab omni periculo immunes putarent: Nisi enim se Christo Jesu adjungant, & vigilant, fore τὰ ἔχματα ἐκείνων χεῖρονα τῶν πρώτων, *novissima hominis illius peiora prioribus*. Ut autem thesin hanc illustret, & omnibus quasi ante oculos ponat, ad eandem, quâ nuperrimè usus fuerat, parabolam collimat commatt. 24. -26. dicendo ὅταν τὸ ἀκαθαρ. πνεῦμα ἐξέλθῃ *κ. τ. λ. cum immundus spiritus exierit &c.* Phrasis autem διέσχεταί δι' ἀνδρῶν τόπων, *ambulat per loca inaquosa* est hebræa & usurpatur de iis, qui, ob æs alienum vel alias expulsi vel proscripti, solum vertere coguntur: ut Jesajæ XXIX. 21. queritur quod ob jus negatum יְרֵד בְּתוֹרַת יִי i. e. *declinare faciant justam in desertum* vel loca inaquosa: quorum exempla nobis suppeditant Jephtha & David, cum iis, qui se ut ejusdem fortunæ socii ipsis adjungebant, vide Judic. XI. 3. 1 Sam. XXII. 2.

Cujus status contrarium est ἀνάπαυσις
quies, quā significatur *sedes fixa, domici-*
lium statum ubi possis *secure degere vitam*,
 vide Hebr. IV. 3, 6, 8. Quæ sane omnia de
 spiritu immundo prædicari minime pos-
 sunt: Nec ideo ad allegorias nescio quas
 confugiendum est, solenne enim est Au-
 ctoribus nostris, ut breviloquentiæ causa,
 ea vocabula quæ unice ad parabolam per-
 tinent, ἀνταπεδώσει permisceant: Nec eo fi-
 ne semper, ut aliquid significant, sed ut
 res, ob cujus elucidationem comparatio
 vel fabula facta fuerat, ante oculos depin-
 gatur & animo audientis quasi inscribatur.
 Plena oratio Domini nostri vel Evangelii
 scriptoris ita ergo instituenda: „Prout
 „ἰσχυρὸς ille vel latro armatus, quem im-
 „mundi spiritus personam sustinere dixe-
 „ram; à fortiori sedibus suis vi ejectus &
 „fugatus, minime quiescet, sed omnia
 „tentabit, ut domicilium aliquod, sedem
 „fixam & ubi commodè vivere possit, de
 „novo sibi acquirat, tunc si circum cursi-
 „tando & omnia lustrando, pristinas æ-
 „des pulchre dispositas, negligenter ve-
 „rò custoditas deprehenderit, de iis re-
 „cuperandis agitabit; ne autem excidat
 „ausis, vel quatiatur iterum foras, sibi
 „adjunget latronum manipulum, quorum
 „auxilio pristinam sedem quasi ex postli-
 „minio occupet, ac φεσπᾶ solícite custo-
 di-”

diat; Ex quo fiet, si propositum obtinu-
erit, uti posthac, nulla fere vi inde ex-
pelli possit: Sic etiam spiritus immu-
nus quondam exturbatus nihil non in-
tentatum relinquet, uti securos iterum,
in suam redigat potestatem, quod si ob-
tinuerit, profecto ejus hominis τὰ ἥγιστα
χείρονα τῶν πρώτων erunt, *novissima pejora pri-*
oribus, & sane hoc tam certò, ac si is spi-
ritus, septem se peiores, secum ad-
duxisset., Hic verus hujus loci sensus,
cujus ὑπονοίας *sensum occultum* nobis expla-
nat Divus Petrus in sui nominis Epistola
posteriori cap. II. vs. 20. his verbis: *Si enim*
refugientes coinquinationes mundi in cogniti-
one Domini nostri & salvatoris Jesu Christi:
his rursus implicati superantur, facta sunt e-
jus posteriora deteriora prioribus. Quo epi-
phonemate Div. Apostolus apertum facit,
se ad hanc optimi sui Magistri parabolam
digitum quasi intendere.

Cap. XVI. 8. *Εἰς τὴν γενεάν τὴν αὐτῶν εἰσι.*
In generatione sua sunt. Vulgus interpre-
tum vertunt ac explicant τὸ εἰς τὴν γενεάν,
per ἐν τῇ γενεᾷ. Verum genuina præpositi-
onis εἰς (*erga*) significatio omnino hic re-
tinenda videtur; nisi sensum dominici di-
cti amittere malimus. In eo versatur
Opt. Servator, ut ostendat filios lucis ne-
quaquam erga consortes suos eandem præ-
stare

stare prudentiam; qualem filii seculi erga suos. Hi enim omnibus modis, maxime largiendo efficere student, ut amicos, qui ipsis in fortuna adversa auxilio & praesidio sint, sibi parent: Lucis autem filios, magno sane prudentiae defectu, id non aequè curare, quin ita se gerere ac si eorum fœdales infructuosiores essent, nihilque plane haberent, quibus accepta pensare possent beneficia: Cum tamen res secus se habeat. Si enim homines seculi suos in sua recipiant testata, illi suos *δέξονται εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς* commate 9. *recipient in aeterna tabernacula.*

VS. 9. *ὅταν ἐκλίπητε. Cum defeceritis.* *ἐκλείπω* cum viris doctis hic non sumo pro *exspiro, morior.* Etsi in hac significatione apud Platonem & LXX. interpr. occurrat; sed generaliter pro quovis *defectu* vel *egestate*, cum Grotio & aliis, quales *defectus* plures respectu animæ & corporis homini contingere possunt. Quæritur autem quomodo ii qui filii lucis dicuntur, alios in tentoria recipiant cœlestia? Id vero fit, precibus eorum assiduis ad Deum; maxime vero per eorum caput Jesum Christum, qui, opera charitatis & munificentiae suis exhibita; se remuneraturum, jurato promisit.

Acta

Acta Apostolorum.

Cap. II. vs. 42. Ἦσαν δὲ προσκατεβάντες τῇ διδασκίᾳ τῶν ἀποστόλων. *Et erant perseverantes in doctrinâ Apostolorum.* Locum hunc appono, non quod magna laboret difficultate, sed quod sit notatu dignissimus, utpote qui ideam nobis ante oculos ponat synaxis Ecclesiæ primitivæ: Quæ sane Ecclesia, etsi nuperrime exorta, ἐν σπαραγμοῖς in fasciis adhuc quasi esset, ab ovo statim perfectionem suam obtinuit: ad quam profecto, tot seculorum elapsu, vix ac ne vix iterum assurgere potuerit. Enumerat autem Div. Lucas res quatuor, quibus primavi hi Christiani Synaxes vel conventus peregerant. Non abs re erit eas considerasse. Erat itaque ἡ διδασκίᾳ τῶν ἀποστόλων, quæ primò eos occupatos habuit. Quomodo Interpretes τὴν διδασκίαν intelligant, id verò ex iis quos ad manus habeo adhuc expiscari haut potui: mihi ἡ διδασκίᾳ in hoc loco est ipse docendi actus non doctrina quæ docetur, ut Marci IV. vs. 2. & Tit. I. 9. quò posteriori locò, uti doctissime Casaubonus notavit, Div. Paulus vult Episcopum ἀντέχεσθαι τῷ πνεύματι λόγου. h. e. σχολάζει & diligenter vacare studio Theologiæ. Ait τὴν κατὰ διδασκίαν h. e. Sic ut ad docendum fiat in dies aptior. Erant itaque Christiani nostri προσκατεβάντες i. e. assidui ἐν τῇ διδασκίᾳ.

in *audienda doctrina Apostolorum*; germanice diceret: In den Unterweisungen. Prædicatur ergo de ipsis quod assidui fuerint Apostolorum auditores in templo. Porro addit quod assidui fuerint

τῇ κοινωνίᾳ. paulo aliter Vulgatus: *perseverantes*, inquit, *communicatione fractionis panis*; quod Beza probat. Verum cum Doct. Millius nullam afferat variantem lectionem, potius crediderim, Vulgatum interpretem in suo codice non aliter legisse quam nos hodie, sed ex interpretatione ita posuisse. Quicquid sit, per κοινωνίαν intelligo *oblationes* & *elemosynas*, prout vs. 45. D. Lucas ipse explicat & subsequentium temporum evincit mos, videatur 1 Cor. XVI. 2. De suo ævo Tertullianus. *Modicam unusquisque stipem mensurâ die, vel cum velit, & si modo possit, apponit*, Apolog. cap. XXXIX. Ex quibus pars cœnæ Dominicæ & agapis cedebat, residua pauperum sustentationi deputabatur. Sequitur

κλάσις τῆ ἄρτης. i. e. *Sacra Cœna eique conjunctæ agapæ*. S. Ignatius in Epistola sua ad Ephesios, eos laudat quod conventus agant in una fide ἑνα ἄρτον κλώντες *frangentes unum panem*: ac ne quis putet eum de cibo promiscuo sermonem facere; addit: ὅς ἐστιν φάρμακον ἀθανασίας. κ. τ. λ. *qui phar-macum immortalitatis est*: Quandocunque enim

nim Christiani in conventibus suis edebant, id nunquam faciebant sine Cœnæ dominicæ celebratione. Ait Tertullianus: *Eucharistiæ sacramentum & in tempore victûs & omnibus mandatum à Domino, etiam antelucanis catibus, nec de aliorum manu quam Præsidentium sumimus*, in de Corona Milit: Quæ panis fractio cultûs religiosi non minima pars ob id censenda: frangebatur enim is panis, qui ab omnibus & omnium seculorum Christicolis τῇ σαρκοποιηθέντος Ἰησοῦ σαῶς caro Jesu incarnati habetur: ut cum Justino Mart. loquar: Quem eò lubentius allego, quod pontificii doctores contendant, substantialem personalis corporis & sanguinis Christi in S. cœna præsentiam planissime asseri in ea periodo ex quâ ejus verba modo allegavi: qui tamen magnopere falluntur: sed præstat ipsa ejus verba, ex S. Apologia, adscripsisse. Is Justinus postquam monuisset, Eucharistiæ panem & vinum, non ut communem cibum & potum accipi; ait: ἀλλ' ὃν τρόπον διὰ λόγου Θεοῦ σαρκοποιήθεις Ἰησοῦς χριστός ὁ σωτὴρ ἡμῶν, καὶ σὰρκα καὶ αἷμα ὑπὲρ σωτηρίας ἡμῶν ἔσχεν' ἕως καὶ κ. τ. λ. quæ ex Langii Versione ita sonant: *Sed quemadmodum per Verbum Dei caro factus Jesus Christus servator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit; ita quoque eam, in quâ per orationem verbi (δι' εὐχῆς λόγου) ab ipso profecti gratiæ*
 N 5 *sunt*

sunt actæ, alimoniam, (ex quâ sanguis & carnes nostræ per mutationem aluntur) incarnati illius Jesu & carnem & sanguinem esse edocli sumus &c. Apol. I. §. LXXXVI. edit. Ern. Grabe. Profecto virtute & efficaciâ Verbi æterni carnem & sanguinem habuit Jesus Christus, quod nequaquam tamen factum per unius substantiæ conversionem in aliam, quævis enim (divina & humana) integram suam retinuit naturam: sed effectum id est, ut fides Catholica nos docet, per inhabitationem vel unionem τῆ λόγῃ, cum carne & sanguine: Eodem modo in S. Cœna accedente (τῇ δὲ εὐχῇ λόγῃ) verbo orationis vel institutionis ad panem & vinum, hæc elementa fiunt caro & sanguis Christi, quatenus scilicet, retenta integra sua natura, fieri possunt: Cum autem ὁ δὲ εὐχῇ λόγῃ, à Jesu Christo in æmortalī cœna prolatus, τῇ λόγῃ h. e. Verbi æterni quædam sit imago; ita etiam cibus Eucharisticus, imago, vel (ut sæpe Tertullianus) figura corporis Christi est. Egregie B. Macarius ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος, ἀντίτυπον τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τῆς αἱμάτων· καὶ οἱ μεταλαμβάνοντες ἐν τῷ φαινόμενῳ ἄρτι, πνευματικῶς τὴν σάρκα τῆς νοεῖς ἐσθίσουσιν. h. e. Offeritur in Ecclesia panis & vinum imago s. figura carnis ejus ac sanguinis. Et qui participant de pane visibili, spiritaliter carnem Domini edunt. Homil. XXVII. §. 17.

§. 17. Edit. Lipsiensis. Verum quid his testimoniis opus, cum ipse D. Martyr suam explicet sententiam in Dial. cum Tryphone, (quem locum cum Doct. Grabe jam præripuerit in suis notis, latine tantum apponam,) ubi de pane Eucharistico ait, Christum eum instituisse *εἰς ἀνάμνησιν* in commemorationem, quod corpus assumeret propter credentes in ipsum &c. & mox de poculo idem dicit, in memoriam sanguinis institutum fuisse? At in commemorationem, vel memoriam rei absentis, imagines profunt. Quæ ad hujus loci vindicationem annotasse haud piguit.

Sed ut redeat unde digressa est oratio, D. Lucas ultimo ponit, quod fuerint assidui

ταῖς προσευχαῖς. in orationibus. *τὰς προσευχὰς* definit Origenes *περὶ εὐχῆς* §. 44. (citat a Cel. Millio ad 1 Tim. II. 1) *τὰς μετὰ δοξολογίας, περὶ μείζονων μεγαλοφύστερον ἀναπνευστάς (εὐχὰς) ὑπὸ τῆς προσευχομένης.* i. e. preces, quæ cum celebratione & laude nominis divini, majori magnanimitate (præ aliis orationibus) ob res majoris momenti funduntur. Continent itaque etiam laudes & celebrationes Dei, ipso etiam Evangelista ita explicante, commate 47. h. Capitis. Cum nec Lucas, nec Plinius junior de sui seculi Christianis, hymnorum ullam faciat mentionem; (ait quidem illos *carmen Christi*.)

Christo quasi Deo, dicere secum invicem Epist. 97. lib. X. sed hoc parum ad rem) quæritur an cantica ab eorum cœtibus exulaverint? Si liber *Constitutionum Apostol.* sui nominis esset, res confecta esset: is enim ita constituit ἐκάστης ἡμέρας συναθροίζεσθαι ὁρῶντες καὶ ἐσπέρας, ψάλλοντες καὶ προσευχόμενοι ἐν τοῖς κυριακοῖς. κ. τ. λ. h. e. quovis die congregamini mane & vespere, psallentes & orantes in Ecclesiâ &c. Const. lib. II. c. 59. Cujuscunque vero autoritatis vel vetustatis sint dictæ Constitutiones, negari non potest, D. Paulum Coloss. III. 16. & Eph. V. 19. suos ad Cantica & psalmodiam exhortari, quia in priori loco psalmodiam τῇ διδαχῇ adjungere, quasi ad religiosum Christi cultum omnino pertinentem.

vs. 46. καὶ ἡμέραν ἴε προσκαρτερῶντες. κ. λ. *Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, frangentes panem, &c.* Commentarii loco, juvabit forte legisse Doct. Cotelerii in supra laudatum Constitt. Apost. locum, præclaram observationem. „Celebrabantur, inquit, conventus sacri tempore Apostolorum, singulis diebus „Act. II. 46. sed solemniores die Dominicæ Act. XX. 7. & 1 Cor. XVI. 2. Postea „propter persecutiones rarius conveniunt, tantumque in Dominicis, quod colligitur ex Justinii Apol. & Plinii Epist. Inval-

lu-,,

luerunt deinde synaxes sabbathi, & statim,
 ones quarta sextaque feriæ. Tertul. de je-
 juniis. Prætereaque anniversariæ Marty-
 rum commemorationes ex Cypriano no-
 ta inuestæ sunt, retentis semper cœti-
 bus quos sacerdotes extra ordinem pro,
 Ecclesiarum necessitatibus indicebant.
 Tandem mos inolevit ut cotidie preces,
 fierent mane & vespere ἑωθινὰ ὕμνοι, προσ-
 ευχαὶ ἑωθινὰ, λυχνικοὶ ἑ ἅμα ψαλμοὶ καὶ
 προσευχαὶ inquit Epiph. cap. antepenult.,
 Exposit. fidei.,

Cap. VII. 53. Ἐἰς διαταγὰς Ἀγγέλων. *In dis-*
positionibus Angelorum. Obscure admodum.
 Διαταγὴν idem quod usitatus διάταξις *edi-*
ctum Principis; certè pro *jussu* Principis oc-
 currit apud Procopium. τῇ τῷ θεῷ διαταγῇ
 i. e. *divino jussui vel mandato resistit*, docente
 D. Paulo Rom. XIII. 2. qui magistratibus
 se opponit. Ἐἰς διαταγὰς reddi debet *per*
edicta Angelorum accepistis legem. Recte igitur
 Augustinus, sæpius hæc citans, (haud
 dubie ex vetere Italicâ, interpretatur *in E-*
dictis Angelorum: Quicquid dicat Beza, nisi
 quod εἰς pro ἐν vertat, cum sit, ut sæpe,
 pro κατὰ *per.* Idem cum Protomartyre de
 hac divinæ legis latione D. Paulus dicit.
 Ait, ὁ νόμος διαταγεῖς δι' Ἀγγέλων *Lex lata,*
jussa, edicta per Angelos; in eundem et-
 iam sensum Auctor Epist. ad Hebræos
 Cap.

Cap. II. vs. 2. ὁ δὲ ἀγγέλων λαληθεὶς λόγος:
ubi notandum τὸ λαλεῖν usurpari pro he-
braeo **דבר** quod non tantum significat lo-
qui, sed etiam jubere, imperare, edicere.

Epistola ad Romanos.

Cap. VII. 6. Ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατειχόμεθα.
(a lege) mortis in qua detinebamur. Beza
reddit, mortuo eo (peccato) in quo detineba-
mur, quem sequitur Piscator: legit ergo
uterque cum Chrysostomo ἀποθάνοντες. A-
liter autem Vulgatus, qui videtur legisse
θανάτου. At frustra sollicitatur recepta le-
ctio, quæ ferè omnes & optimos codices
genuinitatis suæ habet testes. Oritur loci
obscuritas ex malâ disputatione, quæ
post ἀποθάνοντες demum ponenda: Quasi
D. Paulus periodum ita disposuisset, *νοῦν*
δὲ ἀποθάνοντες, καταργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἐν
ᾧ κατειχόμεθα h. e. Nunc vero mortui, so-
luti sumus à lege in qua detinebamur. Cæte-
rum optimè Vir inelytæ memoriæ (ad Com-
ma 2. h. Cap.) observat. Apostolum vo-
ces mutare, dicendo Nos ἀπὸ τοῦ νόμου κα-
ταργεῖσθαι pro Nobis νόμον καταργεῖσθαι, ac
per posterius *jus respici*, per prius verò *ne-
cessitatem secundum jus agendi*.

VS. 23. Καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ
τῆς ἁμαρτίας. Et captivantem me in Lege Pec-
cati.

cati. Grotius τὸ ἐν expungit idque ut dicit, fide correctiorum codicum, quem multæ editiones sequuntur: nomen meum profiteor inter eos qui ἐν retinent; familiare enim nostris scriptoribus τὸ ἐν pro δια usurpare, itaque ἐν τῷ νόμῳ pro δια τῆ νόμου, & vertendum, *captivantem me per peccati Legem.*

Cap. VIII. vs. 4. ἵνα τὸ δικαίωμα τῆ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν. *Ut justificatio legis impleretur in nobis.* Potius redderem *ut jus quod ex lege venit impleretur in nobis.* Sapisime Vocabulum δικαίωμα apud D. Paulum sensu forensi usurpatur pro *jure*, vel *obligatione*, quæ ex Lege oritur: Duplex enim cujusvis legis effectus; Quævis enim lex parit vel *jura* vel *obligationes*. Legis itaque δικαίωμα est vel id quod lex postulat, & ad quod præstandum obligat: ut Cap. II. 26. hujus Epistolæ; vel jus illud quod ex lege ortum habet ut in hoc nostro loco. Jus vero quod Dei lex tribuit, est *vita æterna*; edicit enim *fac hoc ut vivas*. Impletur autem id jus in nobis, quando *æterna hæc vita* nobis adjudicatur: Quod equidem per ipsam legem fieri minime potest: Ex hac enim lege habet & peccatum suum δικαίωμα, *reatum* & *dominium*, nam *potentia peccati est lex* 1 Cor. XV. 56. At Deus κατὰ τὴν ἀμαρτίαν *condemnavit peccatum*

tum, i. e. peccati causam in suo iudicio cadere fecit. Porro condemnavit Deus Judex peccatum ἐν τῇ σαρκί. Peccati jus & auctoritas erat in carnem, h. e. humanam naturam: Verum ecce Dei O. M. mirabilia, condemnatur jam in ipsa carne: Quantum ad effectum in carne nostra, quod amplius nos non possit sub reatu & suo dominio continere. Quantum verò ad causam in carne Domini Jesu Christi quem Deus idè misit in similitudine carnis peccati, ut carnem, hanc suam daret περὶ ἀμαρτίας (integre θυσίαν περὶ ἀμαρτίας Hebr. X. 26) in victimam piacularem. Cum itaque peccatum causâ suâ ceciderit, júsque suum in carne amiserit, nullum amplius erat impedimentum respectu legis, quo minus vita æterna quam Lex promittit & adjudicat, daretur iis, qui in unionem & communionem ejus carnis sunt, in quâ peccatum damnatum fuerat, cujus unionis criterium est ambulare non secundum carnem, sed secundum spiritum.

Cap. XII. vs. 6. ἔχοντες δὲ χάρισμα κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν. Habentes autem donationes secundum gratiam quæ data est. Interpretes ex non optimâ interpunctione & ellipsi non observatâ, sensum non penitus videntur assecuti, arbitror itaque legendum ἔχοντες δὲ χάρισμα διὰφορα, deinde

de supplendum, *exerceat ea vel utatur iis*,
(aut par quid) κατὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσαν *se-*
cundum gratiam quæ concessa est; i. e. juxta
genus & mensuram datæ gratiæ, laboret-
que ut in ea sit fidelis. Ellipsin viderunt
Interpr. in sequentibus.

Cap. XIV. vs. 5. ὅς μὲν κρινεῖ ἡμέραν παρ' ἡμέραν,
ὅς δὲ κρινεῖ πᾶσαν ἡμέραν. Nam alius judicat diem
inter diem, alius autem judicat omnem diem.
κρίνω quandoque occurrit pro διαχωρίζω
secerno, deligo, vel pro δοκιμάζω *probo*, ut vs.
24. Beatus ὁ μὴ κρίνων ἑαυτόν, qui se ipsum
non probat, i. e. (sibi complacet, pro bono
& iusto se reputat,) *in eo quod deligit*. Quæ si-
gnificatio & hic bene quadrat, quasi di-
cat, *alius probat* (pro festa & sacra deligit)
diem præ die, alius omnem diem probat, i. e.
sine discrimine. Ipse Apostolus τὸ κρινεῖν
interpretatur per φρονεῖν, dicens vs. 6. ὁ
φρονῶν τὴν ἡμέραν & ὁ μὴ φρονῶν. Notum verò
est φρονεῖν cum accusativo significare, *ali-*
cui rei tanquam gratæ animum intendere.

In I. ad Corinthios.

Cap. III. vs. 15. οὕτως δὲ ὡς διὰ πυρός; *sic ta-*
men quasi per ignem. Negari vix potest in-
tegram sententiam esse τὴν ἐν πυρὸς βάσανον
αὐτῷ προσάξει, h. e. *per ignem explorabit e-*
um, id autem proverbialiter dictum esse
T. III. P. I. O pro

pro severe explorabit eum, Polybius nos docere potest. Is enim loquens de quodam Rhodiorum Pratore dicit ἐλθὼν εἰς τὰς πράξεις, ὥσπερ εἰς πῦρ, καθάπερ τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων, ἀλλοῖος ἐφάνη. h. e. qui accedens ad res administrandas, tanquam ad exploratorium ignem, ut subarati nummi alteratus inventus fuit, in Excerpt. lib. XXXI. De Eumene, idem Polybius: Ille igitur cum de suo & patris sui erga rem Romanam studio verba faceret coram senatu, inter alia dicebat. οἱ γὰρ καιροὶ τὴν ἐκ πυρὸς βάσανον ἐμοὶ μᾶλλον ἢ ἐκείνῳ προσήγον. h. e. *Temporum enim circumstantie mihi magis quam Patri ignis explorationem applicuere.* In Excerpt. XXV. Verum proverbialis hæc loquutio non tantum a profanis adhibetur auctoribus, sed etiam nostris. D. Petrus persecutionem quâ Christiani sui ævi vexabantur, appellat πύρωσιν πρὸς πειρασμὸν 1 Petr. IV. 12. quia multorum studia, vires etc. hoc medio, ut metalla igne (1 Petr. I. 7) explorantur. Quicunque igitur unico doctrinæ fundamento quod est Ἰησοῦς ὁ Χριστός i. e. *quod Iesus sit ille Christus*, sive promissus Messias, minus congrua dogmata quasi ligna & stipulas superædificat, deprehenderetur a quadam die, quæ δηλώσει τὸ ἔργον ὅποιον ἐστίν, *opus quale sit manifestabit* vs. 13. Dies autem illa, est dies ultimi iudicii, cum suis præcursoribus variis in

in hoc seculo: tunc ζημιωθήσεται, damnum & detrimentum operæ suæ patietur & καθάπερ τὰ κίβδηλα τῶν νομισμάτων ἀλλοῖος φανήσεται, ut nummus suberatus, alteratus invenietur. Cum tamen si vero fundamento fide adhæserit eique superstruxerit saltem, servabitur quidem ἕως δὲ ὡς διὰ πυρός, post exactam & rigidam explorationem, qua omne κίβδηλον, adulterinum, quo olim ut auro gloriabatur, planè auferetur.

Cap. XI. vs. 10. Διὰ τῆτο ὀφείλει ἡ γυνὴ ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς διὰ τὰς Ἀγγέλους. *Ideo debet mulier potestatem habere super caput propter Angelos.* Locus si quis alius ab interpretibus S. scripturæ male habitus; qui in ejus sensu eruendo hactenus nemini satisfecere, forsan nec sibi ipsis: quod sane mirandum, cum tota difficultas tantum versetur in eo, quid Apostolus intellexerit per διὰ τὰς Ἀγγέλους. D. Paulus sermonem instituit de cultu publico. Ambigebatur inter Corinthios, num ille cultus tecto capite an aperto peragendus esset. Respondet Apostolus contra Synagogæ & gentilium Romanorum morem & consuetudinem. Viros quidem cultui publico adesse debere capite non tecto, velato autem fœminas. Per viros & fœminas, sexum virilem intelligi & muliebrem sine ætatis respectu, evincit tunc modus lo-

O 2

quen-

quendi Apostolicus πᾶς ἀνὴρ προσευχόμε-
 vos *omnis vir orans* vs. 4. & πᾶσα γυνὴ προσ-
 ευχομένη *omnis femina orans* vs. 5. tum
 Ecclesiæ primitivæ praxis, ex hoc respon-
 so Apostoli haud dubie orta; quæ Eccle-
 siæ praxis non maritos tantum alligavit huic
 præcepto, sed Tertulliano teste omnem
 virum imo *nondum virum sed masculum inve-*
stem: in, de Virgin. velandis. Ideo ipse
 Paulus more Synagogæ & Ecclesiæ inter
 se collato in 2Corinth. III. 18. dicit: ἡμεῖς
 δὲ ἀνακαλυμμένοι προσώπω κ. τ. λ. *Nos vero*
omnes revelata facie gloriam Domini speculan-
tes sumus. Ex analogia autem idem de mu-
 lieribus statuendum, eo nomine compre-
 hendi & virgines, sic ipsi Corinthii saltem,
 Tertulliano teste, intellexerunt; hodie de-
 nique virgines suas Corinthii velant. *Quid*
docuerint Apostoli, qui didicerunt approbant
 in de Virg. velandis.

Hanc suam sententiam Div. Paulus ra-
 tionibus suffulcit: Virorum respectu com-
 7. Vir enim, inquit, non debet velare caput
 εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων *imago & gloria exis-*
stens Dei; quasi diceret Vir velari minime
 debet, διὰ τὸν Θεόν, *propter Deum*, cuius imagi-
 nem gerat: Εἰκὼν καὶ δόξα videtur esse ἐν διὰ
 δοῦν, acsi dixisset ἀπαύγασμα, prout specu-
 lum objectum lucidum cum aliquo splen-
 dore imaginat. Cum igitur vir sit imago &

& gloria Dei, eo quod sit κεφαλὴ γυναικός, i. e. imperium aliquod habeat in eam, si velato fuerit capite καταχύνει τὴν ἑαυτῆς κεφαλὴν contra dignitatem suam facit, & se ipsum de gradu dejicit. Forſan eo lubentius usus est phraſi, καταχύνει deturpat caput ſuum, quod ſolerent flagitioſi, damnati, ſervi denique in fronte notati, ſe velare. Jeſajas depingere volens Domini Meſſia abjectiſſimum ſtatum, eum repræſentat כסתר פניו, *tanquam abscondens faciem* Jeſ. LIII. 3. Cyprianus in gratulatione ſua ad conſeſſores, ad eundem alludit morem. *Ab impio, inquit, ſceleratoque velamine, quo illic velabantur ſacrificantium capita caput veſtrum liberum manſit.* In de Lapſis. Hinc etiam ille in Petronio in laude ponit, *Homo inter homines ſuos capite aperto ambulo.* At ſi vir velatus deturpat caput ſuum & ſe e dignitatis gradu dejicit, idem evenit ſcœminæ non velatæ, ea enim non minus deturpat faciem ſuam: ubi iterum notandum, Apoſtolum hic non loqui, de ſcœminæ non velatæ civili infamia, verum tamen ex more civili ſcœminæ id dedecus eſſe probat, dicendo talem *tonſæ* tristem ſuſtinere notam. Concludit itaque διὰ τῆτο ὀφείλει, κ. τ. λ.

His verbis oſtendit tum ſcœminarum officium, tum officii hujus rationem:

O 3

Prius

Prius exprimit dicendo ὁφείλει ἡ γυνὴ κ. λ. *debet mulier potestatem habere super caput.* Per ἐξουσίαν *potestatem* S. scriptorem muliebre capitis tegumentum vel velamen intelligere, fere omnes concedunt. Ratio denominationis est quod hoc velamen fuerit symbolum potestatis: Nec id insolens optimis Authoribus Græcis & Romanis. Diodorus lib. I. dicit βασιλείας ἔχειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, *regna i. e. regia insignia, habere super caput*, ut hic noster ἐξουσίαν ἔχειν ἐπὶ τ. κεφ. Apud recentiores Latinos, teste Salmasio in Solin. *Regnum pro Corona Regis* occurrit. Quæri potest num igitur ἐξουσία siue hujus nominis *Velamen*, fuerit insigne potestatis exercendæ? Occurrunt sanè in numis Divarum Augustaram capita velata, nec id ab impotentia muliebri alienum, utpote quæ δεσποίνει & Domina salutarī amant: Potius tamen arbitror tegumentum hoc indicium fuisse, quod hoc tecta ὑπεξέστος vel *sub potestate* fuerit: Quippe secundum jura Hebræorum & Romanorum fœminæ sub manu et potestate erant, parentum, virorum & fratrum. Si hoc verum, mirari subit, quo pacto Apostolus velamen (symbolum potestatis sub qua est fœmina) pro ornatu ita commendet, ut eo ablato, mulier cœtui s. assistens, censeatur tonsæ ignominiam quasi sustinere? Cujus suæ
sen-

fententiæ jam reddit rationem, quæ pro-
fecto fœminæ subjectionem & velatæ de-
cus palam facit, id quod omnino præsens
negotium postulare videtur. Ratio est διὰ
τῆς Ἀγγέλου. propter angelos.

Per angelos intelligo spiritus crea-
tos, nequaquam tamen, cum Tertulli-
ano, eos quibus in lavacro renuntiamus,
sed bonos & sanctos, quos Div. Paulus
1 Tim. V. 21. attestatus est. At quid his
Angelis negotii est cum ἐξουσία Velamine?
Respondeo: sunt Angeli sub potestate Dei,
inde stantes, (quod sane fervorum est,)
coram Deo repræsentantur, ac nominan-
tur λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποτελ-
λούμενα, *administratorii spiritus in ministeri-
um missi* Hebr. I. Eorum igitur est ἐξουσία
i. e. τὸ τῇ ἐξουσίᾳ ζεῖν αὐτὸν ἔχειν i. e. sub-
jectionis signum habere, maxime autem
id in præsentia δόξης gloriæ Divinæ. He-
brai, ex quibus pars potior tunc tempo-
ris Ecclesiarum conflata erat, scientes Syn-
axin Christianorum emblemata esse Syna-
xeos cœlestis, tum audientes δόξαν θεῶν &
Angelos, porro virum esse imaginem Dei
ac in synaxi sacra fœminas propter Ange-
los velandas, haud difficulter asseque-
bantur, (quippe à teneris hac docendi
methodo imbuti,) ad quem Scripturæ S.
locum collimaret Apostolus. Si evolvi-

mus Prophetarum vaticinia, perveniemus ad Jesaiæ caput sextum, in quo Div. vates ita loquitur: *Anno quo mortuus est Rex Huzzija, tum vidi Dominum insidentem folio celfo & elato; cujus fimbriæ complebant templum ipsum. Seraphim astantes supernè ei, senis alis unusquisque, quarum binis tegebat faciem suam, & binis tegebat pedes suos, ac binis volabat. Et clamans alter ad alterum dicebat Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus exercituum &c.* In insigni hac visione repræsentatur nobis panegyris cœlestis; ἀπαύγασμα τῆς δόξης Θεῷ h. e. imago gloriofæ Dei præsentia; Seraphim vel Angeli astantes velatâ facie celebrantes Dominum. Ad instar igitur panegyris cœlestis (à Deo ipso in memorato Jesaiæ loco, depictæ,) vult Apostolus institui Christianorum Synaxin: itaque jubet ut vir oret capite aperto εἰκὼν καὶ δόξη Θεῷ ὑπάσχων. Ergo propter Deum, ἵνα (ut Photii verbis utar) αὐτὸς (ἀνὴρ) ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ μὴ τελεῖν ὡς ἑτέρος, τὸν κοινὸν εἰκονίζων δεσποτὴν δεχθῇ. h. e. ut in imperando & potestatem habendo, nec se aliis subijciendo communem Dominum repræsentare ostendatur. Epist. 102. Fœminam vice versa jubet orare capite operto, propter Angelos: qui sub Dei imperio & potestate sunt, ideoque facie velata in præsentia gloriæ Dei apparentes repræsentantur. Itaque fœminis duplex

plex velaminis dos, signum & symbolum quidem subjectionis, quod tamen non minimum iis adjicit decus, nam hujus beneficio aliquatenus asfimilantur Angelis.

Cap. XV. vs. 23. ἕκαστος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι. Verto: *Quilibet verò in suo dignitatis gradu.* Ut enim in civitate & Ecclesia diversi dignitatum gradus & πάντες (ut cum Clemente Rom. loquar) εἰσὶν ἑπαρχοὶ ἔδε χιλίαρχοι κ. τ. λ. ἀλλ' ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι τὰ ἐπιτασσόμενα - - ἐπιτελεῖ, non omnes sunt duces nec tribuni &c. unusquisque verò in suo ordine & statione peragit quæ imperantur; ita, docente Paulo, non omnes eadem dignitatis gloria resurrecturi sunt: Quinam autem dignationis ordine priores futuri sint, id verò meritorum dignitati deputabitur.

vs. 29. Ἐπεὶ γὰρ ποιήσῃσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν. *Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis.* Quantopere hæc periodus exercuerit doctissimorum virorum ingenia, vel sola Doctiss. Bocharti docere potest dissertatio, inter ejus posthuma opuscula: quippe quæ in enarrandis eorum diversis interpretationibus tota occupata est. Cum S. Scripturæ studium sit nobilissimum, & omnibus pateat, conabor & ego verum sensum eruere & vindicare a
O s præ-

præposteris interpretationibus, Fiet
autem hoc in sectione sequenti, si Deus
annuerit, & hæc conamina non displice-
ant; alias, si non Musis, saltem mihi ca-
nam.

IV.

CONRADI IKENII
EPISTOLA AD LECTOREM
DE
GEMINA LITE SIBI NON ITA
PRIDEM INTENTATA.

LECTORI BENEVOLO
S. D. P.
Conradus Ikenius.

Bellicosa sunt, B. L. quæ cum maximè
vivimus tempora. Furit non solum
pluribus jam retrò annis, in omni-
bus mundi plagis gradivus Pater, summá-
que imis miscet, sed & vix ipsis Musis
gratisima quies conceditur, adeò omnia
in orbe quoque litterato perpetuis fere li-
ti-

tibus calent. Hujus rei uti diversissimæ indolis auctores, ita diversæ planè causæ dantur, quibus iidem aguntur, aut semet ad decertandum induci patiuntur.

Optimæ sine dubio illorum sunt partes, qui solo veritatis aut scientiarum eruditionisque promovendæ studio calamum arripiunt, eumque in finem non tantum suam, quantum fieri potest, sententiam adstruere alloborant, sed & simul, ubi id aliâ ratione fieri nequit, dissentientium argumenta sub examen vocant, aut ubi idem ab aliis sibi factum vident, illorum objectionibus respondere, suamque quamdiu eam pro verâ habent, propius confirmare annuntiantur. Nihil horum illis jure vitio verti potest; eadem enim quæ uni competit libertas, sententiam suam cum publico communicandi, alteri abjudicari nequit. Præterquam, quod, si ab alterius placitis nunquam recedere, aut argumentum ab alio excussum sub examen revocare, & ubi is, aliquid humani passus est, id indicare liceat, semel inveciti errores perpetuò vigere deberent, cæcòque impetu antecedentium semper grex sequendus forent. Quod si autem unus sibi jure hanc libertatem sumat, ut alterius placita propiori examini submittat, & quid in illis procedat minus, moneat, eandem ut in se alteri concedat, ipsius rei æquitas flagitat. At omnia tamen

men hæc eâ fieri modestiâ decet, quæ ingenuos doctôsq; maximè ornat, ut pateat, non partium, sed veritatis studio rem agi, nec ipsi viri docti, ut sæpe infelicitibus bellis litterariis factum est, quod vel solæ inter seculi sui insignia decora, Salmasium Heinsiumque ortæ lites abunde testantur, semet ipsos mutuo aliis deridendos propinent, communemque causam prostituunt.

Præter illos autem alii dantur, qui altercandi quodam pruritu acti, quamprimum aliquid dicitur scribiturve, quod ipsis ad palatum non est, aut præconceptis eorum opinionibus non convenit, aut denique ipsorum captum superat, protinus ad arma clamant, & in quoscunque, talia audentes, sine discrimine involant. Horum qui à solidâ rerum cognitione maximè destituti sunt, maximè intolerabiles esse consueverunt. In his enim quàm clarissimè patere solet, quod uti, didicisse fideliter artes emollit mores nec finit esse feros, ita contra, quo quis indoctior, eò est impudentior. Hinc videas tales, ubi fortè res eò devenerit, ut quatuor aut quinque philyras agre consarcinaverint, jamque, quod nunquam forsan antea vel ipsi futurum speraverant, nomen suum, sive verum, sive assumptitium typis
exa-

exaratum cernant, tantos confestim animos sumere, ut sibi inter præcipuos avi sui scriptores locum nullo jure negari amplius posse censeant. Quod si illi in quos calamum strinxerunt, eorum nugas tam ineptas inveniant, ut semet ipsas satis confodere, nec refutatione ullâ dignas esse judicent, jam se adeò terribiles credunt, ut nemo amplius adversus eaquæ decernunt, vel hiscere audeat, seque jam id assecutos esse existimant, quod POLYNICES ille PLAVTINVS, à satellitio suo curari volebat, *ut splendor sit ipsorum clypeo clarior, quàm Solis radii esse olim, cùm sudum est solent: ut ubi usus veniat, contrà confertâ manu, oculorum præstringat aciem in acie hostibus.* Imò cùm sibi silentio illo campum ad virtutes suas exserendas præclusum esse vereantur, parum abest, quin cum eodem glorioso milite, suam sibi macheram consolari velint, *ne lamentetur néve animum despondeat, quia se jam pridem feriatam gestitent, que misera gestiat factum facere ex hostibus.* Quare, ut, quam ab aliis sibi eripi occasionem fortia facinora edendi dolent, iisdem vel invitis extorqueant, aut sibimet ipsis parent, jam graviora minantur, novósque conflictus, sive ad excitandos, quos sibi elegerunt, adversarios, sive fortè terrorem illis incutiendum, quò

quod gratiam suam supplices implorent,
denunciant.

Quorsum hæc à me scripta sint, ut intelligas, B. L. scias, me utriusque generis adversarium non ita pridem expertum esse, dum eodem ferè tempore, ante aliquot hebdomades, senescente, jam, quem nuper clausimus, anno, duo diversæ planè indolis viri, quique vix simul nominandi veniunt, de diverso argumento, bellum mihi moverunt.

Alter eorum est *Celeberrimus* in Academiâ Ultrajectinâ Professor *Theologus* æquè ac *Philologus* DAVID MILLIVS, qui dudum sibi in orbe litterato haud exiguam nominis famam eruditis scriptis comparavit. Cùm enim ego sub finem anni c1616CCXLV. a. d. XXI. Dec. hic loci *Dissertationem de Finibus terræ promissæ hujusque successivâ occupatione*, publici juris fecissem, in quâ inter aliâ adstruere conabar, *flumen vel torrentem Egypti נהר מצרים* non esse Nilum, sed potius torrentem quandam propè urbem *Rhinocoruram*, hæcque occasione necessario sententiam eorum, qui illum pro Nilo habent, refutare deberem, Vir Clarissimus, se à me petiti esse existimans, peculiari *Disputatione exegetica*, DISSERTATIONEM, ut titulus fert, DE
NI.

NILO ET EUPHRATE, TERMINIS TERRÆ SANCTÆ, VINDICANTE ET ILLVSTRANTE, quæ integro anno circiter post, MDCCXLVI. a. d. XXIII. Nov. est habita, ex professo me aggressus est. Quam libertatem uti ipsi haud difficulter indulgeo, ita tamen, ne litis auctor esse videar, monere debeo, me, cum nihil minus in animo habuerim, quàm vel ullum alium vel imprimis Virum Celeb. lädere, nihil quoque minus cogitasse, quàm quenquam meos conatus agrè ferre, aut se illis ad certamen provocari, credere posse. Quemadmodum enim, quam ego asserere quæsi, sententia mea non est, sed multis aliis dudum placuit, à me autem tantum propius novisque argumentis adstructa est, sic & illa quam *Clariss. MILLIVS* tuitus est, non magis ejus, sed cum multis aliis Viris Doctis illi communis, ab illo autem tantum pro virili confirmata est. Quod si eo se læsum putet, quod, ut scribit, hanc sententiam addito *nomine suo*, oppugnaverim, in eo quoque admodum innocenter me gessi. Neque enim vidi, quo pacto, cum alios ejus sententiæ Auctores laudarem, illum planè innominatum relinquere potuerim. Feci autem id quàm rarissimè, & ita, ut crederem, id nullo modo ipsi Viro docto displicere posse. Bis in universum tantum ejus memini & quidem solâ p. 4. id-

idque cum summâ honoris præfatione, dum primùm enumeratis præcipuis sententiæ, ab illâ, quam tueor, diversæ, Patronis, subjungo: *Inprimis verò, qui hanc causam omnium doctissimè egit, Celeb. MILLIUS Select. Dissert. III. & deinde: Ubi tamen lubentes concedimus quod Cl. MILLIVS rectè observat.* His duobus locis tantùm Viri Clarissimi nomen in Dissert. mea existat, nec præterea vel ejus verba adduxi aut refutanda sumsi, vel ullum inclementius dictum sive in Virum Clar. sive in quemcunque alium mihi elabi passus sum. Unde, ut ingenuè fateor, hætenus non video, quid illi stomachum ad me ex professo oppugnandum moverit, nisi existimet, sententiam quam ipse adstruere conatus est, in posterum à nemine ad novum examen revocari debere. Interim jacta jam est alea, neque ego certamen mihi oblatum defugio, inprimis cùm manus cum Viro Docto conferere mihi semper honori ducam, neque illud etiam ullo pacto pertimescendum videam, quia nihil etiam novis his curis allatum cerno, quod mihi vel minimum scrupulum injiciat, nedum ut me vel latum unguem ab eâ, quam adstruxi, sententiâ dimoveat. Quin imò uti instructæ mihi jam sunt copiar meæ, ita animus primùm erat hac vice statim defensionem Dissertationis meæ

mea aggredi, sed cum hæc Symbolarum
Pars carceres jam mordere cœpisset, nec
mihi satis amplum spatium ad id reliquum
cernerem & quicquid ejus superest, alteri li-
ti impendendum esse deprehenderem, ope-
ram hanc illi quæ proximè sequetur, refer-
vare coactus sum. Licet autem Vir Ce-
leb. non semper illius, cujus sub initium
Dissertationis suæ mentionem iniecit,
modestiam, memor mansisse videatur, hac
in re tamen eum non imitabor, sed quò
minus id probare possum, eò magis ca-
vebo, ne idem mihi vitio verti queat,
nullus dubitans, quin, si fortè, quod ta-
men nollem, contentionis ferra diutius
reciprocanda foret, eadem æquitate me-
cum sit acturus.

Ad alterum nunc venio. Est is longè alteri-
us farinae homo, posteriorisque à me de-
scripti belligerantium generis, cum quo
ideirò mihi quoque longè alià ratione
agendum est. Scilicet cum tres succes-
sive Dissertationes de tempore celebrate à
Servatore ultimæ coenæ Paschalis edidissem,
eaque occasione Virum non indoctum,
G. F. GUDIUM Pastorem Laubensem cum
aliis, qui ultimam Servatoris Cœnam pa-
schalem fuisse negant, modeste refutassissem,
tum verò Viro pl. Rev. mihi respondente,
quartâ dissertatione eidem oppositâ, pri-
T.III. P. I. P orem

orem sententiam denuò adstruxissem, nā-
 taeque inde novæ quæstioni *de Sadducæo-
 rum* aut rectius *Scripturariorum in Synedrio
 M. auctoritate*, in Symbolis his litterariis
 Tom. I. P. III. satis facerem, interea temporis
 alius quidam sub nomine ALMONI in
Relat. Hamb. eandem sententiam, quòd ultima
 Christi cœna Paschalis non fuerit, de-
 nuò, verum id quoque non immodestè ad-
 struere quæsit, cūmq; sibi præter alia
 longè plura, inprimis phrasin *ετοιμάζειν τὸ
 πάσχα* *preparare Pascha*, in relatione ad
 hanc cœnam sæpius adhibitam, maximè
 obstare videbat, illam per geminam aut
 trinam ellipsin in alium sensum detorque-
 quere annisus est, ita ut ad verbum *ετοιμά-
 ζειν* aliud nomen, nempe *κατάλυμα* seu di-
 versorium, ad nomen autem *pascha* aliud
 verbum *φαγεῖν* comedere cum adverbio *ἐνέει*
illic subintelligeret, ut adeò verborum mens
 esset, *preparare* (diversorium) (ad com-
 edendum illic) *Pascha*. Quoniam au-
 tem Vir hic se non nominaverat, neque
 in ejus cogitatis quicquam alicujus mo-
 menti inveniebam, quin imò totum illud
 de geminâ aut trinâ hac ellipsi commen-
 tum, ita comparatum esse videbam, ut
 credere non possem, ejus Auctorem a-
 pud quemquam, præceptorum grammati-
 corum satis gnarum, facile assensum impe-
 traturum, operæ pretium non duxi, cum
 illo

illo publicè in arenam descendere. Non tamen vel sic defuerunt, qui ipsi quàm parum solidè rationes subduxisset, scripto ostenderent. Fecerunt id in iisdem *Relationibus Hamburgensibus* tres diversi sub nominibus AULANDRI, PELONI & THEANTHROPOPHILI, latentes. Acquievit quantum scio dein ALMONI, neque quicquam ulli eorum reposuit; sed ejus loco in scenam prodiit PLAUTINUS quidam HEROS, qui sub arrogante, & vel ipso sonò græcis auribus terribili PHILOGI DEINA appellatione, Andabatarum more pugnans, obvios quosque uno ictu exanimaturus videbatur. Aggressus is est, omnes tres modo nominatos ^{TOU} ALMONI antagonistas, duarum philyrarum scripto, cui titulus est *Die Richtigkeit deren von Herrn Almoni in Matth. XXVI. 19. angezeigten Ellipsen gegen die Herren Aulander, Peloni und Theantrophilus erwiesen von Philologo Deima. 1743.* & duplicem triplicemque illam ellipsin statuminare quæfivit. Dein anno 1744. alteram edidit philynam sub titulo *Schriftmässige Erörterung der Fragen ob der Herr Jesus mit den Anstalten zu seinem letzten Osterfeste weiter gekommen als das er die herberge bereiten lassen &c.* Hanc opposuit cujusdam sub lit. B. latentis Observationibus, qui sententiæ meæ defensionem quoque suscepisse videtur. In omnibus his scriptis, uti incredibili fa-

stu agit, neque quicquam nisi absurditates, contradictiones & similia crepat, convitiâque in antagonistas suos spargit, licet ipse nihil agat, nisi ut ex falsis hypothesebus similes consequentias deducat, crambenque jam coctam constanter recoquat, ita me vel in transitu tantum tangit, vel per horum suorum antagonistarum latus fodit. Atque hæc est ratio, cur me huic liti immiscere hætenus noluerim.

Tandem igitur me ipsum, nescio quibus stimulis actus immediate impetere cœpit, edito sub finem proximè elapsi anni, alio duarum philyrarum scripto sub titulo: *Das Zeugnis Jesu und seiner Evangelisten, dasz Donnerstags vor der Crentzigung Christi weder ein XIV Nisan, noch eine Osterlamms-Mahlzeit gewesen, übereinstimmend erkläret &c. &c. von PHILOLOGO DEINA.* Atque sic clare mihi perspicere licuit, hominem quærere ut mecum ipso manus conferat. Licet autem aliàs, & ipsâ quoque hac epistolâ jam ostenderim, me certamina litteraria, etsi illis minimè delector, non planè defugere, quò minùs tamen cum illo in arenam descendam gravissimas rationes habeo, quas, ne quis id mihi vitio vertat, aut in ipsius causæ quam egi detrimentum interpretetur, pau-
eis

cis hîc loci tecum B. L. communicandas duxi. *Prima* eorum est, quòd homo hic cum Thrasone Terentiano post principia esse quarit, sèque idcirco sub assumptum PHILOLOGI DEINA nomen abdit. Quod uti ipsi in altercatione cum prioribus adversariis, qui & ipsi sub appellatione AU- LANDRI, PELONI, THEANTHROPO- PHILI & litterâ B. latere voluerunt, concedi potest, ita in lite quam mihi inten- tat, id ferri nequit. Cùm enim ego meum apponendo nomen, publicè sententiam meam eruditi orbis iudicio ita exposuerim, ut cui lubet me idcirco ipsum adire, & si quid scripserim, cujus rationes jure exigì queant, eas à me efflagitare possit, eodem minimùm jure idem mihi præ- stari debet; inprimis quia talis Lucifuga ceteroquin, quicquid in buccam venerit impune eblaterare, aut quicquid supina ignorantia vel malignus animus (ut abun- dè scripto hoc factum esse mox videbi- mus) suggesserit, in chartam conijcere posset, neque tamen vel minimùm idcir- cò metuendum, imò ne ipsam quidem stu- piditatis aut malignitatis manifestationem pertimescendam haberet. Ne dicam, si id liceret, neminem in orbe litterato su- perfuturum, qui non à quibuscunque, et- iam indignissimis exagitari, lædi, aut in- dies ad novas lites cum talibus trahi pos- set

set, quos si propius nosset, nunquam eo honore dignos reputaret, & unde nihil tandem ipsi expectandum foret, quàm quod vulgo dicitur, *Hoc scio pro certo &c.*

Altera ratio est, quòd Lucifuga hic cum scripto suo omni planè refutatione indignus sit, ita ubique supinam ignorantiam etiam in primis litterarum, maximè illarum unde hæc lis præcipuè decidenda venit, fundamentis prodit. Quod ut pateat, ostendam paucis exemplis, eum tam ipsa grammatices & logices principia ignorare, quàm græcæ linguae & antiquitatum judaicarum planè rudem esse. Ad grammaticam quod spectat, ex ejus regulis est, quòd verbum activum regat accusativum, atque adeò ubi hæc duo in unâ orationis serie concurrunt, posterius censerì debeat à priore regi, unde si quartæ clas- sis puerum interrogas, quid denotet præparare pascha respondebit, das Osterlamm bereiten, & si rationem constructionis exigas, ad hanc illicò regulam provocabit. At noster PHILOLOGUS DEINA, longè altius sapit. Cùm enim sententiæ suæ, quòd ultima Christi cœna paschalis non fuerit, adversâ fronte repugnet, ut supra jam monitum, quòd discipuli de præparationis cœnæ hujus loco magistrum consulentes dixerint, ubi vis ut præparemus tibi Pascha, &

& servator respondens, apud τὸν δῆνα *præparare* jusserit, quin & iidem ad mandatū hujus executionem dicantur, *præparasse* *Pascha*, is, ad fortissima hæc tela hebetanda, illud ALMONI ad nauseam usque repetit, non debere verbum *ἐτοιμάζειν* *præparare* construi cum addito nomine quarti casus *pascha*, sed duo hæc à se invicem separanda & sermonem per duplicem aut triplicem ellipsin supplendum esse, subaudiendo nempe ad verbum *præparare*, aliud nomen *diversorium*, ad nomen autem *pascha* aliud verbum *comedere*, imò ne quid ineptiarum defit, præter verbum etiam adverbium *ἰνῆς* *illic*, ut integer sensus sit *præparare diversorium ad comedendum illic pascha*. Opposuerant ipsi jam priores Antagonistæ, & recte quidem, nullum talis geminae aut triplicis ellipseos exemplum in ullâ linguâ nedum in græcâ existare. Quis igitur non expectasset, ut tandem unum alterumque ipse adduceret. Verùm quid ad hæc PHILOLOGUS DEINA? Ostendere primò in scripto de his ellipsis *Aulandro*, & reliquis opposito, quarit, sed argumentis partim fallacibus, partim aperte falsis, ut mox in ejus ignorantia logica videbimus, verbum *præparare* non posse construi cum sequente nomine *pascha*, atque adeò aliud subintelligi debere, cumque hinc nomen *pascha* solum stet, nec

sensum absolvat, illi etiam aliud verbum
 jungi debere, prius non posse esse nisi
 nomen *diversorium*, posterius verbum *com-
 edere*. Deinde ut exemplis rem confir-
 met, docet verbum *ἐτοιμάσαι* *præparare*
 Luc. IX. 52. ellipticè poni pro *ἐτοιμάσαι ἑ-
 λαν* *præparare diversorium*. Verùm quis
 non videt, id nihil ad rhombum fa-
 cere, cùm non solùm minimè sequatur,
 si aliquando sub voce *præparare* vox *diver-
 sorii* subintelligatur, ergo idem ubique fi-
 eri, ubi eadem vox occurrit, sed & mul-
 tò minus, si verbum illud, ubi solùm oc-
 currit atque adeò ad integrum sensum ne-
 cessariò aliquid, scil. res præparanda, ad-
 di debet, ut in illo Lucæ loco, de
 præparatione diversorii adhibeatur, ergo
 & aliis in locis quando illi disertè res quæ
 præparari potest, jungitur, ut hîc loci *pa-
 scha*, eodem modo sumi, non verò cum ad-
 ditâ hac voce construi debere. Inprimis au-
 tem hoc nihil eò facit, ut ostendatur tri-
 plicem illam ellipsin, & quidem in illis
 quæ hîc sunt circumstantiis locum habe-
 re & nomen *activum*, ab *accusativo casu*
 cum quo conjungitur in plenâ planâque
 oratione divelli, priorique aliud no-
 men, posteriori autem aliud verbum
 addi debere. Hujus igitur ut tandem quo-
 que exempla proferat, magnâ vanitate in-
 vitat antagonistam secum in mundum ut
 ait, ellipticum eúmque tam Hebraicum
 quam Græcum. Verùm parturientibus sic

montibus nascitur ridiculus mus. Adfert quidem sub finem scriptiunculæ illius, quatuor exempla, tria ex ipso sacro codice, unum autem ex Æliani Hist. Var. à L. BOS libello de ellipsi adductum. Omnia autem ita comparata sunt, ut planè ad rem non faciant, dubiùmque Lectorem relinquant, utrum, cum nullum idoneum invenire posset, his datâ operâ fucum facere incautis voluerit, an præ stupiditate descrepantiam illorum ab illâ locutione, de quâ hîc disputatur, animadvertere non potuerit. Primum est ex Psalm. LXIV. 4. ubi si ipsam ejus versionem retineam, *Tetenderunt (arcum) sagitta eorum* (vere est) verbum *amarum*, ultrò patet, hîc non esse verbum activum cum nomine quarti casûs, quod inde divelli debeat, quâ de re hîc controvertitur, sed res ipsa docet, quòd vox *sagitta* sit primi casûs, deinde, quod maximè quoque attendi debet, non nudum verbum cum nudo nomine occurrit, ut in phrasi *preparare pascha*; sed locutio *sagitta eorum verbum amarum*, id est, ut hebræi semper loqui solent, omisso verbò substantivo (*est*) verbum *amarum*, integram enuntiationem constituit (quod certè nuda vox *pascha* non facit) verbum autem קט apud hebræos vel cum voce קט *arcus* construitur, vel nudè etiam in re bellicâ de *tensione arcûs* usurpatur, unde uti prius inter-

grum sensum absolvit, posterius autem totam enuntiationem efficit, quæ, licet verbum *תת* *tendere* planè non adesset, sensum tamen plenum funderet, *sagitta eorum* (est) *verbum amarum*, hæc duo non incommode à se invicem separari possunt. De adverbio *verè* quod insuper absque omni ratione addidit, cum id nihil ad rem faciat, ne quidem opus est ut aliquid moream. Interim licet hoc pacto illud exemplum, PHILOLOGUM DEINA, etiam ex ipsa ejus versione nihil juvet, non tamen hæc ejus versio hætenus extra omnem dubitationis aleam constituta est. Observavit enim dudum GEIERUS verbum *תת* *tendere* Hebræis non tantum de arcu, sed etiam de *sagittâ* adhiberi, quo pacto cum ipsa hac posteriore voce sine ellipsi, ut verbum activum cum nomine accusativi casus conjungi, vocabula autem *verbum amarum* per appositionem accipi, totumque adeo colon reddi posset, *tetenderunt sagittam suam, verbum* (scilicet) *amarum*, seu *quæ est verbum amarum*. Alterum exemplum ex Matth. XXI. 9. *serva quæso* (Regem vel unctum tuum) *filio David* (omnia semper bene prospereque procedant) nihilò rectius se habet. Præterquam enim quod verbum *serva* hic quoque non nomen quarti, sed tertii casus post se habet, inprimis falsissima est integra versio, nam in græco est

est ὡσαννά τῷ υἱῷ δαβὶδ, *Hosanna filio David*. Græcum autem ὡσαννά est hebraicum הושינה quod apud hebræos cum ה seu nomine dativi casus construitur, ut vel tyronibus notum est, quod & Interpretes Alexandrini sequuntur, reddique adeo ut latino loquendi mori conveniat, debet, *salutem præsta queso* unde sine omni ellipsi, nedum prolixiori commentario vertenda sunt verba, *salutem præsta queso filio Davidis!* quæ omnia oðeiva ex WOLFII *Cur. Crit.* discere potuisset. Non majus præsidium eidem præstat *tertium exemplum* ex Act. VII. 9. *Iosephum vendiderunt* (Midianitis) *in Ægyptum* (tunc abducendum) imò quot hîc verba tot nova supinæ ignorantix atque incredibilis oscitantix vestigia occurrunt. Quid enim? num hîc verbum activum *vendiderunt* à nomine suo quarti casus *Iosephum* divellitur? vel annon potius secundum ipsam hanc versionem manifestò cum eodem conjungitur? Dein, quæ necessitas exigit ut vox *Midianitis* inferatur? An igitur non potest secundum regulas grammatices, quin & pleno sensu rectè satis dici, Patriarchas *vendidisse Iosephum*, nisi addatur quibus eum vendiderint? Annon eodem jure etiam per plures ellipses supplendum *ubi locorum*, quo *pretio* id factum &c. sicque quoties venditionis hujus mentio injice-

re-

retur, integer rei gestæ commentarius scribendus? Vah puerilium nugarum! tædet talibus ineptiis tua ulterius B. L. morari tempora.

Ad quartum exemplum non minùs infelicitè provocat. Est illud ex *Ælian. Var. Hist.* I. c. 4. desumptum, & à *Cel. L. BOS* in *Ellips.* jam adductum, seque ita habet πίνουσιν, ὅσον ἀγπάσαι *Bibunt* (tantum aquæ) *quantum rapere* (est, five, licet.) Uti enim ὅσον cum verbo ἀγπάσαι cohæret, ita nec in constructione ab illo divellitur, multò minus alterum verbum à quo regatur quòdque per ellipsin omisum sit, illi jungitur, sed verbum substantivum est, quod in omnibus linguis, ut modo de hebræâ vidimus, reticeri solet, infinitivo tantùm additur, & pro *licet* usurpatur, quod ex omnibus grammaticis, tam græcis quàm latinis notissimum est, & in quo scriptores latini græcos imitantur, unde ad verba Virg. *Æneid.* VIII. 675.

*In medio classes æratas, Antia bella
Cernere erat*

ait *SERVIVS* Græca figura est: sicut græcè dicitur ὅσων ἐνέσι, Denique uti nonnunquam apud Græcos τοσούτων, ὅσον ut apud Latinos *tantum, quantum* sibi diserte respondent, ita aliquando, ut passim notum,

tum, etiam prius omittitur. Quod autem ad vocem aquæ attinet, illa in hac phrasi, ne quidem propriè omissa est, sed ex præcedentibus tantum additur, quia illic de aquâ sermo fuerat, ceteroquin enim de vino aut alio quocumque liquore eadem locutio adhiberi posset, unde idem *Celeb.* BOS in voce βοσκότος eadem verba adducens vocabulum aquæ etiam omittit. Hæc igitur omnia uti nihil cum trinâ illâ ellipsi, quam PHILOLOGUS DEINA hîc finxit, commune habent, ita illud *arrige aures* quod adversario suo PELONI, illic loci oggannit, longe rectius ipsi acclamaretur, ut intelligat exempla hæc planè ad rhombum non facere. Verum uti hæc ex scripto aliis opposito, licet me illi liti immiscere nolim, tangere debui, quia eò me impugnans provocat, ita ne denuò talibus exemplis, nihil planè ad rem facientibus gloriatur, aut incautos fallat, meritò ipsi incumbere moneo, ut talis ellipseos exempla proferat, ubi verbum activum cum nomine quarti casûs conjunctum sit, quod cum illo plenum sensum fundat, ut *preparare pascha*, sed quo ab eodem divulso, nullus inde sensus oriatur, sed oratio hiet, (ut si verbum *preparare*, in oratione quadam seorsim, & vox *pascha* quoque seorsim ponatur) at hæc duo tamen à se invicem divelli, & ad sensum plenum fundendum verbo

bo aliud nomen, cuius nullum in contextu vestigium exstat, ut hîc loci *diversorium*, nomini autem aliud verbum, imò præter verbum etiam adverbium, ut hîc, *ad comedendum illic*, jungi debeant. Id nisi præstet manifestum est, illum ellipses absque exemplo, atque adeò præter receptum linguæ usum, certissimâque grammatices præcepta fingere.

Verum, quod exemplis præstare nequit, fortè ratiociniis se effecisse dicet, quemadmodum eo gloriatur in scripto mihi opposito §. XVII. Ast hoc ipso statim supinæ in arte logicâ ignorantia, quam secundo loco ostendere volebam, clarissimum specimen præbet. Uti enim verba valent usu ut nummi, eadêmque tam singulorum vocabulorum, quàm in integris phrasibus aut enunciationibus, sive plenis sive ellipticis, conjunctorum est ratio, ita prius de horum significatione ex genio & usu linguæ necessariò constare debet, quod & res ipsa clamat & doctè solidèque ostendit Summus nostri seculi Philosophus, WOLFIUS Logic. Disc. Prælim. f. 142. & Log. ipsâ §. 139. seqq. 906. 912. seqq. Hinc igitur nullo ratiocinio vocabulis aut integris locutionibus significatio tribui potest, genio linguæ & usus loquendi non conveniens, sed tantum ubi illa ex loquendi usu plures significat.

ficationes admittunt, per legitimam rati-
 ocinationem determinari potest, quæ si-
 gnificatio pro naturâ subjecti, secundum
 scopum Scriptoris, convenienter filo ora-
 tionis omnibusque circumstantiis cet. in
 hoc vel illo loco alteri præferri debeat.
 Quamdiu ergo PHILOLOGUS DEINA
 non ostenderit, phrasin PRÆPARARE
 PASCHA ex genio linguæ & loquendi u-
 su æquè denotare posse *preparationem di-*
versorii ad Pascha illic comedendum idque
exclusâ ipsâ agni paschalis præparatione,
quàm paschalis agni in cibum præparatio-
nem, vana erit omnis ejus ratiocinatio,
 quâ priorem significationem posteriori
 præferre quarit, nihilque aliud eâ faciet,
 quàm ut spissam in arte logicâ ignoran-
 tiam prodat. Verùm ejusdem non minùs
 specimina in ipso rationinio edit. Ar-
 gumenta quibus se demonstrasse ait, sub-
 stantivum *Pascha* cum verbo *præparare* in
 unam phrasin conjungi non posse, quæ-
 que hactenus *irrefutata* (liceat mihi hac
 Lactantii voce, ejus sensum optimè ex-
 primente uti) *mansisse & mansura esse* ineptè
 gloriatur, quinque sunt. „1. Neque,
 interrogantium discipulorum neque re-
 spondentis Servatoris mentem fuisse, „
 quando phrasi *præparare Pascha*, utun-
 tur Matth. XXVI. 17-19. Marc. XIV. 12,
 -16. Luc. XXII. 8-13. ut *Pascha* inacte-
 „tur,

„tur, quoniam illud fieri debebat in tem-
 „plo, neque discipuli, ut judæorum
 „saceris innutriti, id ignorare poterant,
 „neque Servatori liberum fuisset id in pri-
 „vatæ domûs cœnaculo peragi curare.,,
 Verùm vix video, quo pacto talis ratio-
 cinatio in hominem sanæ mentis cadere
 queat. Notum est, Pascha semper in
 templo mactatum, sed inde domum aspor-
 tatum in privatis ædibus comestum esse.
 Num igitur non potuerunt discipuli Ser-
 vatoris Pascha licet in templo mactaretur,
 in privatis ædibus assare, & cum ipso co-
 medere? Redigat ineptus quidem PHILO-
 LOGUS DEINA sed adhuc multò ineptior
 PHILOSOPHUS, si tantum ex præceptis
 logicis didicerit, hoc in formam syllo-
 gismi; *si Pascha in templo mactari debuit,*
non potuit in privatis ædibus ad esum præpa-
rari atque comedi. A. E. & videbit priorem
 aperte falsam esse. Provocat quidem ad
 mei ipsius hypothesein, quâ Diss. II. P. I. p.
 II. per phrasin præparare Pascha intel-
 lexerim, *actionem circa ipsum agnum, ejus-*
que præparationem in cibum, per mactatio-
nem, excoriationem &c. Verùm hîc præ-
 ter ratiocinationis ineptiam, sese hominis
 fraus atque dolus clarissimè pandit. Per ad-
 ditum &c. enim ea à meis verbis refecat at-
 que omittit, quæ è re suâ non esse vide-
 bat. Scilicet cùm Rev. GUDIVS scrip-
 sis-

fisset : præparationem Paschatis non ipsam
 mactationem & assationem paschalis agni innu-
 ere, sed talia quæ mactationem præcesserint,
 ut expurgationem conclavis, positionem men-
 sarum, parationem panum azymorum, ordi-
 nationem lectorum accubitoriorum pro numero
 convivarum, emptionem agni; responderam
 ego, explicationem hanc genio & sensui phra-
 seos planè repugnare - - Verbum enim *ετοι-
 μαζεν* PRÆPARARE sæpe cum nominibus a-
 nimalium, vitulorum, agnorum &c. conjun-
 gi. Verùm tum semper actionem denotare,
 quæ circa ipsum animal, vitulum aut agnum
 ejusque præparationem in cibum versatur, per
 MACTATIONEM, EXCORIATIONEM,
 MUNDATIONEM, COCTIONEM, ASSA-
 TIONEM &c. Vide igitur quàm fraudu-
 lenter hic homo agat! Omittit, tria po-
 steriora, ut Lector credat me phrasi illâ
 solam mactationem intelligere indeque eli-
 ciat, discipulos cum servatore non potu-
 isse ipsam agni paschalis præparationem in-
 nuere, quia mactatio agni hujus non in
 privatis ædibus fieri potuerit, sed in
 templo. Tantò autem nequior est hæc
 meorum verborum allegatio, quia ne qui-
 dem verbis illis de præparatione Pascha-
 tis, in Evangeliiis memoratâ, ago, sed
 potius generatim tantum loquor, osten-
 dens quid verbum præparare quando cum
 animalibus, vitulis, agnis cet. conjungitur,
 T.III. P.I. Q signi-

significet. Imò ne hæc quidem mea mens est, quòd semper omnes hæc significationes omnibus in locis ubi talis phrasis occurrit, simul obtineant, cum nonnunquam tantum quædam earum locum habeant, quod ex circumstantiis dijudicari debet. Sic ex. gr. Gen. XLV. 16. *clare à mactatione distinguitur, & de solâ preparatione in cibum sumitur*, quando in versione Alexandrinâ Josephus præfecto domûs suæ dicit: *Introduc homines in domum & macta animalia*, καὶ ἐτοίμασον & *prepara*, eadem voce, quâ hîc Servator cum discipulis æquè ac Evangelistæ utuntur. Imò eadem ratione in simili planè negotio ac hîc apud Evangelistas, 2 Chronic. XXXV. postquam dictum erat, quòd agni Paschales & sacrificia alia in templo mactata essent, hisque in seram noctem usque occupati sacerdotes cum cantoribus & custodibus, sibi cœnam inde parare non possent, subiungitur, id pro ipsis à reliquis Levitis factum esse, comm. 14. καὶ οἱ λεῦται ἠτοίμασαν αὐτοῖς καὶ τοῖς ἀδελφοῖς αὐτῶν οἷς Ἀαρὼν. & *Levite prepararunt ipsis & fratribus ipsorum filiis Aharonis* & com. 15. ὅτι οἱ ἀδελφοὶ αὐτῶν οἱ λεῦται ἠτοίμασαν αὐτοῖς & *fratres ipsorum Levite prepararunt illis*: ubi iterum manifestum est, non mactationem, sed *preparationem in cibum* tantum innui. Eadem igitur ratione patet in historiâ evan-

gelicâ quoque, quia de *præparatione* Paschatis in privatis adibus agitur, eâ posterioris generis præparationem, exclusâ maclatione, quæ tantum in templo fieri poterat, intelligi debere. Reliqua quatuor argumenta non minus ita comparata sunt, ut nil nisi meros paralogismos contineant. Provocat 2. ad ea quæ alibi ostenderit, scil. quod cum vox *præparare* non ad maclationem Paschatis referri queat, non possit etiam intelligi de *assatione*, nec de *impositione* mensæ factâ, quia sic nulla maclationis fieret apud Evangelistas mentio, nec Jesus hanc iussisset, nec discipuli ad præparationem missi eam peregerint, & præter illos nemo discipulorum per totum diem usque ad vesperam in urbem venerit. Marc. XIV. 17. nec absque mandato aut consensu Domini quisquam pro ipso paschalem agnum maclare potuerit. Si autem *maclatio* sub *præparatione* non intelligatur, deesse probationem quod aliquis maclatus sit; si nullus maclatus sit, nullum etiam assari, nullum mensæ imponi potuisse. Quasi verò Evangelistæ omnia & singula Servatoris dicta & facta cum omnibus circumstantiis narraverint, aut præparationem cœnæ paschalis referre non potuerint, licet maclationem agni simul adnotare scopo suo minus conveniens judicarent, quem-

Q² ad-

admodum & Johannes testatur, proce-
res Judæorum noluisse ingredi in prætō-
rium ne inquinarentur, sed *ut Pascha co-
mederent*, qui tamen nullam mactationis
mentionem injicit, aut Marcus non di-
fertē cap. XIV. 16. de discipulis in urbem
ad præparationem missis, testetur, &
præpararunt Pascha, aut ibidem com. 17.
quicquam amplius dicatur quàm *Christum
vespere venisse cum tōis duodecim*, nempe ad
ædes ubi cœna parata, atque adeo si opus
fuiſſet, non etiam plures de die eodem
venire potuiſſent. Sic uti omnia nullis
fidiculis, ex præmissis, quæ ponit, ex-
torqueri possunt, ita æquē ineptæ sunt re-
liquæ sequelæ. Cùm enim ultrò pateat,
agnum paschalem præparari aut comedi
non potuisse, nisi mactatus fuiſſet, utrum-
que sanè & fieri & memorari potuit, li-
cèt mactationis disertam mentionem inji-
cere Evangelistæ ad scopum suum necessa-
rium non duxerint. Omnem insaniam
superat quod 3. addit, quia omni-
bus locis, in quæſtione & responsione,
nomen *Pascha* cum verbo *comedere*, non
præparare conjungatur, ergo quando di-
citur & *præpararunt pascha* Matth. XXVI.
19. Marc. XIV. 16. Luc. XXII. 13. idem fi-
eri debere. Uti enim hîc iterum fucum
Lectōri facere quærit, dicens *omnibus in
locis*, non aliter ac si eorum ingens nume-
rus

rus esset, cum tamen, si ipsa ejus versio admittatur, semel apud tres priores Evangelistas tantum in interrogatione, semel in responsione occurrat, & semel quoque apud eosdem locis modo adductis cum verbo *præparare* clarissimè conjungatur, ita nimis inepta sequela est, si bis apud eundem scriptorem vox *Paschatis* connectatur cum verbo *comedere*, Ergo tertio loco, non licet ipsi illam jungere verbo *præparare*: aut quod eodem redit, Quicunque scriptor locutus est de *præparatione ad comedendum Pascha*, illi non licet dein loqui de *præparatione Paschatis ipsius*. Ratio, PHILOLOGO DEINA, Auctore, est, quia qui vocem *Paschatis* conjunxit cum verbo *comedere*, illi nefas foret, eandem dein jungere verbo *præparare*. Vah quantum acumen logicum! Illud demum est sapere! Credasne hunc hominem prima unquam Logices rudimenta didicisse? Inprimis hoc meritò quaras, si ad ea, quæ inde colligit, animum advortas. Ne enim Evangelistæ videantur tantum sermonis vitium commisisse, eodem Philologo arbitro, necesse est duo hæc *præparare pascha* à se invicem divellere, & sermonem per trinam ellipsin supplere, cujus exemplum, quamdiu orbis stetit, in nullâ unquam linguâ auditum est, nec ab ipso omni studio adhibito inveniri

niri potuit. Quàm ineptum autem sit hoc
 ratiocinium propiùs elucescet, si obser-
 vetur, in locis illis ubi vox *paschatis*, di-
 stinctè à verbo *præparare*, cum verbo *com-
 edere* conjungitur, ut quando discipuli quæ-
 runt, *ubi vis ut abeuntes præparemus, ut Pascha
 comedas?* quemadmodum MARCUS, vel ut
 MATTHÆUS habet: *ubi vis præparemus
 tibi Pascha comedere?* nihil minùs quàm vo-
 cabulum *diversorii* seu locum comestionis
 subintelligi, quod in adverbio *πῶς* *ubi*,
 i. e. *in quo loco* aut *domo?* jam latet, sed
 potiùs verbum *ἐτοιμάζειν* absolute de præ-
 paratione eorum quæ ad celebrandum
 convivium necessaria sunt passim apud
 scriptores Græcos, & inprimis quoque
 Interpretes Veteris Instrumenti adhiberi,
 ut 1 Chron. XII. 39. *Et erant illic dies tres
 edentes & bibentes, ὅτι ἠτόμασαν οἱ ἀδελφοὶ
 αὐτῶν, quia PRÆPARAVERUNT fratres
 ipsorum, & de ipso mactato paschate, 2
 Chr. XXXV. 6. præparate fratribus vestris.*
 Nemo hîc tam ineptus erit ut de præpara-
 tione diversorii cogitet, cùm potius diser-
 tè de præparatione cibi, aut comedendorum
 & inprimis agni paschalis agatur. Sic igitur
 & apud Evangelistas, quando discipuli
 interrogant: *Ubi vis præparemus, ut
 Pascha comedas?* non de præparatione diver-
 sorii quærunt, sed eorum quæ requireban-
 tur, ut Servator Pascha comederet, id est de
 præ-

præparatione cœnæ Paschalis, quæ sine dubio *præparationem ipsius agni paschalis* præcipue involvit, erudiri que à servatore cupiunt, quo in loco hæc fieri debeat. Neque alio sensu Servator respondens, id apud τὸν δῆνα fieri jubet: Atque hinc cum Evangelistæ addunt, *et præpararunt pascha*, uti nexus ostendit, ipsius *paschatis præparationem* intelligi, ita tantò insanius est, tantòque apertius in prima artis ratiocinandi principia incurrit, ex talibus præmissis mediante triplici, & in nullâ linguâ usitatâ ellipsi, *præparationem diversorii* extorquere, illamque *paschatis*, quam simplex verborum sensus flagitat, negare velle. Eundem paralogismum committit, quando 4. addit: *Si discipuli fecerint, uti servator præceperat* Matth. XXVI. 19. *eos diversorium non pascha præparasse, quia ceteroquin aliquid fecissent, cujus neque mandatum neque intentionem habuissent.* Ut enim alia hujus ratiocinationis vitia taceam, ex modo dictis manifestum est, discipulos scire voluisse, quo in loco *præparatio fieri deberet*, ut servator pascha comederet, servatoremque eam fieri jussisse in ædibus τὸν δῆνα, hujus autem præparationis præcipuam partem ipsius paschatis præparationem constituisse, unde dum illud præpararunt, manifestum est illos, & mandato servatoris & suæ intentioni satis fecisse.

Q 4

Tandem

dem 5. ablegat ad §. XV. ubi existimat se probasse diem Jovis non fuisse XIV Nisan, qui tamen esse debuisset, si Servatoris Pascha illo mactatum, & nocte insequenti comestum esset. Niritur id illis quæ inde à §. 1. evincere conatus erat, quorumque præcipua huc redeunt: Matthæum cap. XXVI. 2. testari, quod Servator quarto hebdomadis, seu, ut nos eum appellamus, Mercurii die, dixerit discipulis, *nôstis post duos dies esse Pascha*. Hunc autem diem fuisse *XIIum mensis Nisan*; diem *Veneris* autem, qui post hunc & diem *Jovis* sequebatur XIVmum ejusdem esse, cùmque *Pascha* denotet diem, quo Pascha mactari debebat, id est XIVmum mensis, & Johannes dies eodem modo ac tres reliqui Evangelistæ suppuret, neque adeò alius quam unus XIVmus mensis Nisan sit, hinc die *Veneris* quo Servator cruci suffixus est, post meridiem demum Pascha mactari & nocte insequenti comedi debuisset, atque adeò cœnam quam Servator nocte præcedente cum discipulis celebraverat, Paschalem esse non potuisse. Hæc brevis ratiocinii ejus summa est. Verùm in illâ quædam incerta, nec adhucdum satis evicta, plurima autem apertè falsa supponuntur, quibus per continuos paralogismos, sophismata & principii petitiones, non minùs falsis

falsissima sequela superstruuntur. Videmus quædam eorum specimina. Nemo eruditorum ignorat, nondum ab omnibus concedi, quod dies quo Servator hæc verba prolocutus est, fuerit dies *Mercurii*, cum si *Cel. WOLFIVM* ad h.l. audiamus, plerique cum *GROTIO* & *COCCEJO* diem *MARTIS* intelligant, cum quibus & *BYNÆVS* p. 19. faciat, quod si ut certum supponatur, dies Jovis omnino esset *XIVmus Nisan*, quo Pascha mactandum, sicque non solum post duos dies, die hoc *XIV* verè Pascha fuisset, sed & tota ratiocinatio *PHILOLOGI DEINA* corrueret. Non id eò dico, quod sententiæ huic subscribere velim, sed tantum ut ostendam, quàm malè homo hic rationes subducatur, cum, dum id præcipui fundamenti loco supponit, utique, si solide ratiocinari didicisset, indubiis argumentis idem prius extra omnem dubitationis aleam ponere debuisset. Verùm si concedamus fuisse illum diem *Mercurii*, quemadmodum non pauci quoque & inprimis *Celeb. BURMANVS* censet, sine fundamento tamen supponitur, hunc fuisse *XIIum* mensis *Nisan*. Existimat quidem id ex eo patere, quod dies *Veneris* appelletur *Pascha*, quia illo paschalis agnus mactandus, hoc autem fieri deberet die *XIVmo*: Verùm & hæc supponitur aliquid, quod proba-

batione indigebat. Vox enim *paschatis* usu non solum aliquando de die XIV. quo *pascha* *maclandum*, aliquando verò de XVmo, cujus initio, nocte nempe diem XIVmum sequente *comedi* debebat, usurpatur, idque iisdem saepe scriptoribus, ut ex illis, quæ *Dissertat. Posterior. Part. II. Cap. II. §. 2.* ostendi, patet, sed & *Summus Theologus BURMANNUS Harmon. p. 132.* longe firmioribus rationibus, quam quibus hic homo pugnare solet, ostendere satagit, hoc sensu vocem *Paschatis* apud Matthæum loc. adducto accipi debere, atque ita dies *Mercurii*, ut ipse simul evicit, & pag. 117. in tabellâ delineavit, non erit XII sed XIIIus mensis *Nisan*, quo pacto iterum subsidet, quicquid lubrico illi fundamento, hic ineptiarum architectus, superstruxit. Nolo rem ipsam hîc quoque tractare, ceteroquin & alia addi possent, sed tantum ad oculum ostendere, quàm parum artem ratiocinandi cognitam habeat, dum talia non demonstrat, sed ut indubia supponit, quæ à summis in litteris Viris planè negantur, quæque si incerta aut falsa sint, quicquid illis superstruitur, necessariò infirmo talo niti debet. Apertè falsum porrò est, quòd Johannes eodem modo dies supputet, ac tres priores Evangelistæ, atque adeò non nisi unus dies XIV mensis *Nisan* sit. Illi enim diem

diem Jovis ut παρασκευὴν τοῦ πάσχα, *præparationem Paschæ*, seu diem festum Paschatis præcedentem & præparationi destinatum considerant, quia eo disertè dicunt discipulos jussu Servatoris Pascha præparasse, Johannes autem sequentem diem Veneris eo nomine insignit cap. XIX. 14. Illi testantur Servatorem, paschalem cœnam vespere aut nocte, quæ diem Jovis sequebatur, & diei Veneris initium constituebat, celebrasse, Johannes docet Proceres Judæorum Servatorem Pilato tradentes, id demum nocte sequente facere voluisse. Cum igitur præparatio & præcipuè mactatio non alio die, quàm XIVmo, comestio autem non nisi XVmo, fieri poterat, necessariò geminus dies XIV, alius, quo Servator cum discipulis, secundum tres priores Evangelistas, alius, quo Judæorum proceres, secundum Johannem, illud mactârunt, ut & geminus XVmus, unus, quo Servator cum suis, secundum tres priores, alter, quo Proceres Judæorum, secundum Johannem, id comederunt, esse debet. Quomodo id accidere potuerit, ex professo docui *Dissert. II. Part. I & II.* nec non *Dissert. REV. GUDIO* oppositâ, nempe quia Judæi nullos fixos mensis dies, nullaque calendaria habebant, per quæ antea determinari atque indicari possent, sed singulorum mensium primus dies sem-

semper ex novilunio determinabatur, in illâ autem determinatione, *Karraei* & quotquot solis scripturæ verbis inharebant, diversâ planè ratione progrediebantur, ac *Pharisei* & omnes, qui traditiones Scripturæ jungebant; unde clarissimè ostendi non solum ex ipsis Judæorum, & quidem utriusque sectæ scriptis, sed & exemplis confirmavi, accidisse nonnunquam, ut *Scripturarii* integro die citiùs primum diem mensis determinarent, quàm *Pharisei*, eorûmque adeò dies XIVmus integro quoque die anteverteret illum *Phariseorum* seu *Traditionariorum*. Hinc igitur ultro sequitur, priores integro die citiùs pascha suum mactare integròque die citiùs illud comedere debuisse, quàm posteriores, & tamen utrosque illud mactasse die XIVmo & die XV comedisse, sed secundum diversum calculum, quia XIVmus *Scripturariorum* non erat nisi XIIImus *Traditionariorum*. Idem anno Christi emortuali factum esse, haud obscure patet, quia Christus Legi solæ adhærens, & traditiones humanas repudians, atque adeò hac in parte cum *Scripturariis* faciens, die *Jovis* pascha mactari curavit, & initio diei *Veneris* illud secundum trium priorum Evangelistarum testimonium, comedit: *Pharisei* autem, qui Christum Pilato tradebant, secundum verba Johannis suum nocte diem

diem *Veneris* sequente & initium diei *Satur-
ni* constituyente, adhuc comedere vo-
lebant, & per consequens die *Veneris* post
meridiem, Christo in cruce exspirante,
illud mactari curarunt. Hæc igitur uti per
elumbia, fallacia aut aperte falsa, quæ
tetigimus, argumenta planè non ener-
vantur, ita omnium minimè per illud
quod §. XII. n. III. addit, quòd Johannes
de die *Jovis* nihil narret institutionibus
Phariseorum conveniens, cujus causâ illum
diem pro XIII^{mo} secundum computum
Pharisaicum venditare debuisset, sed po-
tius fata Servatoris referat, quæ autem
ex meâ hypothesei *Karraeorum* computum
requirant. Hinc igitur vel Johannem die
Jovis à calculo dierum, quem reliqui E-
vangelistæ sequuntur absque ratione dis-
cessisse, vel meam hypothesein, quòd Jo-
hannes die *Jovis Karraiticam* seu ex sen-
tentia *Karraeorum* factam comestionem agni
Paschalis describat, at simul utatur *Phari-
saico calculo* dierum, contradictoriam esse
debere. Nihil enim in his omnibus ite-
rum est, quam congeries conclusionum
ex præmissis minimè sequentium, aut fal-
sarum ex falsis præmissis deductarum.
Nam si quæ supponit, quòd Johannes de
die *Jovis* nihil narret *Phariseorum* institu-
tionibus conveniens, sed fata Servatoris,
qui *Karraeorum* mores secutus est, vera
essent,

essent, non tamen, quæ inde deducit, sequerentur. Quæ enim est consequentia, quòd, si historicus certæ cujusdam sectæ res gestas narrans, non illius sectæ calculum, quem alii historici observarunt, sed alium quem sibi ob certas causas elegit, sequatur, idcirco absque ratione agat, cum eo ipso quod ob certas causas talem calculum elegit, & in reliquâ narratione secutus est, rationem habeat, quare idem & in hac narrationis parte faciat, & ab illis historicis, qui alium calculum observant, discedat? Aut, quæ contradictio est, si ponatur, historicum certæ sectæ fata narrantem, diversum, ab illo hujus sectæ, calculum, secutum esse? Annon toto cælo differunt narrationes rerum gestarum, & calculus chronologicus? Annon Chronologus, qui ex diversis aris unam sequendam elegit, nihilominus illi cujuscunque generis res gestas, ab aliis secundum alias aras supputari solitas, immiscere & ad suam recensere potest? Aut annon inprimis scriptor Anglus aut Russus easdem res cum Germanis referre potest, licet illi stilo vetere, hi novo utantur, qui non unum sed XI. dies differunt? Quis homo sanæ mentis in talibus contradictionem inveniet? Verum quid dices, B. L. aut quo nomine hominis insaniam appellandam censebis, si
omnia

omnia, quæ hîc supponit, insuper falsissima & ex merâ ignorantia profecta esse, duobus verbis demonstravero. Scias igitur, ex meâ non solum, sed & omnium Interpretum sententia, imò ipsius PHILOLOGI DEINA tacito consensu, Johannem ne minimo quidem verbo diei, quem nos Jovis appellamus, aut ullius rei, illo die gestæ, mentionem injicere. Provocat quidem ~~idēvæ~~ ad cœnam à Johanne cap. XIII. i. seqq. descriptam, quam nos pro paschali habemus, hancque die Jovis celebratam esse statuit; verum hoc ipsum puerilis ignorantia ejus in rebus Judaicis clarissimum indicium est, cum vespera aut nox, quæ diem Jovis sequitur, non partem aut finem diei Jovis, sed initium diei Veneris, secundum constantem Judæorum computum, constituat. At cum eundem putidissimum errorem singulis paginis erraverit, mox illum ex professo tangam, quando supinam ejus in Antiqq. Judaicis ignorantiam ante oculos ponam. Hic tantum observari velim, quam imperitus artis logicæ esse debeat homo, qui non solum perpetuas consequentias necit ex pramissis, quæ, si veræ essent, nihil minus tamen probarent, quam quod inde deducit, sed & quæ falsissimæ, & ex merâ ignorantia ab ipso pro veris habitæ sunt. Ita cum toto reliquo ejus ratiocinio compa-

ra-

raturum est, quod semper chordâ oberrat eadem, & ubi ex iisdem aut similibus præmissis, similes semper conclusiones eliciuntur, ut ad singula inepti huius scripti commata docere possem, si id, ex professio refutare vellem. Verum relinquam id potius aliis, si fortè quibusdam volupe sit, hoc Augiæ stabulum purgare. Quomodo autem ab homine expectari potest, ut secundum præcepta logica ratiocinetur, qui ne ipsos quidem notissimos artis huius terminos intelligit? quod uno tantum exemplo ostendam. Collocavit is in ipso titulo scripti sui *XIV Nisan Karraeorum & Phariseorum* (seu, quod idem est, meam sententiam) continuam Contradictionum catenam parere, idemque vitium logicum impudenti fronte mihi singulis paginis exprimat. Id autem ut ostendat plerumque eò provocat, quòd verba mea contrariantur verbis Evangelistarum. Cùm autem Logicis *Contradictio* aut *Propositio contradictoria* appelletur, non quâ quis alteri cuidam Scriptori, sed potius sibi met ipsi contradicit, dum nempe *idem* ponit eodem sensu *simul esse & non esse*, manifestum est, quòd si vel maximè verum esset, me contra mentem Evangelistarum eorum verba interpretatum esse, ut mihi falsissime imputat *ὁ δὲ ναὶ, πᾶσι γὰρ νῦν εἶα* hæc, non autem contradictio foret, eumque adeò, qui tale quid

quid affirmat, non intelligere, quid logicis *contradictio* appelletur. Ceterum, quam illa, quæ imperitè contradictoria vocat, nihil minùs quàm menti scriptorum contrarientur, ex exemplis à me adductis facile perspicui potest. Unicum tamen in primis est, quod forsàn incauto & ad omnes circumstantias non satis attendenti, difficultatem aliquam parere posset, quòdque principalem & quidem geminam contradictionem involvere jactat. Est illud, quod ultimo loco §. XIX. posuit: & ad sequentia præcipuè redit: quòd ego *geminum licitum XIV Nisan statuam, simulque eum typum mortis Christi ex institutione Dei fuisse asseram*, Christus autem non nisi semel, mortuus sit, & Deus non nisi unum diem instituerit, *cujus typus die Veneris, quo servator mortuus, impletus sit; hinc dum ego hunc Pharisaicum XIV Nisan appellem, illum autem, qui in præcedentem diem Jovis inciderit, Karraiticum, me eo ipso non solum deicere quod tantà operâ struxeram, sed &, cum, si XIV Nisan, secundum computum Karræorum legitimus & alter Phariseorum illegitimus fuisset, Servator priori mortuus esse deberet, hoc autem factum non sit, verum potius posteriori, E. illum Karræorum contra ipsius Dei præscriptum & claram Legis literam introductum esse, alterum autem Phariseorum typo Dei consilio statuto respondisse: atque hinc, si*

T. III. P. I.

q

vel

vel maximè Secta fuisset, quæ alium & typum non respondentem diem elegisset, Servatorem hanc, utpote quæ typo vim fecisset, sequi non potuisse, imò si agnus paschalis typus mortis Servatoris fuerit, aduorsos simul fuisse, ut Servator de illo comedere potuerit, quoniam non comederetur nisi aliquot horis post mactationem. Verùm uti hæc omnia magno conatu magnâque impudentiâ urgentur, ita, si ad veritatis legitimæque ratiocinationis trutinam appendantur, statim patefcet, leuia admodum nulliusque ponderis esse. In totâ enim hac ratiocinatione, partim statum controversiæ subdole mutat, meaque verba in alienum sensum detorquet, partim falsa veris miscet, & ex falsis, aut precariis, vel ambiguis verbis conceptis principiis, falsissimas consequentias necit.

Sic i. qui verba ejus legit, non aliter cogitabit, quàm me in disputatione adversus illos, qui ultimam Servatoris cœnam Paschalem fuisse negant, à quorum partibus hic PHILOLOGVS DEINA stat, talia, quæ mihi affingit, scripsisse. At, qui mea inspicere dignabitur, quæ, ut ipse §. X. n. III. monuit, exstant Dissertat. meæ I. Cap. V. §. VI. statim deprehendet, mihi cum illis rem esse, qui in omnia alia abeunt, & non tantum agnoscunt Servatorem

rem verè cum discipulis Pascha comedisse, sed & omnes Judæos idem eodem tempore fecisse, neque adeò vespere, seu nocte diem, quo Christus in cruce exspiravit sequente, à quoquam mortalium amplius Paschalem cœnam celebratam esse, volunt; unde ultrò jam consequitur, verba mea alio planè scopo, inque longè aliâ relatione prolata esse, quàm à me scripta erant.

2. Id propius patet ex ipsis meis verbis eorúmque nexu. Demonstravimus in antecedentibus, VII successivè argumentis, quòd, licet Servator suum Pascha jam nocte, quâ captivus abductus erat, comederit, magna tamen pars Judæorum & inprimis Proceres illum Pilato tradentes, secundum disertum Johannis testimonium & alias circumstantias, suum nocte demum sequente comedere voluerint. Hanc igitur sententiam, non ut argumento apodictico demonstrari, sed jam demonstratam, *octavo CONFIRMARI* dixi, antitypi cum typo collatione, quoniam sic paschalis agnus Procerum Judaicorum eodem tempore mactatus fuerit, quo Christus in cruce exspiravit.

3. Frivolè autem objicitur, quòd Christus tantum uno die mortuus sit, atque

que adeò unus tantum XIV Nisan typus mortis ejus esse potuerit, & à Deo institutus sit. Uti enim, quod in transitu tantum moneo,

N. minus rectè dicitur, diem hunc fuisse typum mortis ejus, cum utique non dies sed mactatio agni illo die peracta, typum mortis Christi gesserit, ita inepta est consequentia, quòd, si Christus uno tantum die mortuus sit, uno tantum die ejus mors depingi potuerit. Nihil enim notius est, quàm mactationem omnium non solum sacrificiorum singulis diebus mane & vespere in templo immolatorum, sed & ipsius *Pascharis secundi*, ut appellari solet, quod ex præscripto Dei integro mense ferius comedi debebat ab illis, qui id statuto tempore facere non poterant Num. XI. 10, 11. ejusdem mortis Christi typum gesfisse.

À Inprimis observare juvat, temporis, in typorum implemento, non semper & per omnia rationem haberi posse, sed saepe illud aut quasdam ejus circumstantias, ad externam œconomiam pertinere. Mille exemplis id palam facere possem, verum provoco tantum ad *solemnia diei expiationis*, quibus Pontifex, mactato uno hirco, alteroque in desertum ablegato, post oblatum in sancto sanctorum suffitum, cum prioris sanguine eodem ingrediens pecc-

cata populi expiavit. Hæc depinxerunt, omnibus Theologis fatentibus, quod Servator, postquam se ut verus Pontifex per spiritum æternum Patri ad parandam peccatorum expiationem obtulisset, ingressurus esset in cœleste sanctuarium, ut intercessione suâ valoréque sanguinis, Patri quasi exhibiti, suis partem peccatorum expiationem applicaret, v. Heb. IX. 7. seqq. & 24. 25. Nemo igitur negat maculationem illam hirci æque ac agni paschalis mortis Servatoris imaginem gessisse, nec minus emissionem alterius hirci, traditionem ejusdem in potestatem gentium, aliásve perpersionum ejus circumstantias, aut sequelas, quæ eodem mortis die aut dein contigerunt, depinxisse, quemadmodum typus ingressus Pont. M. in S. S. per ejus introitum in cœlos, sive quoad animam, cum hæc in morte jam in paradysum reciperetur Luc. XXIII. 43, 46. sive secundum mentem & corpus cum solemniter quadraginta diebus post resurrectionem eò adscenderet, impletus censetur. Jam autem indubium simul est, festum expiationis quondam apud Judæos in X^{mum} mensis *Tisri*, atque adeò sex ferè integris mensibus post festum Paschatis & ultra quatuor, post illud tempus, quo Servator in cœlum adscendit, incidisse. Quemadmodum igitur typus solemnium diei expiationis ex-

actè impletus est, licet non eodem anni tempore quo festum illud celebrabatur, ita etiam typus solemnitatis paschalis implementum nancisci potuisset, licet id non eodem tempore aut die factum esset. Atque hinc jam corrui tota illa speciosa argumentatio §. XIX. I. 6. quâ palpum obtrudere lectori quærit scribens: *Quando Deus certum tempus in typo quodam prædeterminavit, typus non alio, quam à Deo determinato tempore impleri potest. Typus agni paschalis die XIVmo Nisan, quem Johannes die Veneris constituit, impletus est, E. hic est dies à Deo morti Jesu Christi præstitutus, per consequens secundum introductum in institutione typi à Deo aut approbatum morem & modum institutus est. Eodem enim modo ratiocinari liceret: Christus ut victima expiatoria XIVmo Nisan mactatus est, eodemque secundum animam, aut saltem XLII diebus post, secundum animam & corpus in cælum adscendens, testibus Evangelistis, in cæleste sanctuarium introiit, sicque typus mactati hirci & introitus Pontificis M. in S. S. impletus est. E. hi dies à Deo in primâ typi solemnitis expiationis institutione ad id præstituti esse debent. Hoc pacto autem totus typus solemnium diei expiationis elucidetur, cum hæc non solum uno, sed præcise X mensis Tisri, atque adeo VI imò VIII circiter menses citius, quam dies mortis & adscensionis Christi in cælum in*

inciderint. At dices fortè, me tamen ipsum in tempore mortis Christi typum quasivisse. Imò verò, neque adhuc dum sententiam muto. Verùm scias me non inde à priori argumentatum esse, sed tantum ostendisse, quòd, cum aliunde jam pateret, verè Servatorem illo tempore mortuum esse, cum Proceres Judæorum & quotquot cum illis faciebant, suum Pascha mactarent, rectè colligatur, hæc duo non sine occultâ providentiâ ita simul contigisse, ut tanto magis antitypus typo responderet.

Atque hoc 4. minimè evertitur, per id, quod PHILOLOGUS DEINA oggannit, Phariseos ex meâ sententiâ male egisse, dum die seriùs Pascha mactârint, neque adeò typum eo impleri potuisse, cum is non fuerit dies à Deo ipso statutus. Verùm hæc locum haberent, si Deus certum aliquem hebdomadis diem mactationi Paschatis, ut septimum Sabbatho, aut saltem aliquem anni solaris, qui ex certâ temporis supputatione, ut ex gr. apud nos per calendaria fit, cognosci posset, determinasset; tum utique male egissent, ipsâque legem violassent, qui hanc cerimoniam alio die peragere ausi fuissent. At cum diem XIV mensis *Nisan* constituisset, qui à Kalendis seu primo mensis supputari, primus autem à novi-

lunio determinari debebat, hinc uti illi,
 qui sine ambagibus, ubi nova luna ab al-
 liquo conspecta erat, tempore, quo id fi-
 eri secundum naturæ leges poterat, di-
 em illum pro primo mensis habebant,
 optimam simplicissimamque rationem se-
 quebantur, ita illi, qui, ut tantò certius de
 novâ lunâ constaret, sollicitam supputati-
 onem astronomicam, multaque alia in te-
 stibus, in tempore perhibiti ab illis testi-
 monii aliisque circumstantiis requirebant,
 illisque deficientibus, diem illum præter-
 mittebant, & sequentem pro primo de-
 terminabant, nimis quidem scrupulosi e-
 rant, at non tamen propriè dici poterant
 moraliter malè agere, quia non ex pro-
 xesi contra Legem Dei agebant, sed er-
 rorem potiùs in iudicio aut calculo, idque
 eâ præcipuè intentione committebant,
 ne fortè & in minutiis Legem transgre-
 derentur, ceterùm autem eundem diem,
 quem lex statuerat, XIVmum nempe *Ni-
 san*, observabant. Accedit, quòd sine
 dubio in tantâ Judæorum multitudine,
 qui traditiones Legi scriptæ jungebant,
 secundum iudicium charitatis, statui de-
 beant adhuc superfuisset homines pii,
 qui exspectantes consolationem Israelis,
 nec Phariseorum hypocrisin & scelera i-
 mitantes in fide Pascha pluribus jam retrò
 annis celebrârunt, licet ex præiudicio id
 se-

secundum calculum Traditionariorum facerent. Imò vix dubitant amplius Viri Docti, illam scrupulosiorem *ἀκριβέστεραν* cum multis externis cerimoniis, bonam primum & piam intentione jam mature sub templo II ipso Chasmonæorum ævo ortam esse, sed pedetentim in superstitionem degenerasse, quale quid & in Ecclesiâ Christianâ factum esse, nemo ignorat. Quis igitur credat, homines pios sive remotioribus illis temporibus, ubi hoc nimis *ἀκριβέστερον* studium primum in Ecclesiam introducebatur, sive etiam ferioribus, ubi multi illo ad superstitionem aut hypocrisin abutebantur, idcirco non verum & Deo acceptum Pascha celebrasse, quod licet id ceteroquin in fide, die à Deo præscripto facerent, in diei tamen supputatione aberrarent? Inprimis cum nihil in eo sit, quo ulla Dei virtus lædatur, aut ullum præceptum divinum violetur. Adde, quod, cum quotidiana experientia doceat, non solum facile accidere posse, sed & actu sæpe contingere, ut ob nubilum aërem, nova luna, inprimis quando ad breve tempus tantum supra horizontem est, planè conspici nequeat, omnesque Judæi tam Scripturarii quàm Traditionarii testentur, sequentem tum diem, sive luna conspiceretur, sive non, pro primo habitum esse, quia, ut dicere

solent, illum cœlum ipsum proclamaverit, inevitabile planè fuerit, ut non aliquando alter dies, pro illo, quo novilunium verè fuerat, initium mensis constitutus, sicque & Pascha uno die seriùs mactatum sit. Unde, si tantum in eo fitum fuisset, ut hoc totum festum idcirco irritum Deoque exosum reddidisset, sine dubio Deus magis certum atque indubium illius diei characterem constituisset. Inprimis nec illud de nihilo est, quod non solum plures circumstantiæ tum in aliis, tum in hoc quoque inprimis agni paschalis typo inveniantur, quibus plane secundum litteram implementum non respondeat, ut, quòd innumeri agni paschales mactati sint, idque non tantum singulis annis, sed & die XIV *Nisan* æque ac sæpe XIV *Ijar* cum unus tantum Christus, idque non nisi semel mortuus sit; quòd mactatio illa in templo, Christi trucidatio in monte Golgotha fieret, sed &, quòd aliàs quoque in rebus typicis errores, imò gravia peccata intervenerint, quæ tamen non obstiterunt, quò minus typi modo Deo digno implementum sortirentur. Non loquor tantum de peccatis typicis, de quibus, ut notum, Cels. BUDDEUS eruditam dissertationem conscripsit, & alii quoque eidem laudati consuli possunt, quorùmque exempla inprimis in gravioribus peccatis *Carni*, *Ismaelis* & aliorum,

orum, nec non ipsis piorum lapsibus, ut Abrahami commercio cum Hagare, Simsonis conjugio cum Delila, ejusque *duro xenis*, Salomonis matrimonium cum Ægyptiâ, cet. existant, sed præcipue talia ante oculos habeo, quæ non in typo præfigurata sunt, ad implementum tamen concurrerunt. Sic ex gr. agnus paschalis, piâ intentione, secundum ipsius Dei præscriptum, ab ipsis Israëlitis mactabatur, sed trucidatio Christi ex Dei quidem consilio, at, si facti hujus Auctores eorumque intentionem respicias, indignissime & scelestissime ab insensis Servatoris hostibus peragebatur. Hæc igitur nos admonent, in typis non omnes circumstantias captandas esse, sed illas quæ ad antitypum quadrant, imò neque has ulterius quàm hujus ratio permittit, extendendas esse. Sufficit igitur hîc, quòd Servator XIVmo Nisan, ipso illo tempore, quo Pascha typicum à magnâ Judæorum parte mactabatur, mortuus sit, neque huic magis obstat, quòd, qui id faciebant, primum mensis diem uno die serius determinaverint, quàm quòd hostes ejus, Judæi & gentes eum injustissimo consilio scelestissimòque ausu in monte Golgotha trucidaverunt, licet ejus typus piâ intentione in templi atrio mactaretur. Denique & illud attendi meretur, quòd, si Deo non indignum fuit, ut per Pontificem

ficem M. licet longè gravius errantem, longeque aliud quid verbis intendentem, verum tamen in se vaticinium, de necessitate mortis Christi ad salutem totius populi edi, Joh. XI. 50. 51. coll. XVIII. 14. idemque per Judæos & gentes, licet iterum toto cælo in judicio suo aberrantes, implemento dari curaverit, eodem minimè indignum esse queat, quod typum quoque, qui nihil aliud quàm prophetia realis est, interveniente errore calculi, à magna populi parte impleri siverit. Atque hinc jam ultrò corruunt, omnes supra breviter allata aut illis porro additæ ratiunculæ, quas fuscè enumerare nil attinet. Uti enim hac ratione nihil minus, quàm contradictorium, est, duplicem statuere XIV Nisan, alterum *Scripturariorum*, alterum *Traditionariorum*, ita minimè alter eorum legitimus alter illegitimus, in legem Dei injurius, & peccaminosus dici potest, sed prior tantum simplicitati litteræ magis convenit, posterior ex nimio in externis scrupulo natus, sed uterque XIV Nisan est; atque hinc porro, licet Servator priorem rectissime sequeretur, nulla tamen in eo difficultas est, quòd posteriori Deus typum impleri siverit, quia & hic erat XIV Nisan, quem diem solum Lex, nihil de calculo loquens, determinat, neque ex illo mortis Christi die idcirco colligi potest, pharisa-

pharisaicum calculum meliorem eamque ob causam potius à servatore sequendum fuisse, præcipue quia illo typus secundum præmeditatum Dei consilium impleri debuerit, & verè impletus sit. Si enim Deus, qui omnia agit secundum beneplacitum voluntatis suæ, actu sivit, illo die typum impleri, utique illum quoque antea sine dubio in consilio suo ad id præstituit; at inde minime sequitur E. pharisaicum calculum meliorem fuisse, quia Phariseis occultum Dei consilium ignotum erat, Lex autem non nisi de XIV Nisan loquebatur, quem non minus *Scripturarii* quam *Traditionarii* observabant, tum verò Deus sapientes rationes habere potuit, cur providentiâ suâ rem ita dirigeret, ut typus non XIVmo *Scripturariorum*, sed *Traditionariorum* impleretur. Harum rationum Dei, uti plures adferri possent, ita

5. Unam tantum præcipue attendi volo, quam ipsi Evangelistæ suppeditant, & quâ simul novæ objectioni PHILOLOGI DEIANA fiet satis, scil. quòd, ut clarè testatur Luc. XXII. 15. *desiderio desideraverit* (ipse Servator) *illud pascha* (ultimâ vice) *cum discipulis, antequam moreretur, comedere* & ad satisfaciendum huic desiderio quoque cum illis accubuerit, præparatûmque agnum paschalem comederit. Hoc enim fieri planè non potuisset, si nullum aliud pascha com-

comestum fuisset, quàm secundum calcu-
 lum illorum, quos Johannes die Veneris,
 cùm Servator jam Pilato traderetur, asse-
 rit, id adhuc, nocte sequente, comestu-
 ros fuisse. Unde jam ultrò patet, quòd, uti
 filius nihil aliud vult, quàm quod vult Pater
 & aeterno consilio constituit, ita etiam vo-
 luntati & consilio Patris conveniens fu-
 erit, ut quorundam & in primis Servato-
 ris agnus paschalis integro die citius quàm
 procerum Judaicorum mactaretur, & li-
 cèt Christus sine dubio optimam rationem
 sequeretur, posteriori tamen typus demum
 implementum suum nancis ceretur. At-
 que hinc iterum sponte suâ cadit nova ob-
 jectio, quòd, cùm Servator jam circa ho-
 ram Judæorum nonam aut nostram ter-
 tiam pomeridianam mortuus, sex au-
 tem circiter horis post, circa nonam nempe
 nostram vespertinam, cœna paschalis ce-
 lebrata fuerit, ἀδύνατον fit, ut illo tempore,
 quo typum agni paschalis morte suâ im-
 plebat, ipse agnum paschalem comedere
 potuerit; quin & hinc simul pateat, quòd,
 cùm Deus tempus mortis ejus in typo
 determinaverit, simul eo ipso indicaverit,
 Jesum Christum tempore impletionis ty-
 pi hujus paschalem cœnam celebrare non
 debere. Uti enim totum hoc argumen-
 tum concedo, quoniam Servator post
 mortem suam aut tempore mortis suæ ne-
 que paschalem cœnam celebravit aut ce-
 lebra-

lebrare potuit, neque secundum typum à Deo institutum celebrare debuit, cum nihil hac de re in typo præfiguratum, ita contra cum his omnibus rectissime simul subsistit, quod idem die præcedente id facere potuerit, & convenienter simplicissimo calculo illorum, cum quibus ipse hac in re faciebat, quibusque dies Jovis jam XIV Nisan fuerat, illud secundum Legem ritè celebraverit. Imò ex his eadem operâ manifestum evadit, PHILOLOGVM DEINA nimis stupidum fuisse, quàm ut mentem meam assequeretur, vel eandem datâ operâ iterum pervertisse, quando hæc mihi opponit, qui, ut asserit, obtenderim, Jesum Christum illo tempore, quo typum agni paschalis implevit, cœnam paschalem celebrasse. Nunquam enim id vel per insomnium cogitavi, nunquam minimo verbulo id mihi elabi passus sum, sed celebravit illam eadem ratione, ut omnibus annis præcedentibus, tanquam typum mortis suæ, eo tantum discrimine, quod mors ejus tum consideraretur, ut proximè instans, seque adeo ipse hoc medio propius ad mortem præparare, & suis, illius amoris, quo se pro illis crastino die in mortem traditurus esset, vividissimam imaginem exhibere voluerit. Quod ipsum nobis potiùs ansam suppeditat, incredibilem Dei sapientiam
pie

pie admirandi submissæque devenerandi, quæ ita rem dispensavit, ut hoc anno imprimis tam hujus rei quàm impletionis typi occasio existeret, quod fieri sine legis violatione minime potuisset, nisi secundum duplicem calculum, secundum quem & Servator die XIV *Nisan* pascha mactare, & magna Judæorum pars idem, eodem quidem mensis die, sed aliter supputato, atque hinc simul integro die ferius, facere potuit. Quod si Servator sapienter potuit discipulis suis Sacram Cœnam in memoriam fracti in cruce corporis & effusi sanguinis sui instituere, & à discipulis celebrari curare, imò, ut ex pluribus circumstantiis plus quàm probabile est, unà cum illis celebrare, licet fractio illa corporis & effusio sanguinis postero demum die eventura esset, quantò magis cœnam cum iis celebrare paschalem, quæ eandem veritatem, ut adhuc implendam, depingeret. Possem hîc jam acquiescere, cùm vibratum in me contradictionum telum penitus retuderim, verùm, ut tantò magis hominis impudentia atque iniquitas omnibus patefcat, verbo illud retorquendum atque ostendendum est, hominem, qui tam indignis modis me hujus peccati logici postulat, semet ipsum ejus manifestissimè reum facere. Sic §. XII. num. I. asserit me Johanni contradicere num.

num. II. autem eodem halitu subjungit, Johannem ex hypothese calculi pharisæici explicari debere, quod ipsum cum ego simul statui, patet me Johanni minimè contradicere, sed qui id adfirmat potius manifestam contradictionem committere. Ut jam taceam falsas hypotheses, quas huic contradictioni vel præmisit, vel inde deduxit, ex gr. quod secundum computum Johannis die Jovis XIII Nisan, nullaque adeo cœna paschalis fuerit, & quod ex meâ hypothese, quæ calculus trium priorum Evangelistarum flagitat, credenda, quæ calculus Johannis, credenda non sint. Licet enim secundum computum *Phariseorum* quem Johannes adfert, dies Jovis XIII Nisan fuerit, secundum computum *Karræorum* tamen, quem tres priores Evangelistæ sequuntur, idem, ut evictum, XIV esse potuit, atque ita tam quæ hi secundum calculum posteriorem, quàm quæ ille secundum priorem refert, pie & absque omni contradictione credi possunt atque debent. Sic igitur indubiis argumentis evici PHILOGVMM DEINA tam grammatices, quàm logices principia ignorare, hocque imprimis in toto, quo adversus me, usus est ratiocinio, præcipue verò in hypothese de trinâ ellipsi ipsum palam fecisse, unde nunc tantum colophonis loco subjungo, si invitis gram-

T. III. P. I. q ma-

matics logicésque præceptis liceat in planissimâ narratione historicâ nomen à verbo activo, cui jungitur, divellere, & inserto alio nomine, verbo, atque adverbio, alium planè inducere significatum, jam omnium scriptorum verba contrà eorundem mentem in diversum, imò planè contrarium sensum, pro lubitu detorqueri posse. Ut res exemplo fiat clarior: dixerit aliquis PHILOLOGUS DEINACALLETSCRIPTURAS. Si quis nunc ita argumentetur: At ipse contrarium omnibus his philyris offendit, ergo accusativus *scripturas* non debet jungi verbo activo præcedenti *callet*, sed verbo aliud nomen, nomini autem aliud verbum cum adverbio addi debet, ut integer sensus sit, PHILOLOGUS DEINACALLET ARTEM PESSIME PERVERTENDI SCRIPTURAS: quid ad hæc o *dēva* repositurus esset? annon mox, quàm veræ etiam aliis præmissæ illæ videantur, clamaturus esset, illas falsissimas esse, tum quoque ob constructionem verborum grammaticam illam verborum mentem esse non posse? Quòd si jure ita sibi argumentari videatur, ipse sanè vel invitatus agnoscere cogetur, idem in similibus exemplis, ut inprimis hîc, ubi omnium præmissarum falsitas indubiò demonstrata,

ta est, eademque regulæ grammaticæ obstant, valere debere?

Succedat nunc ignorantia græcæ linguæ, cuius PHILOLOGUM DEINA planè rudem esse, *tertio loco* ostendendum in me suscepì. Faciam id evidentissimo eoque gemino aut triplici specimine. Prius suppeditat nomen unius Antagonistarum ejus, qui semet ipsum in Relat. Hamburg. loc. supra adducto appellat THEANTHROPOPHILUM id est *Φίλον θεανθρώπου*, Servatoris nempe, qui, ut notum, ob conjunctionem divinæ & humanæ naturæ, Patribus Græcis *θεάνθρωπος* appellari solet. Hunc autem PHILOLOGUS DEINA appellat *Theantrophilum*, idque non tantùm majoribus litteris in titulo scripti, huic æquè ac τῷ *Peloni* & *Aulandro* oppositi, sed & sexies in scripto ipso, imò ne quis fortè id errore typothetæ factum esse existimet, nunquam aliter. Cùm autem vox *Theantrophilus* nullum planè sensum habeat, contrà verò voces *θεός* & *άνθρωπος* ex primis notissimisque linguæ græcæ vocabulis sint, quæ pueris jam ferulâ inculcari solent, manifestum est, eum neque vocem quam adhibuit, neque nomen quod antagonista ejus assumpsit, neque maximè obvia, & vel ipsis pueris notissima vocabula, ex quibus id compositum est, cognita habuisse. Alterum tertium-

que tantò magis mirandum est, quia in nomine ficto, quod homo hic sibimet ipsi elegit, occurrit, & plus uno modo pudendam ejus in græcis ignorantiam manifestat. Occasionem appellationis PHILOGI DEINA fortè ex ipsâ illâ historiæ perpesionum sanctissimi Servatoris parte sumsit, cujus verba, ut supra vidimus, tam miserè torfit. Quia nempe animadvertit illum, sciscitantibus discipulis, ubi vellet, ut sibi pascha comedendum præpararent? respondisse, *abite in urbem πρὸς τὸν δῆνα* & dicite illi, cet. Matth. XXVI. 18. hinc homo stupidus, videtur collegisse vocem δῆνα idem denotare quod Latinorum *quidam*, seu pro individuo vago, ut loqui solemus, adhiberi, perindeque esse utrum illi articulus δ aut nomen quoddam, ut hîc *Philologus* præmittatur. Verùm in eo bis puerilem in modum errat. Primò enim, ut à posteriori incipiam, nôrunt quotquot aliquâ linguæ græcæ cognitione tincti sunt, vocem hanc δῆνα nunquam sine articulo δ, ἡ, τὸ usurpari. Quod adeò indubium est, ut inter ipsos Veteres græcos fuerint, qui non distinctè, ut vocem cum articulo δ δῆνα, sed conjunctim instar unius vocis οδῆνα scribendam esse crederent. Testatur id disertè Auctor Etymologici M. in h. v. scribens τὴν δὲ λέγουσιν ὅτι μία λέξις ἐστὶ, καὶ ἐν δύο. Atque

que hinc insignis Philologus MARTIN. in Cadm. Gr. Ph. nec non CAMERO ad Matth. existimant originem ejus ex ori- ente repetendam, integrámque vocem ex Chaldaico מרמאטא esse. Imò novi prin- cipem hodiè in græcis litteris Virum, qui licet in origine vocis diversum sentiat, eámque probabiliùs ab ipso demonstrati- vo Atticorum ὀδὴ descendere existimet, ita ut Attici primùm, cùm demonstrarent aliquid, dixerint ὀδὴ, unde dein per para- gogen factum sit ὀδεῖνα, ut ex ἐγὼ, ἐγώνη, conjunctim tamen pronuntianda, ponen- da certè statuatur, ut reliqua cum articulo composita ὀδυνος, τῶδε κ. τ. λ. Licet au- tem Etymologus sententiæ laudatæ, ipse non subscribat, sed potius pro duabus vocibus habeat, non obscurè tamen o- stendit articulum nullo modo omitti posse, idque ne quidem quando aliud quid, imò quando, quod magis est, etiam alius arti- culus prapponendus venit. Unde ibidem αἰτ ὥσπερ τὸ Νέα πόλις δύο ὀνόματα εἰσὶ καὶ ἑνὸς ὑποκειμένα, οὕτω καὶ τὸ ὀδεῖνα δύο αἰ- ταιολογία εἰσὶ καὶ ἑνὸς ὑποκειμένου. In signi- ficatione autem adhuc graviùs peccat. Appellat se *Philologum* DEINA ac si dicas *Philologum* QUENDAM, aut quemadmo- dum vulgò etiam scribi solet, N. N. sicque illud suum DEINA individuum, ut ma- taphysici loqui solent, vagum vult de-

notare. At nunquam eo sensu græci suo ὁδεῖνα utuntur, sed potius semper illis demonstrativum est, & ὁ, ἡ, τὸ δεῖνα ille, illa, illud aut etiam ὁ δεῖνα, τοῦ δεῖνατος cet. vid. Bisetus ad ARISTOPH. *Thesmoph.* v. 627. tam de personis quàm rebus usurpatur, ut ex exemplis à BUDÆO in Commentar. Ling. gr. edit. Colon. 1530 in fol. allatis patet. Sic quando SUIDAS, EUSTATHIUS aliique referunt morem Veterum, quo Amatores Amasiarum suarum, aut hæ contra illorum nomina addito pulchritudinis encomio arboribus inscribere solebant, dicunt illos inscripsisse ὁ δεῖνα καλὸς aut ἡ δεῖνα καλή, vid. Suidas in vocc. καλοὶ & ὁδεῖνα καλὸς, & ad priorem locum Kusterus in not. Atque ita sigillatim non solum adhibebatur, ad certam quandam personam aut rem præsentem, quasi digito monstrandam, sed & ad absens aliquod individuum sed certum & signatum, quod autem suo nomine indicare nolumus aut non possumus, aut necesse non ducimus. Quoniam alteri, cum quo agimus, satis notum est, indicandum transferebatur, conf. BISETUM loc. adducto. Patet id ex ipso illo Matthæi loco, quem supra tetigimus, quando enim Servator, interrogatus à discipulis suis, ubi Pascha sibi parari vellet, responderet: abite in urbem πρὸς τὸν δεῖνα, non utique dicere voluit abite ad ALI-
QUEM,

QUEM, nunquam enim, ex tam vagâ appellatione, quærere, nedum invenire potuissent, quem Servator intendebat, sed potius mens ejus fuit, ut omnes omninò Interpretes agnoscunt, ut abeant ad certum quendam, illis adeò notum, ut Servator minimè opus haberet eum nominare, sed ipsi potius discipuli ultrò jam seirent, quem ante oculos haberet. Inprimis hac ratione nonnunquam adhibetur, non sine despectu, de homine obscurioris & ignobilioris famæ, cujus verum nomen vel ignoratur, vel minus dignum habetur, quod nominetur. Sic apud *Lucian. in Somnio.*

C. II. Καὶ ὁ νῦν πένης ὁ τοῦ δέσποτος, ὁ βουλευ-
σάμενός τι περὶ ἀγενοῦς οὕτω τέχνης, μετ' ὀλί-
γων ἀπασιν ἑλλήσας καὶ ἐπιφθονος ἔσῃ κ. τ. λ.
id est ex vers. novâ à principe in his lit-
teris viro TIB. HEMSTERHUSIO cura-
tâ, *Tum qui nunc pauper audis, & ISTIUS (CU-
JUS NOMEN VIX CONSTAT, FILIUS)*
qui deliberas adhuc de tam ignobili arte,
paulò post omnibus eris emulationi & invidendus,
cet. Utrum autem ipse in posterum hoc sen-
su inter Philologos ὀδῶναι dici velit aut me-
reatur, ipsi perpendendum relinquo.
Hæc sunt, quæ ipse de hac voce observavi,
plura alia idem confirmantia non ita pri-
dem mecum per litteras summus in græ-
cis Vir communicavit. Verùm uti meum
non est, aliorum me plumis exornare,

ita ab eo potius hac occasione quam officiosissime contendo, ut ipsemet eruditae observationes suas cum publico communicare, iisque nostras has symbolas, ubi commodum est, ornare non dedigneretur. Nobis hinc sufficit stupendam *τοῦ θεῶα* ignorantiam notasse, quam & duo Principes hodie in omni literaturâ, & imprimis quidem græcâ Viri, qui ne scriptum quidem viderant, ex solo hoc assumpto PHILOLOGI DEINA titulo, factâ ad eundem ingeniosâ non minùs quam verissimâ allusione agnoverunt, dum eorum unus datis non ita pridem ad me litteris scribit: *Philologus θεῶα in ipso libelli titulo θεῶα offendit, sermonisque græci ignorantiam professus est: Quis enim unquam ita? Alter autem: PHILOLOGUS DEINA, nisi in aliis meliùs quàm in fingendo nomine sibi, id est fame suæ, consuluit, potius PHILOLOGUS UTIS dicendus erat.* & mox iterum: *quantum ad illum θεῶα attinet, cet. Restat tandem, ut quarto loco palam faciam, eundem Antiquitatum Judaicarum quoque planè rudem esse.* Hujus in unâ re, quam supra jam tetigi, creberrima per totum scriptum documenta dat, dum ad nauseam usque, quotiescunque ejus mentionem injicit, asserit, Servatorem die Jovis cœnam illam, de quâ controvertitur, utrum Paschalis vel communis fuerit, celebrasse, vid.

vid §. I. n. II. & III. §. X. n. II. b. §. XII. n. II. & IV. neque id secundum nostrum supputandi morem facit, sed Judæorum, unde ex eadem hypothese triduum illud cujus Servator meminit, singulosque ejus dies plus semel determinare quærit, jam autem ferè pueri & qui nondum are lavantur, norunt, Judæos diem à præcedente vespere incipere, atque aded vespere noctemque illam de quâ agitur, initium diei Veneris constituere. Qui error quo pacto alios in ejus ratiocinatione pepererit, supra jam observavimus. Ex eodem fonte alius error huic adfinis natus est, quando §. XVIII. n. IV. scribit Procerum Judæorum Pascha sequenti die Veneris comedi debuisse, quemadmodum & §. X. n. II. b. scripserat id factum esse. Idem autem simul agnoscit & res ipsa clamat, id non debuisse fieri, aut factum esse, nisi nocte, quæ diem veneris, ut loquimur, quo Servator in cruce exspiravit, secuta est; at quis est qui ignoret, omni tempore, & in hunc diem usque, statim ex quo die Veneris duæ stellæ in cælo conspiciuntur, septimum seu Sabbathum incipere. Quod si de eo adhuc *odèva* dubitet, interrogare quemcunque Judæum sibi primum obvium poterit, videbitque si contrarium affirmare ausit, semet ipsi derisui futurum. Eodem pertinet, quod §. XII. num. III.

scribit maſtationem agni paſchalis æquẽ
 ac comeſtionem, à die XIV dependiſſe,
 cùm ex antiquitate judaicã notiſſimum ſit
 maſtationem die XIV comeſtionem vero
 XV peractam eſſe. Novum, ejusdem igno-
 rantix ſignum edit, quando §. XVIII. n. III.
 ait vocem ὑμνήσαντες Matth. XXVI. 30. non
 ſignificare *Hallel paſchale canere*, imò ſi ſita
 ſumatur, ſequi Servatorem illud plane ali-
 eno tempore ceciniffe, quoniam illo
 cœna paſchalis finiebatur, Servator au-
 tem hymnum hunc cecinit finitã cœnã,
 ut vocari ſolet, dominicã. Verũ hĩc
 iterum plus uno modo ignorantiam pror-
 dit. Non enim ex antiquitate judaicã de
 alio hymno, quã paſchali, aliõve tempore
 quo aliquis cani ſolitus fuerit, quã hoc
 aut alio ſolemni feſto quicquam conſtat.
 Contra autem ex eadem patet, in cœnã
 paſchali præter agnum plura alia comedi-
 ſolita, unde nihil impedit, quò minũs
 eadem cœnã paſchali panis in memoriam
 quoque mortis Chriſti ſacrari atque co-
 medi potuerit. Inprimis verò ipſæ anti-
 quitates judaicæ evincunt, cœnam domi-
 nicam in ipſã paſchali inſtitutam, minime-
 que adeò, ut ἐδέσκει ſupponit, ab illã, di-
 verſam eſſe, nam præter alias circumſtan-
 tias verborum & rerum, quæ in utraque
 conveniunt, diſertè poculum in inſtitu-
 tione cœnæ adhibitum ποτήριον τῆς εὐλογίας
 Matth.

Matth. XXVI. 27. appellatur, quod ipsum tertium poculum est in cœnâ paschali adhibitum, judæisque eadem appellatione כוס הברכה dictum, uti quartum iisdem כסא דהללה *poculum hallel*, seu *hymni* dicitur, quia is ad hoc poculum concinebatur, sicque ordinariò cœna hæc finiebat; quo pacto & Servator, institutâ ad tertium poculum sacrâ cœnâ, pro more, hymno cœnæ paschali finem imponebat. Multa alia consultò prætereo, sed unicum tamen intactum relinquere non possum, quo me ipsum ex antiquitatibus judæicis refellere voluit, quando ex verbis Servatoris Joh. XIII 29. à quibusdam discipulorum, de emendis necessariis ad festum, acceptis, colligit, cœnam illic descriptam paschalem esse non potuisse, cùm id celebratâ cœnâ paschali, ob quietem primo festi die observandam, non amplius liceret. Verùm præterquam quòd Servatoris mens hæc non fuerit, nec ex erroneâ verborum acceptione, sequatur quid licitum fuerit necne, dudum jam à Viris doctis observatum est, secundum canones Judæorum quædam certâ ratione in ipso festo emi potuisse vid. *Cel. LAMPRIUS* in not. ad comment. in h. l. Sic igitur sole meridiano clarius me ostendisse existimo, quàm malè *o dēva* non solum ubique rationes subduxerit, sed & supinam

nam tam in arte grammaticâ atque logicâ, quàm linguâ græcâ & antiquitatibus judaicis ignorantiam prodiderit, neque quemquam inveniri credo, qui hebetibus ejus telis meas copias profigatas esse credat, nisi qui fortè invidiæ aut livoris œstro percitus, aut rō dēvæ similis sit,

*Qui Bavium non odit, amet tua carmina
Mævi.*

Cū autem ex quatuor illis scientiis, sine dubio lis de cœnâ Servatoris paschali, & vero verborum, quibus Evangelistæ usi sunt, sensu, præcipuè decidenda veniat, omnes me operam perdere censebunt, quemadmodum non pauci jam ultrò professi sunt, si cum tali homine contentionis ferram reciprocare velim. Supersunt aliæ rationes, quæ mihi id dissuadent, in quibus brevior ero.

Tertia igitur est, quòd non CANDIDE sed PESSIMA FIDE agit, quò causæ suæ colorem querat, & Lectori fucum faciat. Ostendi jam supra hujus quoque rei quædam specimina, quibus pauca hæc de multis nunc addo. §. X. num. II. b. scribit me Dissert. I. §. XVI. p. 29. seqq. agnovisse, secundum computum Johannis diem Veneris, quo Servator in crucem actus, XIV Nisan fuisse, eodēque die paschalem agnum à Judæis comestum esse. At ego disertè docui,

cui, id *sequente nocte* (quæ initium diei XV & Sabbathi erat) factum esse. Iterum § XII. in init. audacter satis pronunciat, me Dissert. I. cap. IV. §. I. festinanter nimis ex præjudicio hypotheseos scripsisse, quòd *Cel. Burmannus in Harm. Evang. & Cl. Lampius in comment. ad Joh. XIII.* validissimis argumentis demonstraverint, cœnam à Johanne descriptam paschalem fuisse. Verùm discat hîc ipse suo exemplo, quòd canis festinans cœcos pariat catulos. Neque enim ego loco adducto, neque totâ illâ Dissertatione, vel verbulo litem illam tetigi, utrum ultima Servatoris cœna paschalis an communis fuerit. Hanc potius discussi Dissert. II. Part. I. Cap. II. ut & illâ, quam Rev. GUDIO opposui. Sed Dissertatione I. unicè demonstrare annisus sum, non omnes Judeos eadem nocte, ut multi volunt, paschalem cœnam cum Servatore celebrasse, sed magnam eorum partem id integro die serius fecisse. Eum in finem autem, cum inter alia provocarem ad verba Joh. XIII. I. ubi dicit Servatorem cœnam suam celebrasse *πρὸς τῆς ἐσχάτης τοῦ πάσχα*, tetigi exceptionem illorum, qui cœnam hanc, non ultimam Servatoris (quam ipsi ceteroquin etiam pro paschali habent) sed aliam communem & integro die aut biduo ante ultimam illam celebratam esse volunt, hancque illorum sententiam BURMANNUM & LAMPIUM tam validis ar-

gumentis refutasse dixi, ut non opus esse censerem, verbum addere. Jam consule, quæso, B. L. ipsa virorum horum scripta, & videbis illos ipsis verbis idem dicere & PHILOLOGUM DEINA idcirco pessimâ fide agere, aut, si in mitissimam partem rem interpretari velim, ex præjudicio hypothesis pudendum in modum præfestinantem errasse. Omnium autem evidentissimum est, quod §. XIII. in init. nudè asserit, me die Veneris seu emortuali Servatoris, XIV Nisan collocare, ut inde contra me argumentari queat; at si candidè progredi, meamque sententiam sincerè proponere voluisset, dicere debuisset, me XIV Nisan ex calculo traditionariorum hoc die collocare. Novum exemplum suggerit §. XIII. ubi num. IV. scribit: mihi ἀδυνατόν fuisse ut difficultatem solverem, cur XIV Nisan secundum computum *Karraorum* non etiam captivus aliquis dimissus sit? & quo pacto XV Nisan, secundum eundem calculum sine profanatione quietis diei hujus maxime festi, supplicia capitalia exerceri potuerint? Verum quod ad primum attinet, si Antiquitatum Judaicarum cognitione aliquâ tinctus fuisset, scivisset, quod, licet de ritu dimittendi reum hætenus parum admodum constet, id tamen satis certum sit, quod, cum ne minima quidem ejus vestigia in lege aut Prophetis existent, sine du-

dubio is à *Traditionariis* cum reliquâ *παρὰ-δοξαῖν* farragine introductus sit, conf. *Celeb. HOTTINGERI* Dissertat. de hoc ritu, à *Karræis* verò idcirco minimè receptus. Quod autem ad alterum spectat, si cogitasset, *Phariseos*, licet non possent impedire, quò minùs *Scripturarii*, secundum suum calculum novilunium determinarent, & Pascha mactarent atque comederent, in *Synedrio* tamen, prævaluisse, ut fusiùs ostendi in Dissertat. *Rev. GUDIO* in *Symbolis Litterar.* opposita; facile concipere potuisset, eosdè parum curaturos, utrum *Scripturarius* dies ille, jam XV & maximè festus esset, cùm ipsis non haberetur nisi pro XIV, imò tantò lubentius tali die istiusmodi negotium suscepturos fuisse, quò illis tantò magis agrè facerent, quin & hos, uti id ob auctoritatem *Pharisaorum* in *Synedrio*, impedire non poterant, ita & non magnoperè fortè reluctatos esse, quia *Servator* omnibus passim exosus erat. Quando igitur ob has difficultates me argumentum, quo uti potuissem, deliberato consilio seposuisse asserit, non solum plane falsus est, sed & summam *impudentiam* prodit, cujus cùm & per totum scriptum plura signa ediderit, hæc

QUARTA RATIO est, quare cum tali homine manus conferere minùs conve-

niens ducam. Ne alia ejus specimina adducam, vel id solum sufficere poterit, quod, licet nunquam à me vel verbulo læsus, sepositâ omni *ἐπιεικεία*, perpetuam mihi contradictionum catenam impingere non dubitet. Sanè probè novi meo me metiri modulo, novi honestiora aliorum judicia, sæpe plus eorum benevolentia, quàm meis meritis tribuenda esse, verùm id tamen etiam scio, & sine arrogantia dicere non vereor, me non illum hactenus à summis in rep. litterariâ viris esse habitum, nec scripta mea ita esse excepta, ut credere debeam, illa perpetuis & concatenatis contradictionibus scaterere: unde tantò iniquius est ejus, ab istiusmodi omnium rerum ignaro tenebrione, postulari. Ut in illis tantùm maneam, quæ hanc inprimis controversiam spectant, adedò prior mea dissertatio eruditissimis Viris non displicuit, ut dignissimus harum rerum arbiter, Clariss. Hamburgensium quondam Theologus J. C. WOLFIUS eâ se permotum fateatur, ut pristinam sententiam mutaret, meâque amplecteretur, ut videre est in not. ejus ad LUND. Lib. V. cap. XI. ubi scribit: *Hæc & alia argumenta pro sententiâ, quod Dominus uno die citius, quàm plurimi Judeorum (Pascha) comederit, nuper - - - Conr. Iken, in disert.*

sert. suâ priore de temp. celeb. à Servat. cet.
 - - - - - proposuit, itaque asseruit, ut
 nullus dubitem ipsi assentiri, licet in Curis meis
 l.c. contrariam amplexus sum. Quod autem
 ad sequentes dissertationes, & inprimis
 duplicem XIV Nisan Scripturariorum & Tre-
 ditionariorum attinet, ita loquitur Celeb.
 Dresdensium Rector SCHOETGENIUS, cui
 hodie in studio rabbinico paucissimos pa-
 res, superiorem fortè neminem habemus,
 in præfat. pl. Rev. SCHÆFFERI Demon-
 strationi, quòd Christus non die Mer-
 curii sed Veneris mortuus sit, præmissâ:
Quomodo autem id factum sit, - - - Brem.
Theol. D. Iken duabus dissertationibus solidè
ostendit. Præterea alia Summorum Viro-
 rum hac de re judicia, inprimis litteris
 familiaribus lata, neque hæc tetigissem,
 nisi saltem uno atque altero exemplo o-
 stendendum fuisset, præcipuos in rebus
 judaicis & in omni philologiâ Viros, lon-
 gè aliter de qualicunque hoc meo labore,
 quam hic Philologus Utis fecit, statuisse.
 Denique, quod ille de gemino XIV Nisan,
 §. XIX inepti scripti, tantopere, ut supra
 visum, exagitat, & in quo ob unicum
 mortis Christi diem, unicúmque à Deo
 ejus constitutum typum, gravissimam imò
 geminam contradictionem, ex multis a-
 liis extundere quærit, in eo sciat, me ni-
 hil scripsisse, nisi quod ante me iisdem

penè verbis asseruit FRANC. BURMAN-
NUS, quo non facile solidiorem & ab om-
ni Doctrinâ magis instructum Theolo-
gum totum nostrum seculum vidit, Har-
mon. Evangel. inprimis pag. 118 & 119.

Tandem & *quinta ratio* accedit, in eo
consistens, quòd Lucifuga hic me linguâ
vernaculâ aggressus sit. Licet enim perin-
de videri queat, quâ linguâ quis scribat,
inprimis cùm hodiè omnis generis scien-
tiæ hac æquè ac aliis linguis, quæ variis
Europæ populis vernaculæ sunt, tractentur,
æquum tamen non solum erat, ut, si scri-
pta mea impetere vellet, eadem linguâ, quâ
illa à me exarata sunt, utatur, sed & quem-
admodum, qui linguam latinam non in-
telligit, non facile aptus erit iudicio de
istiusmodi quæstionibus ferendo, ita inpri-
mis imperitiis & sublimioribus au-
diis destitutis lectoribus, à talibus imperi-
tis & nugivendulis scriptoribus, qui non
minore audaciâ atque confidentiâ quàm
impudentiâ utuntur, nec religioni sibi
ducunt, falsâ veris miscere, & sub-
dolè quæsito prætextu aut inani verborum
pompâ fucum facere, facillimè imponi
potest. Possem plura addere, & inprimis
ostendere, meam agendi rationem,
sive quam antea tenui, sive quam nunc
fervo, à more, in rep. litterariâ recepto,
non abludere, cùm magni in litteris Viri,
quos

quos, licet minimè æquis passibus, sequi
tamen saltem etiam è longinquo cupe-
rem, non semper se ita allatantes, aut tam
protervè sibi insultantes, responsione di-
gnos censuerint, sed eorum nonnulli illos
ex alto despexerint, alii uno calcis ictu
ita protriverint, ut non facile se potue-
rint recolligere, quemadmodum additis
nominibus atque titulis docuit Celeb. PE-
TRUS BURMANNUS in præfat. Phil-
eleuth. Lips. Emendat. in Menandri &
Philem. Fragm. præmissâ, p. 4. Cete-
rùm, quisquis ad totius rei indignitatem,
& PHILOLOGI DEINA incredibilem im-
pudentiam stilique ejus petulantiam, pau-
lò propius attendet, ultrò agnoscet, quòd,
sicet his omnibus coactus fuerim, præter
morem meum stilum nonnihil acutere, mi-
tius tamen longè, quàm merebatur, cum
ipso egerim, quin & ipse hic tenebrio, si
qua penes ipsum æquitatis umbra supersit,
Terentianum illud huc applicabit: *Si quis
sit, qui dictum in se inclementius existimet,
sic existimet, responsum non maledictum esse,
quia lesit prior.* Colophonis loco subjun-
go, B. L. quod mihi, litem hanc animò
volventi, fortè excidit

EPI-

292 Conradi Ikenii Epist. ad lectorem

EPIGRAMMA IN PHILOLO-
GUM DEINA:

Scaligeri manes, Bocharte, Casaubone,
Groti,

Aonii quondam gloria magna chori!
Et qui præterea, ad referenda oracula
Divum,

Omne genus studiis, esse putatis opus.
Difficilis nimium morosaque turba
valete,

Non his auxiliis amplius orbis eger.
Jungere nominibus nova verba, & no-
mina verbis,

Si tantum noscas, abdita quæque
patent.

Fingere sic fas est tibi cuncta, refingere
cuncta,

Nec, quod te lateat quodve moretur,
erit.

Tanta cui, Lector, tibi sint accepta fe-
renda

Commoda, si quæras, est * PHILO-
DEINA-LOGUS.

D. Bremæ

a.d. XXV Mart. clō bCCXLVII.

* Non inusitatus esse in arte poetica trimeses, ne-
mo ignorat; quod si etiam hæc paulò insolenti-
or esset, nemo id mirari deberet, cum tam
insolitus titulus meritò quoque aliquid insoliti
flagitet.

Af 2546

ULB Halle
006 360 394

3

KB 18

m. c.

SYMBOLÆ LITERARIÆ

AD
INCREMENTUM
SCIENTIARUM OMNE GENUS

A
VARIIS AMICE COLLATÆ,
TOMI TERTII
PARS I.

BREMÆ
Sumptibus GERH. WILH. RUMPII.
Anno MDCCXLVII.